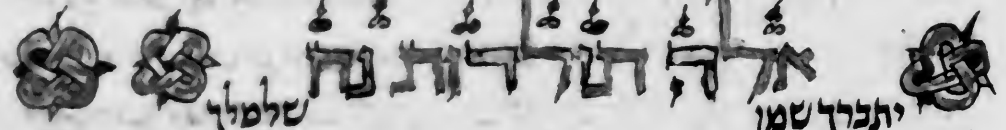

93 M5843

Columbia University
in the City of New York

LIBRARY

X893
M5843

(627)

אבן עזרא

178

אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש מ[illegible] מה התנה הקב״ה [illegible] ים מינשב בו ה׳ [illegible] יום אחד יום
שני יום שלישי יום רביעי יום חמישי יום הששי ה׳ [illegible] מלמד שהתנה
הקב״ה עם מעשה בראשית ואמ׳ להן אם ישר׳ מקבלין את התורה מוטב ואם לאו
אני מחזיר אתכם לתהו ובהו׳ וכן בני קרח אומ׳ נמוגים ארץ וכל יושביה אנכי
תכנתי עמודיה סלה׳ זו תורה וזכה משה וקיבלה לפי שהתורה סולמה ענוה
ובתרה יראה׳ דכת׳ עקב ענוה יראת יי׳ וכתרה יראה דכת׳ ראשית חכמה יראת
יי׳ ושניהם במשה רבינו דכת׳ והאיש משה [illegible] מאד׳ יראה דכת׳ ויסתר משה
פניו כי ירא מהביט׳ ואמ׳ חכמ׳ בשכר של[illegible] לשלש׳ בשכר ויסתר משה
פניו זכה וקרן פניו׳ בשכר [illegible]א זכה ומראה מגשת [illegible] בני בשכר מהביט זכה
ותמונת יי׳ יביט׳ ואין מ[illegible] בש[illegible]כר התורה בעולם הזה אלא בעולם הבא שנ׳ אשר
אנכי מצוך היום לעשותם׳ היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן אלא לעוה״ב׳
וכן אמר שלמה הוד והדר לבושה ותשחק ליום אחרון׳ בוא ולמוד מפרעה על
שאמ׳ ליוסף אני פרעה ובמה גידלו׳ שנ׳ ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו
ולאותו ענין׳ הקב״ה שאמ׳ על כל מצוה ומצוה על אחת כמה וכמה׳ ללמדך
שאין קצבה למתן שכרה׳ צפה דוד ואמ׳ מה רב טובך אשר צפנת ליראיך׳
פעלת לחוסים בך נגד בני אדם׳ אתה מוצא שהקב״ה מראה להן בשעת [illegible]
שלעוסקין בתורה מתן שכרן׳ מעשה בר׳ אבהו כשהיה מסתלק מן העולם ראה
לו הקב״ה שלש עשרה נהרי אפרסמון׳ התחיל לומר לתלמידיו אשריכן עוסקין
בתורה׳ אמרו לו רבינו מה ראית אמ׳ להן שלש עשרה נהרי אפרסמון נתן לי
הקב״ה שכר תורתי׳ התחיל לומ׳ אני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כחי
כליתי׳ אכן משפטי את יי׳ ופעולתי את אלהי׳ וכן ישעיהו אומ׳ אשריכם
זורעי על כל מים׳ אין זורעי׳ עוסקי בתורה שנמשלה במים׳ משלחי רגל הש[illegible]
והחמור׳ השור זה משיח בן יוסף שנמ׳ על בשור׳ והחמור זה משיח בן דוד
[illegible] בו והוא עני ורוכב על חמור׳ כשיבאו על אותה שעה הוא קורא׳ ומ[illegible]

X893
M5843

לא שמעו ולא [illegible] עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ואו' אשרי
תמימי דרך ההולכים בתורת ייי ואשרי מכבדי בעלי תורה שנ' עץ חיים היא למחזיקים
בה ותומכיה מאושר וכן משה או' כי אם שמר תשמרון תשמרון אם שמרתם בני תורה
תשמרון וכן הוא או' כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו זה המכבד בני תורה ותניא את ייי אלהיך
תירא את ייי לרבות בני תורה לפי שאין מדה אחרת כיוצא בה שנ' יקרה היא מפנינים
יקרה היא מכהן גדול המשמש לפני לפנים והתורה צווחת אשרי אדם שומע לי
לשקד על דלתותי וכלה שומע לי [illegible] אינו ניזק שנ' ושומע לי ישכן בטח ושאנן מפחד
רעה ואו' בהתהלכך תנחה אות[illegible]אתא דמחייבין בית ישראל למנח ביומא דשבתא
וכבדיה קודשא בריך הוא לעלמא ונח ביומא [illegible]עאה וברכיה וקדשיה כמן דבנא
ביתא וגמר ליה לעבידתיה ועביד יומא טבא כד[illegible]רי אנשי כלול ביתא דכתיב
ויכל אלהים ביום השביעי ואמ' רחמנא נוחו ביומא דשבתא כי הכי דנח ביה איהו כדכת'
וינח ביום השביעי על כן ברך אלהים ואסור בתענית ומחייבין לענוג ביה ומיכל
ומשתי וליקוריה בכסות ומלבוש נקייה שנ' אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך
ביום קדשי ואמרינן וקראת לשבת עונג לקדוש ייי שלא יהא מאכלך בשבת
כבחול אלא ענגיהו שבשכרו כת' אז תתענג על ייי ולקדוש ייי מכובד שלא תהא
נוהגין בו קלות ראש אלא קדשיהו וברכיהו בכל דבר וכבדהו בבגדים נאים ובכסות נקייה
שלא תעשיהו כחול כי הא דר' יוחנן קרי למניה מכבדותי ואמ' רב הונא מי שיש לו
להחליף יחליף ואם לאו ישלשל טליתו מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך בשבת
כהלוכך בחול ודבר דבר כי הא דאימיה דר' שמעון בן יוחאי כי משתעיא [illegible]
מילה בשבת או אמור אמ' לה אימא שבתא היא והיא שתקא ואמ' רבי חנינא
בדוחק התירו שאילת שלום בשבת אדם צריך את למלך מאן דבעי למיזל
לדבר מצוה או לתפלה או לבי מדרשא משרי ליה למפסע פסיעה גסה בשבת
מצוה עדיף או דלמא כבוד שבת עדיף תא שמע דאמ' ר' תנחום אמ' ר' יהושע
בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפלו בשבת ואמ' ר' זורא מריש [illegible]

הוא חזינא לרבנן דקא מרהטו לפרקא דשבתא׳ [illegible] חלי שבתא כיון
דשמעינא להא דאמ׳ ר׳ תנחום אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי אנא נמי רהיטנא ומסקינא בשמעתא
אגרא דפרקא רהטא או נמי׳ אמרינן ממצוא חפצך ודבר דבר׳ חפצי שרי אולא׳
תא שמע דאמ׳ ר׳ אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת׳ ואמ׳ רב יוחנן מפקחין
פיקוח נפשות בשבת׳ ואמ׳ ר׳ יעקב בר אידי אמ׳ ר׳ יוחנן הולכין לבתי כנסיות
ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת׳ ותנא דבי מנשה משדכין על
התינוקות ליארס׳ ועל התינוק ללמדו ספר ו[illegible]ן אומנות׳ ודבר דבר׳ דבור
אסור הרהור מותר׳ וכי אמרינן דאסיר לאנו [illegible]יו עניי הרשות אבל חזא חלמא
ובאעי למיתב בתעניתא משום בטולי חלמא שפיר דאמי׳ דאמ׳ רבא בר מחסיא
אמ׳ ר׳ חמא בר גוריא׳ אמ׳ רב יפה תענית לחלום כאש בנעורת׳ ואמ׳ רב יוסף ובו׳
ביום׳ ואמ׳ ר׳ חסדא ואפלו בשבת׳ או נמי בדבר צריך למילף האיי מאן דיתיב
בתעניתא במעלי שבא מהו לאשלומי׳ כיון דקא עייל לשבת כשהוא מעונ׳
אסור או דלמא׳ כיון לאשלומי שבת הוא דקא עביד׳ ושבת גופה לא קא
מעני שפיר דאמי׳ תא שמע דאמר רבא הוינן בי רב נחמן אבעיא לן הני בי רב
דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי׳ אסיר ליכנס לשבת כשהוא
מעונה׳ שא לא הוה בידן כי אתינן לבי רב יהודה׳ בען מיניה ולא הוה בידיה
אמ׳ רב לחזי אנן תשעה באב שחל להיות בערב שבת׳ מביאין לו ביצה מגולגלת
בלא מלח ואוכל כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה דברי ר׳ יהודה שאמ׳ משום
ר׳ יהודה שאמ׳ משום ר׳ עקיבה׳ אמ׳ ר׳ יהודה מעשה היה והיינו יושבין לפני ר׳
עקיבה בתשעה באב שחל להיות בערב שבת הביאו לו ביצה מגולגלת וגמאה
בלא מלח לא מפני שתאב לה אלא להראות לתלמידים הלכה׳ ר׳ יוסי אומ׳ מתענ׳
ומשלים׳ תשובת שאה זו ממתיבה שאוהא דתנן מגלה נקראת באחד
עשר׳ בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות
ולא יתר׳ ואמ׳ ר׳ יהודה אימתי בזמן שהשנים כתקנן וישראל שרויין על

אדמתם אבל בזמן אין קורין אותה אל בזמנה׳ הלכה כתנא קמא או הלכה כרבי
יהודה׳ הישיבו ב לר׳ יהודה׳ בין לתנא קמא מגלה אינה נקראת אל בזמנה׳ והכי
קא אמ׳ תנא קמא כרבנן המוקפין חומה בימות יהושע בן נון קוראין בחמשה
עשר׳ כפרים ועיירות גדולות קוראין בארבעה עשר׳ אל שהכפרים מקדימין
ליום הכניסה׳ והא דתנן מגלה נקראת באחד עשר׳ בשנים עשר בשלשה
עש׳ באר׳ עש׳ בח׳מ׳ עש׳ ליושב בתענית שכבר פירש בסוף משנה׳ אל שהכפרים
מקדימין ליום הכניסה׳ ומא׳ שנא׳ הכניסה׳ יום קהלה׳ דאמ׳ ר׳ אלעזר שלשה
עשר דמן הקהלה לכל׳ הוא ד׳ נקהלו היהודים בעריהם׳ נקהלו וגזרו תענית
בשלשה עשר באדר אבל בארבעה עשר יום טוב׳ הוא דכת׳ ונוח בארבעה
עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה׳ ובשושן הבירה לא נחו אל בחמשה
עשר לפיכך שושן וכל המוקפין חומה קרין בחמשה עשר ועושין יום טוב׳
וזה ששנינו מגלה נקראת ליושב בתענית שאסור לישב בתענית בשבת׳ שאם
חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת אסור להתענות בשבת׳ ובערב שבת
כמי אסיר להתענות׳ מפני טורח השבת אל מקדימין ומתענין בחמישי
שהוא אחד עשר באדר׳ ואם חל ארבעה עשר להיות בשבת אסור להתענות
ערב שבת מפני טורח שבת׳ שעיקר תענית סליחות ורחמים הוא׳ ואתי
לאמנועי מכבוד שבת׳ וכבוד שבת עדיף מאף תענית׳ דכבוד שבת מדאורית׳
ותעניתא מדרבנן׳ ואתיא כבוד שבת׳ ושבת ידחה תענית דרבנן׳ אל מקדימין
לתענית מחמישי שהוא יום שנים עשר׳ ואם חל ארבעה עשר להיות
ערב שבת מתענין בחמישי שהוא יום שלשה עשר׳ וכך פירש במשנה
כאיזה צד׳ חל להיות בשני׳ כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום׳ ומוקפין
חומה למחר׳ חל להיות בשבת או באחד בשבת׳ כפרים מקדימין ליום הכניסה
בחמישי שהוא כנס׳ וגם מקדימין ולא מאחרין׳ אבל באב תשעה שחל להיות
בשבת דוחין אותו לאחר שבת׳ מפני שהוא פורענות לכך מאחרין ולא מקדימין:

ולמוכן דלא יתכון בערב ש׳ת בר עצרת הו׳ ית׳ לא ניבור ולא

בראשית ברא אלהים את השמים ואת האר׳

ילמ׳ בונה בית חדש כאילה עד דוא מברך

ילמדנו רבינו

כך שנו רבותינו הבונה בית חדש מברך
שהחיינו וקיימנו כדי שיעשה נחת ליוצרו׳ [illegible] זה מוצא שלא ניתנו המועדות וכן אתה
לישראל אלא להנאת עצמן׳ אמ׳ הקב״ה הנ[illegible] עצמכ׳ תהיו שונין לשנה הבאה
שנ׳ ושמרתם את החקה הזאת למועדה מ׳מ ימימ׳ תהיו שונין מימים ימימה׳
הוי שכשם שאדם מברך להקב״ה כך הוא מברכן אמ׳ ר׳ חנניה יש לנו ללמוד
ממקום אחר אלה תעשו ליי׳ במועדיכם׳ אלה עשיתם׳ לא נא׳ אלא אלה תעשו
תעשו כן לשנה הבאה׳ למיכך הבונה בית חדש או הקונה כלים חדשים צריך
לברך׳ שכשברא הקדוש ב״ה את עולמו מה כת׳ שם ויברך אלהים את יום הש׳
וכן כשברא חיה ועופות ויברך אותם אלהים׳ וכן באדם ויברך אותם אלהים
וכן בשרצים׳ וכן לענין מזון׳ אמ׳ ר׳ חנניה בן גמליאל בנוהג שבעולם חטין
מלמטן ומים מלמעלן והקב״ה אינו עושה כן אלא חטים מלמעלן הנני ממטיר
לכם לחם מן השמים׳ ומים מלמטן עלי באר ענו לה׳ אמ׳ ר׳ ברכיה בנוהג
שבעולם סופג בידו ועד ירדו המים׳ פתח עמדו המים׳ והקב״ה אינו כן עד
עמדו המים׳ שנ׳ הן יעצר במים וייבשו׳ פתח ירדו המים שנ׳ יפתח יי׳ לך את
אוצרו הטוב׳ אמ׳ ר׳ יצחק בשר ודם בונה פלטורין׳ בונה את התחתון ואחר׳
כך בונה את העליון׳ והקב״ה בתחלה בנה את העליונים׳ ואחר כך בנה את
התחתונים שנ׳ בראשית ברא אלהים את השמים ואחר כך ואת הארץ׳
בראשית ברא׳ זה שאמ׳ הכת׳ ברכות לראש צדיק׳ למה פתח בבריתו
עולם בבית׳ ולא פתח באלף׳ והלא אלף ראש לכל האותיות שבתורה אלא

דבי

שאף לשון ארירה [illegible] ב׳ לשון ברכה׳ אמ׳ הקב״ה אברא את העולם בלשון [illegible] הכי
ומה שנברא בלשון ברוך בנ׳ אדם מכעיסין לבוראן׳ אם נברא בלשון [illegible] ה
על אחת כמה וכמה׳   ועוד למה נברא בבית ללמד לבריות שהן שני עולמין
העולם הזה והעולם הבא׳ מי שעושה טובה בזה אוכל בזה׳ והצדוקים [illegible]
ואומרים כלה ענן וילך׳ כן יורד שאול לא יעלה׳ אמ׳ הקב״ה ופושעים ל
חמס   שאל אדריינוס לעקילס על מה העולם עומד אמ׳ על הרוח רצונך ליד
היביא גמל ונתן עליו משאו אמ׳ לו עמוד׳ עמד׳ שב׳ ישב׳ נתן עליו פחות
ממשאו ונתן חבל על צוארו אמ׳ לו משוך׳ משך זה מיכן וזה מיכן חנקו את
הגמל׳ אמ׳ לו לגמל שיעמד׳ אמ׳ לו אדריינוס יצא לבו אתה חנקתהו והיאך יעמ׳
אמ׳ לו ומה הרגתי אותו שמה חסר אחד מאיבריו׳ אמ׳ לו הוצאת רוחו׳ אמ׳
לו ומה הגמל לא היה סובלו וסובל את משאו אלא הרוח שבו׳ מלך מלכי המלכים
ורוחו הוא סובל את כל העולם כולו׳ שתק אדריינוס׳ וראה שבחו של הקב״ה
מן הארץ לשמים׳   אדם בונה טרקלין כחצי ארכו וכחצי רחבו רומו׳
גבהו של שמים כחצי ארכו וכחצי רחבו גבהו של רקיע שנ׳ הלא אלוה גובה
שמים וראה ראש הכוכבים כי רמו׳   החמה הזאת שעה אחת נכנסת לישוב
ואין בריה בעולם שאינו רואה אותה על ראשו ואינה נראית בשמים אלא מלא
הזרת׳ שהשמים גבוהים׳ וכשהחמה עולה היא רחבה׳ וכן כשהיא שוקעת׳
אבל כשהיא ממצעת בכנפי הרקיע אתה רואה אותה מלא הזרת מפני גבהן
בפרסה
של שמים׳ ולא תתמה על החמה שהיא [illegible] על הישוב כוכב אחד אני מוצאו
ונותן כל הבריות תחתיו׳ עבר הכוכב באחביח ונתן הכל תחתיו וכשם שאתה
רואה אותו למעלה מראשך ואינו נראה אלא ככר שנ׳ הלא אלוה גובה שמים׳
ועביו של רקיע שהיה נשמט מן הרקיע ויורד ועושה מלחמה בארץ כמסמר
הקבועין בדלת׳ אם נשמט מן הדלת תדע עוביה הדלת׳   כך הכוכב קבוע
בשמים׳ ויורד ועושה מלחמה בארץ ללמדך עבין של רקיע׳ כמן הא

לשמים׳ ואסבריותיו כך הקב״ה על אחת כמה וכמה׳ וכן הוא או׳ גדול ייי
ומהולל מאד׳ גדול מבריותיו׳ מלך בשר ודם ישב על כסא גבוה׳ ואין מגיע
רגליו לפרסות שתהא תחת רגליו והקב״ה השמים כסאו והארץ הדום רגליו׳
מלך בשר ודם יושב על ספסל ואחרים יושבים על ימינו ושמאלו׳ והקדוש ב״ה
יושב על קתדרה וממלא אותה׳ והעולם כמום תחת רגליו שנ׳ הלא את השמ׳
ואת הארץ אני מלא׳ מלך בשר ודם יושבין מימינו ומשמאלו שכבודם כיוצא
בו׳ והקב״ה יושב על כסאו וכל צבא השמים׳ וכן הוא או׳ ריבוא ריבון קדמוהי
יקומון׳ וכן שרפים עומדים ממעל לו׳ וכת׳ או׳ קרבת על חד מן קאמיא׳
מלך בשר ודם גבוה בקומתו ויש במשרתיו כיוצא בו גבוה׳ והקב״ה גדול ייי
ומהולל מאד׳ מלך בשר ודם חכם׳ ויש במשרתיו חכמים כיוצא בו׳ והקב״ה
מאין כמוך ייי גדול אתה וגדול שמך בגבורה׳ ואו׳ כי בכל חכמי הגוים ובכל
מלכותם מאין כמוך׳ גדולים מלאכיו אבל לא כיוצא בו׳ בוא וראה מלאך
שלח ידו מן הרקיע ואחזו ליחזקאל בציצית ראשו שנ׳ וישלח תבנית יד ויקחני
בציצית ראשי׳ משמע אחר הכת׳ מראה שאין מן הרקיע לארץ אילא
מלא פיסת ידו שלמלאך׳ שנ׳ באדיין מן קדמוהי שליח פסא די ידא׳ להודיעך
שאין קצבה לשמשין לכך נא׳ גדול ייי ומהולל מאד׳ ואו׳ אף ידי יסדה
ארץ וימיני טפחה שמים׳ מן השיבתן שלהקב״ה אתה יודע מה הוא השמים
הללו הפרוסים על הים ועל הישוב ועל המדבר ואינן ממלאות את הכסא׳
מן שעלו אתה יודע מי מדד בשעלו מים׳ ומן אצבעו אתה מיבין׳ וכל בשליש
עפר הארץ׳ וי לבשר ודם ההוטא לפני מי הוא חוטא׳ ואשרי מי שזכה לפני מי
הוא זוכה׳ ווי לו לפני מי הוא עתיד ליתן את החשבון׳ ואשרו מי שעתיד
ליתן שכרו שנ׳ הנה ייי א׳להים בחזק יבוא׳ אלה תולדות השמים ①
והארץ בהבראם׳ ר׳ ברכיה או׳ ור׳ חלבו בשם ר׳ שמואל בר נחמני או׳ כל
תולדת שבתורה חס׳ שני ווין חוץ מזה ואחרון אלה תולדות פרץ ששניהן מלאין׳

אמ׳ ר׳ יהודה הל׳ בי״ר שלום ו׳ ששה דברים שחיסר הקב״ה מאדם הראשון לאחר
שחטא׳ ואלו הן זיו פניו וקומתו וחיין ופירות הארץ וגן עדן והמה ולבנה׳
זיו פניו מניין שנ׳ משנה פניו ותשלחיהו׳ קומתו מניין דכת׳ אחור וקדם צרתני׳
חייו מניין שאלו זכה היה חי וקיים לעולם׳ פירות הארץ מניין דכת׳ ארורה
האדמה בעבורך׳ גן מנין דכת׳ ויגרש את האדם׳ חמה ולבנה מניין דכת׳
חשך השמש בצאתו וירח לא יגיה אורו׳ ולעתיד לבוא הקב״ה מחזירן׳ זיו
פניהן מניין כל רואיהם יכירום כי׳ וקומתו מניין ואולך אתכם קוממיות שיהא
כל אחד ואחד מישר׳ גבוה מ״ה אמה ר׳ שמעון אומ׳ מאתים׳ קום מאיות׳
חייו מניין דכת׳ כימי העץ ימי עמי׳ פירות הארץ מנין ועל הנחל יעלה
על שפתו מזה ומזה׳ כל עץ מאכל לחדשיו יבכר׳ מהו שכל חדש וחדש
יבכר ביכורים חדשים׳ לא לביכורי חדש זה חדש אחר׳ אלא מחדשו׳ גן עדן
מניין ישובו ישבי בצלו יחיו דגן׳ חמה ולבנה מניין דכת׳ והיה אור הלבנה
כאור החמה׳ וכת׳ ואוהביו כצאת השמש בגבורתו׳ ומתרגמין ורחמוהי
צדיקיא יהון עתידין לאזהרא בזיהור יקריה על חד תלת מאה ארבעין
ותלתא כמיפק שמ׳ בגבורתיה׳ ואימתי ביום חבוש ייי את עמו׳ ומחץ
מכתו ירפא׳ מחץ מכתו שלעולם ירפא׳

ויאמר ייי אלהים
הן האדם היה כאחד ממנו׳ זה הוא שאמ׳ הכת׳ לבד ראה זה מצאתי
אשר עשה האלהים את האדם ישר לא ברא הקב״ה שנקרא צדיק וישר
ברא אתה אדם בצלמו׳ אלא כדי להיות צדיק וישר כמותו ואם תאמר למה
ברא יצר הרע שכת׳ בו כי יצר לב האדם רע מנעוריו׳ אתה אומ׳ שהוא רע מי
יוכל לעשותו טוב׳ אמ׳ הקב״ה אתה עושה אותו רע׳ למה תינוק בן חמש בן שש
בן שבע בן שמונה אינו חוטא אלא מבן עשר ואילך׳ והוא מגדל יצר הרע׳ אם
תאמ׳ אין אדם יכול לשמור את עצמו׳ אמ׳ הקב״ה יש דברים קשים בעולם
יתר מן יצר הרע ומרים ממנו׳ ואתם ממתקים אותו אין לך מר מן התורמוס

ואתה שוקד לשלקו ולהמתיקו במים׳ ובן חרדל ועלין ודברים הרבה׳ ומה
מרים שבראתי אתה ממתקן לצרכך׳ יצר הרע המסור בידך על אחת כמה
וכמה׳ חירם מלך צור בראתיו תמים וישר שנ׳ תמים אתה בדרכיך מיום
הבראך׳ ולסוף נמצא עולתה בו ונטרד׳ דור המגדל כת׳ בהן ויהי כל הארץ
שפה אחת ודברים אחדים׳ ביקשו לעלות לרקיע שנ׳ הבה נבנה לנו עיר
ומגדל׳ מה כת׳ שם וירד ייי לראות את הע׳ ואת המגדל׳ בורא בני האדם
הדין ערקא מן הדין משכא׳ משל למלך שעשה צלם כדמותו והעמידו
בפתח פלטורין שלו׳ שכן עליו עוף ונוולו׳ אף הקב״ה עשה את האדם ישר
ועמד יצר הרע ומנוולו׳ וכן הוא אומ׳ אני אמרתי אלהים אתם׳ אכן כאדם
תמותון׳ בן אדם אמור לנגיד צור׳ כה אמ׳ ייי יען גבה לבך ותאמר אל
אני׳ זה שאמ׳ הכת׳ אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים׳
וכן הוא אומ׳ אוהב פשע׳ אוהב מצה׳ מגביה פתחו מבקש שבר׳ לא היה
צריך לומ׳ אלא משפיל פתחו מבקש שבר׳ שכל המשפיל פתחו בני אדם
נכשלין בו ונשברין׳ אלא המגביה פתחו מבקש שבר מהו המגביה פתח פיו
ומוציא דברים שלא כהוגן׳ הקב״ה משברו׳ לכך נאמ׳ אל תבהל על פיך׳
בוא וראה חלש שבחלשין מלמעלה׳ כוציה גבור מלמטה׳ שכך כת׳ ותשלך
אשה אחת פלח רכב׳ כל שכן כי האלהים בשמים׳ אדריינוס מלך אדום כיון
שכבש את העולם הלך לו לרומי אמ׳ לבני פלטורין שלו מבקש אני מכם
שתעשו אותי אלוה שהרי כבשתי את העולם׳ אמרו לו עדיין לא שלטת
בעירו ובביתו׳ הלך והספיקו בידו והחריב בית המקדש והגלה את ישר׳
וחזר לרומי אמ׳ להן כבר החרבתי ביתו ושרפתי היכלו והגליתי עמו׳ עשו
אותי אלוה׳ שלשה פלוספסין היו לו שם׳ הראשון אמר לו אין אדם
מורד למלך בתוך פלטורין שלו׳ אלא הוצא להן׳ צא מפלטורין שלו
ותיעשה אלוה׳ והשמים והארץ הוא בראן׳ צא לך מיהן ותעשה אלוה׳

והשני אמ׳ לו אין אתה יכול שכבר אמ׳ לנביאיו כדנה תימרון להום אלהיא דישמיא
וארקא לא עבדו ייבדו מאר׳ ומתחות שמיא אלין׳ והשלישי אמ׳ לו בבקשה ממך
עמוד לי בשאלה זו אמ׳ לו מה היא׳ אמ׳ לו ספינה יש לי חוץ משלשה מילין
והיא מיטרפת בים וכל אמיא שלי בתוכה׳ אמ׳ לו אדרינוס משליח אני לגיונותי
וספונותי לשם ויצילוה׳ אמ׳ לו מרי למה אתה מטריח לגיונות וספינות לשם
רוח קמעא שגר לשם ואתה מצילה׳ אמ׳ לו מניין יש לי רוח לשגר׳ אמ׳ לו רוח
אין אתה יכול לעשות היאך תעשה אלוה׳ כה אמ׳ האל ייי בורא השמים
ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים
בה׳ נכנס לביתו כשהוא זעוף אמרה לו אשתו הללו הטעו אותך שתוכל
ליעשות אלוה׳ אתה המלך עשיר וגבור והכל בידך׳ אני אומר לך דבר
אחד תן לו פקדונו ותיעשה אלוה׳ אמ׳ לה ומהו פקדונו אמרה לו הנפש׳ אמ׳
לה אם תצא נפשי מה אעשה׳ אמרה לו הנפש שבך אין אתה שולט בה
וכת׳ כי אין שלטון ביום המות והיאך תוכל ליעשות אלוה ואתה אדם ולא אל׳
אמ׳ הקב״ה אני מחיה מתים ואיהו מחייה מתים׳ ולא אמ׳ אל אני׳ אני מוריד
גשמים ואיהו מוריד גשמים׳ אני עוצר גשמים ואיהו עוצר גשמים׳
אם יהיו השנים האל׳ אני הורדתי אש וגפרית על סדום׳ ואיהו הוריד כן
אם איש אלהים תרד אש מן השמים׳ ואתה אומ׳ אל אני׳ ואם תאמ׳ שחיית
הלכה׳ הוא חיה עד תחית המיתים׳ כת׳ ביה כוסיה שביבין דינור׳ וכת׳
והנה רכבו אש וסוסו אש׳ כת׳ ייי בסופה ובשערה דרכו והוא עלה
בשערה השמים׳ ולסוף וישאל את נפשו למות ואתה אומ׳ אל אני׳
מושב אלהים ישבתי בלב ימים׳ הרי יונה ירד לים שנ׳ ותשליכני מצולה
בלב ימים׳ וחזר ואמ׳ ועתה ייי קח נפשי ממני כי טוב מותי מחיי ואתה
אומ׳ אל אני׳ בוא וראה כי מי שביקש ליעשות אלוה בנה לו פלטורין בתוך
הימים׳ פרעה בנה לו פלטורין בתוך הים וסתם מי נילוס שלא ירדו

[illegible] היה [illegible] מתגבה אותו ותולין את ה[illegible] [illegible] שנ׳ דבר
ואמ׳ כה אמ׳ ייי׳ הנני עליך פרעה מלך מצרים התנין הגדול הרבץ בתוך יאריו
אמ׳ לו הקב״ה רשע במים נתגאית ובהן אתה מת׳ וניער פרעה וחילו בים
סוף׳ סנחריב עשה לו פלטורין לפני הלבנון במגבון למעלה משני
הרים גבוהים והיו מעינות יוצאות מן ההרים ותולין את הפלטורין שלו למעלה
שנ׳ הנה אשור ארז בלבנון יפה ענף ובין עבותים היתה צמרתו׳ מים
גידלוהו תהום רוממתהו׳ וכת׳ וי״ף בגדלו באורך דליותיו כ׳ר כי היה
שרשו אל מים רבים וכן הוא אומ׳ אני קרתי ושתיתי מים ואחריב בכף פעמי
כל יאורי מצור׳ ומה היה סופו׳ כה אמ׳ ייי׳ ביום רדתו שאו׳ה׳ חירם מלך צור
בנה לו פלטורין בין אדריאס לאוקינוס׳ שנ׳ ונשאו עליך בניהם קינה ואמ׳ לך
אין אבדת כושבת מימים התחיל לומ׳ מושב אלהים ישבתי׳ אמ׳ לו כה אמ׳ ייי׳
בתתי אותך עיר נחרבת כערים אשר לא נושבו׳ כדי שתלך אצל חביריך
והורדתיך אל יורדי בור אל עם עולם והושבתיך בארץ תחתיות׳ ארץ תחתיות
זו גהנם׳ וכן הוא אומ׳ אתה כרוב ממשח הסוכך ונתתיך בהר קדש אלהים
היית בתוך אבני אש התהלכת׳ אבל ישר׳ כי תעבור במים אתך אני ובנהרות
לא ישטפוך כי תלך במו אש לא תכוה׳ ויאמר ייי׳ הן האדם
היה ילמדינו רבינו המספר לשון הרע מה ענשו כך שנו רבותינו
האומ׳ לשון הרע חמור מן המעשה׳ מעשה שלא כתורתם גזר דין על
אבותינו במדבר אלא על לשון הרע׳ שנ׳ וינסו אותי זה עשר פעמים׳ אמ׳
רב מנא דשאב בשם ר׳ יהושע בן לוי אין אדם אומ׳ לשון הרע עד שיכפור
בעיקר שנ׳ אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו׳ רבנן
אמ׳ קשה לשון הרע שהביא מיתה על אדם הראשון שעמד נחש
ואמ׳ לאדם וחוה כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם
העורים׳ שמן אילן זה אכל כשברא את העולם׳ וכן כל אומן שונא חבירו׳

והיתה [illegible] ומתגרות הן עד סוף [illegible]
[illegible] שקדימו בענין האדם׳ ואין הן ﭏ מיתה דלת הן קרבן ומיד למות׳
ויהי מקץ שנתים ויבא קין׳ יש ויהי מקץ שנה׳ ויש שנתים׳ ויש ימים׳ ויש
ארבעים שנה אמ׳ חכמ׳ בני ארבעים שנה היה קין והבל׳ ויבא קין מפרי האדמה
מהו׳ מן מותר מאכלו ורבנן אמרי זרע פשתן׳ והבל הביא גם הוא מבכרות
צאנו ומחלביהן לפיכך נא׳ צמר ופשתים לא תלבש שעטנז׳ ויאמר קין
אל הבל אחיו מה אמ׳ לו׳ אמ׳ לו נחלוק את העולם ואני הבכור אטול שני חלקים
אמ׳ לו הבל אפשר׳ אמ׳ לו קין אם כ׳ אני נוטל יתר על חלקי מקום זה שנתקבל
בו ורבנן אמ׳ אמר לו הבל לא תטול ועל דבר זה נפלה קטטה ביניהם שנ׳
ויהי בהיותם בשדה ויקם קין׳ ולהלן ציון שדה תחרש׳ ויש אומ׳ שאמ׳ קין
להבל נחלוק את העולם׳ אמ׳ הבל הין׳ נטל הבל צאנו וקין נטל לעבד׳
והתנו ביניהן שלא יהא על זה לזה כלום׳ כשנטל הבל את הצאן התחיל
לרעות את הצאן׳ וקין רודף אחריו מהר לבקעה ומבקעה להר עד שנתאחזו
זה בזה׳ ונצח הבל לקין ונפל תחתיו כשראה קין כך התחיל צווח להבל׳
אחי אל תעש בי רעה׳ ריחם עליו והניחו׳ ועמד קין והרגו שנ׳ ויקם קין
מכלל שנפל׳ כיון שהרגו׳ אמ׳ אני בורח מפני אבא ואימא שאין מבקשין
אותו ﭏ ממני׳ שאין אחר בעולם ﭏ אני והוא׳ מיד נגלה עליו הקב״ה אמ׳ לו
מפני אבותיך אתה יכול לברוח׳ שמה מפני׳ אם יסתר איש במסתרים ואני
לא אראנו׳ אמ׳ לו אי הבל אחיך׳ אמ׳ לו שריחם עליך ולא הרגך כשנפלת
תחתיו ואתה עמדת והרגתו׳ ואיאך הרגו׳ עשה בו פצועות פצועות
חבורות חבורות באבן בידו וברגלו שלא היה יודע מהיכן יוצאה נפשו עד
שהגיע לצווארו׳ כיון שאמ׳ לו הקב״ה אי הבל אחיך אמ׳ לא ידעתי השומר
אחי אנכי׳ אתה הוא שומר את כל הבריות ואתה מבקשו מידי׳ למה
הדבר דומה לגנב שגנב כלים בלילה ולא נתפס׳ לבקר תפשו השוער

אמ׳ למה גנבת את הכלים׳ אמ׳ לו אני גנב [illegible] אתה אומנותך
בשער לשמור׳ למה הנחת אומנותך ועכשו אתה אומ׳ לי כך אמ׳ אנכי השומ׳
אחי׳ למה בראתה בי יצר רע׳ אתה שומר את הכל ולי למה הנחת אותי
להרגו׳ אתה הוא שהרגתו שנקראת אנכי׳ שאלו קבלת קרבני כמותו לא
הייתי מתקנא בו׳ מיד השיבו מה עשית קול דמי אחיך צועקים אלי׳ מיכן
אתה למד שעשה בו פיצועות וחבורות׳ צועקים אלי׳ צועקים עלי׳ משל
לשנים שעשו מריבה הרג אחד מהן את חבירו היה ביניהם שלישי ולא
הפריש ביניהם על מי הכל משיחין לא על השלישי לכך כת׳ צועקים עלי׳
אמ׳ לו קין רבו׳ שלעו׳ לא ידעתי ולא ראיתי הרוג מימי וכי הייתי יודע שאני
מכהו באבן והוא מת׳ השיבו מיד ארור אתה מן האדמה׳ כי תעבד את האד׳
לא תוסף תת כחה לך׳ אמ׳ לפניו רבו׳ שלעו׳ דלטורין שמלשינין את האדם
לפניך׳ אבי ואמי הרי הן בארץ ואינן יודעין שאני הרגתיו׳ ואתה בשמים
מנין אתה יודע׳ אמ׳ לו שוטה׳ כל העולם כולו אני סובל׳ אני עשיתי ואני
אשא אני אסבול ואמלט׳ אמ׳ כל העולם כולו אתה סובל ועווני אין אתה
יכול לסבול׳ גדול עוני מנשוא׳ אמ׳ לו הואיל ואתה הודית ועשית
תשובה צא וגלה מן המקום הזה שנ׳ ויצא קין מלפני יי׳ וישב בארץ
נוד׳ כשיצא כל מקום שהיה הולך הארץ מזדעזעת מתחתיו והיו חיות
ובהמות מזדעזעות ואומרות מה הוא זו לזו קין הרג את הבל וגזר עליו
הקב״ה נע ונד׳ והן אומרות כלך אצלו ונאכלנו והיו מתכנסות ובאין אצל׳
באותה שעה זלגו עיניו דמעות ואמ׳ אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח
אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך׳ אשא כנפי שחר אשכנה
באחרית ים׳ גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך׳ הן גרשת אותי
היום מעל פני האדמה׳ ויאמ׳ לו יי׳ לכן כל הרג קין שבעתים
יקם׳ יש אומרים שבת [illegible] שנ׳ ביני ובין בני ישראל אות היא

לעולם׳ כשם שלמה שבת זכות על אדם הראשון כך לימד על קיין׳ ויש
אומ׳ קרן קבע במצחו שבשעה שהרג קיין את הבל היה מושלך ולא היה
יודע קיין מה לעשות׳ זימן לו הקב״ה שני עופות טהורות הרג אחד מהן את
חבירו וחפר ברגליו וקברו ומהן למד קיין וחפר וקבר הבל לפיכך זכו
העופות לכסות את דמן׳ ויאמר לו ייי לכן כל הרג קין׳ אמ׳ לו ארבע
משפחות היו עתידין לצאת מהבל ובטלתם מן העולם כך פתחה הארץ פיה
ותבלע לך ארבע משפחות׳ ואלו הן חנוך ועירד ומחויאל ומתושאל׳ באיזה עד
נהרג קיין נעשה מלאך שלשים ומאת שנה והוא נע ונד בארץ בקללה׳ למך
בן בנו היה שביעי לדורות וסומא היה יוצא לצוד והיה אוחז בידו׳ כשהיה
רואה אותו תינוק קרן חיה היה אומ׳ קרן חיה אני רואה׳ ומתח את הקשת
כנגדה והרג את קיין ראה אותו תינוק קיין הרוג וקרן במצחו אמ׳ לו ללמך
אביו הרי דמות אדם הרוג וקרן במצחו׳ אמ׳ וי לי זקיני הוא טיפח שתי ידיו
בחריטה ונגע בראש התינוק והרגו בשוגג שנ׳ ויאמר למך לנשיו עדה וצלה
כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי כשארו שלשתן במקום אחד קין הרוג
ולמך סומא לערב יצאו נשיו אחריו מצאו זקינם הרוג ותובל קין בנם הרוג׃
ולמך סומא באותה שעה פתחה הארץ פיה׳ ובלעה ארבע משפחות חנוך
ועירד ומחויאל ומתושאל׳ ונעשה למך כמלאך המות לקיים מה שנ׳ כי שבע
תים יקם קין ולמך שבעים ושבעה׳ כיון שבאו לבית אמ׳ לנשיו עלו למטה
אמ׳ לו הרגת את זקיננו ותובל קיין לא נעלה׳ אמ׳ להן כבר בטל חלקו קין
שבעה דורות׳ אבל אני שבעים ושבעה׳ אמ׳ לו לא נשמע לך מה אנו
מולידין למארה׳ אמ׳ להן נלך לבית דין׳ הלכו להן אצל אדם הראשון
אמרו לו עדה וצלה׳ אדונינו׳ למך זה בעלינו הרג את זקינינו׳ אמ׳ להן
אדם או זקיניכן לפי תומו׳ כשי׳ למך האזינה אמרתי׳ אמ׳ לו למך איש
הרגתי לפצעי וילד לחבורתי׳ אמ׳ להן לכו שמעו לבעליכן׳ אמרו לו אסיא

אל׳

אכי ית היגרתך׳ אתה פרשת ממתק מאה ושלשים שנה ואתה מלמד אותנו
מה כת׳ אחרין ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו׳ ויחי למך
שתים ושמנים שנה ויולד בן מהו ויולד בן שממנו נבנה העולם׳ ויקרא
את שמו נח לאמר זה ינחמינו ממעשינו ומעיצבון ידינו מן האדמה אשר
אררה ײ׳ וכי נביא היה אמ׳ ר׳ שמעון בן יהוצדק למודים היו שבשעה שאמ׳
הקב״ה לאדם ארורה האד׳ בע׳ בעצ׳ תאכ׳ כל ימי חייך׳ אמ׳ רבון העו׳ עד מתי׳
אמ׳ לו עד יולד אדם מהול׳ כיון שנולד נוח מהול׳ מיד ידע למך ואמ׳ ודאי זה
ינחמינו ממעשינו׳ ומהו ממעשינו קודם שנולד נח זורעין חטים וקוצרין קוצים
ודרדרין כיון שנולד נח חזר העו׳ לישובו׳ זורעין חטים וקוצרין חטים וזורעין
שעורים וקוצרין שעורים׳ ולא עוד אלא עד שנולד נח עושין מלאכה בידיהן
בלא כלים׳ לכך כת׳ ומעצבון ידינו׳ נולד נוח התקין להן מחרישות ומגלות וקרדומות
(יב) ולכלי מלאכה׳ וירא ײ כי רבה רעת האדם שנו רבותינו בעון זמה
אנדרולומסיא באה לעולם ומספה הטובים והרעים׳ ר׳ עזריה אומ׳ עם הכל
הקב״ה מותר חוץ מן הזמה ראה עד שלא נתנו עליה מה כת׳ ויראו בני
האלהים את בנות האדם׳ מה כת׳ אחרין וינחם ײ כי עשה את האדם ויאמר
ײ אמחה את האדם וכן הסדומים טרם ישכבו ואנשי העיר וכל אותו ענין׳
ויאמרו האנשים אל לוט כי משחיתים אנחנו׳ כי גדלה צעקתם את פני ײ
וישל׳ ײ למה ײ שני פעמים׳ אמ׳ הקב״ה אני הוא שפרעתי מזמרי ומשמעון
ומאמנון ואני עתיד לשלם שכר טוב לגודר עצמו מן העבירה כשם שנתתי
שכר ליוסף׳ ליעל ולפלטי׳ ר׳ שמעון אומ׳ יוסף משלו נתנו לו הפה שלא נשק
לזרה נאמ׳ לו ועל פיך ישק כל עמי׳ הצואר שלא הרכין׳ וישם רביד הזהב על
על צוארו׳ היד שלא נגעה׳ ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו׳ הגוף שלא
נדבק׳ וילבש אותו בגדי שש׳ רגל שלא עלה עלה׳ וירכב אתו׳ המחשבה
שלא חישב׳ נקרא חכם ונבון׳ לב שלא הרהר׳ ויקראו לפניו אברך וצפנת פענח׳

אבל הסדומיים המט׳ עליהן אש וגפרית׳ וייי המטיר עליהם אש וגפרית׳
ויהפך את כל הערים וצמח האדמה׳ כת׳ כן אמחה את האדם אשר בראתי מאדם
עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים׳ הנפילים היו בארץ׳ המה הגבורים א׳ מעו׳
אנשי השם מלמד שהיו רואין חמה ולבנה ועושין כשפים׳ עליהן היה אומ׳ המה היו
במורדי אור המה הגבורים שהיו קשים׳ ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא
חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומ׳ נועיל כי נפגע בו׳ אמ׳ ר׳ יצחק למה היו מורדים שהיו
זורעין לשנה אחת ועושה מזון לארבעים שנה׳ אמ׳ להן הקב״ה וכן אתם עושין
עד כל ימי הארץ זרע וקציר ור׳ שמואל בר אבא אומ׳ למה היו מורדים שהיו
רואין לעצמן בנים ובני בנים חמשה וששה דורות ולא היו מיתין׳ אמ׳ הקב״ה וכן
אתם מורדין׳ מיכן ואילך עוד כל ימי הארץ זרע וקציר שתהיו מולידין וקוברין׳
קור וחום שתהיו מתיסרין בשחפת וקדחת׳ קיץ וחורף שתהיו מתקייצין ופניכם
מתחרפין אינן מוסקין ותהיו מיצטערין בגופיכם ואין אתם שובתים יומם ולילה
ותהיו נידונין באש ובשלג׳ מעשה בתלמידו דר׳ עקיבה שנא׳ לו בחלום׳
באדר הוא מת ובניסן אינו רואה׳ ומה שזורע אינו קוצר׳ והיה מיצר על החלום
הרבה וספר חלומו לר׳ עקיבה׳ אמ׳ לו באדר הוא מת׳ באדורה שלתורה אתה מת׳
ניסן אינך רואה׳ שוב אין אתה בא לידי נסיון׳ ומה שזרע אין אתה קוצר׳ בנך
אין אתה קובר׳ והוכר׳ יוחנן בן עטמאי ור׳ יהודה בני גריס הוו תנן׳ תנו פרשת
נדרים קמי ר׳ שמ׳ בן יוחאי׳ אפטרו מניה באוריתא׳ באורתא בצפרא אתו׳ וקא
מפטרי מיניה אמ׳ להו מילא אפטריתו איתמל׳ אמ׳ לו למדתנו רבינו תלמיד
הנפטר מרבו ולן רבו באותה העיר צריכין להיפטר ממנו דכת׳ יום השמיני
שלח את העם ויברכו את המלך׳ אמ׳ לה׳ ר׳ שמעון בן יוחאי לבריה הללו׳
בני אדם שלצורה׳ זיל לגביהו כי היכי דליברוך אזל אשכחינהו דקא דאמוקראיי׳
מהדר פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו וכת׳ אורח חיים פן תפלס נעו מעג׳
ילותיה לא תדע קשיא כן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים כאן במצוה

שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים׳ הדור יתבידקא מבכיא להו יקרה היא מפנינים
וכל חפציך לא ישוו בה׳ וכת׳ וכל חפצים לא ישוו בה׳ הא חפצי שמים ישוו בה׳ וכל
חפצים חפצי שמים׳ לא קשיא כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים׳ וכן
במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים׳ אמ׳ ליה מאי בעית הכא אמ׳ להו
אמ׳ לי אבא ז״ל לגביכו כי הכיא לבריך אמרו ליה יהא רעוא מן שמים דתזרע
ולא תחצור׳ תעיל ולא תפיק׳ תפיק ולא תעיל׳ לחרוב ביתך וליתוב אושפיזך
לבלבל פתורך׳ ולא תחזי שתא חדתא כי אתא לגבי אבוי אמ׳ ליה לא מבעיא דברין
כי לא מברכינן צעורי קא מצערין לן אמ׳ ליה מאי אמרו לך אמ׳ ליה הכי והכי אמ׳
ליה הני ברכתא מעליתא נינהו׳ תזרע ולא תחצור׳ תוליד בנין לא ימותון׳ תעיל
ולא תפיק׳ תעיל כלתא ולא ימותון בנך׳ תפיק ולא תעיל׳ תפיק בנתא ולא ימותון
גבריהון׳ לחרוב ביתך׳ ביתא דההוא עלמא וליתוב אושפיזך׳ ביתא דהיא עלמא׳
דכת׳ קרבת בתימו לעולם משכנותם לדור ודור׳ אל תקרא קרבת אלא קברת׳ לבלבל
פתורך בבני ובבנתא ולא תחזי שתא חדתא׳ לא תמות איתתך ותנסיב איתתא
אוחריתי׳ ר׳ שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דר׳ אמא אמ׳ ליה בריה אזל לגביה
דלבריך׳ אמ׳ ליה יהא רעוא דלא תיבוש כי אתא לגבי אבוה אמ׳ ליה מלא
בעלמא הוא׳ דאמ׳ לך ברכך ברכתא דברכינהו קודשא בריך הוא לישראל ושנה בה
ואכלתם אכול ושבוע וכת׳ וידעתם כי בקרב ישראל אני אמן וכן יהי רצון

אלה תולדות נח

יתברך שמו שלמלך
מלכי המלכים הקב״ה שבחר בישראל משבעים אומות כמו שנ׳ כי חלק יי׳ עמו יעקב
חבל נחלתו ונתן להן תורה ברמז צפונות וסתומות ופירשן בתורה שבעל פה וגלה אותן
לישראל ולא עוד אלא תורה שבכתב כללות ותורה שבעלפה פרטות׳ ותורה שבכתב
מעט׳ ותורה שבעל פה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים׳ ומאי לא תמצא בארץ
החיים וכי בארץ המתים תמצא אלא שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שבקש

בעולם הזה עונג תהוה וכבוד וגדולה׳ הזה אלא במי שממית עצמו עליה. דכת׳
זאת התורה אדם כי ימות באהל׳ וכך דרכה שלתורה. פת במלח תאכל ומים במשורה
תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל׳ לפי שלא כרת הקב״ה
ברית עם ישראל אלא על תורה שבעלפה׳ שנ׳ כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית
ואת ישראל׳ ואמרו חכמ׳ לא כתב הקב״ה למען הדברים האלה ולא בעבור
ולא בגלל הדבר אלא על תורה שבעלפה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול
שהיא משולה בחשך שנ׳ העם ההולכים בחשך אלו בעלי תלמוד׳ ראו אור גדול
שהקב״ה מאיר עיניהם באיסור והתר ובטמא ובטהור ולעתיד לבוא ואהביו
כצאת השמש בגבורתו׳ ולא קיבלו ישר׳ את התורה עד שכפה הקב״ה עליהן
את ההר כגיגית שנ׳ ויתיצבו בתחתית ההר׳ אמ׳ ר׳ דימי בר חמא ב״ר חסא אמ׳
להן הקב״ה אם מקבלין אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם׳ ואם
תאמ׳ שעל תורה שבכתב כפה עליהן את ההר והלא משעה שאמ׳ להן אם מקבלים
אתם את התורה. ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה צער והיא מעט
אלא אמ׳ להן על תורה שבעלפה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה
כמות וקשה כשאול קנאתה׳ לפי שאין לומר אותה אלא מי שאוהב את הקב״ה בכל
לבו ובכל נפשו ובכל מאודו׳ שנ׳ ואהבת את יי׳ א׳ בכל לבבך ומניין אתה למד
שאין אהבה זו אלא תלמוד ראה מה כת׳ אחריו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
היום על לבבך׳ איזה זה תלמוד שהוא על הלב׳ ושננתם לבניך זה תלמוד שצריך
שנון ללמדו שפרשה ראשונה שבקריאת שמע אין בה פירוש מתן שכרה בעולם
הזה כמו שכת׳ בפרשה שנייה והיה אם שמוע תשמעו׳ ונתתי מטר ארצכם
בעתו שכר עושקי במצות שאין עסק בתלמוד׳ ופרשה שנייה כת׳ בה בכל
לבבכם ובכל נפשכם ולא את תורו וכו׳ כת׳ בכל מאדך ללמדך שכל מי שאוהב
עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעלפה לפי שיש בה צער וכדוד שינה
ומנבל עצמו עליה לפי כך מתן שכרה לעולם הבא שנ׳ העם ההלכים בחשך
ראו אור גדול ואותו אור שהוא נברא ביום ראשון שגנזו הקב״ה לעומלי תורה

שבעל פה ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד׳ שנ׳ כה אמ׳ יי׳ אם לא בריתי יומם
ולילה׳ איזו היא ברית הנוהגת ביום ובלילה זו תלמוד וכן הוא אומר כה אמ׳ יי׳ אם
תפרו את בריתי ואם בריתי תופר הלילה גם בריתי תופר את דוד עבדי ואומ׳ כי אם
בתורת יי׳ חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה׳ ואף הקב״ה כורת ברית עם ישר׳ שלא
תשתכח תורה שבעל פה מפיהם ומפי זרעם עד סוף כל הדורות שנ׳ ואני זאת
בריתי אותם אמ׳ יי׳ לא כת׳ ממך אלא מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמ׳ יי׳
מעתה ועד עולם׳ ולפיכך קבע הקב״ה שתי ישיבות לישר׳ שהוגין בתורה יומם
ולילה ומתקבצים שתי פעמים בשנה באדר ובאלול ובכל מקומות ונושאין ונותנין
במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על בריו והלכה לאמתה ומביאין ראיה
מן המקרא ומן המשנה ומן התלמוד כדי שלא יכשלו ישר׳ בדברי תורה שנ׳ שלום
לאוהבי תורתיך ואין למו מכשול ואותן שתי ישיבות לא ראו שבי ולא שמד
ולא שלט בהן לא יון ולא אדום והקב״ה הוציאן שתים עשרה שנה קודם חרבן
הבית בתורתן ובתלמודן שכן כת׳ והגלה יי׳ את כל ירושלם ואת כל גבורי
החיל עשרת אלפים גולה וכי מה גבורה יש בבני אדם ההולכים בגולה אלא אלו
גבורי תורה שכך נאמ׳ בהן הכל הגבורים עשי מלחמה׳ עושי מלחמתה של תורה׳
שכן כת׳ על כן יאמר בספר מלחמות יי׳ ומתוכם החרש והמסגר׳ חרש שבשעה
שאחד מהן מתור נעשו הכל כחרשין׳ מסגר כיון שאחד מהן סוגר דברי טמאה
וטהרה או אסור והתר אין בעולם שיכול לפתוח פיו לטהר ולהתיר לקיים מה
שנ׳ ונתתי מפתח בית דוד על שכמו ופתח ואין סוגר ואין פותח ואת אילי
הארץ אלו חורי יהודה ובנימן שעליהן נאמ׳ כה אמ׳ יי׳ כתאנים הטובות
האלה כן אכיר את גלות יהודה׳ וכת׳ וישקד יי׳ על הרעה ויביאה עלינו כי
צדיק יי׳ אל׳ משום דצדיק יי׳ אלהינו וישקד ויבא את הרעה אלא צדקה עשה
הקב״ה עם ישר׳ הקדים גלות יכניה לגלות צדקיה כדי שלא תשתכח
מהן תורה שבעל פה וישבו בתורתן בבבל מן אותה שעה עד היום הזה׳

ולא שלטה בהן לא אדום ולא יון ולא גזרו עליהן שמד ואף לימות המשיח אינן רואין
חבלו שלמשיח שנ׳ הוי ציון המלטי׳ המלטי מיון ומגזורותיהן׳ וכת׳ חולי וגוחי
בת ציון כיולדה כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה׳ ושכנתי כת׳ בשדה שאע״פ
שאת גולה בשדה שכינתי אינה זזה ממך ובאת עד בבל ושם תנצלי ומשם
יגאלך יי׳ מאויביך ללמדך שמשם תתחלת הגאולה ומשם עולין לירו׳ שנ׳ ועלו
מושיעים בהר ציון׳ אותה שעה והיתה ליי׳ המלוכה אמן כן יהי רצון׳

שאתא דאסיר להון למיגזל ולמיחטף מיד חד מן חבריה דאין לך
חומר בכל איסורין שבתורה מן עונש גזל דאמ׳ ר׳ אלעזר כל עבירות שבתורה
עברו עליהן אנשי דור המבול ולא נחתם גזר דינן למחות את זכרם בימי
המבול עד שפשטו ידיהן בגזל שנ׳ כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני
משחיתם את הארץ וכת׳ החמס קם למטה רשע׳ אמ׳ ר׳ אלעזר מלמד שזקף
החמס ועמד כמקל לפני הקב״ה ואמ׳ רבו׳ שלעו׳ אכילא מהם ולא מהמונם
ולא מהמוהם ולא נה בהם׳ אמ׳ ר׳ אבהו שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם
אונאה וגזל וע״ז׳ אונייה דכת׳ כה הראני יי׳ נצב על חומת אנך ובידו אנך׳
גזל דכת׳ חמס ושד ישמע בה על פני תמיד חלי ומכה׳ ע״ז דכת׳ העם
המכעיסים אותי על פני תמיד׳ ואמ׳ רב יוחנן כל הגוזל שווה פרוטה מחבירו
כאלו נטל נשמתו ממנו שנ׳ כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח׳
ומן דגזל ועבד תשובה ומהדר גזילה למריה מיכפיר ליה׳ ואי מאית נגזל
מהדר ומכפר ליה׳ וכי מהדר לנגזל מיבעי ליה לאחולי גביה כי היכי
דלא למנע למעבד תשובה דתנן רבנן הגזלנין והחמסנין ומלוי רבית שהחזירו
אין מקבלין מהן וכל המקבל מהן אין רוח חכמ׳ הימנו הני מילי שאין גזילה
חוזרת בעיניה׳ אבל חוזרת בעיניה מקבלין דאמ׳ ר׳ יוחנן בימי ר׳ נשנית
משנה׳ זו ואמ׳ מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה אמ׳ לו אשתו
ריקן אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט שאתה חוגר אינה שלך באותה

שעה נמנע מלעשות תשובה׳ באותה שעה אמרו הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו און
מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמ׳ נוחה הימנו׳ שאלו תלמידיו את רבן יוחנן
בן זכי מפני מה החמירה תו׳ בגנב יתר מן הגזלן שגנב משלם תשלומי כפל ותשלומ׳
ארבעה וחמשה וגזלן כת׳ ביה והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל׳
אמ׳ להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו׳ בביכול עשה עין שלמעלה כאלו אינה
רואה ואוזן כאלו אינה שומעת׳ שנ׳ הוי המעמיקים מיי׳ לסתר עצה ואומ׳ אין יי׳ של מטה
רואה אותנו עזב יי׳ את הארץ׳ אמ׳ רב מאיר משל למה הדבר דומה לשנים שהיו
בעיר ועשו משתה אחד זימן כל בני העיר ולא זימן את בן המלך׳ ואחד לא זימן
לא את בן המלך ולא את בני העיר׳ על מי המלך כועס׳ על מי שזימן את
בני העיר ולא זימן את בן המלך׳ אמ׳ ר׳ מאיר בוא וראה כמה גדולה כוחה
שלמלאכה׳ שור שבטלו ממלאכתו חמשה שה שלא בטל׳ ארבעה ורבן
יוחנן בן זכאי אומ׳ בוא וראה שחס הקב״ה על כבוד הבריות אפילו על הגנב
שור שהלך ברגליו חמשה׳ שה שהרכיבה על כתיפו ארבעה׳ והיכא דגזל ואמ׳
אשקול השתא דצריך לי׳ והדר אשלם׳ רשע איקרי׳ שנ׳ חבול ישיב רשע
איקרי גזלה ישלם אע״פ שמשיב רשע הוא׳ ברם צריך את למילף׳ הני מילי
היכא דקא גזיל׳ אדעתא למשקליה לנפשיה׳ היכא דקא בעי למיתן מתנה
לההוא כגזל ולא בעי לקבולי׳ ואמ׳ אגנוב מיניה כי הכי דאהע ליה ואשלים
ליה תשלומי כפל או נמי׳ שבק מנייא בדוכתא אי זוזי ופשע ואשכחנהון איניש
אוחרינא ואמא אנקטיהון עד דתבענהו וידהדר במאניה וזמנא אוחרינא לפשע
מאי כיון דלא כיאתו קא ממון שריאו דלמא׳ כיון דעבד ואהדר ליה אית ליה
צערא׳ מאי תא שמע דתניא לא תגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל מאי
בען קרא יתירא הוא דכת׳ לא תגזל וכן הלכה׳

אלה תולדות נח׳ (2)

ילמדינו רבינו על כמה עבירות נשים מיתות בשעת לידתן כך שנו רבו׳
על שלש עבירות נשים מיתות ושלשתן מן התורה׳ נדה דכת׳ ואשה כי

יזוב זוב דמה׳ חלה ראשית עריסותיכם׳ הדלקת הנר דכת׳ וקראת לשבת
עונג זה הדלקת הנר׳ ואם תאמר לישב בחשך אין זה כבוד עכוג שאין יורדי
גיהנם נידונין אלא בחשך שנ׳ ארץ עיפתה כמו אפל ומה ראו הנשים להצטוות
על שלש מצות אלו׳ אמ׳ הקב״ה אדם הראשון תחלת בריותי היה׳ וכיצטוה
על עץ הדעת וכת׳ בחוה ותרא האשה כי טוב העץ ותתן גם לאישה עמה
ויאכל וגרמה לו מיתה ושפכה את דמו וכת׳ בתריה שפך דם האדם באדם
דמו ישפך׳ תשפוך דמה ותשמר נידתה כדי שיתכפר לה על דם האדם ששפכה׳
מצות חלה מנין היא טמאה חלתו שלאדם דאמ׳ ר׳ יוסי בן קצרתא כשם שי׳׃
משקשק בעיסתה במים כך היא מגבהת חלתה כך עשה הקב״ה לאדם הראשון
דכת׳ ואד יעלה מן הארץ ואחר כך וייצר ייי אלהים את האדם עפר מן האדמ׳
הדלקת הנר׳ היא כיבת נירו שלאדם דכת׳ נר אלהים נשמת אדם לפיכך
תשמרה הדלקת הנר׳ אלה תולדות נח נח שלשה כת׳ בפסוק (ה)
למה׳ זה אחד משלשה שראו שלשה עולמות נוח׳ דניא׳ ואיוב׳ נח ראה
בישובו וראה בחרבנו וחזר וראה בישובו׳ דניא׳ ראה בנין בית ראשון
וראהו חרב וחזר וראהו בנוי בבנין שני׳ איוב ראה בבנין ביתו ובחרבנו
וחזר וראה בישובו׳ איש צדיק על שזן בריותיו שלהקב״ה נקרא צדיק שנ׳
בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות נח ויוסף שכך כת׳ בו על
מכרם בכסף צדיק ואביון׳ וכת׳ בו ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו׳ אמ׳ ר׳
אחווה בר זעורא אף בני נח כשנכנסו לתיבה והבהמה והחיה והעופות
כולן צדיקים היו לפי שדור המבול השחית כל בשר את דרכו על הארץ׳
כת׳ בהן שהרביעו בהמה על חיה׳ וחיה על הבהמה והכל על האדם ואדם
על הכל לפיכך כת׳ בהן והנני משחיתם את הארץ׳ ומנין שמעשה בראש׳
נצטוו הבהמות והחיות והעופות ורמש שלא לילך על שאינו מינ׳ דכת׳
ויעש אלהים את חית הארץ למינה אמ׳ להן הקב״ה כל מין ומין נדבק במינ׳

שלא במינו אסור׳ תמים היה בדרתיו זה אחד משבעה מהולים שנולדו בעו׳
אדם הראשון נברא מהול ושת בנו נולד מהול דכת׳ ויולד בדמותו בצלמו
נוח נולד מהול תמים היה בדרתיו׳ יעקב נולד מהול דכת׳ ויעקב איש תם
יושב אהלים׳ ויוסף נולד מהול דכת׳ אלה תולדות יעקב יוסף ׳שהיה המ׳רה
לאביו׳ משה נולד מהול׳ שנ׳ ותרא אותו כי טוב׳ ואיוב נולד מהול ׳דכת׳
איש תם וישר׳ בדרתיו׳ ולא בדורות אחרים׳ ר׳ יהודה ור׳ נחמיה חד אמ׳
תמים היה בדרתיו דור המבול ודור המלגה שאלו היה בדורו שלאברהם לא
מצא ידיו ורגליו משל חבית שלאפרסמון שהיתה מונחת במקום המטונף
במקומה ריחה נודף׳ שלא במקומה אין ריחה נודף׳ וחד אמ׳ תמים היה
בדרתיו כל שכן בדורות אחרים בצלוחית שלפליטון שהיתה מונחת במקום
הטינופות היה ריחה נודף כל שכן במקום הבוסם׳ את האלהים התהלך נוח
שהיה הקב״ה סומכו שלא ישתקע במעשה דור המבול׳ משל למלך
שהיה לו בן והיה הולך בשליחות אביו והיה לאביו דרך מושקעת בטיט
והיה המלך סומכו שלא ישתקע בטיט׳ אברהם כת׳ בו התהלך לפני והיה
תמים׳ ובאבות כת׳ האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו׳ שהיו מריחין כשכינה
היו מקדימין והולכין לפניו לעשות רצונו׳ עשה לך תבת עצי
גפר׳ אמ׳ רב הונא בשם ר׳ יוסי מאה ועשרים שנה היה מתרה בדור
המבול שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה אמ׳ לנח עשה לך תיבת
עצי גפר׳ עמד נח נטע ארזים והיו אומרין לו ארזים אלו למה׳ אמר
להן הקב״ה מבקש להביא מבול לעולם ואמ׳ לי לעשות תיבה כדי שאמלט
בה אני ובני׳ והיו משחקין עליו ומלעיגין בדבריו והיה משקה אותן
ארזים והן גדילין והיו אומרין לו מה אתה עושה ומושיב להן כך והיו
מלעיגין עליו׳ לסוף קיצצן והיה מנסרן והיו אומרין לו מה אתה עושה
ואומ׳ להן כענין הזה׳ והיה מתרה בהן כך׳ כיון שלא עשו תשובה מיד

הביא עליהן הקב״ה מבול וימח את כל היקום׳ ויזכר אלהים את נח׳
ילמדינו רבינו הרואה קשת בענן מהו צריך לברך כך שנו רבותינו הרואה
קשת בענן מברך ברוך א׳ ייי׳ מ״ה זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו׳
הרי מן המשנה׳ מן התורה מניין את קשתי נתתי בענן׳ ואין מעשיו כמעשה
בשר ודם׳ בשר ודם כל זמן שאהבו חי אהבתו קיימת עמו׳ מת בטלה
אהבה׳ והקב״ה אינו כן׳ מת אברהם היתה אהבתו קיימת ליצחק בנו דכת׳
ויהי אחרי מות אברהם ויברך אל׳ את יצחק׳ בנוהג שבעולם המלך מכבד
אוהבו בכסף וזהב ובגדים ומעשרו׳ נכנס לספינה עומד עלין סער ומאבד
את נפשו ואת ממונו לפי שאינו יכול המלך לשמרו מן הים ומן הלסטים׳
והקב״ה נותן לאוהבו מתנה ומשמרו׳ שכך כת׳ יברכך ייי וישמרך׳ ברך
לאברהם ושמרו ש״נ וייי ברך את אברהם בכל׳ וכן ליעקב וכן ליצחק׳ אדם
נכנס בספינה עמד עליו סער אם יש עמו בהמה וכלים משליכן לים ומקיימין
את האדם שאין מרחמין על הבהמה ועל הכלים כשם שמרחמין על האדם
אבל הקב״ה כשם שרחמין על האדם כך רחמין על הבהמה ורחמיו על כל
מעשיו׳ וכן הוא אומר ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה׳
ויזכר אלהים. זה שאמ׳ הכת׳ יודע צדיק נפש בהמתו׳ יודע צדיק שלעולם
אפלו נפש בהמתו אפלו בשעת כעסו שאין מדתו כמדת בשר ודם׳ מדת
בשר ודם כשמרדה המדינה במלך משליח לגיונותין עליה ומוסיף הטובים עם
הרעים שאינו יודע מי מרד ומי הוא כשר׳ והקב״ה אינו כן אלא אפילו כל הדור
כולו מכעיסין ויש בהן אחד מצילן הוי אומ׳ יודע צדיק נפש בהמתו וכן הוא
אומ׳ טוב ייי למעוז ביום צרה ויודע׳ ורחמי רשע׳ אכזרי אלו דור המבול
שהיו אכזרים אמ׳ רבותינו בשעה שהעלה עליהם הקב״ה את התהומות
והיו רואין את המעינות עולין עליהן מה היו עושין היו להן בנים הרבה
כמה שנ׳ זרעם נכון לפניהם עמם׳ שהיתה האשה מתעברת ויולדת

כמה דאת אמ׳ והיה נכון לבקר וצאצאיהם לעיניהם שהיו רואין לעצמן בנים ובני
בנים היו והן בני אדם שהיו כוטלין את בניהם ונותנין אותן על התהום וכובשין עליהן׳
ואינן מרחמין לכך כת׳ ורחמי רשעים אכזרי׳ ומניין שהיו עושין כל שכן איוב
אומר ישכחיהו רחם מתקו רמה עוד לא יזכר ותשבר כעץ עולה. עוד לא יזכר
הרחם שלא שהיו בנו׳ מה עשה להן הקב״ה הוריד עליהן מי המבול מלמעלה
ושברן שנ׳ ותשבר כעץ עולה׳ אמ׳ ר׳ ברכיה קשים היו מאד ובעלי קומה
זקופה שכך כת׳ בהן הגבורים׳ ואלולא שפרע בהן באש מלמעלה אין כל בריה
יכולה להן שכן איוב אומ׳ אם נכחד קימינו ויתרם אכלה אש כיון שראה הקב״ה
שלא נשטפה קומתן בתהומות שלמטה הוריד עליהן אש מן השמים שנ׳ ויתרם
אכלה אש׳ ולא עוד אלא שהפך עליהן העוף והחייה והבהימות והן גורעו
אותם׳ שנ׳ ויגוע כל בשר הרמש על הארץ כמה בעוף ובבהמה ובחיה שראו עצמן
שהן אובדין היו מבקשין להפוך את התיבה מה עשה הקב״ה הקיף את התיבה
אריות שכת׳ ויסגר יי׳ בעדו ואין ויסגר אלא אריות כמה דאת אמ׳ אלהי שלח
מלאכיה וסגר פום אריותא׳ וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התיבה׳
ילמדינו רבינו מהו ליתן חקתפל על גבי העין בשבת אמ׳ רב חייה ברי
אבא מפני שהוא כמרפא בשבת בוא וראה שאין מכה בעולם שאין לה רופא׳
ומה היא רפואתו של יצר הרע׳ תשובה ותפלה רב יהודה בר שלום בשום רבי
אלעזר שלשה דברים מבטלין גזרה קשה׳ ואלו הן תשובה ותפלה וצדקה׳ אמ׳
רבהונא בשם ר׳ יוסי אומ׳ אף שינוי השם ומעשים טובים׳ לפיכך הקב״ה מקוה
לדור המבול שמה יעשו תשובה׳ וימח את כל היקום׳ ושייר לנח בתיבה כיון
שנחו המים היה צריך נח ליצאת מן התיבה׳ אלא אמ׳ ברשות הקב״ה נכנסתי
שאמ׳ לי בא אתה וכל ביתך אל התיבה ועכשו איני יוצא אלא ברשותו ונגלה
עליו הקב״ה שנ׳ וידבר יי׳ אלהים אל נח לאמ׳ צא מן התיבה זה הוא שאמ׳
הכת׳ הוציאה ממסגר נפשי ובי יכתירו צדיקים׳ הוציאה ממסגר נפשי שהיה

נח סגור בתיבה אמ׳ ר׳ לוי כל אותן שנים עשר חדש לא טעם שינה לא נח ולא
בניו שהיו זקוקים לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות ר׳ עקיבה אומר
אפילו שבתין לפולין וזכוכית לנעמיות הכניסו בידן לזון אותן יש בהמה שאוכלת
לשתי שעות בלילה ויש בהמה שאוכלת לשלש שעות תידע לך שלא טעמון
טעם שינה דאמר ר׳ יוחנן בן נורי בשם ר׳ אלעזר בר יוסי הגלילי פעם אחת
שהה נח ~~[illegible]~~ לזון את הארי ~~[illegible]~~ והוא צוליע וישאר אך נח׳
אך שלא היה שלם׳ ר׳ הונא בשם ר׳ יוסי אומ׳ יצא נח מן התיבה לפיכך
הוא אומ׳ הוציאה ממסגר נפשי׳ ביכתירו צדיקים שבי נוטלין כתר
צדיקים שאומרין ומה נח שהיה צדיק ולא צדיק שלם׳ כך עשה הקב״ה לו
נסים שנ׳ ימלט איש נקי ונמלט בבור כפיך׳ ולא נקי׳ אם היה צדיק על אחת
כמה וכמה׳ צא מן התיבה זה שאמ׳ הכת׳ אני פי מלך שמר ועל דברת
שבועת אלהים׳ אמ׳ להן הקב״ה לישר׳ משביע אני עליכם שאם תגזור
עליכם המלכות גזירות קשות אל תמרדו עליה בכל דבר שהיא גוזרת
עליכם אלא פי מלך שמור׳ אבל אם תגזור עליכם את התורה ואת המצוה
אל תשמעו לה אלא אמרו לה אני פי מלך שמור בכל מה שאת צריכה אבל
על דברת שבועת אלהים׳ אל תבהל מפניו תלך למה שאין מבטלין אתכם מן
המצות אלא שתכפרו בהקב״ה לפיכך על דברת שבועת אלהים׳ וכן חנניה
מישאל ועזריה בשעה שהעמיד נבוכד נצר את הצלם אמ׳ לו מה אתה
סבור שאם תשליך אותנו לתוך הכבשן אין הקב״ה מציל אותנו ובין מציל
ובין שאינו מציל אין אנו משתחוים לצלם׳ הן איתי אלהנא דאנחנא
פלחין קדמוהי יכול לשיזבותנא מן אתון נורא יקידתא׳ ומן ידך מלכא
ישיזיב והן לא ידיע להוי לך מלכא די לאלהך לא איתי פלחין׳ אמ׳ להון
נבוכד נצר׳ נבוכד נצר לא אמ׳ ולא מלכא אמ׳ אלא אמ׳ לו אנתא נבוכד
נצר לא חששין אנחנא על דנא פתגם להתבותך׳ אם למסים ולארנונות

מיד בא ונשכו
ויצא מותז בו

ולכל מה שאתה גוזר אני פי מלך שמור׳ ואתה מלך עלינו אבל לכפור בהקב״ה׳
אתה נבוכד נצר לא חששין אנחנא על דנא שכך אנו מצווין על דברת שמועת
אלהים׳ אל תבהל מפניו תלך ואל תעמד בדבר רע כיון ששמע מהן כך
באדיין נבוכד נצר התמלי חמה וצלים אנפוהי אשתני על שדרך מישך
ועבד נגו׳ ענ׳ ואמ׳ למזא לאתונא כיון שהסיקו את הכבשן באדיין
גבריא אלך כפיתו בסרבליהון פשיטיהון כרבלתהון ולבושיהון מיכאן את׳
למד שאפילו בשעת סכנה אל ישנה אדם את עצמו מכבודו שהרי יצאו
לישרף וקישטו את עצמן וגבריא אלך תלתיהון שדרך מישך ועבד נגו
נפלו לגו אתון נורא יקידתא מכפתין׳ כיון שירדו לתוך הכבשן תלו
עיניהם ואמ׳ רבונו שלעולם גלוי וידוע לפניך שלא בטחנו במעשינו אילא
בשמך הגדול שלא יחל לעיני הגוים לא לנו יי׳ לא לנו כי לשמך תן כבוד
למה יאמרו הגוים וכל אותו ענין׳ והרי כינס הרשע את כל הלשונות של
באדין מתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא אדרגזריא גדבריא דתבריא
תפתיא וכל שלטוני מדינתא׳ ששה נסים נעשו באותו היום ואלו הן
צף הכבשן ונפרץ העשן ונימוק סורו שלמלך ונהפך הצלם על פניו ונשרפו
ארבע מלכיות והחיה יחזקאל המיתים וכולן גמארא אלא הללו ארבע מלכיות
מפורש מן הפסוק וגבריא תלתיהון די הסיקו לשדרך ולמישך ועבד נגו
קטול המון שביבא דנורא׳ באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לירד
להציל חנניה מישאל ועזריה מן הכבשן אמ׳ להן הקב״ה הואיל ולשמי ירדו
אני יורד ומצילן ומתירן שנ׳ עושה משפט לעשוקים יי׳ מתיר אסורים מי
שהתירן והיציף להן את הכבשן העלה אותו והשוה אותו לארץ שהיה לפי
עמוק כיון שראה המלך אמ׳ להן צאו לכם מיכאן שהרי כבר התיר אתכם
הקב״ה ועשה לכם נסים והשוהו לארץ אמ׳ לו אין אנו יוצאין אלא ברשות
המלך שלא יאמרו ברחו להם מן הכבשן אני פי מלך שמור ברשותו השלכנו

וברשותו יצא׳ כיון שבא נבוכד נצר וראה אותן התחיל תמיה עני ואמ׳ שדרך
מישך ועביד נגו עבדוהי די אלהא עילאה פוקו ואיתו׳ באדיין נפקין שד׳ מיש׳
ועב׳ נגו מגו נורא׳ פוקו ואיתו לא נאמ׳ אלא פוקו ואיתו מיכאן שעשה
הכבשן שווה לארץ באדיין נפקין׳ ברשותו השליכו אותן וברשותו יצאו ממי
למדו מנוח שנכנס ברשותו שלהקב״ה שאמ׳ לו בא אתה וכל ביתך אל התיבה
ולסוף נאמ׳ לו צא מן התיבה׳ בפשע שפתיים מוקש רע ויצא מצרה צדיק׳
בפשע שפתים מוקש רע אלו דור המבול שאמרו מה שדי כי נעבדנו ולא עוד
אלא אמרו לא׳ סור ממנו׳ יש גר תושב שאמ׳ לבעל הבית פנה את כירליך׳
ויצא מצרה צדיק זה נח׳ שאמ׳ לו הקב״ה צא מן התיבה׳ צא מן התיבה
זה שאמ׳ הכת׳ הוציאה ממסגר נפשי כשהיה נח נתון בתיבה היה מתפלל
תדור הוציאה ממסגר נפשי שנ׳ על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא׳
אמ׳ לו הקב״ה נח׳ גזירה היא מלפני שלא תצא מן המסגור הזה עד תשלים
שנים עשר חדש׳ וכן ישעיה אומ׳ כה אמ׳ יי׳ בעת רצון עניתיך וביום ישוע׳
פקדתיך לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו שהיו אסורים מתשמיש
המטה למה שבשעה שהעולם נתון בצרה ובחרבן אסור לאדם להיזקק
בפריה ורביה שלא יהא הקב״ה עוסק בחרבן העולם ואתה בונה וכן עשה
יוסף עד שלא באו שני בצורת נזקק לאשתו שנ׳ וליוסף ילד שני בנים בטרם
תבא שנת הרעב וכן איוב אומ׳ בחסר ובכפן גלמוד כשהחוסר והכפן באין לעולם
בא גלמוד גלה ממטה וכן עשה נח כשנכנס בתיבה שנ׳ ויבא נח ובניו ואחר
כך ואשתו ונשי בניו׳ וכשיצא אמ׳ לו צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך
ונשי בניך אתך מיכאן אתה למד שנאסרו נח ובניו מתשמיש המטה׳
הדא היא דכת׳ לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו׳ לאסורים מתשמיש
המטה צאו ולאשר בחשך הגלו אלו הבהמות והחיות והעופות׳ מיד אמר
להן ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה׳ אמ׳ לו נח רבון העולמים

שמה אתה חוזר ומביא מבול לעולם אמ׳ לו לאו אני נשבע שאיני חוזר עוד ליבא מבול
לעולם שנ׳ וירח יי׳ את ריח הניחוח ואומ׳ כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח
את מוצא מן אותה שעה עד שבנה שלמה בית המקדש ארבעים יום היו עושין
גשמים כל שנה ושנה לשום מי המבול שהוא ארבעים יום ובשבנה שלמה
בית המקדש ביקש עליהם ופסקו מן העולם ובשנה האחת עשרה בירח
בול מהו בירח בול בירח שנחשר ארבעים יום שלמבול ומצינו שאמ׳ לנח
לא יהיה עוד המים מבול ובא ישעיה ופירש שכשבע שנ׳ אשר נשבעתי יקיים
דברו לעולם׳ שלש שבועות שנשבע בפירוש לישר׳ על אחת כמה
וכמה ואלו הן כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך׳ והשנייה נשבע יי׳ בימין
אהים בקדשו׳ והשלישי נשבע יי׳ בימינו׳ זאת התורה מימינו אש דת למו׳
ובזרע עזו זו תפלין שנ׳ יי׳ עוז לעמו יתן אם אתן את דגנך עוד מאכל
לאויביך ומה נשבע שהוא בכבודו בונה ירושלים יי׳ ואחר כך ונדחי ישר׳
יכנס׳ אמ׳ ר׳ שמוא׳ בר נחמן מסורת אגדה היא שאין ירושלים נבנית עד שיתכנסו
הגליות אם יאמר לך אדם שכבר נתכנסו הגליות ולא נבנית ירושלם אל
תאמן למה שכך כת׳ בונה ירושלם יי׳ ונדחי ישר׳ יכנס׳ אמרו ישר׳ לפני
הקב״ה רבונו שלעולם לא כבר ירושלים נבנית וחרבה אמ׳ על ידי עונות הדור
וגליתם מתוכה אבל לעתיד לבוא אני בונה אותה׳ ואיני מחריב אותה לעולם
שנ׳ כי בנה יי׳ ציון נראה בכבודו׳ ויהיו בני נח היצאים מן התיבה׳
ילמדינו רבינו מי מצווה על פריה ורביה האיש או האשה כך
שנו חכמ׳ האיש מצווה ולא האשה׳ ר׳ יוחנן בן ברוקה אומ׳ על שניהם אמ׳
ויברך אותם אהים ויאמ׳ להם אהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה
וכבשה כת׳ האיש כובש את האשה ולא האשה כובשת את האיש׳ ד״א
האיש כובש את הארץ ולא האשה׳ תידע שהאיש מצווה יתר מן האשה
שהרי אברהם דחק להשיא אשה ליצחק בנו ויאמר אברהם אל עבדו זקן

ביתו׳ ואשביעך ביי׳ כי אם אל ארצי ואל מולדתי׳ הרי שאברהם דחק על
פריה ורביה וכן יצחק אומ׳ ליעקב קום לך פדנה ארם׳ לישא אשה ההוגנת לו׳
לא כדור המבול שהיו שטופין בזמה והולכין על מי שאינו שלהן׳ ראה מה כת׳
ויראו בני האלהים ולפיכך אבדו מן העולם׳ ואף בהמה קלקלה על מין שאינו
מינה׳ הסוס על החמור׳ והחמור על השור׳ והנחש על הצבי שנ׳ וירא אלהים
את הארץ והנה נשחתה כי השחית׳ כל אדם׳ אין כת׳ כן אלא כי השחית כל בשר׳
לפיכך וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה׳ ולא נכנסו
לתיבה אלא מאותן שלא קלקלו מכל הבהמות הטהו׳ לפי שאין התיבה קולטת
אלא כשרים ומאיליהן היו באין שנ׳ באו אל נח אל התיבה ראה מה כת׳ ביציאתן
מן התיבה כל החיה כל הרמש כל הרומש על הארץ׳ למשפחותיהם יצאו׳
וכי יש משפחות לבהמה אלא משפחה שלא נדבקה למין אחר׳ לפיכך יחסן
הקב״ה הם ובני נח׳ ויהיו בני נח היצאים מן התיבה׳ ויהיו בני נח שעשה
להן הקב״ה הויה בעולם׳ אבל באומות העולם כת׳ בלהות אתנך ואינך׳ בלהות
בל היות׳ ואינך ועכשו ותבקשי לעולם׳ הבה ולא תמצאי לעתיד לבוא׳
אבל ישר׳ היו ועתידין להיות׳ ומנין דכת׳ זכור עדתך קנית קדם׳ קדם עד
שלא נברא העולם והן עכשו שנ׳ אתם נצבים היום׳ ואומ׳ ואתם הדבקים ביי׳
אלהיכם׳ ועתידין להיות לעולם הבא והיו לי נאם יי׳ ליום אשר אני עושה
סגולה וחמלתי עליכם׳ היוצאים מן התיבה שם וחם ויפת וכי שם היה גדול
והלא כבר נאמ׳ אחי יפת הגדול ולמה הקדימו לשם שהיה כשר ושלם לבוראו׳
וחם הוא אבי כנען זה אחד משלשה ששמשו בתיבה ולקו ואלו הן חם וכלב
וערב׳ חם נלקה בעורו׳ וכלב נקשר׳ ערב דק׳ שלשה אלה בני נח׳
ויחל נח איש האדמה׳ ויטע כרם׳ משנטע כרם נקרא איש אדמה׳ שלשה
נזקקו לאדמה ונעשו חולין קין נח ועוזיה׳ כדכת׳ בקין וקין היה עבד אדמה
וכת׳ נע ונד תהיה בארץ׳ נח נתנדה אמ׳ ר׳ יהושע בן שלום בתחלה איש צדיק

ולבסוף נתחלל ויחל נח איש האדמה׳ וישת מן היין אמ׳ חכמ׳ בו ביום נטע בו ביום
עשה פירות׳ בו ביום בצר׳ בו ביום בער׳ בו ביום דרך׳ בו ביום שתה׳ בו ביום
נשתכר׳ בו ביום נתגלה׳ אמ׳ רבותינו כשבא נח ליטע את הכרם בא
שטן ועמד כנגדו׳ אמ׳ לו מה אתה נוטע׳ אמ׳ לו כרם׳ אמ׳ לו מה טיבו אמ׳
לו פירותיו מתוקים בין לחים בין יבשים ועושין מהן יין המשמיח בני אדם׳
דכת׳ ויין ישמח לבב אנוש׳ אמ׳ לו שטן בוא ונשתתף שנינו בכרם זה אמר
לחיים׳ מה עשה שטן הביא כבש והרגו תחת הגפן אחר כך הביא ארי והרגו
שם׳ אחר כך קוף ואחר כך חזיר והטיפו דמיהן באותו כרם והשקוהו מדמיהן
לפיכך קודם ששתה האדם ברחל הזו שאינה יודעת כלום שתה חמשה עד
שבעה כוסות מתגבר כארי ואומ׳ אין כמותי בעו׳ כיון ששתה עשרה עד
חמשה עשר נעשה כחזיר מתלכלך במי רגלים ובדבר אחר׳ כשתכר נעשה
כקוף עומד ומרקד ומצחק ומוציא נבלות הפה ואינו יודע מה לעשות
וכל זאת אירע לנח הצדיק ומה נח שהקב״ה פירש שבחו׳ שאר בני אדם
על אחת כמה וכמה ועוד שקלל זרעו ויאמר ארור כנען עבד עבד׳ יהיה
לאחיו׳ וחם על שראה בעיניו ערות אביו נעשו עיניו אדומות ועל שהגיד
בפיו נעשו שפתיו עקושות׳ ועל שחזר פניו נתחרך שער ראשו וזקנו ועל
שלא כסה את הערוה הלך ערום ונמשכה ערלתו לפי שכל מדותיו שלהקב״ה
מדה כנגד מדה ואע״פ כן חזר הקב״ה וריחמן׳ שרחמיו על כל מעשיו אמר
הקב״ה הואיל ונמסר לעבדות בעין שראה ובפה שהגיד בדין הוא שיצא
בשן ובשן לחירות׳ וכי יכה איש את עין עבדו לחפשי׳ ואם שן עבדו או
שן אמתו יפיל לחפשי׳ והלא דברים קל וחומר׳ ומה אם עבדו קנין כספו על
שסימה עינו והפיל שנו יצא לחירות׳ זרע ברוכי יוי שהן מטע יוי להתפאר׳
משהן מיתין אינו דין שיצאו לחירות מן העונות דכת׳ במתים חפשי שיצאו
לחירות מאתיים ושמונה וארבעים איברים׳ אמ׳ להן הקב״ה בעולם הזה
על ידי יצר הרע רבו העוונות אבל לעתיד והסירותי את לב האבן מבשרכם׳

ולא יהיה עוד לבית ישר' למבטח מזכיר עון׳ וכת' בעת ההיא נאם יי' ובקשתי
את עון ישרא' ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה׳ בעוזייה כת' כי אוהב
אדמה היה שהיה מלך והפקיר עצמו לאדמה ולא נזקק לתורה׳ יום אחד
נזקק לבית הועד של אותם א' להם במה אתם עוסקים אמרו לו בהזר הקרב
יומת׳ א' להן הקב"ה מלך׳ ואני מלך נאה למלך לשמש לפני מלך ולהקטיר
לפניו מיד ויבא אל המזבח להקטיר׳ ויבא אחריו עזריהו הכהן ועמו שמונה
עשר אלף מבני החייל וכולם פרחי כהונה א' לו לא לך׳ לאלך עוזייהו להקטיר
כי אם לבני אהרן המקודשים צא מן המקדש כי מעלת ובזאת עליך קצף
מלפני יי' מיד ויקצף עוזייהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים
והצרעת זרחה במצחו׳ באותה שעה נבקע ההיכל הילך והילך שנים עשר
מיל על שנים עשר מיל וגם הוא נבהל לצאת כי נגעו אלהים מיגרם לו שבטל
מן התורה והפקיר עצמו לאדמה׳ ויטע כרם זה אחד מארבעה שהתחילו
בארבעה דברים׳ נח התחיל בנטיעה שנ' ויטע כרם׳ ובארירה ארור כנען׳
ובעבדות עבד עבדים יהיה לאחיו׳ ובשכרות וישת מן היין וישכר׳ אברהם
התחיל בזקנה וביסורין ובפונדוק ובלגטא׳ בזקנה שהיה האב והבן נכנסין
נכבד לעיר׳ ואין אדם יודע את מי א' רבוע הפרש בין אב לבן א' לו ממך
אני מתחיל ואברהם זקן׳ וביסורין א' אברהם לפני הקב"ה רבונו של עולם
אולא שנתתה שלוה לדור המבול לא היו מכעיסין ומורדין ואומרין לאל סור
ממנו א' לו ממך אני מתחיל לפיכך נתיסר בבנו שנ' ויגדל הילד ויגמל
ר' הושעיה ור' אבון חד א' שנגמל מן היסורין וחד שנגמל מיצר רע ליצר
טוב׳ בפונדוק מניין שנ' ויטע אשל ר' נחמיה או' אילן של הן האותיות
שהיה אדם נכנס אצלו והוא אומר של כל מה שאתה מבקש ואני נותן
לך ועשה פונדק ברשות הרבים׳ בליגטא דכת' ולבני הפילגשים
אשר לאברהם נתן אברהם מתנות׳ משה התחיל בכהונה ובדוכן ובקובנות
ששימש בכהונה גדולה שבעת ימי מלואים׳ בדוכן שהעמיד אלעזר בן אהרן

על הדוכן שנ׳ ונשיא נשיאי הלוי אלעזר׳ בקרבנות ויקטר משה את הראש׳
ובתורה ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה׳ בלעם התחיל
בקביא ובבילוריות ובקסמים׳ הוי נח אחד מארבעה שהתחילו בארבעה
דברים ויטע כרם מהיכן מהר ענים שהכניס בתיבה׳ ויקח שם ויפת ויקחו
לא נאמ׳ ~~ויקחו~~ אלא ויקח שם ויפת נהדק במצוה תחלה׳ וילכו אחרנית שהיו
מהלכין לאחוריהן ויכסו את ערות אביהן שהיה ביאתן כדרך הליכתם וערות
אביהן לא ראו מה פרע להן הקב״ה מתן שכרן נתן לשם הטלית׳ וליפת קבורה
בארץ ישר׳ ויאמר ארור כנען׳ חם ראה׳ וכנען נתקלל׳ ר׳ יהודה אומ׳
אין הקללה שוכנת במקום ברכה לפי שכבר בירך הקב״ה נח ובניו שנ׳ ויברך אלהים
את נח ואת בניו וכנען נתעבר בתיבה׳ ר׳ נחמיה אומ׳ כנען ראה והגיד להם אביו
וחזרה קללה לעיקרה לפיכך ויאמר ארור כנען ורבותינו אומ׳ עד שהיה נוח
בתיבה אמ׳ בלבו ולוואי שהיה לבני עבדים שיהיו בני יושבין ועבדין משמשין
לפניהם אלא כשאצא מיכאן מה שאני מוליד עושה אני אותן עבדים מיד אמ׳
להן לכן לא הנחת לי להוליד בן רביעי לעשותו עבד׳ בן רביעו שאתה מוליד יהא
ארור לפניך׳ ויאמר ארור כנען׳ על דעתו מאן דאמ׳ שחם עבר וסירס את אביו
אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש והדי[illegible]ן משלשם עבדים שנ׳ כי ימכר לך אחיך העברי׳
אלא משלשם יוצאים לחירות והיה כי יאמ׳ אליך לא אצא מעמך כי אהבך׳ ולקחת
את המרציע והיה לך עבד עולם׳ והרי עבד עבדים יהיה עבד׳ שאינו נוטל
חירות ויוצא לעולם׳ מי גרם ארירה הזו על שבזה כבוד אביו כך עתיד הקב״ה
ליפרע מבני בניו שלחם ולבזותם על ידי מלך אשור שנ׳ כן ינהג מלך אשור
את שבי מצרים ואת גלות כוש׳ אבל יפת שכבד מה פרע לו הקב״ה כשיצא
גוג ומגוג על ארץ ישר׳ ומפילן והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר׳
ולשם מה פרע לו כשנכנסו בני אהרן להקריב ותצא אש מלפני ייי ותאכל אותם
ולא בגדיהם׳ שריפת נשמה וגוף קיים שהיו מבע בטו שלשם הרי כצדיקים כרשעים

מניין כשעלה סנחריב לירושלים וחילותיו נשרפו גופן ולא נשרפו בגדיהן למה
שהן מבני בנין שלשם׳ שנ׳ בני שם עילם ואשור׳ וכת׳ יפת אלהים ליפת ואע״פ
כן וישכן באהלי שם׳ ויהי כל הארץ שפה אחת ילמדינו
רבינו בית שנתנין בו את העירוב מהו שיהא צריך לעירוב׳ כך שנו
רבותינו ר׳ אבהו אומ׳ בית שנותנין בו את העירוב מהו שיהא צריך לעירוב אמ׳
לו בית שמאי אומרין צריך ובית הלל אומרין אינו צריך והילכתא כבית הלל׳
אמ׳ ר׳ יהודה בן לוי לא התקינו עירובי חצירות אלא מפני דרכי שלום כאיזה
צד אשה משלחת בנה אצל חברתה והיא גוחנת עליו ונושקתו׳ ואמו אומרת
הרי אוהבת אותו׳ והיה לבבו עליה ונמצאו עשות שלום על ידי העירוב אמ׳
הקב״ה אני עושה שלום בעולמי ורשעים אלו עמדו ליתן מחלקות בעולם ומניין
שחלקו על הקב״ה ממה שקרינו בענין ויהי כל הארץ שפה אחת׳ ויהי כל הא׳ שפ׳
אחת זה שאמ׳ הכת׳ אל תהרגם פן ישכחו עמי הניעמו בחילך והורידמו׳ היה הפס׳
הזה דוד אומ׳ כנגד דואג ואחיתופל׳ אמ׳ דוד רבונו שלעולם אל תהרגם כדרך בנ׳
אדם פן ישכחו נסים שעשית עמי אלא הניעמו בחילך׳ יהיו מטולטלין בעולם
והורידן מגדולתן כימרו כך׳ חטאת פימו שהיו חוטאין בפיהן ומדברים בשפתותיהן׳
דואג אומ׳ ראיתי את בן ישי בא נובה אל בית אחימלך בן אחיטוב׳ אחיתופל אמ׳
בא אל פילגשי אביך אשר הניח לשמור הבית׳ ד״א אמ׳ דוד כנגד דור הפלגה
אל תהרגם פן ישכחו עמי׳ כהריגה שהרגת את דור המבול אלא הניעמו בחילך
טלטל אותם מן העולם כמו שנ׳ ויפץ ייי אותם׳ והורידמו שאמרו הבה נבנה
לנו עיר׳ כימרו כך׳ ויהי כל הא׳ ש׳ אח׳ מה כת׳ למעלה מן הענין אלה משפחות
בני נח ומאלה נפרדו׳ אחר המבול אחר כך ויהי כל הארץ ש׳ א׳ וא׳׳ אמ׳ שלמה
אם תכתוש את האויל במכתוש בתוך הריפות מי שהוא מכה את האויל
עד שהוא מעלה את השבט לשכות בן שוכיה את הראשונה בתוך הריפות
בעלי׳ ועד שהוא שונה הוא שוכה השנייה אפילו כן לא תסור מעליו אולתו׳

נחמן
ב״

נחמן בנו שלר׳ שמואל בר נחמני אמ׳ למה הדבר דומה לצנצנת מלאה חגבים
עלה ראשון ונפל׳ השני ונפל׳ השלישי לא למד מן השני׳ השני
לא למד מן הראשון׳ כך עמדו דור אנוש וקראו שמו שלהקב״ה לע״ז שנ׳ אז הוחל
לקרא בשם ייי׳ יצא אקינוס והציף שלישו שלעולם׳ שנ׳ הקורא למי הים
וישפכם על פני הארץ ייי שמו׳ ואו׳ אבנים שחקו מים׳ תשטוף ספיחיה עפר
ארץ׳ דור המבול אמרו לאל סור ממנו׳ מה שדי כי נעבדנו׳ ולא למדו מדור
אנוש עד שמחה את זכרם׳ דור הפלגה לא למדו מדורות הראשונים הריאס
אם תכתוש את האויל במכתוש מהו כתוך הריפות זה דור הפלגה שהיציאו חינופין
מפיהם אחד יהירו שלעולם׳ שפה אחת׳ שין כת׳ ששפו פורענות לעולם׳ אמ׳
לא כל הימנו שיבור לו את העליונים ויתן לנו את התחתונים נעלה לרקיע ונכה
אתו בקרדומות נחלקו לשלש כתות אחת אומרת נעלה ונשב שם׳ ואחת אומרת
נעלה ונעבוד שם ע״ז׳ ואחת אומרת נעלה ונעשה שם עמו מלחמה׳ זו שאומ׳
נעשה מלחמה נעשו קופין ורוחין ושידין׳ וזו שאומרת נעבוד ע״ז בלע ייי פלג
לשונם׳ ויפץ ייי אותם משום ר׳ אבהו בשם ר׳ אליעזר בנו שלר׳ יוסי הגלילי אומ׳
בשלשה מקומות חלקו באי העולם על הקב״ה אחת כאן ואחת בימי יהושע שנ׳
ויתקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד׳ ואחת בימי גוג ומגוג שנ׳
יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ייי ועל משיחו׳ אמ׳ איש אל רעהו׳ כוש
אומ׳ לפוט ופוט לכנען הבה נלבנה לבנים׳ אמ׳ להן הקב״ה בהבה אני מבלבל אתכם
הבה נרדה ונבלה שם שפתם׳ אמ׳ רב חייא בר אבא מגדל שליש נשרף׳ ושליש
נבלע׳ ושליש קיים מי שעולה לראשו רואה דקלים שבירחו כחגבים׳ את מוצא
מעשה דור המבול נתפרשו מעשיהן׳ ומעשה דור הפלגה לא נתפרשו מעשיהן׳
דור המבול בא איוב ופירשן גבולות ישיגו עדר גזלו וירעו׳ שהיו נכנסין זה בגבולו
שלזה. עדר גזלו׳ וירעו שהיו גוזלין זה צאנו שלזה׳ חמור יתומים ינהגו שהיו נוטלין
חמור שליתום באין ונוטלין אותו ממנו׳ יחבלו שור אלמנה׳ אלמנה שמת בעלה

והניח לה השור באון ונוטלין אותו ממנה כיון שרואין שאדם כך מפשיטין
בגדיהן והולכין ערומים שנ׳ ערום הלכו מבלי לבוש ואין כסות בקרה עד שאמ׳ לאל
סור ממנו׳ מה שדי כי נעבדנו למה היו דומין דור המבול ודור הפלגה לשנ׳ בני
מלכים אחד אומר למלך איני יכול לעמוד לאבך ולא בטריחותך והשני אומר
לו׳ לא כל המך ﭏ אומ׳ אני או אתה הבה נבנה לנו עיר ירד הוא למטה ואנ׳ נעלה
לשמים ואם לאו נעשה מלחמה עמו אעפ׳ כן הניחם ואמ׳ להן עשו ועתה לא יבצר
מהם כל אשר יזמו לעשות׳ יושב בשמים ישחק יי׳ ילעג למו׳ שאלו כבר היו אומ׳
ﭏו בננו הינו עולין לשמים ונלחמים כנגדו הצליח להם ועשה הביט בהם והפיצם׳
ויפץ יי׳ אותם אמ׳ להן אתם אומרין פן נפוץ על פני כל הארץ׳ תהיו נפוצים על
פני כל הארץ׳ מגורת רשע היא תבואנו׳ וירד יי׳ לראות את העי׳ ואת המג׳
וכי הוא צריך לירד ולראות והלא הכל גלוי וצפוי לפניו והשמים כסאו והארץ
הדום רגליו יודע מה שבחשיכה ﭏ ללמד את הבריות שלא לגמור את הדין
שלא לומר דבר מה שלא רואין׳ ויאמר יי׳ הן עם אחד ושפה אחת׳ ועת׳
מהו ועתה אעפ׳ שמרדו ובעטו ועשו מגדל פשט להם הקב״ה ימינו לעשות
תשובה בענין שנ׳ ועתה ישרﭏ מה יי׳ ﭏהיך שוﭏ מעמך והן אומרין לא יבצר
מהן אפלו אותן אנשים נבערים מן העולם אינן עושין תשובה כמה שנ׳ כנוזר
על סלסלות׳ הבה נרדה׳ ונבלה׳ בלבל לשונותיהם ולא היה מבין אחד (טו)
מיהן לשונו של חבירו שהלשון הראשון היו מדברין בלשון הקדש ובו בלשון
נברא העולם אמ׳ הקב״ה בעולם הזה על ידי יצר הרע חלקו בריותי ונחלקו
לשבעים לשון אבל לעולם הבא משוין כולן כתף אחד ועובדין אותי שנ׳ אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם יי׳ ואבטל שעבוד האומות
מישרﭏ ויהיו עובדין אותי ביראה שנ׳ עבדו את יי׳ ביראה וגילו ברעדה
אמן כן יהי רצון

ויאמר יי׳ ﭏ אברם לך לך

ילמדינו רבינו אדם מישראל מהו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא
מהלך ר' אידי ורב הונא בשם ר' יוסי ור' יהודה בשם ר' שמואל אמרו שהוא אסור
לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך אלא עומד במקום אחד ויכוון דעתו
לשמים באימה' ביראה' ברתיעה' בקביעת יחוד השם' ויקרא שמע ישראל יי' א' יי'
אחד כל אחד בכוונת הלב' ואחר כך יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'
וכשמתחיל ואהבת רצה מהלך רצה עומד רצה יושב שכן כת' בשבתך בביתך
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומיך' את מוצא כל המדקדק על המצוות שכרו
מרובה שכן מצינו באברהם שדקדק על המצוות לפיכך נקרא אוהבו של מקום' שנ'
זרע אברהם אוהבי' אמ' ר' שמואל בר נחמן אמ' ר' יונתן אפילו עירובי תבשילין
שימר ביתו של אברהם אבינו שנ' עקב אשר שמע אבר' בקולי וישמר משמרתי
מצותי תוקותי ותורותי' וכי תורות הרבה הן והלא כבר נאמ' תורה אחת יהיה לכם
ולגר ולאזרח וכת' תורה אחת ומשפט אחד יהיה' אלא ותורתי אלו דקדוקי מצוות
שדקדק אברהם אמ' לו הקב"ה אתה מדקדק על מצותי ואתה יושב עם עוע"ז
צא מבינים לך לך מארצך וממולדתך ר' ברכיה פתח אחות לנו קטנה' מדבר
באברהם כשהשליכו נמרוד לתוך הכבשן קטנה שעדיין לא עשה הקב"ה לו נסים
ולמה נקרא אחות שאיחה את העולם לפנ' הקב"ה כאדם הזה שקורע ומאחה
לפיכך נקרא אחות' קטנה שעדיין לא היו לו בנים' מה נעשה לאחותינו ביום
שידובר בה' ביום שאמר נמרוד להשליכו לכבשן האש אם חומה היא נבנה
עליה טירת כסף' אם הוא נותן נפשו כחומה הזו שהיא עומדת בפני המלחמות
וימסר נפשו על קדושת שמי' נבנה עליה טירת כסף אלו ישראל שנקראו כנפי
יונה נחפה בכסף' ואם דלת היא' ואם דל הוא מלמסור נפשו על קדושת
שמי' נצור עליה לוח ארז מה צורה שלוח ארז להיטשטש כך אבר' אינ
משגיח עליו אמר אברהם אני חומה ושדי' ליתן נפשי על קדושת שמך
ולא אני בלבד אלא ושדי כמגדלות בני בני חנניה מישאל ועזריה ודורו של ד'

חנניה בן תרדיון וחבירו שיתנו עצמן על קדושת שמך לפיכך אומ׳ הייתי בעיניו
כמוצאות שלום שיצא שלם מן הכבשן׳ את מוצא תרח אבין עושה צלמים
היה ועובד אותן אמ׳ לו הקב״ה לך לך מארצך וממולדתך׳ ויאמ׳ ייי אל
אברם לך לך זה שאמ׳ הכת׳ שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית
אביך זו ע״ז אומ׳ לעץ אבי אתה ויתאו המלך יפיך זה מלך מלכי המלכים
הקב״ה שהוא חפץ ליפותך בעולם הזה ולעולם הבא׳ כי הוא אדניך אמ׳ ר׳ אבון הלוי
למה אברהם דומה לצלוחית שלפליטון הנתונה בבית הקברות ולא היה אדם
יודיע ריחה מה עשה נטלוה וטלטלוה ממקום למקום והודיע ריחה
בעולם כך היה אברהם דר בתוך עו׳ ע״ז אמ׳ לו הקב״ה לך לך מארצך וממ׳
ואני אודיע מעשיך בעולם׳ לך לך מהו לך לך ל׳ שלשים ך׳ עשרים הרי
מאה מכן לך לך תוליד בן כשר שנ׳ ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את
יצחק בנו ר׳ לוי בר חיתה אומר נסיון הראשון כנסיון האחרון בלך לך
מארצך וממולדתך נסיון האחרון בלך לך אל ארץ המוריה׳ אמ׳ ר׳ יוחנן
אמ׳ ר׳ חנינה בוא וראה חיבתו שלאברהם לפני בוראו שבן שלש שנים הכיר
אברהם את בוראו הרי מאה ושבעים שנה ושנים׳ וכל ימיו שלאברהם
מאה ושבעים וחמש הא למדת שבן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו׳
אל הארץ אשר אראך לא אמר לו׳ למקום פל׳ אלא נסיון בתוך נסיון׳
יש אדם שהולך ואינו יודע לאיזה מקום הולך׳ כטל את כילין ואתחשג
וילך אברהם כאשר דבר אליו ייי ואעשך אין כת׳ ואשימך אלא ואעשך אמר
לו אני בורא אותך בריה חדשה׳ כענין שנ׳ ויעש אלהים את הרקיע׳ ויעש
אלהים את שני המאורות אמ׳ ר׳ פנחס בר חמא אימתי עשה הקב״ה לאברהם
לגוי גדול משקיבלו ישר׳ את התורה שכן משה אומ׳ להן ומי גוי גדול
אשר לו אלהים קרובים אליו וגו׳ ואברכך שאני בכבודי מברכך׳
ואגדלה שמיך׳ ששמך מתגדל בעולם׳ והיה ברכה מהו ברכתך קודמת

לברכתי׳ בתחלה אומ׳ מגן אברהם ואחר כך מחייה המתים׳ והיה ברכה אמר
לו הקב״ה משעה שבראתי עולמי הייתי זקוק לברך את בריותי ברכתי אדם
וחוה׳ שנ׳ ויברך אלהים אותם׳ לנח ולבניו ולבניו ויברך אלהים את נח ואת בניו מיכאן
ואילך אתה היה עשוי על הברכה׳ כיון שעמד יצחק בקש אברהם לברכו
צפה שעשו ויעקב יוצאין ממנו ולא בירכו משל למלך שהיה לו פרדס נתנו
לאריס לעבדו ולשמרו היה בתוך הפרדס אילן שלחיים ואילן שלסם המות
דביקין זה בזה אמ׳ האריס להשקות אילן שלחיים ולהניח את זה אי אפשר
שמים שזה שותה זה מיניק ממנו אלא אניח אותם עד שיבא בעל הפרדס
ומה שירצה יעשה׳ כך אמ׳ אברהם לברך את יצחק אי אפשר שיעקב ועשו
עומדין ממנו אלא הריני מניחו עד שיעשה הקב״ה מה שחפץ כיון שנסתלק
אברהם עמד הקב״ה ובירך את יצחק שנ׳ ויהי אחרי מות אבר׳ ויברך אלהים׳
וכיון שנסתלק יצחק בירך הקב״ה ליעקב שנ׳ וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו
מפדן ארם ויברך אותו׳ ואברכה מברכיך אמ׳ לו עתיד אני להעמיד
מבט בניך שבט שמברך את ישר׳ זה שבט לוי׳ אמ׳ לפניו רבונו שלעולם
ומי מברך לאותו השבט שנ׳ ושמו את שמי על בני ישר׳ ואני אברכם׳ אמ׳
הקב״ה להן בעולם הזה שבט לוי מברך אתכם ולעתיד לבוא אני בכבודי מנין
אתכם שנ׳ יברכך יי׳ נוה הצדק הר הקדש׳ ויהי בימי אמרפל ילמדינו רבינו
גר שנתגייר ערב הפסח כאיזה צד אוכל פסחו כך שנו רבותינו בית שמאי
אומ׳ טובל ואוכל פסחו לערב אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש חביב הגר לפני הקב״ה
מן אותן אכלוסין שעמדו לפני הר סיני למה שכל אותן אכלוסין אלולא שראו
קולות ולפידים וברקים וההרים רועשין וקול שופרות לא קבלו עליהן מלכות
שמים׳ וזה שלא ראה אחד מכולם ובא ומשלים עצמו להקב״ה וקיבל עליו
מלכות שמים׳ יש חביב גדול מזה׳ מעשה באונקלוס הגר ששאל לזקן
אחד מה חביב הגר לפני הקב״ה שכל חיבתו כת׳ בו ואוהב גר לתת לחם ושמלה׳

אמ' לו יעקב אבינו לא תבע מהקב"ה אלא ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש' ורבנן אמרי
חביב הוא הגר שהכתיב כבודן נכפין על ידו נביאו' למה תהיה כגר בארץ' אמ' הקב"ה אנ
מחבב את הגרים' והרשעים הללו באין להזדווג לאברהם אבי הגרים' ולהן
שסופן ליפול לפניו הה"ד ויהי בימי אמרפל' ומי היה זה נמרוד' ולמה נקרא
אמרפל על שאמ' לאברהם פול לתוך הכבשן' ויהי בימי אמרפל כך אמ'
ר' תנחומא בר' אבא חרב פתחו רשעים זה קין שפתח בהריגת אחיו הבל
קודם שנהרג אדם בעולם' חרבם תבוא בלבם' נע ונד תהיה בארץ' ועמד
למך והרגו' חרב פתחו רשעים זה חנון בן נחש כאיזה צד כשמת אבין וישלח
דוד לנחמו ביד עבדיו ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם ויכרות
את מדויהם עמד חנון ושלח לארם נהרים ושכר מהם שנים ושלשים
אלף רכב חוץ מן רבוא ריבות אכלוסין שהיו לו ובאו וחנו כולם במקום אחד
אמ' לו הקב"ה בחרב פתחת' חרבך תבוא בליבך עמד יואב ואבישי והרגום
כולם שנ' ויגש יואב והעם אשר אתו למלחמה' בארם וינוסו מפניו' חרב
פתחו רשעים אלו ארבעה מלכים אמרפל וחביריו שעדיין לא היתה
מלחמה' באו ופתחו בחרב' עשו מלחמה' אמ' להן הקב"ה אתם פתחתם בחרב
להפיל עני ואביון' חר' תב' בלב' עמד אברהם והרגם שנ' ויחלק עליהם
לילה' מה כת' למעלה מן הענין ויאמר יי' אל אברם לך לך' יתברך שמו
שלמלך מלכי המלכים שבקש הקב"ה לנסות אותו צדיק להודיע מעשיו הטובים
בעולם מיד בא הרעב לרגלו כיון שמצא הרעב בארץ ישרא' אמ' לשרה
אשתו הרי הרעב בארץ' אמרו רבותינו לא היה כמותו רעב בעולם אמ'
לה מצרים זו' ישיבתה יפה נלך לשם מפני שיש בה סיפוק הרבה ובשר'
באותה שעה הלכו שניהם כיון שהגיעו לפילי שלמצרים ועמדו על היאר
ראה אברהם אבינו בבואה שלשרה באותו נהר כחמה זורחת מיכאן
שנו חכמ' שכל הנשים בפני שרה כקוף בפני אדם אמר לה הנה נא ידעתי

כי אשה יפת מראה את מיכאן אתה למד שלא היה יודע אותה קודם לכן
בדרך נשים׳ אמ׳ לה מצרים שטופים בזמה הם דכת׳ אשר בשר חמורים בשרם
אלא אתן אותך בתיבה וננעל בפניך שמתירא אני על עצמי שנ׳ והיה כי יראו אותך
המצרים ואמרו אשתו זאת׳ כיון שעשו כך באו לעבור נתקבצו המוכסין
אמרו לו מה אתה טוען לתוך התיבה׳ אמ׳ להם שעורים׳ אמרו לו לא חטים אמ׳ יתן
להן טלו מכס חטים׳ אמרו פלפלין הן אמ׳ להן טלו מכס של פלפלין׳ אמרו לו
איכן אלא זהובים כיון שדחקו עליו פתחו את התיבה וראו אותה כחמה זורחת
אמרו לו אין דרך זו להשתמש בה הדיוט׳ ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה
אל פרעה׳ כיון שראה אברהם התחיל בוכה ומתנפל לפני הקב״ה ואומר רבו׳ שלע׳
זה הוא בטחוני בך שבטחתי ועכשו עשה למען רחמיך וחסדיך ולא תביישני
משברי ואף שרה היתה צווחת ואומרת רבוני אני לא הייתי יודעת כלום אלא
כיון שאמ׳ לי׳ שאמרת לו לך לך האמנתי לדבריך ועכשו נשארתי יחידה מאמי
ומאבי ומבעלי יבא רשע זה ויתעלל בי׳ עשה למען שמך הגדול ולמען
בטחוני בדבריך׳ אמ׳ לה הקב״ה חייך אין דבר רע נוגע בך לא יאונה לצדיק
כל און ורשעים מלאו רע׳ ופרעה וביתו אני עושה בהן דוגמא דכת׳ וינגע
יי׳ את פרעה נגעים ואת ביתו על דבר שרי מהו על דבר שרי׳ באותה שעה
ירד המלאך מן השמים והשרביט בידו בא פרעה לשלוף מנעלה היה מכיהו
בידו בא ליגע בבגדיה היה מכהו בידו והיה המלאך נמלך בשרה על כל מכה ומכה
מניין שכך כת׳ על דבר שרי׳ על דיבור שרי לא נאמ׳ לא על עסק ולא על אחות
ולא בגלל אלא על דבר ואם אומ׳ שרה שילקה היה מכהו ואם אומרת שימתין
לו קמעא הנה עושה ואף אפרכין והשרים וכל ביתו לקו עמו׳ שנ׳ וינגע
יי׳ את פר׳ נגע׳ גד׳ ואת ביתו׳ גדולים מכל נגעים שבאו ועתידין לבוא על
בני אדם ואת ביתו לרבות עבדים וכתלים ועמודים וכילים וכל דבר לקיים
מה שנ׳ לא יאונה לצדיק כל און׳ ורשעים מלאו רע׳ ועל אברהם נאמר

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה׳ כך פתח ר׳ תנחומא בר אבא למה נמשלו
הצדיקים בתמרה ובארז לומר לך את מוצא כל האילנות אין אדם יכול לראות
אותן מרחוק למה לפי שהן קצרין אבל התמרה והארז על ידי שהן גבוהים
יתר מכל האילנות ונראין מרחק הכל עומדין תחתיהן ונושאין עיניהם
לקומתן לפיכך נמשלו הצדיקים בתמרה ובארז שהקב״ה מגביהן בעולם׳
ועוד למה נמשלו לתמר ולארז את מוצא שאר אילנות כל זמן שמזקינין
נקצצין ונוטעין מנצר שלהן תמיד הן גידלין׳ והארז והתמרה משנקצצין
מי יוכל לעלות במקומן אלא אם כן הגיע גדולה לשנים הרבה כך אם אבד
צדיק מן העולם מי יוכל לעמוד במקומו מיד׳ אלא אם כן לשנים הרבה׳
לפיכך צדיק כתמר יפרח׳ ויהי בימי אמרפל ילמדינו רבינו הכותב
כל נכסיו לעבדו במתנה מהו שיצא לחירות׳ כך שנו רבותינו הכותב כל
נכסיו לעבדו יצא לחירות׳ ואם שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות ר׳
שמאי אומ׳ לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפל׳ עבדי חוץ מאחת
רובו שבהן׳ מעשה באחד שהלך למדינת הים והיה לו בן אחד יושב
ועוסק בתורה בארץ ישר׳ כיון שהגיע זמן מיתתו כתב כל נכסיו במתנה
לעבדו וכתב לבנו שיהא בורר לו חפץ אחד מכל נכסיו וכיון שמת כינס
העבד את כל הממון ונטל אותו כתב מתנה ובא לארץ ישר׳ ואמ׳ לו מרת
אביך וכתב לי דיאתיקי כל נכסיו ובלבד שתברור לך חפץ אחד מן הכל מה
עשה הבן הלך אצל רבו וסיפר לו את המעשה אמר לו רבו אביך חכם
גדול היה ובקי בדינין׳ אמ׳ אם אניח נכסי ביד עבדי הרי הוא גונב אותן
ומפסידן אלא אני כותבן לו במתנה כדי שיזהר בהן ויהיה בנ׳ בורר לעצמו
חפץ אחד מן הכל ועכשו כיון שהלך עמו לבית דין ויוציא אותן דיאתיקי׳
אמור לפני בית דין רבותינו כך צוה אבי שאני בורר לעצמי חפץ אחד מכולן׳
איני חפץ בעולם אלא עבד זה ותקנה את הנכסים ואת העבד׳ עשה בן מכוו

בידו הנכסים והעבד שקנה נכסים׳ העבד והנכסים לרבו׳ ושלמה צווח כי לאדם
טוב לפניו נתן חכמה ודעת זה האב׳ ולחוטא נתן עינין לאסוף ולכנס זה העבד
לתת טוב לפני האלהים׳ זה הבן שהקב״ה משמר ממונן שלרשעים לצדיקים
כך אמ׳ הקב״ה הרי נכסים היו תחרות בין המלכים כדי שיבא אברהם ויטול את
ממונן׳ מניין ממה שקרינו בענין ויהי בימי אמרפל׳ עשו מלחמה את
ברע שהיה רע לשמים ולבריות׳ ברשע שנתעלה ברשע׳ שנאב שהיה
שונא לאב שבשמים׳ שמאבר שאמ׳ אעלה כאבר על במותי עבים׳ כל
אלה חברו אל עמק הסדים שהיתה מניקה אותן כשם ששדים מניקין את התינוק׳
הוא ים המלח שבעונם נעשה אותו עמק מים מלוחים׳ וכן הוא אומ׳ ארץ
פרי למליחה׳ למה מרעת ישבי בה׳ וישובו ויבאו אל עין משפט׳ יתברך
שמו ויתעלה זכרו שכתבו מגיד מראשית אחרית על ידי שעתיד משה
ליטול משפטין בקדש על ידי המים לפיכך נקרא מקום עין משפט׳ ויכו
את כל שדה העמלקי׳ העמלקי ולכמה דורות נולד עמלק׳ ויהי בימי
אמרפל זה שאמ׳ הכת׳ בך צרינו ננגח׳ בשמך נבוס קמינו׳ אמר ר׳ יצחק
בך׳ שתים ועשרים או עשרים ושתים אותיות שבהן ניתנה התורה אמ׳ לפני
רבונו שלעולם אולא שיתפת כבודך עמי ועזרתני מה אדם אחד עמד כנגד
תשעה מלכים וחילותיהן׳ אלא אתה הוא נותן ליעף כח׳ אלה ברכב ואלה
בסוסים ואנחנו בשמך נבוס קמינו מניין שכך כת׳ ויחלק עליהם לילה
הוא ועבדיו ויכם וירדפם׳ רבותינו אומרין הלילה נחלק מאיליו ר׳ בנימן
בר יפת בשם ר׳ יוחנן אמ׳ הקב״ה שהיה יודע עתותיו ורגעיו הוא חלקו׳
אמ׳ הקב״ה לאברהם אתה עשית הרג בשונאי מחציות הלילה עד הבקר
חייך אני בכבודי יורד והורג בשונאי בנך מחצי הלילה ועד הבקר ובא
במדה אני פוריע ההד׳ ויהי בחצי הלילה וי״י הכה כל בכור לכך נאמר
ויהי בימי אמרפל׳ אמ׳ ר׳ יהושע בשם ר׳ לוי סימן נתן הקב״ה לאברהם

שכל מה שאירע לו אירע לבנין כאיזה נבחר באברהם מכל בית אביו שנ׳ אתה
הוא ייי האלהים אשר בחרת באברם׳ ונבחרו בניו משבעים אומות שנ׳ בך בחר
ייי להיות לו לעם׳ לאברהם נאמ׳ ולך לך׳ ולבניו נאמ׳ אעלה אתכם מעני מצר׳
לאברהם אמ׳ ואברכך׳ ולבניו נאמר יברכך ייי׳ לאברהם נאמ׳ ואעשך לגוי גדול
ולבניו נאמ׳ ומי גוי גדול׳ אברהם כת׳ בו ואחד היה אברהם׳ ולישראל נאמ׳ ומי
כעמך ישראל גוי אחד בארץ׳ לאברהם היה בארץ רעב׳ ולבניו כיון ששבו
ממצרים שנ׳ והרעב כבד בארץ׳ אברהם על ידי רעב ירד למצרים׳ בניו על ידי
רעב ירדו למצרים׳ שנ׳ וירדו אחי יוסף עשרה׳ אברהם כשירד נזדווגו לו המצרים
שנ׳ ויראו המצרים׳ מלכים נזדווגו לו אף ישראל עתידין כל אומות העולם
להתרגש עליהן שנ׳ למה רגשו גוים יתיצבו מלכי ארץ׳ מה אברהם יצא הקב״ה
ונלחם כנגד שונאיו שנ׳ יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו׳ וכת׳ מי העיר ממזרח
צדק׳ אף כך עתיד הקב״ה להלחם לבניו שנ׳ ויצא ייי ונלחם בגוים ההם׳
אחר הדברים האלה היה דבר ייי אל אברם במחזה לאמר ילמדינו רבינו
העולה על מצות עשה מה היתה באה כך שנו ר׳ ישמעאל העולה באה על מצות
עשה ועל לא תעשה ור׳ שמעון בן יוחאי אומ׳ על הרהור הלב שנ׳ ויהי כי הקיפו
ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם כי אמ׳ איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים
בלבבם את מוצא אברהם היה מהרהר אחר מדת הדין ומה היה אומ׳ אמר
ר׳ לוי אמ׳ אברהם כמדומה אני שקבלתי שכרי בעולם הזה שעזרני הקב״ה באותן המלכים
והצילני מן הכבשן כבר נתקבלתי שכרי ושוב אין לי שכר בעולם הבא אמ׳ לו
הקב״ה הואיל והרהרת אחר מעשי עולה אתה צריך לפיכך קח נא את בנך
את יחידך והעליהו שם לעולה אמ׳ ר׳ יצחק היה לבו הוגה לענה ומרה ואומ׳
שמא הללו שהרגתי ישבהם צדיקים אמ׳ לו הקב״ה אלו שהרגת קוצים כיערת
מלפני ואין לך עון בדבר זה אלא שכר אתה נוטל עליהן שנ׳ שכרך הרבה מאד
ומיכן ולהבא׳ אחר הדברים האלה היה דבר ייי זה שאמ׳ הכת׳ יצפנן לישרים תושיה׳

עד שלא נברא העולם צפן הקב״ה את התורה עד שבא אברהם וקיימה שנ׳ עקב
אשר שמע אברהם בקולי. אמ׳ רב לוי בשם ר׳ שמוא׳ בר נחמן תשע מאות ושמנים
דור קיפל הקב״ה בשביל ליתן את המילה לאברהם שנ׳ זכר לעולם בריתו דבר צוה
לאלף דור והרי לא ניתנה אלא לעשרים דור מאדם ועד נח עשרה. מנח ועד אברהם
עשרה הרי עשרים וניתנה לאברהם ור׳ יוחנן בשם ר׳ יוסי הגלילי אומ׳ תשע מאות ושבעים
וארבעה דורות קיפל הקב״ה בשביל שיתן תורה לדור המדבר שהיו ישרים שנ׳ יצפון
לישרים תושייה ר׳ שמוא׳ בר נחמן אומ׳ אף עירובי תבשילין קיים אברהם שנ׳ עקב
אשר שמע אברהם בקולי אמ׳ הקב״ה אתה עסקת בתורתי חייך שאני מגן לך
כשם שמגן אוחז את החרב אפילו זורקין בו חצים ואבנים המגן מקבלן כך אני
מגן לך ולא לך בלבד אלא אף לבניך אם יהיו עוסקין בתורתי כשם שעסקת אתה
כך אני נעשה להם כמגן שנ׳ כל אמרת ייי צרופה מגן הוא לכל החוסים בו ונא׳
מגן להולכי תם. אחר הדברים האלה זה שאמ׳ הכת׳ רשע עשה פעלת שקר
וזורע צדקה שכר אמת. רשע עשה פעולת שקר זה נמרוד הרשע שהיה
עושה צלמים ומטעה את הבריות שנמשל ע״ז לשקר שנ׳ כי שקר נסכו ולא
רוח בם וזורע צדקה שכר אמת זה אברהם שזרע צדקה והיה מאכיל עוברים
ושבים ויטע אשל בבאר שבע לאחר שהיה מאכילן ומשקן היו מברכין אותו
אמ׳ להן לי אתם מברכין ברכו לבעל הפונדק שנתן לכל הבריות אוכל ומשקה
ונתן בהם רוח היו אומ׳ איכן הוא אומ׳ הוא שליט בשמים ובארץ ממית ומחייה
מכה ורופא. צר את העובר ומוציאו לאויר העולם מגדל צמחים ואילנות
מוריד שאול ויעל כיון שהיו שומעין כך היו אומ׳ כאיזה צד אנו מברכין אותו
ומחזיקין לו טובה היה אומ׳ להם אמרו ברוך ייי המבורך לעולם ועד. ברוך שנתן
לחם ומזון לכל בשר והיה מלמדן ברכות וצדקות הוא שאמ׳ הכת׳ ואת הנפש
אשר עשו בחרן אמ׳ ר׳ אלכסנדרי אילו מתכנסין כל הבריות לעשות יתוש
אינן יכולין ומהו ואת הנפש אשר עשו בחרן שהיה מלמדן יראת שמים ותורה

להן את התורה אמ׳ לו הקב״ה אתה זרעת את הצדקה והודעתני בעולם שכר אתה
נוטל שכרך הרבה מאד׳ מה כת׳ למעלה מן הענין וישמע אברהם כי נשבה אחיו
אחין הוא לא ראה ענותנותו של אברהם אחר אותה מריבה שנ׳ ויהי ריב בין רעי מקנה לוט
היה קורא אותו אחי דכת׳ כי אנשים אחים אנחנו׳ וירק את חניכיו שנטל כסף וזהב
וחמה אותן ואמ׳ להן היו יודעין שלמלחמה אתם יוצאין לא תתנו בכסף ובזהב הדי
כמ״ה
כל זאת שלכם ואין וירק לא מכה ראת אמ׳ ואברותיה בירקרק חרוץ׳ ד״א וירק
מלמד שהוריקן בדברין ואמ׳ להם מי האיש הירא מן העונות׳ ורך הלבב ממעשי׳
רעים שעשה ישוב ולא ימס׳ כיון שאמ׳ להן כך הוריקן אחד אחד ראשון ראשון
ולא נשאר עמו אלא אליעזר ומניין אתה למד א׳ אחד ל׳ שלשים י׳ עשרה ע׳ שבעים
ז׳ שבעה ר׳ מאתים הרי שמונה עשר ושלשמאות׳ מה כת׳ אחרין וירדף עד
דן ולא כת׳ וירדפו כיון שהגיע אותו צדיק לדן תשש כחו ראה שעתידין בני
בניו לעבד ע״ז בדן שנ׳ וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן׳ שנו
רבותינו שני דברים מכין לפניהן ולאחריהן׳ ע״ז והנוטע ערב שביעית חייב
ומוצאי שביעית חייב כך ע״ז מכה לפניה ולאחריה היאך עד עכשיו לא עמד
ויכום
ירבעם שעשה את העגל והעמידו בדן ויכם וירדפם ולא כת׳ וירדפום עד
חובה׳ חזרנו בכל המקומות ולא מצאנו מקום ששמו חובה ללמדך שדן
נקרא חובה מראש על ע״ז שעתידה לעמוד שם׳ וישב את כל הרכוש וגם
את לוט אחיו׳ וגם׳ וגם׳ וגם׳ להביא את כל כלי תשמישו אפילו שווה פרוטה׳
ויצא מלך סדום לקראתו׳ הוא עמק המלך מן אותה שעה נקרא
עמק המלך ואיזה מלך׳ זה אברהם שנצח את כל המלכים וחילותיהן ועליו
נא׳ נאם יי׳ לאדני שב לימיני עד אשית איביך הדום לרגליך׳ כיון שיצא מלך
סדום אמ׳ לו תן לי הנפש והרכוש קח לך שאתה הצלתני מהריגת אותן המלכים
שאלו הרגו אותי הם נוטלין את נפשי וממוני טול לך את ממוני שהצלתני׳
באותה שעה נשבע אברהם ואמ׳ לו הרימותי ידי אל יי׳ אל עליון ואין הרימותי

אלא לשון שבועה שנ׳ וירם ימינו ושמאלו אל השמים׳ אם מחוט ועד שרוך נעל
למה שהבטיחני הקב״ה להעשירני שכך א״ל ואברכך ואגדלה שמך ואם אקח
מכל אשר לך ולא תאמר אני העש׳ את אברם׳ א״ל הקב״ה אתה אמרת אם
מחוט אני מטהר את בניך במזביח שתהא מוקפת בחוט שלסקרא כמו ששנינו
במזבח שהיתה מוקפת בחוט שלסקרא ועוד בשכר שאמרת אם מיחוט אני אתן
לבניך מצות חוטין שלציצית פתיל תכלת׳ אמרת עד שרוך נעל אני אתן לבניך
מצות יבמה והליצה נעלו׳ ובזכות שאמרת נעל אני נותן לבניך מצות אכילת
פסח מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ועוד אני אמרע מעשו׳ ועל אדום אשליך
נעלי׳ ועוד אני משביח בניך בלשון מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב׳ אתה
מאסת שכר בשר ודם שכרך הרבה מאד מיכאן ולהבא׳ במחזה לאמר אל
תירא אברם זה שאמ׳ הכת׳ אז דברת בחזון לחסידיך ותאמר שויתי עזר׳ אז
דברת בחזון זה אברהם׳ שויתי עזר שעזרו על המלכים׳ הרימותי בחור
מעם׳ זה אברהם שנ׳ אתה הוא יי׳ האלהים אשר בחרת באברם והוציאתו וכן הוי
אומ׳ אל תירא אברם זה שאמ׳ הכת׳ אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול
ברעה וכן כת׳ חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח אל תהי קורא אלא חכם
וסר מרע׳ ירא זה אברהם שנ׳ לו אל תירא׳ ממי היה מתירא משם בן נח
שהרג את בנו׳ ועילם שלשים בנים היו לו׳ וכת׳ בני שם עילם ואשור׳ והרגו
והוא מתירא לומר שהרגתי בנו שלצדיק זה עכשו מקללני ואני מת׳ אמר
לו הקב״ה אל תירא אברם׳ לא דייך שלא יקללך אלא יוצא לקראתך בדרון
ומברכך שנ׳ ומלכי צדק מלך שלם׳ ויברכיהו ויאמר ברוך אל עליון אנ׳ מגן
צדיק בידך׳ מהו מגן שעשה הקב״ה מגנה ומסרן בידו והיה אברהם נוטל
עפר וזורקן עליהן ונעשו חיצים וקשתות ורמחים שנ׳ יתן כעפר חרבו כקש
נידף קשתו ירדפם יעבר שלום׳ א״ל להן הקב״ה לישר׳ בעולם הזה אתם
מתיראין מן העונות אבל בעולם הבא שאין שר יצר הרע אתם מתפחדין

על הטוב הצפון לכם שנ׳ פחדו אל ייי ואל טובו באחרית הימים ומהו טובו בית המקדש שנ׳ ההר הטוב הזה והלבנון׳ הברכה מציון שנ׳ יברכך ייי מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חייך׳ הטל מטרך מציון מטל חרמון׳ עזר מציון שנ׳ ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך׳ ישועה מציון שנ׳ מי יתן מציון ישועת ישרא׳ אמ׳ הקב״ה לעולם הבא אני מברך אתכם מציון שנ׳ עושה שמים וארץ ואני מנחן את ציון שנ׳ יבר׳ ייי נוה הצדק הר הקדש אמן׳

ויהי אברם בן תשעים שנ״י למדינו רבינו מהו שיהא מותר לאדם לרפות מכתו בשבת כך שנו רבותינו כל ספק נפשות דוחה את השבת׳ ומילה ורפואתה דוחה את השבת׳ אמ׳ יוסי ראה כמה חביבה מצות מילה שהיא דוחה את השבת דכת׳ וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת ומילה סכנת נפשות היא לפיכך מותר לרפותה בשבת׳ וכשאמ׳ הקב״ה לאברהם התהלך לפני והיה תמים התחיל תמיה ואומ׳ עד עכשו אני תמים אם אני מל אהיה חסר׳ חמש ערלות הן ארבע באדם ואחת באילן ערלת האוזן כת׳ כה כי ערלה אזנם׳ ערלת הלב שנ׳ ומלתם את ערלת לבבכם׳ ערלת לשון כת׳ ערל שפתים׳ ערלת בשר כת׳ ומלתם את ערלתכם אם אמול אחד מהן נמצאתי חסר מאיברו אמ׳ לו הקב״ה מה אתה סבור שאתה שלם תמים׳ אתה חסר חמשה איברים אמ׳ לו עד שלא תימול היה שמך אברם׳ התהלך לפני והיה תמים א׳ אחד ב׳ שנים ר׳ מאתים מ׳ ארבעים הרי מאתים וארבעים ושלשה׳ ומנין איבריו שבאדם מאתים וארבעים ושמונה׳ מול והיה תמים׳ כשמל אמ׳ לו לא יקרא עוד את שמך אברם כי אם אברהם׳ והיה שמך אברהם הוסיף לו חמשה ולפיכך היה תמים שחיבב את המילה אמ׳ ישמעא׳ גדולה מצות מילה׳ שלש עשרה בריתות נכרתו עליה מן הפיסוקין המפורשין׳ והיה יושב אברהם ותמיה היאך ימול כיון שאמ׳ לו הקב״ה ואתנה בריתי ביני ובינך מה כת׳ אחריו ויפל אברהם על פניו רמז לו הקב״ה לאותו מקום ועקצו הקרקע ונמצא מהול מנין שנ׳

וידבר אתו אלהים לאמר אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גויים הרי אתה
מהול וכת׳ בעצם היום הזה נימול׳ מל׳ לא נאמ׳ אלא נימול משל למה הדבר
דומה לאוהב שלמלך שהיה רוצה לשדך ביתו שלמלך והיה מתבייש ולא
יודע כאיזה צד אם לספר בלשונו אם על ידי אחר׳ הבין המלך מה בלבו אמ׳
לו ידעתי מה אתה רוצה הרי בתי לתוך ביתך כך אברהם כשאמר לו ואתנה
בריתי ביני ובינך נתבייש ונפל על פניו׳ בנפילתו נמצא מהול אמ׳ לו הנה
בריתי אתך אמרת ייי צרופה שצירף את זרעו בברית מילה לפיכך מגן הוא
לישר׳ שהן חוסין בו׳ ויהי אברהם בן תשעים שנה זה הוא שאמ׳ הכת׳ יף
יפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך חגור חרבך על ירך גבור הודך והדריך׳
כנגד מי אמרו בני קרח המזמור הזה לא אמרוהו אלא כנגד אברהם יף יפית
מבני אדם הראשון ומה היו בנו שלאדם הראשון שת קינן מהללאל ירד חנוך
מתושלח למך נח ובנו ומניין שנקראו בני נח בני האדם שנ׳ וירד ייי לראות את
העיר׳ הוצק חן בשפתותיך כשאמרת למלך סדום אם מיחוט׳ על כן ברכך
אלהים לעולם׳ הכחלן׳ כל אשר עשית׳ וכל מה שנשתבחת׳ שירדת על קדוש׳
שמי לתוך הכבשן ונתנסית בכמה נסיונות רדפת אחר המלכים ונשבחת בעולם
מיכאן ואילך אם אתה מבקש להודיע גבורתך חגור חרבך על ירך גבור׳
תן את המילה בין ירכיך׳ והוא הודך והדריך ואתנה בריתי ביני ובינך׳ זה
שאמ׳ הכת׳ סוד ייי ליריאיו ובריתו להודיעם׳ איזה הוא סוד שגלה ליריאיו
זה המילה שלא גלה הקב״ה מסטירין שלמילה אלא לאברהם׳ סוד ייי לירא
ובריתו להודיעם זה אברהם שנ׳ כי ירא אלהים אתה׳ מהו סוד ס׳ ששים
ו׳ ששה ד׳ ארבעה׳ הרי שבעים אמ׳ לו הקב״ה אני מעמיד ממך שבעים
שנ׳ בשבעים נפש ירדו אבותיך׳ ואני מעמיד מהם שבעים זקנים אספה
לי שבעים איש מזקני ישר׳ ומעמיד משה שיהגה התורה בשבעים לשון
לפי כך סוד ייי ליראיו׳ אמ׳ לו הקב״ה לאברהם כשבראתי עולמי הייתי

מגלגל בעשרים דור בשבילך עד שתבוא ותטול את המילה׳ עכשו אם
אין אתה נוטל את המילה אני אל שדי אומ׳ לעולם דיי עד כאן׳ ואני אחזירו
לתהו ובהו׳ ויפל אברהם על פניו׳ עד שלא מל כל זמן
שהיתה שכינה מדברת עמו היה נופל׳ משמל היה מסיח עמו והוא עומד
שנ׳ ואברהם עודנו עומד לפני ייי ולא עוד אלא היה נגלה עליו והוא יושב
שנ׳ וירא אליו ייי באלוני ממרא׳ חביבה המילה שנשבע הקב״ה שכל
מי שהוא מהול אינו יורד לגיהנם שנ׳ ביום ההוא כרת ייי את אברם ברית
לאמר ומי יורד לשם ראה מה כת׳ אחריו את הקיני ואת הקנזי למה שכולם
ערלים וכן יחזקאל רואה את הערלים יורדין בה׳ שנ׳ נהה על המון מצרים
והורידמו׳ ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים שם אשור וכל קהלה כולם
ערלים מחללי חרב שם משך ותובל וכל המונה כולם ערלים שמה נסיכי צפון
וכן ישעיה אומ׳ הרחיקו לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק׳
למי שאין בו חק ברית מילה ומניין שהיא חק שנ׳ ויעמידה ליעקב לחק
ולישראל ברית עולם אבל המינים והמשומדים ופושעי ישראל שכפרו בהקב״ה
והלכו בחוקות הגוים והן מולין הקב״ה מושך להן ערלה ונופלין לגיהנם שנ׳
שלח ידיו בשלמיו חלל בריתו שאל אגריפס המלך את ר׳ אליעזר וכי מאחר
שהקב״ה חבב את המילה למה לא ניתנה בעשר הדברות אמ׳ לו קודם עשר
הדיברות הזהיר עליה שנ׳ ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם
את בריתי וכן הוא אומ׳ אם לא בריתי יומם ולילה זו ברית מילה מה כתיב
למעלה מן הענין הלא ראית מה העם דברו לאמר שתי המ׳ ואת עמי ינאצון
מה עזר גוי לפניהם מהו כך ראה היאך היו מכעיסין אנשי ירושלים לפני הקב״ה
שאפילו הכהנים הקרבים את הקרבנות היו ערלים שנ׳ בהביאכם בני ערלי
לב וערלי בשר ויפרו את בריתי אל כל תועבותיהם וכת׳ כה אמ׳ ייי כל בן נכר
ערל לב וערל בשר לא יבא ואף מלכי בית דוד בטלו את המילה שהרי

יהויקים משך לו ערלה שנ׳ ויתר דברי יהויקים וכל תועבותיו אשר עשה
והנמצא עליו מה נמצא עליו שמשך לו ערלה ויש אומ׳ שכתב כתבת קעקע
בבשרו הרי למדנו שהכהנים והמלכים בטלו את המילה׳ אמ׳ הקב״ה אנ אמותי
לאהרן ולדוד שזרעו קיים לפני לעולם שנ׳ הלא לכם לדעת כי יי׳ אלהי ישראל
נתן הממלכה לדויד על ישר׳ לעולם ולבניו ברית מלח היא לפני והן מבטלין
ברית מלה אמ׳ לו הקב״ה לנביא לך ואמור להם כה אמ׳ יי׳ אם תפרו את בריתי
היום ואת בריתי הלילה גם בריתי תופר את דוד עבדי מהיות לו בן מושל
על כסאו כיון ששמעו ישר׳ כך אמ׳ שתי משפחות אשר בחר יי׳ בהם וימאס
אמ׳ לו הקב״ה לנביא הלא ראית מה העם הזה דברו לאמר אומתי מאסתים
בשעה שביטלו פסוק אחרין כה אמ׳ יי׳ אם לא בריתי יומם ולילה למה שאין
עד לעומד לפני לעתיד לבוא שנ׳ עורי עורי לבשי עזך ציון לבשי בגדי תפארתך
ירושלים הר הקדש כי לא יוסיף לעבור בתוכך עוד ערל וטמא אמן וכן יהי רצון

וירא אליו יי׳ ילמדינו רבינו

כמה ברכות מתפלל אדם בכל יום כך שנו רבותינו בכל
יום מתפלל אדם שמונה עשרה ברכות אמ׳ שמוא׳ בר נחמן כנגד שמונה
עשרה פעמים שהאבות כתובין בתורה הראשון שבהם׳ ואלהים פקד יפקד
אתכם אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב והאחרון ויאמר אלי
יי׳ זאת הארץ אשר נשבעתי ואם יאמר לך אדם הריהן תשעה עשר שכך
כת׳ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ׳ אמור לו אינו מן המנין שאין יעקב
עמהן ור׳ יוחנן אמ׳ כנגד שמונה עשר צוויין שבמשכן שהן בסוף ואלה שמות
כאשר צוה יי׳ את משה שמונה עשרה׳ אל יי׳ שבשדרה שבשעה שמתפלל
וכורע צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה שנ׳ כל עצמותי
תאמרנה יי׳ מי כמוך׳ ור׳ שמעון אומ׳ כנגד שמונה עשרה מזמורות מראש
ספר תלים עד יענך יי׳ ביום צרה כלומר תיענה תפלתך ל[illegible]אמר יענך יי׳

והעלה אתכם מן
הארץ הזאת

ועוד שהם כנגד

מזמורים
ועוד שהם
כנגד
שמונה עשרה

ביום צרה ולכך נאמ׳ בכאן שמנה עשרה אזכרות שאמ׳ דוד בהבו לייי בני אים
ולמה מתפללין בעשרים וארבעה בתענית כנגד עשרים וארבע רננות שאמר
שלמה בשעה שהכנים את הארון לבית קדש הקדשים בתעניתו ולמה מתפללין
בראש השנה תשע ברכות אמ׳ רבא בר הונא כנגד תשע אזכרות שאמרה חנה
בתפלתה מן ותתפלל חנה ואילך את מוצא שמונה עשרה מתפללין בכל יום ואינם
כולם לשבחו שלהקב״ה אלא שלש ראשונות ושלש אחרונות ושתים עשרה ברכות
כולם לצרכו שלאדם ולפיכך אין מתפללין בשבת שמנה עשרה שאם יהיה לו
חולה בתוך ביתו נזכר ברופא חולי עמו ישרא׳ והוא מיצר והשבת ניתנה לקדושה
ולענג ולמנוחה ולא לצער לכך מתפלל שלש ברכות ראשונות ושלש אחרונות
והמנוחה באמצע ולפיכך אמ׳ דוד שבע ביום הללתיך אלו שבע ברכות שמתפללין
בשבת ואיזה זה יום המיוחד שאין כיוצא בו זכור את יום השבת לקדשו בכל
דבר אפילו ממצוא חפצך ודבר דבר׳ אמ׳ להן הקב״ה לישרא׳ היו זהירין
בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה שהיא גדולה מכל הקרבנות שנ׳ למה
לי רב זבחיכם׳ כי תבאו לראות [illegible] פנ׳ לא תאסיפון הביא׳ חדשיכם ומוע׳
ובפרשכם כפיכם גם כי תרבו תפלה׳ מכלל שהיא גדולה מכולם ואפילו אין
אדם כדי ליענות בתפלתו ולעשות חסד כיון שמתפלל ומרבה תחנונים אני
עושה עמו חסד ואמת יקדמו פניך׳ שכך כת׳ כל ארחות יי׳ חסד ואמת׳ שב׳ חסד
הקדמתי חסד לאמת׳ וצדק למשפט שנ׳ צדק ומשפט מכון כסאו חסד
ואמת יקדמו פניך׳ אמ׳ ר׳ שמלאי תדע לך דרכין חסד בתחלת התורה קשט
את הכלה שנ׳ ויבן יי׳ אלהים את הצלע שכך בכרכי הים קוראין למקשטת
בונה׳ ובסופה קבר את המת שנ׳ ויקבר אותו בגאי׳ ובאמצעיתה ביקר את
החולה׳ כיון שמל אברהם בא הוא ופמליא שלו וביקרו ממה שקרינן
בענין וירא אליו יי׳ ר׳ ברכיה בשם ר׳ לוי פתח ותתן לי מגן ישעך כיון
שנגלה עליו היה הקב״ה עומד ואברהם יושב׳ אמ׳ לו הקב״ה אל תתמה

שאף לבניך אני עושה כן׳ יושבין בבית הכנסת על התורה ואני ניצב עליהן
שנ׳ אלהים ניצב בעדת אל׳ בנוהג שבעולם כשהתלמיד חולה והרב הולך לבקרו
התלמידין מהלכין תחלה׳ ואומ׳ שליחות הרב לביתו שלחו לו לומר שהרב מבקש
לבקרו״ אינו כך כשמל אברהם והיה מצטער מן המילה אמ׳ למלאכים נלך
לבקרו עד שהמלאכים הולכין קדמן הקב״ה שנ׳ וירא אין ייי ואחר וישא עיניו
וירא׳ יש עניין גדול מזה אמ׳ רבותינו בשם ר׳ אליעזר בן פרת בשבעה מקומות
השוה הקב״ה עצמו עם חבורות הנמוכים שנ׳ כי ייי אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני
האדנים מה כת׳ אחרין עושה משפט [illegible] יתום ואלמנה ואוהב גר׳ ואומר כי
רם ייי ושפל יראה׳ ואומ׳ כיכה אמ׳ רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו להחיות
רוח שפלים׳ ואומ׳ כה אמ׳ ייי השמים כסאי והארץ הדום רגלי ואומ׳ ואלזה
אביט אל עני ואומ׳ ייי מלך עולם ועד מה כת׳ אחרין תאות ענוים שמעת
ייי׳ ואומ׳ שירו לאלהים זמרו שמו מה כת׳ אחרין אבי יתומים ודיין אלמנות
ואומ׳ עושה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בם יתום ואלמנה יעודד כיון
שמל אברהם נגלה עליו הקב״ה לבקרו שנ׳ וירא אין ייי ר׳ יצחק נפחא פתח
מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך
אמ׳ הקב״ה ומי שהיה זביח עולה או שלמים אני נגלה לברכו אברהם שזבח
עצמו לפני על אחת כמה וכמה ולכך נאמ׳ וירא אין ייי אמ׳ ר׳ אחא בוא וראה
שנתן הקב״ה כוח באברהם שביום שמל את עצמו מל ישמעאל בנו ואת כל
אנשי ביתו והיה הדם מנטף׳ וכמה היו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות׳
מקנה כספו על אחת כמה וכמה שנ׳ ויקח אברהם את ישמעאל בנו וכת׳ בת
וכת׳ בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו וכל אנשי ביתו עד
שהעמיד מן הערלות גבעה ונהר של דם יוצא מביתו ואמ׳ להן הקב״ה למלאכי
השרת בואו ונבקר את החולה אמרו לו רבונו של עולם מה אדם ותדעיהו
ובן אדם ותחשבוהו אתה הולך למקום הטנופות במקום של דם ושל שקץ

אבל הקב״ה

הקב״ה שנ׳ וירא
אין ייי [illegible] ואחר
עיניו וירא׳
גדול מזה יש
אמ׳ רבותינו
בשם ר׳
אליעזר בן פרת
בשבעה מקומות
השוה הקב״ה עצמו
עם

וסרחיות אמ׳ להן חייכם ערב לי ריח אותו דם שלערלות ממור ולבונה וכן שלמה
אומ׳ עד ש׳ אל הר המור ואל גבעת הלבונה׳ הר המור זה אברהם שנקרא מור ואהלות
קציעות כל בגדותיך׳ והוא יושב פתח האהל כחם היום׳ הרתיח הקב״ה
אותו היום שלא יהיו עוברין ושבים באים וילך ויצטער אברהם להכניסן
ולכלכלן׳ ד״א עד שיפוח היום׳ זה יום הדין שנ׳ כי הנה היום בא בוער
כתנור ונסו הצללים שאין בו צל לרשעים שנ׳ אין חשך ואין צלמות להסתר
שם׳ עד ש׳ הר המור זה בית המקדש שהיו מקריבין בו מור אל גבעת הלבונה זה
ירושלים שהיו מקריבין מנחותיהן לבונה׳ וישא עיניו וירא והנה שלשה אנ׳
וירא וירץ לקראתם התחיל דם המילה לנטף אמ׳ לו הקב״ה חייך שבזכותך אני
אחוס על בנך בשני דמים ואפרע משונאיהן שנ׳ ואעבר עליך ואראך מתבוססת
בדמיך שנים ואומר לך בדמיך חיי זה דם פסח׳ ואומר לך בדמיך חיי זה דם מילה׳
וירא וירץ לקראתם אמ׳ לו הקב״ה בשכר שלש ריצות שרצת לפני אני ארוץ לפני
בניך שלש ריצות בשעת מתן תורה׳ ואלו הן שלש ריצות שלאברהם וירא וירץ
לקראתם׳ ואל הבקר רץ אברהם וימהר לעשות אותו מה פרע לבניו בסיני
שנ׳ ויאמר ײ מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן׳ ואתה אמרת להן
יקח נא מעט מים׳ ואני נותן להם מצות פסח׳ שנ׳ ויקחו להם איש שה לבית
אבות׳ אתה אמרת נא ואני אתן להם מצות פסח שנ׳ אל תאכלו ממנו נא׳
אתה אמרת מעט׳ אני אגרש שונאיהם שנ׳ מעט מעט אגרשנו מפניך׳ אתה
אמרת מים׳ אני נותן להם באר מים במדבר שנ׳ עלי באר ענו לה׳ אתה אמרת
והשענו תחת העץ אני נותן להם מצות סוכה שנ׳ צאו ההר והביאו
זית ועלי עץ שמן ועלי הדס אתה אומ׳ ואקחה פת לחם׳ אני ממטיר להם
לחם מן השמים׳ אתה אמרת חמאה וחלב אני נותן להם חמאת בקר וחלב צאן׳
מיכאן שנו חכמ׳ שהצדיקים אומרין מעט ועושין הרבה שאמ׳ להן ואקחה
פת לחם׳ ובאחרונה עשה להם שלשה שורים ותשעה סאין שנ׳ וימהר אברהם

האהלה

האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאין כמשמען קמח הרי ששה' סלת
הרי תשע' ומנין ששלשה שורים דכת' ויקח בן' אחד' בקר שנים' רך שלשה:
ויש אומרין רך וטוב ארבעה אף הקב"ה אמ' לישר' מעט ועשה הרבה שנ' ידוע
תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי לא אמ'
לו אלא בדלת ונון וסוף נפרע מהן בשבעים ושתים אותיות שנ' או הנסה אלהים
לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי ומניין שהרשעים אומ' הרבה ואפילו מעט אין
עושין שכן מצינו בעפרון שאמ' לאברהם השדה נתתי לך והמערה אשר בו
לך נתתיה ולסוף ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא מה דלא הויא שווא
ואמ' ר' חנינה כל שקלים האמורים בתורה סלעים ושבנביאים לטרין ושבכתובים
קנטרין בר משקלי' של עפרון דאינון קנטרין דכת' בכסף מלא יתננה לי בתוככם
לאחוזת קבר' ויי' אמר המכסה אני מאברהם: ילמדינו רבינו המתרגם
בתורה מהו שיהא מסתכל בספר תורה ומתרגם כך שנו רבותינו המתרגם
אסור לו להסתכל בספר תורה ולתרגם כדי שלא יאמרו תרגום כת' בתורה והקורא
אסור ליתן עיניו חוץ לתורה שלא ניתנה התורה אלא בכתב שנ' וכתבתי על הלוחות
את הדברים' ואסור למתרגם ברבים ליתן עינו בתורה אמ' ר' יהודה ב' פזי מקרא
מלא כתב לך את הדברים האלה הרי התורה שניתנה בכתב כי על פי הדברים האלה'
הרי תרגום שניתן על פה אמ' ר' יהודה בי ר' סימון כרתי אתך ברית ואת ישר' על
ידי משה' על ידי כתב לך ועל ידי על פי' אם קיימת מה שבכתב בכתב ומה שבעל
פה על פה כרתי אתך ברית' שנת' מה שבכתב על פה ומה שבעל פה בכתב
לא כרתי אתך ברית' אמ' ר' יהודה בר' שלום בקש משה שתהא המשנה אף
היא בכתב וצפה הקב"ה שהאומות עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין
אותה יוניתיהן אומרין אנו הן ישר' אמ' לו הקב"ה למשה אכתב לו ר' תורתי
ואם אין כמו זר נחשבו וכל כך למה מפני שהמשנה היא מסטרין של הקב"ה
ואין הקב"ה מוסר מסטורין שלו אלא לצדיקים שנ' סוד יי' ליראיו וכן את מוצא

אפילו בשעה שהכעיסו הסדומים לפני הקב״ה וביקש הקב״ה להפכן לא נמלך אלא
באברהם שנ׳ ויי׳ אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וכו׳ ומצא חן
ושכל טוב בעיני אלהים ואדם שאין לך אדם שהוא חביב לפני המלך ואי
ואינו חביב לפני בני פלטורין שלו וכשהוא חביב שלו כך הוא חביב לפני המלך
והצדיקים הן חביבין לפני הקב״ה המלאכים ועל הבריות מניין שכן את מוצא כשהיה
המלאך בא אצל דניאל היה קורא שלשה פעמים דניאל איש חמודות הבין
בדברים אשר אני דובר אליך וכו׳ ויאמר אל תירא איש חמודות שלום לך
וכו׳ ואני להגיד באתי כי איש חמודות אתה. ולמה איש חמודות אשרי אותו
האיש שכך שמע שבישרו המלאך ואמ׳ לו איש חמודות שאתה נחמד לפני
הקב״ה ונשתבח בעליונים ובתחתונים ואתה חמוד על דורך׳ ואף בצלאל נשתבח
לפני הקב״ה ונשתבח בעליונים ובתחתונים שנ׳ ראה קראתי בשם בצלאל׳ וכת׳
ראו קרא יי׳ בשם בצלאל׳ ראה בעליונים ראו בתחתונים׳ הוי ומצא חן ושכל
טוב בעיני אלהים ואדם ר״א ומצא חן זה אברהם שהיה חביב על הבריות שנ׳
שמענו אדני ומניין שהוא חביב על הקב״ה ועל המלאכים שנ׳ ויי׳ אמר המכסה
אני מאברהם׳ אמ׳ ר׳ לוי למה גלה הקב״ה לאברהם מפני שהיה אב׳ מהרהר
על דור המבול לומר אפש׳ לא היו בהן עשרים צדיקים או עשרה שיתלה
להן הקב״ה בזכותן לפיכך אמ׳ הקב״ה מגלה אנלו שלא יהא אומר שמא אף
בסדום היו צדיקים תדע לך שכן לא הספיק לומ׳ לו ויי׳ אמר המכסה אני מאב׳
כיון שאמ׳ לו כל אותו ענין מה השיבו ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק
עם רשע אמ׳ ר׳ לוי הוא הדבר שאמ׳ אברהם הוא הדבר שאמ׳ איוב אלא איוב
בלעה פגה אבל אברהם בלעה בשלה איוב אמ׳ אחת היא על כן אמרתי תם
ורשע הוא מכלה׳ ואברהם שאמ׳ האף תספה צדיק עם רשע׳ חזר ואמר
חלילה לך מעשות כדבר הזה׳ ר״א למה גלה הקב״ה לאברהם אמ׳ ר׳ יהודה
בי״ר לוי משל למלך שהיה לו פרדס עמד ונתנו לאוהבו במתנה׳ לאחר ימים הוצרך

לפני בני
פלטירין

המלך לקוץ מתוכו חמש קורות אמ׳ המלך אע״פ כן הוא משלי ונתתי אותו במתנה
לאוהבי אינו דין שנקצץ ממנו כלום עד שנמלך באוהבי אף כך היה הקב״ה כיון
שעלה אבר׳ לארץ ישראל אמ׳ לו שא נא עיניך וראה כי את כל הארץ אשר אתה
רואה לך אתננה לפיכך כשביקש להחריב חמשת הכרכים הלו אמ׳ איני מחריבן
חוץ מדעתו של אברהם ואם תאמר שלא היו בארץ כנען ראה מה כת׳ ויהי גבול
הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה לפיכך כשבא להחריבן נמלך באברהם
ויי׳ אמר המכסה אני מאברהם׳ ילמדינו רבינו מי שנולד לו שני בנים אחד בערב שבת
ואחד בשבת ושכח ומל את שנולד בערב שבת בשבת או של שבת ערב שבת מהו
שיהא חייב כך שנו רבותינו מי שנולדו לו שני בנים אחד בערב שבת ואחד בשבת
ושכח ומל את של ערב שבת בשבת או של שבת בערב שבת חייב למה שחילל
את השבת שנ׳ וביום השמיני ימול בשר ערלתו נמצא זה עובר על התורה שחילל
את השבת׳ גדולה מילה שדוחה את השבת׳ גדולה מילה שאין התינוק נכנס למנין
הדורות אלא למי שהוא מל שנ׳ זרע יעבדנו יס׳ ליי׳ לדור ודור אמ׳ ר׳ יצחק נאמ׳ כאן
עבודה ונאמ׳ בקרבנות עבודה׳ מה עבודה האמורה בקרבנות דמים אף עבודה
האמורה במילה דמים למה זרע יעבדנו כיון שאדם מטיף טיפה אחת של דם היא
חביבה לפני הקב״ה כקרבנות לפיכך נגלה הקב״ה על אברהם כשמל כשם שנגלה
בקורבנות שנ׳ שור ואיל לשלמים לזבח לפני יי׳ כי היום יי׳ נראה אליכם אמ׳ לו כשהייתי
ערל ובאתי לדבר עמך היית נופל על פניך שנ׳ וירא אליו יי׳ באלני ממרא והוא יושב ובשביל אותו
זכות כשבא הקב״ה להפוך חמשת כרכי סדום גלה לאברהם שנ׳ ויי׳ אמ׳ המכסה אני מאבר׳
ד״א ויי׳ אמר המכסה אני זה שאמ׳ הכת׳ אז יגלה אוזן אנשים ובמוסרם יחתם
מדבר באבימלך ובפרעה שגילה הקב״ה את אזנם שנ׳ ויבא אהים אל אבימלך
בחלום הלילה׳ וכן וינגע יי׳ את פרעה נגעים גדולים׳ מהו ובמוסרם יחתם׳ כשם
שלקה אבימלך בעצירה שנ׳ כי עצר עצר יי׳ בעד כל רחם׳ כך לקה פרעה נאמ׳
כאן על דבר שרי ונאמ׳ לפרעה על דבר שרי מה דבר האמור באבימלך עצירה

עכשיו שמלתה אני
נגלה עליך ואתה יושב

אף דבר האמור בפרעה ע״ידה׳ הוי ובמסרם יחתם׳ אז יגלה אוזן אנשים
זה דניא׳ שגילה הקב״ה לו את הקץ ובמוסרם יחתם שאמ׳ לו ואתה דניא׳ סתם וחתום
ד״א אז יגלה אוזן אנשים זה יעקב אבינו שגילה לו הקב״ה את הקץ וכשביקש
לגלות לבניו קץ הימים שנ׳ האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית
הימים׳ סתם בפניו שלא יגלה הוי ובמוסרם יחתם ד״א אז יגלה אוזן אנשים
זה שמואל שנ׳ וי״י גלה אוזן שמואל בעת מחר אשלח אליך איש׳ וכשהלך שמואל
למשוח את דוד כיון שראה אליאב אמ׳ אך נגד י״י משיחו ויאמר י״י אל שמואל
אל תביט אל מראיהו כיון שבא דוד אמ׳ לו קום משחיהו כי זה הוא אמ׳ לו הקב״ה
משיחי עומד ואתה יושב קום משחיהו׳ ד״א אז יגלה אוזן אנשים זה אבר׳ שנ׳
וי״י אמ׳ המכסה אני מאברהם ובמוסרם יחתם אלו הסדומיים כיון שלא מצא
בהן צדיק חתם גזר דינם׳ ד״א וי״י אמר המכסה אני מאבר׳ זה שאמ׳ הכת׳ כי
לא יעשה י״י אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים׳ מתחילה הקב״ה
מגלה סודו ליריאיו חזר וכתנו לישרים שנ׳ בסוד ישרים ועדה חזר ונתנו
לנביאים שנ׳ כי אם גלה סודו על עבדיו הנביאים׳ חטאו ישרא׳ בימי עכן
עמד הקב״ה וגלה ליהושע׳ חטאו בני עלי גלה הקב״ה לשמואל שנ׳ ויקרא י״י
אל שמואל׳ חטאו הסדומיים גלה לאברהם שנ׳ וי״י אמ׳ המ׳ א׳ מאבר׳ וי״י אמ׳ זה
שאמ׳ הכת׳ יהי למלא בטנו וימטר עלימו בלחומו וי״י המטיר על סדם ועל
עמרה מהו בלחומו על המלחמות שהיו נלחמים עם הקב״ה שנ׳ ואנשי סדם
רעים וחטאים לי״י מאד׳ רעים זה לזה׳ וחטאים בגלוי עריות׳ לי״י בחירופין
ובגידופין ובע״ז׳ מאד בשפיכות דמים אמ׳ ר׳ יהודה בר׳ שלום בשם ר׳ יהודה
ביר׳ סימון בשעה שבא אמרפל וחביריו להלחם עם הסדומיים על ידי ששבו
את לוט שמע אברהם ויצא עליהן למלחמה והרג את המלכים וברחו שנ׳ ויחלק
עליהם לילה וכת׳ ועמק השדים בארות בארות חמ׳׳ התחיל אבר׳ מהרהר
לומר למלכים באין למלחמה עם הסדומיים והמלכים נופלין ואלו ברחו הנשארים

הרה נסו ולא הן היו כשרים לא היו בורחין אמ׳ רו׳ הקב״ה אין יברח מקשת ברזל
תחלפיהו קשת נחושה׳ שלף ויצא מגוה וברק ממררתו יהלך עליו אימים כל
חשך טמון לצפוניו׳ כל החשך הזה היכן הוא טמון לצפונו שלסדום שהיה
בימינה שלירושלים שנ׳ ואחותך הקטנה ממך היושבת מימינך סדום ובנותיה׳
מהו ירע שריד באהלו שאפילו שריד שנשתיר משם רעת הרעה ירע באהלו
איזה זה לוט׳ ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח ויבאו שני האנשים סדמה
כת׳ למעלה מן הענין ויגש אברהם ויאמר האף׳ אמ׳ ר׳ פינחס הכהן אין הקב״ה
חפץ לחייב בריה שנ׳ כי לא אחפוץ במות המת׳ וכן הוא אומ׳ כי לא אל חפץ רשע
אתה ואומ׳ חי אני נאם ייי אלהים אם אחפוץ במות הרשע וכמה חפץ הקב״ה להצדיק
בריותיו שנ׳ ייי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר תדע לך שבזמן שהבריות
חוטאין ומכעיסין לפניו והוא כועס עליהן מה הקב״ה עושה חוזר ומבקש עליהן
סניגור שילמד עליהן זכות ונותן שביל לפני הסניגור וכן אתה מוצא בימי
ירמיה שנ׳ שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו׳ וכן שחטאו הסדומיים גלה
לאברהם ללמד עליהן זכות שנ׳ וייי אמ׳ המכ׳ אני מאב׳ מיד התחיל אברהם
ללמד עליהן סניגוריא שנ׳ ויגש אברהם ויאמ׳ האף תספה צדיק עם רשע
ואין ויגש אלא תפלה שנ׳ ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא׳ ויאמר האף תס׳
צד׳ עם רש׳ מהו אמ׳ לו דבר קשה בשרתם האף סופה אותו שמה אף את כן צד׳
עם רש׳ כשם שאין אתה דן את הרשע כך אתה דן אתה צדיק׳ תם ורשע
אתה מכלה חלילה לך מעשות חלילה כמה דכת׳ אשה זונה וחללה חול הוא
לך כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה את מחה אין דרך זו שלך מעשות
הדבר אין אומרין כך אלא כדבר לא זה ולא כמותו׳ השופט כל הארץ לא יעשה
משפט אולי יש חמשים צדיקים ויאמר ייי אם אמצא בסדם׳ פחת והלך
מחמשים ועד עשרה׳ עשרה שיש בהן כח לבלות את הפורענות כיון שלא
מצא וילך ייי כאשר כלה לדבר מה כת׳ אחריו ויבאו שני המלאכים סדומה׳

ראה ענותנותו שלהקב״ה א״ר ברכיה כנוהג שבעולם שני בני אדם עומדין ומשיחין
ביקשו להתפרש הקטן נוטל רשות מן הגדול והקב״ה כשדיבר עם אברהם
וביקש להתפרש ממנו הוא נטל רשות מן אברהם וילך ייי כאשר כלה
לדבר אל אברהם׳ ואחר כך ואברהם שב למקומו׳ מיד ויבאו שני המלאכים
סד׳ בע׳ והשלישי היכן הלך לא כך כת׳ וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים
ללמדך ששלשתן בשלש שליחות כשתלחן האחד בא לבשר את שרה ואמר
לה שוב אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן עשה שליחותו ונסתלק בא השני להפך
את הערים שנ׳ ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי נשאן
פנינו הפכנו אינו אומ׳ כן ואחד להציל את לוט מתוך ההפיכה כל אחד ואחד
עשה שליחותו ונסתלק׳ ויבאו שני המלאכים סדמה ילמדינו רבינו
כמה מיתות נמסרו לבית דין כך שנו רבותינו ארבע מיתות נמסרו לבית
דין סקלה שרפה הרג וחנק ואיזו היא חמורה׳ רבנן אמרי סקילה חמורה
שכן ניתנה למגדף ולעו״ז ר׳ שמעון בן יוחאי אומ׳ שריפה חמורה שכן ניתנה
לבת כהן שזינתה ראה מה קשה הזנות שהיא בשריפה אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי
בשם בן קפרא על הכל הקב״ה מוותר חוץ מן הזנות אמ׳ ר׳ יהושע בן נחמיה
אף סדום לפי שנפרצו בזנות המטיר עליהן אש וגפרית מן השמים ושרפן שנ׳
וייי המטיר על סדום כיון שנתחשבו אמ׳ הקב״ה למלאכים עאו השחיתוה
עמדו ועשו שליחות פוראן שנ׳ ויבאו שני המלאכים סדמה זה שאמ׳ הכת׳
שלח בם חרון אפו׳ מהו חרון אפו אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי אף יש בו חמש מכות
שנ׳ אף כי ארבעת שפטי הרעים חרב ורעב וחיה רעה ודבר והיכן החמישית
זו עצירת גשמים מניין אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי שבת וחרה אף ייי בכם ועצר
עברה שנתמלא עליהם עברה כאשר עברה וזעם שאירען כמה דאת אמ׳ מה
אזעם לא זעם ייי אפילו בחמתו שלהקב״ה יש רחמים לפי שנזכר ללוט והצילו
בזכות אברהם שנ׳ ויהי בשחת אלהים את ערי הככר התם תנינן מצילין תיק

הספר עם הספר ותיק התפלין עם התפלין ללמדך אשריהן הצדיקים ואשריהן
דבוקיהן וכן הוא אומ׳ ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה כולן בזכות נח׳ ווי להן
לרשעים ווי להן לדבוקיהן׳ וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וכן אמחה
את האדם אשר בראתי׳ משלחת מלאכי רעים שבאו בשליחות לשחת את
סדום׳ ויבאו שני המלאכים זה שאמ׳ הכת׳ והמה מרו ועצבו את רוח קדשו
ר׳ ירמיה בן אלעזר אומ׳ חמשים ושתים שנה היה הקב״ה מעיד באנשי סדום
ומזעזע עליהם את ההרים כדי לעשות תשובה אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי מקרא
מפורש הוא׳ המעתיק הרים ולא ידעו אשר הפכם באפו׳ כיון שלא עשו
תשובה הפכם כמה פרע מהם מן השמים אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש המוליד
הזה בקש אדם להוציא ממנו חמין מוציא צונן מוציא׳ וכשבקש הקב״ה
הוציא מן לישר׳ מן השמים׳ הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכשבקש
להחריב סדום וי״י המטיר על סדום ועל עמרה גפרית ואש מאת י״י מן
השמים׳ ויבאו שני המלאכים סדמ׳ ויאמ׳ הנה נא אדני סורו
נא אל בית עבדכם וליכו מתלא אמרי קרב לגבי דהנא ואידהן ולפי שנתחבר
לוט עם אברהם למדו הכנסת אורחין מיכאן אמ׳ חכמים שמסרבין
לקטן ואין מסרבין לגדול׳ שבאברהם כת׳ ואקחה פת לחם וסעדו
ליבכם׳ אבל לוט ויפצר בם מאד ויסורו אליו׳ ומצות אפה ויאכלו׳ והלא
אין אכילה למלאכי השרת אלא ללמדך דרך ארץ שלא ישנה אדם ממנהג
המדינה׳ שמשה ר׳ ע״ה שעלה למרום נא׳ בו לחם לא אכל ומים לא שתה
שלא היה שם אכילה ושתייה הרי זה אוכל ושותה והמלכים שבאו לבקר
את אברהם כת׳ בהן ואקחה פת לחם וכשבאו לשחת את סדום ולהציל
את לוט כת׳ ומצות אפה ויאכלו׳ טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום
ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים מיכאן אתה למד שבשעה שנתקדש
מן אברהם כת׳ בו ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן זה סדום ראה לוט שהיו

שטופים בזמה להיות עושה מעשיהן מניין שכך הוא אומ׳ להם לאנשי סדום
הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש׳ בנוהג שבעולם אדם מוסר עצמו
ליהרג על בנותיו ועל אשתו והורג או נהרג וזה מוסר את בנותיו להתעלל
בהן אמ׳ לו הקב״ה חייך לעצמך אתה משמרן ולסוף תינוקות שלבית רבן
משחקין עליך וקוראין ותהרין שתי בנות לוט מאביהן ויאמרו גש הלאה
עתה נרע לך מהם מה שאנו רוצין לעשות באותן האנשים נרע לך לשון משנף
ויפצרו באיש בלוט מאד וישלחו האנשים את ידם׳ ואת האנשים אשר
פתח הבית הכו בסנוירים וילאו למצוא הפתח׳ ויי׳
פקד את שרה כאשר אמר זה הוא שאמ׳ הכת׳ לא איש אל ויכזב ובן אדם
ויתנחם אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמן סופו שלפסוק זה׳ שובר את ראשו מי שהוא
אומ׳ לא איש אל ויכזב הוזר ואומ׳ ההוא אמ׳ ולא יעשה ודבר ולא יקימנה׳
ומהו לא איש אל ויכזב כשהוא אומ׳ לעשות טובה אינו חוזר כיצד בשר ודם
אומ׳ ליתן מתנה לבנו׳ כיון שהכעיסו חוזר במתנתו והקב״ה אומ׳ לעשות טוב
ואעפ״ שחוטאין אינו חוזר בו שנ׳ ויתן להם ארצות גוים׳ למה בעבור ישמרו
חוקיו ויצרו תורותיו ואעפ״ שלא שמרו חקיו ולא נצרו תורתיו ויתן להם
וכן את מוצא אחר שעשו ישראל את העגל וביקש עליהן משה׳ רחמים מה הקב״ה
אומ׳ לו לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית ממצרים אמ׳ לו הקב״ה משה
לא כבשר ודם אני שאומ׳ ליתן וחוזר בו׳ הוי לא איש אל ויכזב מהו׳ ההוא אמר
ולא יעשה אם אמ׳ בשעת כעסו להביא רעה חוזר בה שכך אמ׳ למשה
הרף ממני ואשמידם ולא עשה אלא ויאמר יי׳ סלחתי כדבריך אמ׳ הקב״ה
איני כבשר ודם שאומ׳ לעשות רעה ומתגאה לעשותה׳ ר׳ הונא הכהן בשם
ר׳ אחא בוא וראה בשעה שאמ׳ ירמיה הביאו צואריכם בעול מלך בבל
ועבדו אותו ואת עמו וחיו עמד חנניה בן עזור נביא שקר והיה מתנבא
טובות שלשקר שנ׳ וירפא את שבר בת עמי על נקלה ואמ׳ להם הנה כלי

בית ייי מושבים מבבלה עתה מהרה׳ אמ׳ לו ירמיה אני מתנבא רעות מפי הקב״ה
ואתה מתנבא טובות שלשקר מעצמך יקים ייי את דבריך אשר דברת׳ וכן הקב״ה
אומ׳ לירמיה עשה לך מוסרות ומוטות ונתת על צוארך׳ מה שנבוכדנצר עתיד
ליתן בצואריהן שלבני וחנניה נוטלן מעל צוארו ושוברן שנ׳ ויקח חנניה הנביא
את המוטה מעל צואר ירמיהו הנביא וישברם׳ אמר לו כך אמ׳ לי הקב״ה ככה
אשבור את עול מלך בבל אמ׳ לו ירמיה כבר עמדו נביאים לפני ולפניך
והנביא אשר ינבא לשלום בבוא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ייי באמת׳ ואני
מתנבא רעות אם לא יבאו דברי אינן שקר שהקב״ה אומ׳ לעשות טוב ואע״פ
שסורחנין הם אינו חוזר בו׳ וכן את מוצא בשעה שאמ׳ ליחזקאל בשעת
כעסו חי אני נאם ייי אלהים אם אדרש לכם׳ וחזר בו שנ׳ עוד זאת אדרש
לבית ישראל הוי אומ׳ לא איש אל ויכזב׳ בטובה׳ ההוא אמר ולא יעשה ברעה׳
תדע כשבאו המלאכים אצל שרה מה כת׳ שב אשוב אליך כעת חיה׳ זבדי
בן לוי אומ׳ סרט לו סריטה על הכותל ואמ׳ לו כשתגיע החמה לכאן נפקדת׳
כיון שהגיעה חמה נפקדה שרה׳ שנ׳ וייי פקד את שרה כא״ש אמ׳ רבותינו אומ׳
נתביישה מן הבנים שכן היא תומהת ואומרת אחרי בלתי היתה לי עדנה׳ אמ׳
הקב״ה אני מזריעה כשתבנה תדע לך כשבאו המלאכים אמ׳ לה אבר׳ שלש סאין
אמ׳ ר׳ יהודה בר׳ שלום היאך הוא עוסקה׳ לשה עיסה ראתה דרך נשים כיון שהביא
לפניהם שיאכלו אין אתה מוצא שהביא להן פת אלא ויקח חמאה וחלב ובן הבקר
אמ׳ הקב״ה כבר אמרתי לאברהם כה יהיה זרעך מהו כה יהיה אמ׳ ר׳ תנחום בשם
ר׳ אחא אין העולם חסר שלשים צדיקים שכן יהיה בגי׳ שלשים לכך נא׳ וייי פקד
את שרה׳ וייי פקד את שרה ילמדינו רבינו איזו היא ההונאה כך שנו רבותינו
אסור לאדם שקונה את חבירו ולא יאמ׳ בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח׳
ואם היה בעל תשובה אל יונה אותו ויאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואם היה
בן גרים לא יאמ׳ לו זכור מעשי אבותיך הראשונים שהרי יחזיר נשוך בין שניהם אמר

הקב״ה דייך להיות שווה לי כביכול אני כשבראתי את עולמי לא בקשתי להונות
לבריה ולא פרסמתי לבאי העולם מה היה האילן שאכל ממנו אדם הראשון׳ בוא
וראה מי שאונה לחבירו נענש ושרה הונה את עצמה ונטלה שכר אמ׳ לאבר׳ הנה
נא עצרני ייי מלדת אמ׳ לה הקב״ה הנית עצמך חייך בלשון שאמ׳ בו אני פוקדך מה
מה אמרת עצרני מה כת׳ למעלה כי עצר עצר ייי בעד כל רחם אמ׳ הקב״ה אברהם
נתפלל על אבימלך הרשע ונתמלאתי רחמים עליו הריני פוקד אבר׳ עמו שנ׳ וירפא
אלהים את אבימלך׳ מה כת׳ אחריו וייי פקד את שרה׳ וייי פקד את שרה זה שאמ׳
הכת׳ וידעו כל עצי השדה כי אני ייי השפלתי עץ גבוה זה אשור ~~שנ׳ אשור~~ שנ׳ הנה
אשור ארז בלבנון׳ הגבהתי עץ שפל אלו ישראל שנ׳ וגם נתתי אתכם נבזים ושפלים׳
הובשתי עץ לח זו אשתו של אבימלך׳ הפרחתי עץ יבש זו שרה׳ אני ייי דברתי ועשית׳
ותהר ותלד שרה לאברהם אמ׳ ר׳ לוי כשתקופת ניסן נכנסת מתיבשת העשבים
ומפרחת האילנות׳ כך יבשו העשבים כי עצר עצר והפריחו האילנות וייי פקד׳

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם זה שאמ׳
הכת׳ באשר דבר מלך שלטון ומי יאמ׳ לו מה תעשה׳ שומר מצוה לא ידע דבר
רע אלו הצדיקים שמשמרין את מצותיו והקב״ה מקיים גזירתן וכן הוא אומר
ותגזר אומר ויקום לך ועל דרכיך נגה אור תדע לך כשעשו ישר׳ אותו מעשה
ביקש הקב״ה לכלותן עמד משה׳ כביכול תפש כאדם בחבירו שכן הוא אומ׳ ועתה
הניחה לי ויש לך ללמוד מפסוק אחר הרף ממני ואשמידם הויאומ׳ ומי יאמר לו
מה תעשה׳ ד״א והאלהים נסה את אבר׳ זה שאמ׳ הכת׳ ייי צדיק יבחן אמ׳ ר׳ יונתן
מה הפשתן הזה כל שאתה כותש עליו משתבחת אימתי כשהיא יפה אבל כשהיא
רעה אתה כותש עליה והיא מקרסת כך אין הקב״ה מוצא אלא לצדיקים אמ׳ ר׳ יהודה
בר׳ שלום היוצר הזה אינו מקיש על קנקן מרועע שלא ישבר׳ ובמה מקיש על
הבריא כך אין הקב״ה מנסה לרשעים אלא לצדיקים שנ׳ ייי צדיק יבחן לפיכך
והאלהים נסה את אברהם׳ והאלהים נסה את אבר׳ בוא וראה מה בין ראשונים

לאחרונים שהראשונים היו מתנסין על ידי הקב״ה שנ׳ והאלהים נסה את אברהם׳ וכן
את מוצא בדור המדבר למען נסותך׳ אבל אחרונים נתנסו על ידי אומות העולם
שנ׳ ואלה הגוים אשר הניח ייי וכן אתה מוצא בדניאל וחביריו כשגלו גזר הקב״ה
עליהן שיאכלו לחם טמא שנ׳ ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא׳ עמד נבוכד
נצר וגזר עליהן שיהוא אוכלין מפתבגו׳ וימן להם המלך דבר יום ביומו מפתבג
המלך ומיין משתיו׳ דניאל לא קבל עליו אמ׳ אע״פ שהקב״ה גזר עלינו שנאכל לחם
טמא בקש לנסות אותנו׳ אנו נעשה שלנו והוא יעשה שלו התחיל לומ׳ לשר הסריסים
נס נא את עבדך ימים עשרה ויתנו לנו מן הזרעונים ויראו לפנו מראינו ומראה
הילדים׳ אמ׳ להם ואתם בני מלכים יכולים להתכנסות ימים עשרה בלא לחם ולא
יין אמ׳ לו היין שאנו מבני בניו שלאותו שנתנסה בעשרה נסיונות שמא זכותו
תעמוד לנו לא כבר מצא אותנו המלך עשר ידות על כל חרטומים ואשפים׳
מיד ויתן האל׳ את דניאל לחסד ולרחמים לפני סר הסריסים׳ וישמע לדבר הזה
וינסם ימים עשרה ומקצה הימים נראה מראיהם טוב ובריאי בשר׳ ויאמר
אלין ייו אבר׳ ויאמר הנני מהו לשון הנני׳ לשון ענוה׳ לשון חסידות שכן ענותנות
שלחסידים בכל מקום׳ ויאמר קח נא אין נא אלא לשון בקשה משל למלך בשר ודם
שעמד עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצח בכולן ולימים עמדה עליו
מלחמה חזקה אמ׳ המלך לאותו גבור בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא
יאמרו שרי החיילים ראשונות לא היה בהן ממש אף כך אמ׳ הקב״ה לאברהם נסיתך
בעשרה נסיונות ועמדת בהם׳ עכשו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו ראשונים
לא היה בהם ממש ויאמר קח נא את בנך אמ׳ לו איזה בן לבן הערלה או לבן המילה
אמ׳ לו יחידך אמ׳ לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אמ׳ הקב״ה אשר אהבת אמ׳ לו שניהם
אני אוהב אמ׳ לו אשר אהבת הרבה אמ׳ לו וכי יש גבול במיעים אמ׳ לו את יצחק
ולך לך אל ארץ המוריה מהו לך לך נסיון אחרון כנסיון ראשון לך לך מארצך
ונסיון האחרון ולך לך אל ארץ המוריה מיד וישכם אברהם בבקר ויחבש

את חמרו׳ וכמה עבדים וכמה שפחות היו לו לאותו צדיק והוא בעצמו ויחבש את
חמורו ללמדך זריזותו ביום השלישי ולא ביום ראשון ולא ביום שני כדי שלא
יהו אומות העולם אומרין הממו והלך ושחט את בנו׳ ויראו המקום מרחק אמר
ליצחק רואה אתה מה שאני רואה אמ׳ לו אני רואה הר נאה ומשובח׳ וענן קשור
עליו אמ׳ לנעריו רואין אתם כלום אמ׳ אין אנו רואין אלא מדברות אמ׳ להם שבו
לכם פה עם החמור הואיל והחמור אינו רואה ואתם אינכם רואין כמותו ואני
והנער נלכה עד כה מהו כה אמ׳ נראה מה בסוף שאמ׳ לו הקב״ה כה יהיה זרעיך
ונשובה אליכם׳ בשרו פיו׳ ויקח בידו את האש ואת המאכלת למה׳ מתירה את
האוכלין לתוך פיו של אדם וילכו שניהם יחדו׳ כשהיו מהלכין בא שטן ועמד
לימינו של יצחק ואמ׳ אי עלוב בנה של עלובה כמה תענית נתענתה אמך עד
שלא תבא לה׳ והזקן הזה נשתטה והוא הולך לשוחטך׳ חזר יצחק ואמ׳ לאביו
ראה מה זה אומ׳ לי אמ׳ לו אל תשגיחבו שאינו בא אלא ליעף׳ מיד ויאמר יצחק
אל אברהם אביו ויאמר הנני בני׳ באותה שעה נפל פחד ויראה גדולה על יצחק
שלא ראה מה להתקרב והרגיש במה שעתיד להיות׳ בקש לומ׳ איה השה לעולה
אמ׳ לו הואיל ואמרת׳ הקב״ה בחר בך אמ׳ אם בחר בי׳ הרי נפשי נתונה לו על דמי
עלי מאד׳ ואעפ״ הלכו שניהם יחדו בודאי זה לשחוט וזה להישחט׳ ויצחק
בן שלשים ושבע שנים היה בשעת עקידתו׳ ויבאו אל המקום אשר אמ׳ לו האלהים
ויעקד את יצחק בנו׳ כשבא לשחוט אמ׳ לו אסריני ידי ורגלי שהנפש חפצה
היא שלא נראה את המאכלת שוחטת ונזדעזע ויפסל הקרבן בבקשה ממך
אל תעש בי מום מיד וישלח ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו׳ אמ׳ לו
אבא לא תודיע אמי כשהיא עומדת על הבור או כשהיא עומדת על הגג שמא
תפיל את עצמה ותמות שם׳ כשהוא שוחט ויקרא אליו מלאך יי׳ מן השמים
ויאמ׳ אבר׳ אברהם למה שני פעמים שהיה מהרהר והולך לשחטו ויאמר אל
תשלח ידך אל הנער אמ׳ לו מי אתה אמ׳ לו מלאך אמ׳ לו כשאמר לי קחנא את

בנך את יחידך הקב״ה בעצמו אמ׳ לו ועכשו אם הוא מבקש הוא יאמר לי מיד ויקרא מלאך ייי אל אברהם שנית מן השמים שלא רצה לקבל מן הראשון באותה שעה אמ׳ אבר׳ לפני הקב״ה רבון כל העולמים אדם מנסה לחבירו שאינו יודע מה בלבו ואתה שיודע מה הלבבות והכליות יועצות אתה צריך לעשות בי כן אמ׳ לו כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מיד פתח הקב״ה את הרקיע ואת הערפל׳ ויאמ׳ בי נשבעתי נאם ייי אמ׳ לו אתה נשבעת ואני נשבעתי שלא ארד מן המזבח עד שאומ׳ כל מה שאני צריך אמ׳ לו אמור׳ אמ׳ לו כך אמ׳ לי הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אותם כה יהיה זרעך׳ אמ׳ לו הין אמ׳ לו וממי׳ אמ׳ לו מיצחק אמ׳ לו כשם שהיה לבי מהרהר מה להשיבך ולומר לך אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע׳ ועכשו אתה אומ׳ לי והעליהו שם לעולה׳ וכבשתי את יצרי ולא השיבותיך כך כשיהיו בניו של יצחק חוטאין ונכנסין לצרה תהא נזכר להם עקידת יצחק ותיחשב לפניך כאלו אפרו צבור על גבי המזבח ותסלח להם ותפדם מצרתם אמ׳ לו הקב״ה אמרת שלך׳ אומ׳ אני את שלי׳ עתידין בנין של יצחק לחטוא לפני ואני דן אותם בראש השנה אלא אם מבקשין שאהפוך להם זכות ואזכור עקידת יצחק יהיו תוקעין לפני בשופר הזה אמ׳ לו ומהו שופר אמ׳ לו חזור לאחורך מיד וישא את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו יהיו תוקעין לפני בקרן איל ואני מושיעם ואפדם מעוונותיהן הוא שדוד משביח מגני וקרן ישעי אמן וכן יהי רצון:

ויהיו חיי שרה

ואברהם זקן ילמדנו רבינו היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה כאיזה צד יעשה שנו רבותינו היה רוכב על החמור ירד ואם אינו יכול לירד ואין דעתו מיושבת עליו מפני המעות שהן על גבי החמור או שהיה מתירא מן הגוים ומן הלסטים יהא מתפלל כשהוא רוכב אמ׳ ר׳ יוחנן זאת אומ׳ המתפלל צריך שתהא דעתו מיושבת עליו ויתפלל

לפני הקב״ה אבא שאול אומ׳ אם כיון דעתו בתפלה יהא מבושר שתפלתו נשמעת שנ׳ תכין
לבם תקשיב אזניך ואין לך אדם שכיון לבו בתפלה כאברהם שאמ׳ לפני הקב״ה חלילה לך
מעשות כדבר הזה כיון שראה הקב״ה שהיה מבקש זכות שלא להחריב את העולם
התחיל משבחו ואומ׳ לו יפ׳ יפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך אמ׳ לו איזה יופי שלי
אני ובני באין לעיר ואין אדם מכיר בין אב לבן מפני שהיה אדם חיה מאה מאתים שנה ולא
היה מזקין אמ׳ אבר׳ רבון העולמים צריך אתה להפריש בין האב לבן ובין נער לזקן
שיהא הזקן מתכבד אמ׳ לו הקב״ה חייך ממך היא מתחלת לן באותה הלילה ועמד
כיון שעמד ראה שהלבין שער ראשו וזקנו אמ׳ לפניו רבונו עשית דוגמא אמר לו
עטרת תפארת שיבה׳ והדר זקנים שיבה לכך נאמ׳ ואבר׳ זקן׳ ואבר׳ זקן אמ׳
ר׳ יהושע בן נחמיה מפני ארבעה דברים הזקנה קופצת על האדם מפני היראה
ומפני כעס בנים ומפני אשה רעה ומפני המלחמות׳ מפני היראה מדוד של ולא יכול
לבוא לדרוש אלהים כי נבעת מפני חרב מלאך ייי וכת׳ אחריו והמלך דוד זקן׳
כעס בנים שנ׳ ועלי זקן מאד ושמע את אשר יעשו בניו׳ מפני המלחמות מיהושע
שאחר שעשה מלחמות עם שלשים ואחד מלך מה כת׳ בו ויהושע זקן בא בימים׳
ומפני אשה רעה דכת׳ ויהי לעת זקנת׳ נשיו הטו את לבו׳ אבל אבר׳ אשתו מכבדתו
וקראתו אדני שנ׳ ואדני זקן לפיכך וייי ברך את אבר׳ בכל׳ ואבר׳ זקן זה שנ׳ ברכי
נפשי את ייי מה ראה דוד לברך בנפש׳ הנפש רואה ואינה נראית והקב״ה רואה
ואינו נראה והנפש משמרת את הגוף והקב״ה משמר את העולם תקלס נפש ~~שמשמרת את~~
הגוף להקב״ה ~~שהוא משמר את העולם~~ תקלס הנפש המשמרת את הגוף להקב״ה
שהוא משמר את עולמו׳ מהו ייי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת דרש ר׳ אליעזר
גדול היית עד שלא בראת עולמך ומאימתי נתגדלת׳ משבראת את עולמך ייי אלהי
גדלת מאד׳ מלך בשר ודם צר איקונין שלו על הטבלה גדולה מצורתו והקב״ה
הוא גדול׳ ואיקונין שלו גדולה מכל העולם כולו׳ בשמים כת׳ הנה השמים ושמי
השמים לא יכילוך׳ בארץ כת׳ מלא כל הארץ כבודו׳ השמ׳ כלו בזרת שלו

שרואה ואינה
נראית להקב״ה
שרואה ואינו נראה

שנ׳ ושמים תכן בזרת׳ והארץ שליש זרתו שנ׳ וכל בשליש עפר הארץ וכל הימים
והנהרות מדרך כשעלו מאו׳ בי״י צור עולמים ללמדך שאין כל העולמים חשובין
לפניו ככלום שהרי בחצי השם נבראו והן הולכין ומתמתחין עד סוף כל העולמים
אלא שאמ׳ להם ריי שנ׳ אנ אל שדי׳ מהו שדי שאמ׳ לעולם די לכך נאמ׳ יי׳ אלהי גדלת
מאד׳ מלך בשר ודם בונה בית ואחר כך בונה עלייה והקב״ה משמתה את הכסא
אחר כך בונה עלייה ומשבנה עלייה העמיד אותן על למה על האויר ואחר כך
התקין מרכבותיו עננים ואחר כך התקין את החסטים בא דוד ופירש המקרה
במים עליותיו׳ לא בנחשת ולא בברזל אלא בקורות ובגזוזטראות שלמים אחר
כך בנה את העליות לא באבן ולא בגזית אלא דכסין שלמים על עליותיו שנ׳ המקרה
במים עליותיו׳ מלך בשר ודם עושה סרגלא שלו חזקה בברזל בכסף ובזהב
לישא כל משאו׳ והקב״ה סרגלא שלו עבים שנ׳ השם עבים רכובו׳ בשר ודם
היה לפניו דרך שלשקיעה מהלך על האבנים שהן קשים׳ והקב״ה מניח את הענן
שהוא נראה ומהלך על הרוח שאינו נראה שנ׳ המהלך על כנפי רוח׳ בשר ודם
סביב לו סרטיוטין גבורין ומלובשין כלי זיין ושריון׳ והקב״ה סרטיוטיו אין
מראין שנ׳ עושה מלאכיו רוחות׳ והרוח מוציא ברק שנ׳ משרתיו אש לוהט׳
משברא רקיע ברא מלאכים וברא אשו שלגיהנם ביום השני שאין כת׳ בו וירא
אלהים כי טוב׳ אבל הללו אלפים שנה קדם׳ שכן כת׳ כי ערוך מאתמול תפתה כגון
בשר ודם שקונה עבדים ואומ׳ לשמשיו עשו אספונין שאם ימרדו העבדים ישמעו
מפי ספקולא כך הקב״ה יתברך שמו ברא גיהנם שאם יחטאו בריותיו ירדו לתוכה
ומנין שביום שני נבראת גיהנם דכת׳ כי ערוך מאתמור תפתה מן היום שיכול אדם
לומר אתמול ואימתי יכול אדם לומר אתמול ביום השני שיום אחד בשבת לפניו
ואחר כך ברא יבשה בשלישי שנ׳ יסד ארץ על מכוניה׳ ועשה אחד ערום ואחד
לבוש בשר ודם יש לו עבדים שנים הפשיט כסות אחד הלבישו לחבירו כך אמר
הקב״ה יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד וכסה את התהום שנ׳ תהום כלבוש

כלבוש כסיתו כגון בשר ודם ראה גתו מלאה ענבים ויש לו כרם לבצור אמרו ר לו
היכן תתן שאר הענבים והגת קטנה מה עשה רפס את הענבים שבגת ואחר
כך הביא שאר הענבים והחזיקה אותן שבגת ואת כל הענבים שלו וכך היה העולם
מים במים והארץ שקועה במים אמ׳ הקב״ה תיראה היבשה אמ׳ המים הרי כל
העולם אנו מלאים והוא צעד לנו להיכן נלך מה עשה בעט בעקינוס והרג שר
שלו שנ׳ בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב ואין מחץ אל הריגה שנ׳ והלמה סיסרא
מחקה ראשו כשהרגה אותו׳ המים בוכין עד היום הזה שנ׳ הבאת אל נבכי ים׳
ולמה הרגו בית המחזיק מאה בני אדם חיים מחזקת אף מתים׳ וכן נקרא אוקינוס
ים המת ועתיד הקב״ה לרמותו שנ׳ ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפו המים׳ שאר
המים כשראו שבעט הקב״ה באוקינוס לקול צעקת מימיו ברחו חביריהן שנ׳ מן
גערתך ינוסון מן קול רעמך יחפזון וברחין ואינן יודעין לאיזה מקום שנ׳ יעלו
הרים ירדו בקעות כגון עבד בשר ודם אמ׳ לו רבו המתין ליבשוק ולא הודיע
באיזה מקום׳ התחיל אומ׳ העבד שמא אצל בורסקי או אצל בית המרחץ או
בצד תיאטרון אמ׳ לו׳ עלה מצאו סטרו מסטור אמ׳ לו על שער פלטורין שלהפר׳
יטס שלהתיך׳ אף המים כששמעו יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד
ולא הודיען אם לצפון או לדרום היו חוזרין והולכין שנ׳ יעלו הרים ירדו בקעות עד
שסטרן הקב״ה מסטור אמ׳ להן למקומו שלוויתן אמרתי לכם לילך שנ׳ שם אניות
יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו׳ גבול שמת בל יעבורון כגון בשר ודם
שהכניס בהמתו לדיר ונעל השער בפניה שלא תצא ותריע התבואה כך נעל
הקב״ה מי הים בחול והשביעו שלא יצא מן החול שנ׳ גבול שמת בל יעבורון
המשליח מע׳ בנחלים זה על זה והשמן ירד מלמטן ההר מיכאן וההר מיכאן
הנשב כובשין עליהן מקטעין ויוצאין מבין ההרים שנ׳ מצמיח חציר לבהמה׳ שלשה
דברים אין אדם רוצן׳ שיצא לו עשב בקמה׳ ונקבה בבנו׳ והומץ ביינו׳ ושלשתן
לצורך העולם נבראו לכך נאמ׳ ייי אלהי גדלת מאד׳ ד״א ייי אלהי גדלת מאד

גדול אתה בנפלאות שעשית עם האדם שנתת לו זקנה ושיבה שעולא כך אין
אדם יודע את מי לכבד ואין מאד אלא זקנה שנ׳ ועלי זקן מאד׳ הוד זה העוז
שהלבשתיך ביום עזי וזמרתיה׳ אמ׳ ר׳ יהודה ב״ר אלעאי זמרנו וזמרתנו׳
והדר זה ההדר שנתהדרת בו כבסינו נגד כל האומות׳ אמ׳ ר׳ יהודה ב״ר סימון
כיון שאמרו כל אשר דבר יי׳ נעשה ונשמע על אותה שעה נא׳ כשושנה בין החוחים׳
ד״א הוד והדר לבשת מהודך והדריך שהלבשתו לראשון שלאבר׳ שנתת לו
הדרת זקנה שנ׳ ואברהם זקן ויי׳ ברך את אברהם בכל בזכות מה׳ בזכות שהפ׳
ריש מעשר מכל שנ׳ ויתן לו מעשר מכל וכן נא׳ ויי׳ ברך את אבר׳ בכל׳
ויוסף אברהם ויקח אשה ילמדינו רבינו כמה תפלות אדם מתפלל ביום שלש רבי
שמואל בר נחמן אומ׳ לפי שהיום משתנה שלשה פעמים בכל יום לפיכך צריך אדם
להתפלל שלשה פעמים בכל יום׳ בשחרית השמש במזרח ובצהרים באמצע הרקיע
ובמנחה במערב׳ ר׳ יהושע בן לוי אומ׳ אברהם התקין תפלת הבקר שנ׳ וישכם
אברהם בבקר׳ ויצחק התקין תפלת מנחה שנ׳ ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות
ערב׳ יעקב תיקן תפלת מעריב שנ׳ ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ר׳ עקיבה
כשהיה מתפלל עם הציבור היה מתפלל כדרכו וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו
אדם מניחו בזוית אחת ומוצאו בזוית אחרת קידות כריעות והשתחויות ומה ראו להתקין
שלש תפלות כדי שיהא אדם שביע מתפלתו ולא בתפלה בלבד אלא אף בבנים
אם נשא אשה ומתה ישא אשה אחרת ויעמיד ממנה בנים תדע לך שהרי
אברהם שמיתה אשתו ולא ישב לו אלא לקח אשה שנ׳ ויוסף אבר׳ ויקח אשה׳
ויוסף אבר׳ זה שאמ׳ הכת׳ והיה ראשיתך מצער ואחריתך תשגה מאד׳
מדבר במשה אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמן שבעה ימים [illegible] היה הקב״ה מפתה למשה בסנה
והוא בוריח שנ׳ שלח נא ביד תשלח וכת׳ לא איש דברים׳ ואומ׳ ויסתר משה פניו׳
ואחריתך תשגה מאד ותמונת יי׳ יביט אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי שהיה רואה
את הדמעות מיד׳ ד״א והיה ראשיתך מצ׳ זה אבר׳ שעשה מאה שנה

ולא הוליד בן ואע״פ כן פייסו הקב״ה ר׳ יהודה בר׳ סימון ור׳ חנן בשם ר׳ יוחנן אמ׳
העלהו הקב״ה למעלה מכיפת הרקיע שנ׳ ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמ׳
אין חוץ הבט אלא מלמעלה למטה אמ׳ לו הקב״ה מי שתחת׳ מזל מתירא ממנו אתה
שאתה עליו דוש עליו אע״פ כן למאה שנה הוליד׳ הוי והיה ראשיתך מצער
זה אבר׳ ואחריתך תשגה מאד שנשא אשה והוליד עוד כמה בנים באחרונה שנ׳
ויוסף אבר׳ ויוסף אבר׳ זה שאמ׳ הכתו׳ ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהלותך
אמ׳ ר׳ יודן כת׳ לא ירבה לו סוסים ושלמה כשמלך אפלו פרדה אחת לא היה לו אלא
על פרדה שלאביו רכב והוסיף עשר׳ אמ׳ ר׳ חונא כת׳ וביום השמיני ימול בשר
ערלתו מפקח מדופן אפילו אדם ממשכן עצמו משמח כבשן באותו היום הרי
והוספתי על כל תהלתיך׳ ורבנן אמרי מדבר באבר׳ אמ׳ לפני הקב״ה כך אמרת
לי כי ביצחק יקרא לך זרע׳ הרי והוספת לי מברכתך ואני מוליד כמה בנים
ויוסף אבר׳ ויקח אשה׳ ויוסף אבר׳ מה כת׳ למעלה מן הענין ויביאה יצחק
האהלה מיכאן אתה למד שאם מתה אשתו שלאדם ויש לו בנים צריך שלא ישא אשה עד
שישיא בנו ואחר כך ישא אשה לעצמו שכך עשה אבר׳ אחר מיתת שרה השיא את
יצחק ואחר כך נשא לעצמו מניין ממה שכת׳ ויביאה יצחק האהלה ואחר כן ויוסף
אבר׳ ויקח אשה ושמה קטורה

אלה תולדות יצחק

ילמדינו רבינו על מה השלמים באים כך שנו רבותינו א״ר חיה ורבא
בשם ר׳ יהודה כל המביא שלמים מביא שלום לעולם אמ׳ ר׳ אליעזר בשעה שהיו
זבחים בעולם היה שלום בו׳ משחרב בית הזבחים אין לך יום שאין בו קללה
ומורענות אמ׳ רבן שמעון בן גמליאל גדול היה השלום שדיברה תורה כלשון בני
אדם דברי בוראי בשביל שלום ואיזה כה תאמרו ליוסף אנא שא נא ואנו מוצאין
שלא צוה כלום מכל דברים אלא לפי שהיה יודע חסידותו שליוסף ולא היה חושד

ומחזיק אותו בשופכי דמים בוא וראה כוח השלום. שבשעה שניטלטלה שרה מיד
פרעה ליד אבימלך ונתעברה ביצחק היו אומות העולם אומ׳ הלבן מאה שנה יולד
לא היא מעוברת מאבימלך או מפרעה. והיה קטטה בלבו שלאברהם על הדבר
מה עשה הקב״ה אמ׳ למלאך הממונה על צורת הולד עשה פלקטורין שלו כדמות
אביו כדי שיעידו הכל שהוא בנו שלאברהם מניין ממה שקרינו בענין אלה
תולדת יצחק בן אברהם ממשמע שהוא אומ׳ יצחק בן אברהם איני יודע שאבר
הוליד את יצחק ומה ת״ל אברהם הוליד את יצחק שכל הרואה את אבר׳ היה
אומ׳ בודאי שאבר׳ הוליד את יצחק ממה שהיתה קלסטר פניהם דומין זה לזה
לכך נאמ׳ אבר הוליד את יצחק׳ אלה תולדת יצחק בן אבר׳ אבר׳ הו׳ א׳ יצ׳ זה שאמ׳
הכת׳ עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם׳ הצדיקים מתעטרין בבניהן
ובמה מתעטרין בהן׳ באיזה צד אבר׳ נתעטר בזכות יעקב בשעה שהשליך
אותו נמרוד לתוך הכבשן ירד הקב״ה להצילו אמרו מלאכי השרת רבון שלעו׳
לזה אתה מציל כמה רשעים עתידין לעמוד ממנו אמ׳ להן הקב״ה בשביל יעקב
בן בנו שעתיד לעמוד ממנו אני מצילו מניין אמ׳ ר׳ ברכיה שכן כת׳ לכן כה
אמר יי׳ אל בית יעקב אשר פדה את אברהם״ פדאו מן הכבשן הרי נתעטרו
אבות בשביל בנים׳ ומניין שנתעטרו בנים בשביל אבות בשעה שיצא
יעקב מאצל לבן רדף לבן אחריו נגלה עליו הקב״ה בדרך ואמ׳ לו השמר לך
מדבר עם יעקב מטוב עד רע כיון שבאו להתוכח זה עם זה מה יעקב אומ׳
ללבן לולי אלהי אבי אלהי אבר׳ ופחד יצחק הרי זכות אבר׳ הצילה ליעקב אבל
יצחק נתעטר באבר׳ ואבר׳ נתעטר ביצ׳ אלה תולדת יצחק בן אברהם
אבר׳ הו׳ א׳ יצ׳ זה שאמ׳ הכת׳ כל כלי יוצר עליך לא יצ׳ וכל לש׳ תק׳ אתך׳ את
מועצה יש אומרין לפני הקב״ה רבון כל העולמ׳ ראה היאך אומות העו׳ משעבדין
בנו ואין להן מלאכה אחרת לא יושבין ומתיעצין עלינו׳ שבתם וקימתם
הביטה אני מנגינתם׳ אמ׳ להן הקב״ה מה הן מועילין גוזרין עליכם גזירות

ואני מבטלן ושוברן אני מנגיתם כמה דאת אמ׳ וברוך אל עליון אשר מגן צריך
בידך׳ ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכוהו ורוח הקדש צוחת
מי זה אמ׳ ותהי ייי לא צוה פרעה צוה׳ ייי לא צוה׳ וכאשר יענו אותו כן ירבה
וכן יפרץ׳ המן בקש להשמיד את כל היהודים וייי לא בקש שנ׳ ונהפוך הוא אשר ישלטון
היהודים׳ בלק ובלעם בקשו לקלל את ישר׳ וייי לא בקש שנ׳ ולא אבה ייי אלהיך לשמע
אל בלעם לפיכך כת׳ מי זה אמר ותהי ייי לא צוה הוי כל כלי יוצר עליך לא יצלח׳
אדרינוס אמ׳ לר׳ יהושע גדולה הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים
אמ׳ לו גדול הוא הרועה שמצילה ושוברן לפניה הוי אומ׳ כל כלי יוצר עליך לא
יצלח אבר׳ הוליד את יצחק אין לך דור שאין בו ליצנין בשעה שגזז נבל את
צאנו שלח דוד נעריו אצלו לומ׳ תנה נא את אשר תמצא ידיך לעבדך ולבנך
דוד השיבו נבל מי דוד ומי בן ישי׳ ולקחתי את לחמי ואת מימי ונתתי
לאנשים מיד חזרו אצל דוד וספרו לו דברי נבל עמד דוד וזיין עצמו ואת
גבוריו לילך לשם ולאביגיל נער אחד הנה דוד שלח מלאכים׳ כששמעה
התקינה הדרך והלכה בו שנ׳ ותקם אביגיל ותקח מאתים לחם ותאמר ותאמר
לנעריה עברו לפני וכל אותו ענין ויהי כעשרת הימים ויגף ייי את נבל וימת
מיד וישלח דוד וידבר באביגיל לקחתה לו לאשה כיון שבאה פרש ממנה דוד
שלשה חדשים שלא תהא מעוברת מן נבל לאחר שלשה בא עליה דוד ונתעברה
ממנו והיו ליצני הדור מליזין ואומ׳ מן נבל היא מעוברת מה עשה הקב״ה צוה
המלאך הממונה על צורת הולד ואמ׳ לו לך וצר אותו בדמות אבון כדי שיעידו
הכל שדוד הוא אבין מניין שכך כת׳ ויהי בכורו אמנון לאחינעם היזרעאלית
ומשניהו כלאב שהיה כולו אב כל הרואיהו אומ׳ דוד אבון של זה וכן אברהם
היה דומה ליצחק ולא היו מכירין בין האב לבן עד שבקש אבר׳ ואמ׳ רבונו
הפרש בין האב לבן והפריש ביניהם הזקנה לכך נאמ׳ אברהם הוליד את יצח׳

ויהי כי זקן יצחק ילמדינו רבינו סומא מהו שיעבור לפני

התיבה׳

התיבה להוציא את הציבור ידי חובתן כך שנו רבותינו סומה פורש על שמע
ומתרג׳ אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו קורא בתורה ואינו נושא את כפיו רבי
יהודה או׳ כל מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע מפני שנראה
כמעיד עדות שקר שהוא או׳ ברוך יוצר המאורות והוא לא ראה מאורות
מימיו את מוצא כל מי שנתיסר בעיניו כאלו הוא מת כיצד א״ר שמעון בן
יוחאי אין הקב״ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם אלא לאחר מיתתן שנאמר
לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפציבם אימתי קדושיהן משנותנין
בארץ שכל הימים שהן חיים אין הקב״ה מיחד שמו עליהן כל כך למה שאין
הקב״ה מאמין בהם שלא יטעה אותן יצר הרע וכיון שמתים הקב״ה מיחד
שמו עליהן והרי מצינו שיחד הקב״ה שמו על יצחק הצדיק שכן הוא או׳
ליעקב אלהי אביך אלהי אב׳ אלהי יצחק ר׳ ברכיה ורבנן אמרי רואה את
עפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח ור׳ ברכיה או׳ הואיל ונתיסר בעיניו כאלו
הוא מת שהיה גנוז לתוך הבית לכך כאמ׳ ויהי כי זקן יצחק׳ ויכי
זקן יצ׳ ותכהין זה שאמ׳ הכת׳ אבן חן השחד בעיני בעליו אבל כל אשר יפנ׳
ירשיע השחד למה הוא דומה לאבן בכל מקום שנופלת שוברת מדבר
ביצחק ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו היה צד את יצחק הצדיק בפיו
אתה מוצא כל עבירות שהקב״ה שונא כולן היו בעשו׳ שש הנה שונא ה׳ ושבע
תועבות נפשו׳ עינים רמות לשון שקר׳ רגלים ממהרות לרוץ לרעה׳
לב חורש מחשבות און׳ וידים שופכות דם נקי׳ היה עשו כאמן החוץ
ואו׳ לאביו המלח מהו שתהא חייבת במעשר והיה יצחק תמיה ואומר
ראה בני כמה מדקדק במצות ואו׳ לו אביו איכן היית היום והוא או׳ לו
בבית תלמוד לא כך היא הלכה מן כך וכך לא כך אסור ולא כך התירו ומתוך
דברים אלו צדו בפיו והוא אוהבו ורוח הקדש צווחת ואו׳ כי יחנן קולו אל

תאמן בו כי שבע תועבות בלבו   ולמה כהו עיניו מפני שנסתכל ברמות עשו
הרשע ועוד על שהיה מביא ציד ומאכילו וכת׳ כי השחד יעור עיני חכמים׳
ותכהין עיניו מה כת׳ למעלה מן הענין ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה ואחר
כך ותכהין עיניו מפני הכעס שהיה מכעיסו לפי שהשכינה היתה שרויה בבתן
שליצחק ועמד עשו ונטל מבנות כנען והיו נשיו מעשנות ומקטרות לע״ז
שלהן ונסתלקה שכינה מיצחק והיה רואה יצחק ומיצר אמ׳ הקב״ה
הריני מכהה את עיניו שלא יראה ויוסיף צער לפיכך ותכהין עיני׳ ואם
כן למה לא כהו עיני רבקה אמ״ר אבהו משל למה הדבר דומה למי שהיה
טעון כלי עצם וכלי חרס הקיש כלי עצם לכלי עצם לא נשבר הקיש
כלי עצם לכלי חרש׳ נשבר כלי חרש׳ אף רבקה לפי שהקישו לה נשי
עשו שנבראו מן העצם כמותה לא הזיקוה אבל יצחק שהיה מן העפר
שנ׳ וייצר ייי אלהים את האדם עפר מן האדמה הזקין מהרה וכהו עיניו׳
ותכהין עיניו למה כהו עיניו לפי שהיה צפוי לפני הקב״ה שיצחק מברך לעשו
אמ׳ הקב״ה יכהו עיניו ויבא יעקב ויטול את הברכות ולא היה יודע יצחק
למי הוא מברך ודוד צווח רבות עשית אתה ייי אלהי נפלאותיך ומחשבו׳
תיך אלינו אין ערוך׳ כל נפלאותיך ומחשבותיך בשבילנו׳ ויקרא את
עשו בנו הגדול ולמה קרא לו הגדול אלא שמחניפין לרשעים בשעתן
לפי שראה שהעולם הזה בידו קרא לו בנו הגדול אמ׳ הקב״ה בעולם
הזה לפי שהשעה בידו של עשו מחניפין לו וכביכול אינה מתכוססת
אבל לעתיד לבוא אני פורע ממנו ומלכותו מתכוססת שנ׳ ועלו מושיעים
בהר ציון׳   ויהי כי זקן יצחק זה שאמ׳ הכת׳ תחת אבותיך יהיו בניך
אמ׳ ר׳ אלעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי עתיד כל אחד ואחד מישראל שיהיו
לו בנים כיוצאי מצרים שנ׳ תחת אבותיך יהיו בניך׳ מדבר בי׳צ ובאבר׳

אבר׳ נתברך וי״י בירך את אברהם בכל׳ יצחק נתברך דכת׳ ויברכו יצי׳
אברהם הוליד רשע וצדיק יצחק וישמעא׳ ויצחק הוליד רשע וצדיק
עשו ויעקב׳ אברהם אשתו עקרה׳ ויצחק אשתו עקרה ולמה נתעקרו
האמהות ר׳ לוי בשם ר׳ שילה דכפר תמרתא ור׳ חלבו בשם ר׳ יוחנן אמרי שהיה הקב״ה
מתאוה לתפלתן של צדיקים אמ׳ הקב״ה עשירות הן נאותהן אם אני נותן
להן בנים אינן מתפללות לפני אתה מוצא כל מה שהגיע לאברהם הגיע
ליצחק אבר׳ כת׳ בן זקנה׳ ואברהם זקן׳ וביצחק ויהי כי זקן יצחק׳ ויחרד
יצחק חרדה גדולה ילמדינו רבינו מה שטעם טעם שמן כאיזה צד
צריך לברך כך שנו רבותינו הטועם טעם שמן מברך בורא פרי העץ
אמ׳ ר׳ יוסי בר זביד ומתניתא אמרה חוץ מן היין שעל היין הוא אומר
בורא פרי הגפן ומה ראה היין שתהא ברכתו משונה מכל המשקין שהיה
מתנסך על גבי המזבח ולא עוד אלא שהוא גרם ליעקב ליטול את הברכות
בשעה ששלח יצחק את עשו לצוד ציד שיאכיל אביו נאמ׳ הדבר לרבקה
ברוח הקדש׳ ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר לך נא אל הצאן וקח
לי משם ר׳ ברכיה בשם ר׳ חלבו או׳ טובים לך טובים לבניך שהן מכפרין
עליהן ביום הכיפורים׳ הכניס לאביו יין ובשר האכילהו והשקהו התחיל
מברכו ויתן לך האלהים יעבדוך עמים׳ ויהי אך יצא יצא יעקב
ועשו אחיו בא מצידו התחיל או׳ יקום אבי ויאכל מציד בנו אמ׳ לו מי
אתה׳ אמ׳ אני בנך בכרך עשו באותה שעה ויחרד יצחק׳ ויחרד יצא
זה שאמ׳ הכת׳ למעלה מן הענין ויהי אך יצא יצא יעקב מה הי׳ לה יצא וזה
נכנס היאך הדבר אלא מי שנתון באורה אינו רואה למי שנתון בחשיכה
אבל הנתון בחשיכה רואה למי שנתון באורה ועשו נכנס מן השוק
ולא ראה יעקב שהיה לפנים מן הבית אבל יעקב ראה אותו מבפנים

ונטמן אחורי הדלת כיון שנכנס עשו יצא יעקב שנ׳ ויהי אך יצא יצא יעק׳ ועשו
אחיו בא מצידו וכך שיער את השעות שלא יבוא עשו ויטול את הברכות אא כיון
שיצא עשו לצוד שלח הקב״ה שטן ולא הניחו לצוד עד שיבוא יעקב ויטול את
הברכות ועל עשו נאמ׳ הפקד עליו רשע ושטן על ימינו היה עשו רץ וצד צבי
וקושרו ומניחו ורץ ותפש אחר וקושרו ומניחו והשטן מתירן ומפריחן והיה עשו
בא ולא היה מוצא אחד וכך היה מתעסק שנים שלשה פעמים וכן הוא אומר
לא יחרך רמיה צידו והיה מגלגל בשעות עד שבא יעקב ונטל את הברכות וכן
הוא אומ׳ אך יצא יצא יע׳ מאת פני יצחק אביו כיון שנכנס הרשע התחיל קורא
לאביו בזדון יקם אבי ויאכל מצידי והכל׳ צווח בבא רשע בא גם בוז יקום אבי
היה גוזר עליו אבל יעקב לא כן אא בלשון בקשה קום נא שבה שלשתן לשון
שפלות ועינותנות ואותו רשע יקום ויאכל אמ׳ לו הקב״ה ליעקב אתה אמרת קום
נא הוי בן בנך משה יאמ׳ לי קומה יי׳ ויפוצו אויביך׳ אתה אמרת שבה כן בנך
יאמ׳ שובה יי׳ רבבות אלפי ישרא׳ אבל עשו שאמ׳ יקום אבי בו בלשון אני מעורר
עליו מדת הדין׳ יקום אלהים ויפוצו אויביו׳ יקום אבי באותה שעה הכיר את
קולו והתחיל חרד אמ׳ לו מי אתה שבשעה שנכנס יעקב נכנסה עמו ריח גן
עדן ריח ניחוח ונתישבה דעת אותו שנ׳ ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו
יי׳ אבל כשנכנס עשו נפתח לו גיהנם לפיכך ויחרד יצחק חרדה גדולה עד
מאד והיה תמיה יצחק בלבו ואומ׳ אני רואה לגיהנם ועשו מסיק אותה הוא
הצד ציד למה שני פעמים אא אמ׳ יצחק לעשו אתה הלכת לצוד ונצטידתה אמ׳
לו עשו מהלך אתה תמיה אמ׳ לו ואוכל מכל׳ מכל מה שברא הקב״ה מששת
ימי בראשית היו באותן תבשילין׳ בטרם תבוא ואברכיהו בקש ליטול את
הברכות ולומ׳ גם ארור יהיה אמ׳ לו הקב״ה מה אתה לעצמך אתה מקלל
שאתה אמ׳ אורריך ארור ומברכיך ברוך חזר וקיים את הברכה ואמ׳ גם ברוך

יהיו׳ ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד זה שאמ׳ הכת׳ עין רואה ואוזן שומעת
ייי עשה גם שניהם וכי לא עשה הקב״ה אלא עין ואוזן בלבד והלא כל האיברים
הוא גלפן באדם אלא מהו את מוצא שלשה דברים ברא הקב״ה ברשותו של אדם
ושלשה אינן ברשותו׳ הללו שהן ברשותו הידים והפה והרגלים כאיזה צד הידים
רצה לעסוק בהן מלאכת שמים סוכה ולולב שופר וציצית לכתוב תפלין ומזוזות׳
עסק לגנוב לשפוך דם נקי לקפח את העובדים והשכים לעבור בהן עבירות הרבה
עושה׳ הפה ביקש לעסוק בתורה לספר לשון טוב להלל לשבח להתפלל ולומר
שירות אומ׳ בקש לספר לשון הרע לחרף ולגדף ולהשבע לשקר אומ׳ הרגלים
ביקש לילך לדבר מצוה לבקר חולים׳ לקבור את המיתים לגמילות חסדים הולך׳
ביקש לילך לדבר עבירה לנאוף לרצוח לגנוב הולך׳ הללו שאין ברשותו העינים
והאזנים והחוטם כאיזה צד היה עובר בשוק ראה עבירה או דבר שהוא מאוס
בעיניו או אדם שאין לו בו חפץ או שלטון לא היה רצונו לראותו מה יעשה רואה
שלא בטובתו׳ האזנים שמע חירופין גידופין או דבר שאין לו בו חפץ מה יעשה
שומע שלא בטובתו והחוטם עבר בריה תבשילין טמאין או ריח ע״ז או מבואות
מטונפות לא היה רצונו להריח מה יעשה׳ ריח שלא בטובתו וכשהקב״ה חפץ אף
אלו שהן ברשותו מניין ממשה ובלעם ויונה וירמיה׳ משה מניין דאמ׳ שמואל בר
נחמן שבעה ימים הקב״ה מפתה למשה בסנה ש״נ ועתה לך ואשלחך אל פרעה והוא
משיבו לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך הרי שבעה
ימים והוא אומ׳ שלח נא ביד תשלח אמ׳ הקב״ה מה אתה סבור שרגליך ברשותן
עמד והלך שלא בטובתך׳ יונה אמ׳ לו קום לך אל נינוה העיר הגדולה וכו׳
אותו ענין׳ ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ייי וירד יפו לסוף הראהו כים כל
אותן הצרות ובלעו הדג ויקרא אל ייי ממעי הדגה׳ ולסוף נמרט שער ראשו
וזקנו מן אותו חום שהיה לו במעי הדגה׳ ואחר כך הלך שלא בטובתו׳ ירמיה
אמ׳ לו בטרם אצרך בבטן ידעתיך ואומ׳ אהה ייי אלהים הנה לא ידעתי דבר

כינע׳ אנכי אל תאמ׳ נער אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך בעל כרחך תלך בעל כרחך
תדבר וכשהקב״ה חפץ אף הידים אינן ברשותו שלאדם אומתי כשבא הנביא
אצל ירבעם בן נבט דכת׳ והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר ייי ויאמ׳ מזבח מזבח
שני פעמים מזבח שבבית אל ומזבח שבהן שנעגלים ועצמות אדם׳ עצמות ירבעם
אין כת׳ אלא אדם מיכאן שחלק כבוד למלכות מיד אמ׳ ירבעם שוטה הוא זה אמ׳
לו האות הנה המזבח נקרע וכת׳ והמזבח נקרע וישפך הדשן מעל המזבח
כמופת אשר נתן איש האלהים׳ ויהי כשמע המלך׳ וישלח ירבעם את ידו׳
ותיבש ידו אשר שלח אליו׳ עומד ומקטיר לע״ז ולא יבשה ידו כיון שפשטה
אותה כנגד הנביא יבשה מיכאן אתה למד שחס הקב״ה על כבוד אותן צדיק
יותר מכבודו אמ׳ לו מה אתה סבור שידך ברשותך מיד ויען המלך ויאמ׳ אל
איש האלהים חל נא את פני ייי אלהיך והתפלל בעדי ותשב ידי אלי ואף הרגלים
אינן ברשותו פסוק מלא מייי מצעדי גבר כוננו ואדם מה יבין דרכו ואדם
הולך ולא יודע להיכן הולך אם לטוב אם לרע אם למות אם לחיים וכן אמ׳
אלישע לאנשי ארם לא זה הדרך ולא זה העיר׳ ואף הפה איננו ברשותו מבלעם
ומיצחק׳ בלעם ולא אבה ייי אלהיך לשמע אל בלעם׳ יצחק בשעה שנכנס
עשו התחיל מזדעזע ולומ׳ גם ארור יהיה אמ׳ לו הקב״ה מה אתה סבור שפיך
ברשותך חזר ואמר גם ברוך יהיה לכך נאמ׳ עין רואה ואזן שומעת ייי עש׳ג׳
ויחרד יצחק חרדה זה שאמ׳ הכת׳ חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בייי ישוגב
חרדה שהחריד יעקב ליצחק ראוי לו לקללו ומי גרם לו שיברכנו ובוטח
בייי אשריו אמ׳ ר׳ לוי בשם ר׳ חמא ב״ר חנינה שתי חרדות חרד יצ׳ח אחת
על גבי המזבח ואחת כשנכנס עשו ואין אתה יודע איזו מהן גדולה אלא
ממה שאתה קורא כאן גדולה עד מאד אתה יודע שזו גדולה אמ׳ להן הקב״ה
לישראל על ידי יצר הרע אין אתם הולכים בדרכי אבל לעתיד לבוא
ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם אמן וכן יהי רצון׳

ויצא יעקב

ילמדינו רבינו ההורג את הנפש בשגגה
להיכן הוא גולה כך שנו רבותינו ההורג את הנפש בשגגה גולה לעיר מקלט לשלש ערים
שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען ויעקב אבינו גלה לחרן בורח בנפשו שלא יהרג
אותו עשו אחיו כיון שראהו הקב״ה בצרה נגלה עליו בחלום ר׳ אבהו בשם ר׳ שמעון
בן לקיש כיון שראוהו האבנים שהיו מראשותיו כבודו שלהקב״ה נמוחו כולן ונעשו אבן
אחת מנין שעד שלא ישן ויקח מאבני המקום כיון שננער ויקח האבן אשר שם מראשותיו אבן
אחת ויחלם והנה סלם מוצב ארצה׳ אמ׳ ר׳ שמוא׳ בר נחמן אלו שרי אומות העולם
דאמ׳ ר׳ שמוא׳ בר נחמן מלמד שהראה הקב״ה לאבינו יעקב שרה שלבבל עולה
שבעים חוקים ויורד׳ ושלמדי חמשים ושנים׳ ושליון מאה׳ ושלאדום עלה עלה
ולא ידע כמה עלה באותה שעה נתירא יעקב אבינו ואמ׳ שמא לזה אין לו ירידה
אמ׳ לו הקב״ה ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כביכול אפילו אתה
רואיהו עולה אצלי משם אני מורידו שנ׳ אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך
א״ר ברכיה בשם ר׳ חלבו ור׳ שמעון בן יוסינא מלמד שהראה הקב״ה לאבינו יעקב
שרה שלבבל עלה וירד׳ ושלמדי עלה וירד׳ ושליון עלה וירד׳ ושלאדום עולה
ויורד׳ אמ׳ לו הקב״ה ליעקב׳ יעקב למה אין אתה עולה׳ באותה שעה נתירא יעקב
אבינו ואמ׳ שמא כשם שיש לאלו ירידה כך יש לי ירידה אמ׳ לו הקב״ה אם אתה
עולה אין לך ירידה לעולם ולעולמי עולמים ולא האמין ולא עלה ר׳ שמעון
בן יוסינא אומ׳ היה דורש בכל זאת לא חטאו לי ולא האמינו בנפלאותיו אמר לו
הקב״ה אלו האמנת ועלית לא היה לך ירידה לעולם אלא הואיל ולא האמנת הרי
בניך משתעבדין בהללו ארבע מלכיות בעולם הזה במסים ובארנונית ובגלגליות
אמ׳ לו אל תחת ישראל הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים מוליאו ומאס׳
פמיא ומחברותיה ושב יעקב מבבל ושקט ממדי ושאנן מיון ואין מחריד מאדום׳

כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצותיך שם באומות העולם שהן מכלין את
שדותיהן אבל ישרא׳ שאין מכלין את שדותיהן לא אעשה כלה אלא איסרך ביסורין
בעולם הזה בשביל לנקותך מעוונך לעתיד לבוא לכך נאמ׳ ויחלם׳ ויצא יעקב
מבאר שבע זה שאמ׳ הכת׳ כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך אמ׳ ר׳ מאיר
עשה אדם מצוה אחת מוסרין לו מלאך אחד עשה שתי מצות מוסרין לו שני
מלאכים עשה מצות הרבה מוסרין לו מלאכים הרבה שנ׳ כי מלאכיו יצוה לך
למה כדי לשמרו מן המזיקין שנ׳ יפול מצדך אלף ומהו יפול משלימין לו כענין שנ׳ וממנשה
נפלו על דוד ורבבה מימינך אמ׳ ר׳ יצחק למה מן הימין רבבה ומן השמאל אלף לפי
שהשמאל אינה צריכה מלאכים הרבה מפני ששמו שלהקב״ה כת׳ בתפלין ונתון על
השמאל שנ׳ וקשרתם לאות על ידיך אמ׳ ר׳ חנינה בר אבהו לא כת׳ יהיה מצדך אלא
יפול מצדך יפול שמאל שאינה פשוטה במצות אינה מפלת אלא אלף מזיקין אבל
ימין שהוא פשוטה במצות מפלת רבוא מזיקין לכך נאמ׳ כי מלאכיו יצוה לך׳
וילך חרנה זו אחת מארבע קפיצות שקפצה הארץ אחת בימי אברהם שנ׳ ויחלק
עליהם לילה ואחת לאלעזר ואבוא היום אל העין ואחת בימי דוד בהצותו את
ארם נהרים ואחת ויצא יעקב מבאר שבע וכן דוד אומ׳ הרעשת ארץ פצמת
רפא שבריה כי מטה שהקפיץ הקב״ה את הארץ ליואב ולאבישי ולצבא המלחמ׳
וידר יעקב נדר לאמ׳ אמ׳ ר׳ ברכיה בכל מה שתבע יעקב מן הקב״ה השיבו
אמ׳ אם יהיה אלהים עמדי׳ השיבו הנה אנכי עמך׳ אמ׳ ושמרני׳ השיבו ושמרתיך׳
אמ׳ ושבתי בשלום׳ השיבו והשיבותיך׳ אמ׳ ונתן לי לחם לאכול׳ ולא השיבו
על הפרנסה׳ אמ׳ הקב״ה אני מבטיחו על הלחם מהו מבקש ממני עוד׳ לפיכך
הבטיחו על הלחם׳ ורבנן אמרי אף על הפרנסה השיבו׳ שנ׳ כי לא אעזבך זה
לחם כמה דאת אמ׳ לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם׳
וירא יי׳ כי שנואה לאה׳ ילמדינו רבינו׳ מהו שיברך אדם על ריח בשמים

שלעז׳ כך שנו רבותינו׳ אין מברכין לא על הבושם ולא על הריח שלעז׳ אבל עבר בשוק על חנות שלבשמים חייב לברך׳ אבל על ריח שלעז׳ אסור׳ אמ׳ הקב״ה לישר׳ אל תטעו אחר עז׳ שאין בה ממש עינים להם ולא יראו כמוהם יהיו עושיהם׳ אבל הקב״ה אדם מלחש בתוך לבו בתפלה מיד הוא שומע׳ מחנה וחנה היא מדברת על לבה תדע לך שהרי רחל ולאה לאה היתה ראויה לעשו׳ ורחל ראויה ליעקב׳ והיתה לאה יושבת בפרשת דרכים ושואלת בשביל עשו מה מעשיו והיו אומרין לה איש רע שופך דמים מקפח עוברים ושבים אדמוני כולו כאדרת שער רשע כל תועבות בו׳ כיון שהיתה שומעת כך היתה אומרת אני ורחל אחותי מבטן אחד יצאנו׳ תינשא ליעקב הצדיק׳ ואני לעשו הרשע׳ והיתה בוכה ומתענה עד שנעשו עיניה רכות לפיכך כת׳ וירא ייי כי שנואה לאה׳ שנואין מעשה עשו בפניה׳ אבל רחל שהיתה שומעת שהיא תינשא ליעקב היה לבה שמיח ומתגאה׳ כיון שנשאו שניהן ליעקב אמ׳ הקב״ה אותה שבוכה ומתענה ושונאה מעשה עשו ומתפללת לפי שלא תתרחק מן אותו צדיק הריני נותן לה בנים תחלה׳ לכך כאמ׳ וירא ייי כי שנואה לאה׳ וירא ייי כי שנואה לאה זה שאמ׳ הכת׳ כי הוא יודע מתי שוא וירא און ולא יתבונן מדבר בישמעאל בשעה שאמרה שרה לאברהם גרש האמה הזאת וכל אותו ענין מה כת׳ שם וישכם אבר׳ בבקר ויקח לחם וחמ׳ מ׳ כיון שכלו המים מן החמת היה ישמעאל מת בצמא מיד ותשלך את הילד תחת אחד השיחם׳ ר׳ מאיר אומ׳ זה הרותם הגדול במדבר ר׳ יוסי בר חלפתא אומ׳ מקום שהסיח עמה אחד מן המלאכים לברכיה אומ׳ שהסיחה דברים קשין כלפי מעלן אמרה לפנין בביכול אתה דומה לבני אדם שהן אומרין ליתן דבר וחוזרין בהן׳ לא כך אמ׳ לי הרבה ארבה את זרעך׳ הרי הוא מת בצמא׳ מיד רמז הקב״ה למלאך להראות לה את הבאר׳ אמ׳ אותו מלאך רבונו שלעולם לרשע זה שעתיד לקפח את העוברים ואת השבים את מעלה לו את הבאר אמ׳ לו הקב״ה מהו עכשו צדיק הוא אינו דן את האדם אלא

על שעה שעומד בה בדין לפני׳ לכך כת׳ כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם
הוי כי הוא יודע מתי שאן מדבר בלאה כשבקש הקב״ה ליתן לה בנים אמרו מלאכי
השרת לזה אתה נותן בנים שעל ידי בן בנה יפלו ארבעה ועשרים אלף אמ׳ להן
הקב״ה עכשו זו הצדקת איני מקפחה מן הבנים הוי כי יודע מתי שאן לכך כת׳ וירא
ייי כי שנואה לאה׳ ויזכר אלהים את רחל ילמדינו רבינו הרואה
אדם נאה כאיזה צד הוא מברך כך שנו רבותינו הרואה בריות טובות ואילנות
טובות אומ׳ ברוך שככה לו בעולמו אין לך נאה מרחל ובשביל נאויה בקש יעק׳
לישא אותה והיה משלח סבלונות ליתנה לרחל ולבן נותן ללאה והיתה רחל
שותקת אמ׳ רבן שמעון בן גמליאל כל ימי גדלתי בין החכמ׳ ולא מצאתי לגוף טוב
אלא שתיקה׳ רחל תפשה פרק שתיקה עמדה זרעה בשתיקה רואה סבלונותיה
ביד אחותה ושותקת׳ בנימן בנה אבן ישפה יודעת במכירת יוסף ושאול בן בנה
ואת דבר המלוכה לא הגיד לו׳ אסתר אין אסתר מגדת מולדתה לאה תפשה
פרק הודייה׳ עמדו זרעה אחריה בהודייה היא אמרה הפעם אודה את ייי׳
יהודה בנה אתה יודוך אחיך׳ דוד הודו לייי כי טוב׳ דניאל ומצלי קדם ייי ומודי
קדם אלהיה׳ אמ׳ ר׳ גדולה השתיקה שבזכות שתיקה עמדה והעמידה שני שבטים
ולמה שתקה אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי אמרה אם משלחת אני ומודעת ליעקב
שאבא נותן לאחותי מה שאת משליח לי אני נוטלת לו׳ אבא אין משיאני לו ודאי
מתרחקת מן הגוף הצדיק הזה׳ אמ׳ לה הקב״ה שתקת חייך בזכות אותה שתיקה
אני זוכרך שנ׳ ויזכר אלהים׳ ויזכר אלהים זה שאמ׳ עושה משפט לעשוקים אלו
ישראל אמ׳ ר׳ פנחס הכהן ברחמא מלמד שהין במצרים משבעים אומות ולא
היו מפרישין אלא בישראל ומיעשה דינן׳ עושה משפט לעשוקים ד״א עושה
משפט לעשוקים זה יוסף שעשקתו אדונתו ואמ׳ בא אלי העבד העברי אמרה
לו אם אין אתה שומע לי אני פוסקת סלאריין שלך אמ׳ לה נותן לחם לרעבים׳

הוא יאכילני׳ אמרה לו אני מכניסך בכבלים אמ׳ לה ייי מתיר אסורים׳ אמרה לו עיניך
היפות אני מעורתן אמ׳ לה ייי פוקח עורים׳ ד״א עושה משפט לעשוקים זו רחל
שהיתה עשוקה שהושיבה אביה בחפריון והכנס את לאה וכבה את הפנסין והוציא
בידו את רחל יש עושק גדול מזה׳ ומי עשה דינה נותן לחם לרעבים מפני שהיתה
רעיבה מבנים׳ ייי מתיר אסורים ויזכר אלהים את רחל למה נתעקרו האמהות ר׳
חונא ור׳ ירמיה בשם ר׳ חייא בר אבא אמ׳ שיצאו השנים בלא שעבוד׳ ויזכר
אלהים את רחל ד׳ ילמדינו רבינו אם היתה אשתו מעוברת מהו שיתפלל יהי
רצון שתלד אשתי זכר כך שנו רבותינו היתה אשתו מעוברת ואמ׳ יהי רצון
שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא ר׳ הונא בשם ר׳ יוסי אומ׳ אע״פ ששנינו
היתה אשתו מעוברת ואמ׳ יהי רצון שתלד אשתי זכר לפי שאין קשה לפני הקב״ה
לעשות את הנקיבות זכרים ואת הזכרים נקיבות וכן מפורש על ידי ירמיה
וארד בית היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים ונשחת הכלי אשר
הוא עושה ושב ויעש כלי אחר כאשר ישר בעיני היוצר לעשות׳ מה אמ׳
הקב״ה לירמיה הכיוצר הזה לא אוכל לעשות בית ישראל נאם ייי וכן את המוצא
בלאה לאחר שילדה ששה בנים היתה רואה בנבואה ששנים עשר שבטים עתידין
לעמד מיעקב וכבר ילדה ששה ונתעברה בשבעי ומן השפחות שנים שנים
הוי עשרה עמדה לאה מתרסת לפני הקב״ה ואמרה רבונו שלעולם שנים
עשר שבטים עתידין לעמד מיעקב הרי בידי ששה וביד השפחות שנים
שנים הרי עשרה לא תהא אחתי כאחת מן השפחות מיד שמע הקב״ה תפלתה
ונהפך העובר שבמיעיה לנקבה שנ׳ ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה
ואחרת אין כת׳ כן אלא ואחר ולמה דינה שעמדה לה הצדקת כדין לפני הקב״ה אמר הקב״ה
זאת רחמנית ואף אני מרחם עליה מיד ויזכר אלהים את רחל׳ ויזכר אלהים
את רחל זה שאמ׳ הכת׳ עשוקים בני ישר׳ ובני יהודה גו׳ גאלם חזק ייי צב׳ שמו׳

הקב״ה עושה משפט לעשוקים אמ׳ ר׳ פנחס הכה׳ בר חמא היו המצרים משבעים
לשון לא היו משעבדין אלא בישר׳ וימררו את חייהם׳ מהו ובכל עבדה בשדה אחר
שהוא אומ׳ בעבודה קשה חזר ואמ׳ ובכל עב׳ בשדה אלא לאחר שהיו עושין מלאכתן
בטיט ובלבינים ובאין לנוח בערב לבתיהן בא המצרי ואמ׳ לו צא לקוט לי ירק
מן הגנה בקע לי את העץ הזה מלא לי חבית זו מן המים הוי ובכל עב׳ בשדה
מהו ואת כל עבדתם שהיו נותנין עבודת האיש על האשה ועבדת האשה על
האיש ׳אומ׳ לאיש קום לוש ואפה ׳ואומ׳ לאשתו מלאי חבית זו בקעי העץ
לכי הגנה הביאי ירקות ומי עשה דינם עושה משפט לעשוקים׳ נותן לחם לרע׳
שהיו רעבין לגאלה׳ ייי מתיר אסורים שהתיר אסוריהן וגאלן מוציא אסירים
בכושרות הוי עושה משפט לעשוקים אלו ישר׳ ויזכר אלהים מה כת׳ למעלה
מן הענין ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם אודה את ייי ולמה לא אמר
בראובן ושמעון ולוי הודייה אלא ביהודה משל לכהן שיצא לגורן ליטול חלקו
בא בעל הגורן נתן לו תרומה לא החזיק לו טובה נתן לו מעשר לא החזיק לו טובה
לאחר שנתן לו כל מה שהיה לכהן ליטול עמד בעל הגורן והוסיף מדה אחת
שלחולין והחזיק לו טובה ונתפלל עליו אמרו לו למה כשנתן לך בעל הבית
התרומה והמעשר לא החזקת לו טובה ועכשו על מדה אחת שלחולין את מחזיק
לו טובה אמ׳ להן הראשונות התרומה והמעשר שלי הן אבל מדה מה שהוסיף
משלו לפיכך אני מחזיק לו טובה וכך אמרה לאה שנים עשר שבטים עתידין
לעמד מיעקב והרי אנו ארבע נשים אנו ראויות לילד שלשה שלשה ׳כבר
נטלתי חלקי בודאי הפעם אודה את ייי לפיכך קנאה רחל באחותה אמ׳ הקב״ה עד
מתי הצדקת הזו תהא מצטערת בדין הוא שתיפקד ולא תהא אחת מן השפחות
מיד ויזכר אלהים את רחל׳ ויאמר ייי אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך׳
ט ילמדינו רבינו נר שיש עליו צורת ע״ז מהו שידליק ישר׳ ממנו את הנר׳

כך שנו רבותינו נר שיש עליו צורת ע"ז אסור לישראל להדליק בו לפי ש' לא תביא תוע'
אל ביתיך לפי שאין השכינה שורה בבית שיש בו צורת ע"ז ש' בכל המקום אשר אזכיר
את שמי תדע לך שכל זמן שהיה אבר' דבוק ללוט לא היה הדיבור נגלה עליו ' כיון
שפירש ממנו נגלה עליו מנין ר' אליעזר בן פרת משום ר' יוסי בן זמרה ויי' אמ' אל
אבר' ' אימתי ' אחרי הפרד לוט מעמו ' ואף יעקב כל זמן שהיה בבית לבן לא היה הדיבור
נגלה עליו ' אע"פ שהובטח ואמ' לו והנה אנכי עמך ' אמ' הקב"ה איני יכול לטמא את
כבודי להכנס לבית לבן הרשע אלא מה אני עושה מישהוא פורש ממנו אני מקיים את
דברי ואהיה עמו ' והיה יעקב מהרהר בלבו ואומ' לא כך אמ' לי הקב"ה כי לא אעזבך '
אמ' לו הקב"ה מבקש אתה שאהיה עמך צא מבית לבן ' ושוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך
שוב אל ארץ אבותיך מה כת' למעלה מן הענין שא נא עיניך וראה כל העתודים ' מה
כת' שם וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן '
ואתן ידעתן ללמדך שלא היה מתעצל אלא מתיגע בכל כחו ' ואביכן התל בי מהן והחליף את משכורתי
עשרת מונים אמ' ר' אבא עשרת מונים מאה פעמים מן עשר עשר ר' חייה אומר
מאה פעמים מן מאה מאה כך היה מתהפך עליו אם כה יאמ' נקודים יהיה שכרך
ואם כה יאמ' עקודים כיון שהיה רואה היה מתהפך עליו מן העקודים לנקודים ומן
הנקודים לעקודים ש' והחליף את מש' עש' מ' אמ' לבן וכי אלהיו אמ' לו ' וכשם שהיה
אומ' לו כך היו יולדות שהיה הקב"ה מחליף את העקודים לנקודים ואת הנקודים לעקו'
ש' והח' א' מש' עש' מ' ובדעת הזאת היה מתהפך עליו שלא להוציא בדוכלוס והי'
הקב"ה רואה באיזו דעת האחרונה עומדין והיה אומ' למלאך צוור אותם בדעת
האחרונה שכך אמ' הכת' ולא נתנו אלהים להרע עמדי כשאמ' להן כך מה אמרו לו
ותען רחל ולאה ותאמרנה לו הלא נכריות נחשבנו ' ויגנב יעקב את לב לבן הארמי
שלא ירגיש בו לבן ויקם יעקב וישא את נשיו ' וינהג את כל מקנהו ' ויגד ללבן
ביום השלישי ויקח את אחיו מיד נגלה הקב"ה על לבן וצרם באזנו ויבא אלהים

אל לבן הארמי בחלום הלילה זה אחד משני מקומות שיטמא הטהור כבודו בשביל
הצדיקים כאן ובמקום אחר ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה בשביל שרה
התחיל לבן אומ׳ ליעקב ועתה הלוך הלכת ולמה גנבת את אלהי׳ הישיבו עם אשר
תמצא את אלהיך לא יחיה באותה שעה נגזרה על רחל מיתה שנ׳ וימשש לבן
את כל האהל ולא מצא׳ ורחל לקחה את התרפים למה גנבת אותן שלא
יהיו מספרין ללבן שיעקב ברח עם נשיו ובניו וצאנו וכן התרפים מדברין רן
כדכ׳ כי התרפים דברו און ואתה אומ׳ עינים להם ולא יראו כל אותו ענין אל התרפים
למה נקראו שהן מעשה תורף׳ מעשה מביאין אדם בכור ושוחטין
אותו ומולחין אותו במלח ובשמים וכותבים על ציץ זהב שם רוח טומאה ומניחין
הציץ בכשפות תחת לשונו ונותנין אותו בקיר ומדליקין לפניו נרות ומשתחוין לו
ומדבר עמם הוא שאמ׳ הכת׳ כי התרפים דברו און לפיכך גנבה אותן רחל ועוד
כדי לעקור ע״ז מבית אביה לפיכך ולא ידע יעקב הוי ותגנב רחל׳

וישלח יעקב

זה שאמ׳ הכת׳ ויי׳ נתן קולו לפני חילו כי
רב מאד מחנהו הכת׳ מדבר במתן תורה׳ כשבא
הקב״ה ליתן תורה לישראל ירדו רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ר׳ אבדימי דמן חיפה אומ׳
עשרים ושנים אלף מרכבות מלאכים ירדו עמו לסיני ומה נתן תחלה קולו שנ׳ ויהי
קולות וברקים מה שנתן את הקולות נתן את התורה שנ׳ ויי׳ נתן קולו לפני חילו
כי רב מ׳ מ׳ ד״א ויי׳ נתן קולו לפני חילו אלו הרעמים שקולו הולך לפני חילו
שלהקב״ה שבעת שהרעם מרעים הבריות יודעין שהגשמים יורדין וכשהרעם
יוצא חבירו אחריו׳ ד״א ויי׳ נתן קולו זה ראש השנה שבו תקיעת שופר לפני
חילו אלו ישראל שהן מזדעזעין וחרדים מקול שופר וחוזרין בתשובה כדי
לזכות בדין ביום הכפורים׳ כי גדול יום יי׳ ונורא מאד׳ ומי יכילנו זה יום הכפורים

שנ׳

ספרי חיים וספרי מתים נחתמים ׳ ומניין אתה אומ׳ שבהללו עשרת ימים שבין ראש
השנה ליום הכיפורים שבהן הכת׳ מדבר ׳שכן ישעיה מזהיר את ישר׳ ואומ׳ להן
רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע למדו הט״ב דרשו משפט
הרי תשובה ואחר כך לכו נא ונוכחה יאמר ייי והיום העשירי יום תוכחה שבו הקב״ה
מלבין עוונותיהן שלישר׳ אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ׳כי רב מאד מחנהו
אלו המלאכים שמלמדין זכות וחובה כי עצום עושה דברו מי עצום מהם עושה דברו
אמ׳ ר׳ הונא בשם ר׳ אחא אלו ישר׳ שהקדימו עשייה לשמיעה ואמרו כל אשר דבר
ייי נעשה ונשמע ללמדך שגדולים הצדיקים ממלאכי השרת תדע לך שבשעה
שאמ׳ ישעיה כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנ׳ יוש׳ אמ׳ לו הקב״ה
ישעיה בעצמך אתה רשאי לומ׳ איש טמא שפ׳ לישר׳ אתה אומ׳ ובתוך עם טמ׳
שפ׳ שהן הקדימו עשייה לשמיעה ומיחדין את שמי פעמים בכל יום אתה קורא
אותן עם טמ׳ שפתים ׳מה כת׳ שם ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה ׳ מהו רצפה
רוץ פה שלמי אומ׳ לשון הרע על בני ׳במלקחים מהו שתי מלקחות הלך המלאך
ליטול את הגחלת ונכוה נטל מלקחת אחרת ליטול את הגחלת ונכוה חזר והביא
מלקחת שנייה ונתן אחת לתוך אחת ונטל את הגחלת ונתנה על פיו ישעיה שנ׳
ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך ׳על שאמ׳ בתוך עם טמא שפ׳ במלקחים
גחלת שלא יוכל השורף ליטול בידו אלא בשתי מלקחות ניתן על ישעיה ולא ניזוק
הוימה עצום עושה דברו אלו הצדיקים וכן אתה מוצא במשה כשירדה אש
במתאוננים שנ׳ ותבער בם אש ייי אמ׳ ר׳ יצחק היה עומד משה ומשקע עופי
עמד באותה האש והיא משתקעת בארץ שנ׳ ותשקע האש ללמדך שגדולים הצדיקים
יתר ממלאכי השרת וכן יעקב נטל לשר הגדול ורפשו שנ׳ ויאבק איש עמו ׳
וכשהולך נטל מחמת מלאכים ושלחן בשליחותו אצל עשו שנ׳ וישלח יע׳ מלאכים
וייצו אותם לאמר כה תאמרון לעשו ר׳ יהודה בר׳ סימון פתח מעין נרפש ומקור משחת

צדיק מט לפני רשע · כמעין נרפש ומקור משחת כן צדיק מט לפני רשע · יעקב
קורא לעשו אדוני למדה תורה דרך ארץ לחלוק כבוד למלכות אמ׳ ר׳ ישמעאל ראה
מה כת׳ וידבר ייי אל משה ואל אהרן ויצוום אל בני ישראל ואל פרעה לימדם לחלוק
כבוד למלכות רבינו הקדוש היה כותב לאנטנינוס יהודה עבדך שאל בשלומך לחלוק
כבוד למלכות · וכן עשה יעקב כה תאמרון · ויעקב היה ישן והקב״ה והמלאכים
משמרין אותו שנ׳ והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו והנה ייי נצב עליו ויאמר ·
והוא משליח כה תאמרון לעשו הרי מעין נרפש · ומהיכן היו המלאכים ראה מה כת׳
למעלה ויאמ׳ יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה מהו מחנים שתי מחנות שבשעה
שהלך לארם נהרים היו מלאכי ארץ ישראל משמרין אותו ומלוין אותו כיון שהגיעו
לחוצה לארץ נסתלקו וירדו אחרים ונתלוו לו כיון שחזר מן לבן היו אותן המלאכים
שנמסרו לו מלוין אותו עד ארץ ישראל · כשהרגישו מלאכי ארץ ישראל שיעקב
בא יצאו לקראתו להתלוות לו שנ׳ ויפגעו בו מלאכי אלהים התחילו שני מחנות עומדין
אצל יעקב שנ׳ מחנים מה עשה שלח מהם בשליחותו מיד הלכו וקדמו לעשו · ועשו
עצמו כשני ראשי גייסות כגעה בו כת ראשונה שהיו בה ארבע כתות נפלו עליו
והכוהו ושברוהו התחיל מבקש מהן ואומ׳ להן יעקב אחי בא לעשרים שנה ואני מבקש
לראותו · כיון שהזכיר להם יעקב הניחוהו אמרו לו אתה הוא אחיו של יעקב אוהבינו
הרי אנו מניחין לכבודו שאל לנו בשלומו כשפרש מהן פגעה בו כת שנייה ועשו כמה   אותך
שעשתה הכת הראשונה וכן שלישית וכן רביעית ומניין שכן עשו אומ׳ ליעקב
מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי · כשהלכו המלאכים מה יעקב אומ׳ שיאמר
לעשו ויהי לי שור וחמור וכי לא היה לו אלא שור וחמור והלא מן הדורון שלו אתה יודע
מה היה אצלו עזים מאתים ותישים עשרים אלא שהצדיקים ממעטין את עצמן
והרשעים מרוממין את עצמן שכן עשו אומ׳ יש לי רב עליהן נאמ׳ יש מתעשר
ואין כל ומתרושש והון רב · וישובו המלאכים אל יעקב · וירא יעקב מאד ויצר לו

למה שני פעמים ויירא שלא יֵהָרֵג ויצר לו שלא יהרוג׳ שהיה יעקב גבור׳ תדע לך
שהשר הגדול רמש שנ׳ וישר אל מלאך ויוכל באותה שעה התחיל מבקש רחמים
הצילני נא מיד אחי מיד עשו ראה גבורתו שליעקב מה כת׳ בו ויקח יעקב אבן
וירימה מצבה וכמה היה בה אמ׳ ר׳ יוחנן שיעורה כשִׂיָּה שלטבריה׳ התחיל לבן
אומ׳ ליעקב ואלהי אביכם אמש אמ׳ אלי לאמ׳ השמר לך מדבר עם יעק׳ יש לאל ידי אמ׳
לו יעקב אלולא שאמ׳ לך השמר יש לאל ידך שתהרגני בא אתה וכל אכלוסיך אם יש
בהן כח יתבוששו עם האבן הזה׳ וירימיה מצבה כאדם שמעביר פקק הצלוחית
מן הצלוחית ואף בני יעקב גבורין כמותו שכן הוא אומ׳ להן ויאמ׳ יעקב אל אחיו
לקטו אבנים וכי אחיו היו חד הוה ליה ולואי קבריה׳ אלא בניו היו׳ והיו גבורין כמותו
כיון שפגע בעשו מה כת׳ וירץ עשו לקראתו׳ בקש עשו לנשכו ונעשה צוארו כעמד
של שיש לכך נקוד וישקהו שלא היתה נשיקה שלאמת ולמה בכו׳ למה הדבר
דומה לזאב שבא לחטוף האיל התחיל האיל לנגחו נכנסו שני הזאב בקרני
האיל זה בוכה וזה בוכה הזאב בוכה שלא יכול לו כלום והאיל בוכה שלא
יחזור ויהרגנו אף כך עשו בכה שנעשה צואר יעקב של שיש׳ ויעקב בכה
שמא יחזור וישוך פנו עליו נאמ׳ צוארך כמגדל השן אמ׳ הקב״ה בעולם הזה
הפלתי שונאיכם ולעתיד לבוא ואתן אדם תחתיך׳ ותצא דינה בת לאה׳
ילמדינו רבינו מה שתצא אשה בשיר שלזהב בשבת כך שנו רבותינו לא
תצא בשיר שלזהב ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה
ואם יצאה בהן לרשות הרבים חייבת חטאת אבל לתוך חצירה מותרה רבנן אמרי
אף בחול אסור לצאת בהן לרשות הרבים מפני שהעם מסתכלין בה ופגם
הוא לאשה ולא נתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה
שאין נותן פרצה לפני הכשר ביותר לפני הגנב א״ר שמו׳ בר נחמני ראה מה כתיב
בריה כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה ראה צדקותו שלאיוב ומה בתולה

שאדם רשאי להסתכל בה שמא ישאנה לעצמו או ישיאנה לבנו או לאחיו לא
נסתכל בה׳ באשת איש על אחת כמה וכמה לכך צריכה אשה להיות יושבת
בתוך ביתה ולא תצא לרחוב שלא תכשיל עצמה ותביא מכשול לבני אדם
ונמצאו מסתכלין באשת איש אמ׳ ר׳ יהודה בר שלום תדע שכך כת׳ ויברך
אתם אלהים ויאמר להם פרו ורבו כת׳ האיש כובש את הארץ ואין האשה כובשת
שלא תצא ותגרום תקלה לעצמה שהרי דינה בת לאה בשביל שהית׳ דגליה
רדפנית גרמה תקלה לעצמה מנין ממה שקרינו בענין ותצא דינה׳ ותצא
דינה בת לאה זה שאמ׳ הכת׳ כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה
אמ׳ ר׳ יוסי כשהאשה מצנעת בתוך ביתה ראויה להינשא לכהן גדול ולהעמיד
כהנים גדולים שנ׳ כל כבודה׳ אם תכבד עצמה בתוך הבית ממשבצות זהב
לבושה למי שכת׳ בהן ושבצת הכתנת שש אמ׳ ר׳ פנחס בר חמא בזמן שהיא
צנועה בתוך הבית כשם שהמזבח מכפר כך היא מכפרת על ביתה שנ׳ אשתך
כגפן פוריה בירכתי ביתך ואין ירכתי אלא מזבח שנ׳ ושחט אותו על ירך׳ ד״א
אשתך כגפן פוריה אימתי בזמן שהיא בירכתי ביתך ואם עשתה כך בניך
כשתילי זתים ותעמיד בנים כמשחים בשמן המשחה סביב׳ ותצא
דינה בת לאה׳ ולא בת יעקב׳ היא בת לאה כאמה׳ מה אמה יוצאנית אף היא
יחזקאל י״ו יוצנית ומנין דכת׳ ותצא לאה לקראתו אמ׳ יחזקאל בַּת אִמֵּךְ אַתְּ הִנֵּה כָּל
הַמּוֹשֵׁל עָלַיִךְ יִמְשׁוֹל כְּאִמָּהּ בִּתָּהּ לאה בקשה לראות ונראות וירא אותה
שכם בן חמור׳ ויאמר שכם אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הזאת לאשה
הלך הלז אצל יעקב אמ׳ לו הרבו עלי מאד מהר ומתן אני יודע שאברהם
הזקן נשיא היה ואני נשיא הארץ אמ׳ לו לא נשיא אתה אלא שור שנ׳ הבקר רץ
וכתיב ורוב תבואות בכוח שור׳ ואתה חמור ואפשר לחרוש כשור וכחמור והנביא
צווה לרעתך אתה מבקשה׳ החוח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון

החוח זה חמור · שלח אל הארז אשר בלבנון זה יעקב כארז בלבנון תנה את
בתך לבני · לאמר שכם בני חשקה נפשו בבתכם · ותעבר חית השדה אלו
בני יעקב שנמשלו כחיות · גור אריה יהודה · נפתלי אילה שלוחה · ותרמוס
את החוח · ויבאו אל העיר בטח ויהרגו כל זכר · ואת חמור ואת שכם
בנו הרגו לפי חרב · לפי ששמעו בני יעקב · ויתעצבו האנשים ויחר להם
מאד · ויאמ' לא נוכל לעשות הדבר הזה · לכו ומולו עצמכם · הלכו ומלו · שנ'
וישמעו אל חמור · ויהי ביום השלישי והנביא צווח וכחכי איש גדודים חבר כהנים · ולמה כו
זמה עשו · כשבא התחיל יעקב לומ' לשמעון וללוי עכרתם אותי · אמ'
לו הקב"ה אל תירא אין בריה מזיקך ויסעו ויהי חתת אלהים · ויאמר אלהים אל
יעקב קום עלה בית אל · ולמדינו רבינו בכמה מקומות פינקסו שלאדם נפתחת
היוצא לדרך יחידי והיושב בבית מרועע והנודר ואינו משלם ר' אחי בן יעקב
מיתילה טעם מן הדין קרא וקרהו אסון ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומ' אם
ראית צדיק יוצא לדרך הקדים על ידך שלשה ימים כדי לצאת עמו · ואם
ראית רשע יוצא לדרך הקדם על ידך או האחר על ידך שלשה ימים שלא
תצא עמו שהשטן עמו שנ' הפקד עליו רשע ושטן יעמד על ימינו · אבל צדיק
מלאכי השלום מלוין אותו שנ' כי מלאכיו יצוה לך · היושב בבית המרועע
השטן מקטרגו ופינקסו נפתחת מן המשנה והנודר ואינו משלם מנין דכת'
מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר · ואיחור נדרים לבקר פנקסו מתב'
יקרת ומלאכים מלמדין עליו חובה ומזכירין עוונותיו אמ' ר' שמואל בר' יצחק
כל הנודר ואינו משלם גורם שתמות אשתו שנ' אם אין לך לשלם למה
יקח משכבך מתחתיך הוא שמשה מזכיר את ישר' כי תדר נדר ליי'
אלהיך · כי דרש ידרשנו למה שני פעמים אלא לצדך דורשו ודורש
עונות אחרים עמו וכן הוא אומ' ואחר נדרים לבקר · ואמ' ר' ינאי הנודר

ואינו משלם פינקסו מתבקרת לפני הקב"ה ואומ' היכן פל' ב' פל' שנדר נדר ביום פל'
שנדר נדר ביום פל' בוא וראה כשהלך יעקב לארם נהרים מה כת' שם וידר
יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני · הושיבן על כל דבר והעשר
ובא וישב לו ולא שלם את נדרו · והביא עליו עשיו ובקש להרגו נטל ממנו כל
אותו דורון · עזים מאתים ולא הרגיש הביא עליו המלאך ונתכשש עמו שנ'
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו · זה שמ"אל שרה של רומי שביקש להרגו
שנ' וירא כי לא יכול לו ונעשה צולע כיון שלא הרגיש באת עליו · צרת
דינה ותצא דינה כיון שלא הרגיש באת עליו צרת רחל ותמת רחל ותקבר
מסייע ליה לר' שמואל בר' יצחק דאמ' כל הנודר ואינו משלם גורם לאשתו
שתמות שנ' אין לך לשלם למה יוקח משכביך · אמ' הקב"ה עד מתי זה הצדיק
לוקה ואינו מרגיש באיזה הוא לוקה הריני מודיעו ויאמ' אלהים אל יעקב קום
עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך
אמ' ר' אבין מהו לתוך טרשה אקיש עליה אמ' לו הקב"ה לא הגיעוך כל הצרות
האלו אלא על שאחרת את נדריך אם אתה מבקש שלא יגיעך עוד צרה קום
עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח באותו מקום שנדרת שם · אנכי האל
בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת אמ' ר' אבא בר כהנא אמ' לו
הקב"ה יעקב בשעת עקידתי ובשעת רווחי שמטו' כשהיתה בצרה
נדרת וכשאתה ברוחה שכחת מיד ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר
עמו ונקומה ונעלה בית אל מהן כן שבשעה שנדר מהו אומ' אם יהיה אלהים
עמדי ושמרני שלא נטעה אחר ע"ז ושמרני מגלוי עריות בדרך הזה
משפיכות דמים וכיון שאחר את נדרו לקה בשלשתן ע"ז כד"כ הסירו את
אלהי הנכר · גלוי עריות מדינה · שפיכות דמים · ויהרגו כל זכר ללמדך
שאיחור הנדר קשה משלשתן טוב שלא תדור משתדר ולא תשלם ו' מאיר

אומ' טוב

ז'

אומר טוב משניהם שאינו נודר כל עיקר אל מביא אדם כבשתו לעזרה ושוחטה
ר׳ יהודה אומ׳ טוב משניהם שנודר ומשלם שנ׳ נדרו ושלמו לייי אלהים שהוא נוטל
שכר על הנדר ועל ההשלמה אמ׳ ר׳ חונא מעשה באחד שנדר נדר ולא שלם
ויצא לפרוש בים ושקעה ספינתו ומת ר׳ אמי אומ׳ הנודר ואינו משלם גורם
לעצמו מיתה שנ׳ כי ידרש ידרשנו ייי אלהיך מעמך ממנו ולא ממונו אמ׳ בסירא
בטרם נדר הכן נדריך כל תהיה כמוטעה אל ש תתן את פיך לחטוא את בשרך׳
ר׳ אחא פתח קרא בנדר אל תתן את פיך לחטוא את בשרך ואל תאמ׳ לפני המלאך
כי שגגה היא זה חזן דאמרת ליה אנא לא נדרית לו כלום׳ למה יקצף האלהים על קולך
מעשיך׳ וחבל את מעשה ידיך אלו מיעוט מצות ומעשים טובים שבידך׳
ויאמר אלהים אל יעקב זה שאמ׳ הכת׳ כי לא אל חפץ רשע אתה מהו לא
יגורך רע אין דבר טמא יוצא מפי הקב״ה וכן הוא אומ׳ אמרות ייי אמרות טהורות
תדע לך שבשעה שאמ׳ לנוח מכל הבהמה הטהורה ומן הבהמה הטמאה אין
כת׳ כן אלא ומן הבהמה אשר איננה טהורה אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי עיקם הקב״ה
שלש תיבות בתורה שלא להוציא דבר טומאה מפיו וכן אתה מוצא כיון שבא
לפרסות אע״פ שהוא מזכיר על הבהמה הטמאה ואינו מזכיר תחלה אלא סימני
טהרה את הגמל כי מעלה גרה שהוא סימן טהרה וכן החזיר כי מפריס פרסה
שהוא סימן טהרה כל כך למה שלא להוציא דבר טומאה מפיו הוי כי לא אל
חפץ רשע אתה אמ׳ ר׳ פנחס הכהן ברחמא אין הקב״ה חפץ לחייב בריה אלא
מבקש שיתפללו בריות לפניו ויקבלם אמ׳ ר׳ יצחק עכשו אין לנו לא נביא
ולא כהן ולא קרבן ולא מקדש ולא מזבח מכפר עלינו אע״פ שחרב בית
המקדש לא נשתייר אלא התפלה חזן לפניך ייי שמעה ייי סלחה לא כך אמ׳
והיו עיני ולבי שם כל הי׳ ראה מה כת׳ חולי וגוחי בת ציון כיולדה כי עתה
תצאי מקריה ושכנתי כת׳ אע״פ שגליתם מתוכה אין שכינתי זזה ממנה

ואין שדה האמור אלא ציון שנ׳ ציון שדה תיחרש אמ׳ הקב״ה תהיו מתפללין כנגד
אותה העיר ואני אשמע מן השמים וארפא את משובתם לפיכך אמ׳ יעקב לבניו
וקומה ונעלה בית אל אמ׳ לו מה נעשה שם אמ׳ להן כך אמ׳ לי הקב״ה קום עלה
בית אל ושב׳ וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ילמדינו רבינו
מי שאינו מניח את העניים ללקוט או מי שמניח אחד ללקוט או מי שמסייע
אחד מהן בשעת הקציר או בשעת הבציר הרי זה גוזל את העניים על
זה נאמ׳ אל תסיג גבול עולם׳ גבול עולים אמ׳ הקב״ה אני עשיתי אותך למעלן
והעני למטן יכול אני לעשותך למטן ולעני למעלן כי דיין אני כי אלהים
שופט זה ישפיל וזה ירים׳ שאלה מטרונה את ר׳ יוסי בן חלפתא לכמה
ימים ברא הקב״ה עולמו אמ׳ לה לששה ימים עשה ייי את השמים ואת
הארץ אמרה לו מן אותה שעה עד היום הזה מהו עושה אמ׳ לה עושה
סולמות מעלה לזה ומוריד לזה׳ מעשיר לזה ומוריש לזה תדע שבשעה
שילא יעקב לארם נהרים כת׳ בו כי במקלי עברתי ולא עוד אלא ויקח
מאבני המקום ויש׳ מראש׳ שלא היה לו כר או כסת היה מניח שם תחת ראשו
כיון שנכנס בביתו של לבן העשיר שנ׳ ויפרץ האיש מאד מאד מנין מכח
ברכה שבירכו אביו ויתן לך את ברכת אברהם ומה ברכת אבר׳ וייי ברך
את אברהם בכל׳ כיון שחזר מבית לבן אמ׳ הקב״ה צריך אני לברכו
מיד נגלה עליו הקב״ה ובירכו שנ׳ וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן
ארם ויברך אותו׳ וירא אל׳ אל יעקב זה שאמ׳ הכת׳ כל ארחות ייי חסד
ואמת בשעה שאמ׳ משה לישר׳ אחרי ייי אלהיכם תלכו וחזר ואמ׳ ללכת
בדרכיו ואמ׳ לו מי יוכל להלוך בדרכיו והוא אומ׳ ייי בסופה ובשערה
דרכו׳ בים דרכך ושבילך במים רבים אש לפניו תלך׳ אמ׳ להן משה לא
אמ׳ אליכם כך אלא דרכיו חסד ואמת וגמילות חסדים שכל התורה גמילות

חסדים תחילתה הלביש ערומים ש׳׳נ ויעש אלהים לאדם ולאשתו · אמצעיתה ביקור
קבורת המתים
חולים ש׳׳נ וירא אליו יי׳ באלני ממרא · סופה ויקבר אותו בגאי בארץ מואב׳

וישב יעקב

כל מקום שהוא אומר וישב לשון צער הוא׳ ש׳׳נ וישב יעקב · ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם · וישב ישראל בארץ מצרים · ויקרבו ימי ישראל למות · וישבו לאכול לחם וישבו לאכול ושתה ויקומו לצחק · ויפל מן העם ביום ההוא כש׳ אלפי איש · וישבו לאכל לחם והנה ארחת ישמעאלים׳ וישב יהודה וישראל לבטח ויקם יי׳ שטן לשלמה · וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות׳ ואתה פותר את כולן כרעת הזו׳ מה כת׳ למעלה מן הענין · אלופי בני עשו אלוף לוטן אלוף מגדיאל אלה אלופי אדום כיון שראה יעקב אלופי בני עשו נתירא אמ׳ מי יכל לעמוד כנגד אלופים אלו · משל למה הדבר דומה לגמלים הרבה שהן טעונים קש היה עומד הצורף ותמה ואמר היכן יכנס כל הקש הזה. נפח אחד היה שם׳ אמ׳ לו מה הולך לתמוה׳ ניצוץ אחד יצא מפרח שלך וכלה אותן אף כך כשראה יעקב אבינו עשו ואלופין נתירא מהן ואמ׳ מי יוכל לעמד כנגד אלו אמ׳ לו הקב׳׳ה בן שלך יכלה אותן לכך כת׳ וישב יעקב יוסף׳ ד׳׳א למה נתעסק הכת׳ לכתוב ייחוסיהם וכי לא היה להקב׳׳ה מה שיכתוב אלוף לוטן אלוף תמנע אלא ללמדך מתחלת בריתו שלעולם היה הקב׳׳ה מתעסק בייחוסיהם שלאומות העולם שלא יהיה להן פתחון פה להודיע לבריות עקירתן ונווליהם כשבא ליחס את בני חם · ובני חם כוש ומצרים · וכוש ילד את נמרוד · עמד להכעיס להיות גבור · וכי הוא אומ׳ ומצרים ילד את לודים · ואת פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים אינו אומ׳ אשר הולידו אלא אשר יצאו להודיע שכולן בני זמה וכן נתעסק ביוחס בני עשו ואלה תולדות עשו׳ להודיע ניוולן מוצא שהן בני זמה · שכן הוא אומ׳ בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז׳ ותמנע היתה

פילגש לאליפז שנשא בתו כאיזה צד היה בא אל אשתו שלשעיר ועיברה
וילדה ממנו תמנע ונשאה כנושא בתו שלשעיר והיתה בתו · וכן הוא אומ׳
ואלה בני שעיר החרי יושבי הארץ לוטן ואחות לוטן תמנע מן האם ולא מן
האב · שהיתה מן אליפז ותמנע היתה פילגש לאליפז · וכן אתה מוצא שאין
קלקלה אלא בבני שעיר דכת׳ אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ לוטן ושובל
וצבעון וענה הוא ענה אשר מצא את הימים · שבא צבעון על אמו
וילדה ממנו את ענה כמצא אחיו ובנו ושוב בא אל כלתו אשתו שלענה
ויצאה אהליבמה מבין שניהם · ואלה היו בני אהליבמה בת ענה בת
צבעון אשת עשו ונשאה עשו לאשה ולפי שהיו כולן בני זמה פירשן הכ׳
והודיע ניוולן · אבל ישראל קירבן הקב״ה וקראם חבל נחלה וחלקו · שנ׳
כי חלק ייי עמו יעקב חבל נחלתו וכת׳ והייתם לי סגולה מכל העמים
וכת׳ ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת · ולמה נתעסק הקב״ה מתחלה ביחוסין
שלאומות העולם משל למלך שהיתה לו מרגלית מושלכת בתוך העפר
ובתוך הצרורות הוצרך המלך לפלפל בעפר ובצרורות להוציא את
המרגלית מתוכן כשהגיע המלך למרגלית הניח את העפר ואת הצרורות
ונתעסק במרגלית כך הקב״ה נתעסק בדורות לשעבר וכוללן ומניחן
אדם שת קינן מהללאל וכו׳ וכן בעשרה דורות השניים שם ארפכשד
שלח עבר וכו׳ והתינוק נוטל את הספר וקורא עשרה דורות מאדם
עד המבול והתינוק קורא אותן בבת אחת כשהגיע למרגלית אברהם
יצחק ויעקב התחיל מתעסק בהן · לכך נסמכה פרשת אלופי בני עשו
לפרשה זו · ד״א וישב יעק׳ אלה תולדות יעק׳ יוסף והלא ראובן הוא
הבכור אלא ובחללו יצועי אביו נתנה בכרות לבנו יוסף בן ישראל ולא
להתיחס לבכורה · ד״א אלה תולדת יעקב יוסף את מוצא שהיה

יוסף דומה לאביו בכל דבר וכל מה שעבר על יעקב כך עבר על יוסף׳
יעקב קנא בו עשו׳ ויוסף קנאו בו אחיו׳ יעקב גלה לחרן׳ ויוסף גלה למצר׳
יעקב גנבתי יום וגנבתי לילה׳ יוסף כי גנב גונבת׳ וישרא׳ אהב את יוסף
כי בן זקונים שהיה דומה לו׳ ר׳ ישמע׳ או׳ לכך נקרא בן זקונים על שם
ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו בן זקנותו של אביו׳ ולפי שראה בחלומו
שעתיד למלוך והגיד לאביו קנאו בו אחיו׳ ויבא יוסף את דבתם רעה אל
אביהם אמ׳ לאביו אחי אוכלים אבר מן החי אמ׳ לו הקב״ה חייך בדבר
שיצא ממך בו אתה נחשד׳ וישחטו לו לבדו ולהם לבדם ולפי שספר עליהם
לשון הרע נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים ונשתע׳
יבדו שם ארבע מאות שנה אמ׳ יעקב ליוסף לך נא ראה את שלום אחיך׳
ויבא שכמה מקום מזומן לפורענות׳ בשכם ענו את דינה׳ בשכם מכרו
את יוסף׳ בשכם נחלקה מלכות בית דוד ויבן ירבעם את שכם׃
וימצאהו איש׳ אין איש האמור כאן אלא גבריא׳ שנ׳ והאיש גבריא׳
ויראו אותו מרחק ויקחוהו וישליכוהו אל הבור׳ והבור רק אין בו מים׳ מים
אין בו אבל נחשים ועקרבים היו בו׳ מה עשה ראובן הלך וישב לו באחד מן
ההרים לירד בלילה להעלות את יוסף׳ ותשעה אחיו יושבין במקום אחד
בעצה אחת להמיתו׳ עברו עליהם הישמעאלים׳ אמרו לכו ונמכרנו
לישמעאלים והן מוליכין אותו לקצות המדבר עמדו מכרוהו בעשרים
כסף כל אחד ואחד מהן נטל שני כספים לקנות מנעלים לרגליהם׳ וכי
תעלה על דעתך שנער יפה כמותו נמכר בעשרים אלא כיון שהושלך לבור
מתוך פחד נחשים ועקרבים שבו משתנה זיו פניו וברח ממנו וברח ממנו
דמו ונעשו פניו ירוקות לפיכך מכרוהו בעס כס בלע בלע אמ׳ נחרים בינתו
שלא יגיד אחד ממנו ליעקב אבינו שלא יגידו לאדה וראובן היכן היה
ואין חרם מתקיים אלא בעשרה מה עשו שתפו שמו של הקב״ה באותו החרם

שלא יגיד לאביהם כיון שירד ראובן בלילה לאותו הבור לעלותו ולא מצאו
קרע את בגדיו ובכה וחזר לאחיו ואמר להן הילד איננו ואני אנה אני בא
הגידו לו את המעשה ואת החרם ושתק׳ ואף הקב״ה שכת׳ בו מגיד דבריו
ליעקב דבר זה לא הגיד לו׳ מפני החרם לפיכך אמ׳ יעקב טרף טרף יוסף׃
ר׳ מנא אומ׳ במכירת יוסף לקו השבטים ולא נתכפר להם עד שמתו׳
ועליהם אמ׳ הכת׳ אם יכופר לכם העון הזה עד תמותון לפיכך בארעב
לארץ ישרא׳ שבע שני׳ וירדו אחי יוסף עשרה לש׳ בר ממצ׳ ומצאו
יוסף והתירו החרם ושמע יעקב שהוא חי׳ וכת׳ בו ותחי רוח יעקב אביהם
וכי מתה היתה אלא שחיתה מן החרם ושרת בו רוח הקדש שנסתלקה
ממנו אמ׳ ר׳ עקיבה החרם היא השבועה והשבועה היא החרם למד מן
יהושע בן נון שהחרים את יריחו ונשרף עכן על שפשט ידו בחרם ולקח
את האדרת ואת לשון הזהב שהיו באותן התרפים של יריחו ושם טומאה
חקוק עליו והלך והטמינם בתוך אהלו ועל שמעל בחרם נפלו מישר׳
שלשים וששה איש וקרע יהושע את בגדיו ונפל על פניו ארצה לפני ה׳
ויאמ׳ ייי אל יהושע קום לך׳ חטא ישרא׳ וגם עברו את בריתי למה כת׳ כן
חמשה פעמים גם ללמדך שכל העובר על החרם כעובר על חמשה חומשי
תורה וכל עבירות נפרעין ממנו׳ וחרם נפרע ממנו ומן כל הבריות שנ׳
על כן תאכל הארץ ואומ׳ כל יושב בה על כן אלה אכלה הארץ ואשמו כל
יושבי בה׳ ואת׳ מוצא בעכן נא׳ הלא עכן בן זרח מעל בחרם כיון שאמ׳
הקב״ה ליהושע חטא ישרא׳ אמר לו יהוש׳ מי חטא אמ׳ לו דלטור אני׳ הטל
גורלות ותדע׳ הלך והטיל גורלות ונפל הגורל על עכן אמ׳ לו עכן בגורל
אתה בא אני הטל גורל בינך ובין אלעזר הכהן על אחד מהן נופל באותה
שעה נסתכל יהושע בשתים עשרה אבנים שבאבני אפוד שהיו על לבן
שלכהן גדול וראה אבן שבט יהודה מכהה אורה שכך היה משפטה חשכון

כל שבט שעושה מצוה מגיה אבנו ומבהיק אורה׳ וכל העובר עבירה אבנו
כיהה׳ כיון שראה יהושע כך אמ׳ לו שים נא כבוד לייי׳ מיד אמ׳ אמנה אנכי חטאתי
אמ׳ יהושע מה עכרתנו יעכרך ייי ביום הזה׳ היום הזה אתה עכור ויש לך חלק
לעולם הבא׳ תדע לך כוח החרם שהרי השבטים קינאו על פילגש בגבעה ולא
קינאו על צלם מיכה הרגו בהן בני בנימן פעם ראשונה ושנייה ושלישית כמו
ﭏפים ולסוף שעשו תשובה ונפלו לפני הארון ונתרצה להם הקב״ה והחרימו
שיבאו כל ישר׳ מקטן ועד גדול שנ׳ כי השבועה הגדולה היתה לאמר לא
עלה אל ייי מות יומת׳ וכי שבועה היתה שם ﭏ ללמדך שהחרם היא השבועה׳
אנשי יבש גלעד לא עלו ונתחייבו מיתה׳ ועוד למוד משאול שאמ׳ ארור
האיש אשר יאכל לחם׳ ויונתן לא שמע בהשביע אביו׳ ראה שאול פלשתים
מתגברין על ישר׳ ידע שמעלו בחרם הגיש וראה שאכן שבט בנימן מנהה
אורה הפיל גורל בינו ובין יהונתן בנו נלכד יהונתן נטל עליו חרב להרגו ויאמ׳
שאול כה יעשון ﭏהים וכה יוסיף׳ ויאמר העם ﭏ שאול היונתן ימות ויפדו
העם את יהונתן ולא מת׳ הכותים לא נחשבו משבעים לשון ﭏ מיותר
חמשה גוים שבשעה ששבה מלך אשור ויבא מלך אשור מבבל ומכותה
ר׳ יוסי אומ׳ הוסיף עליהן ארבעה ונעשו תשעה דינאי ואפרסכתאי טרפליא
אפרסכיא בבליא שושנכיא כשגלו ישר׳ משומרון שלח סנחריב את
עבדיו והושיבם בשומרון להעלות מס למלכות שלח הקב״ה בם אריות שנ׳
ויהי בתחלת שבתם שם לא יראו את ייי וישלח ייי בם את האריות׳ שלחו
ואמ׳ לו הגוים אשר הגלית ותשב בערי שומרון וישלח בם את האריות
שלח וקרא לכל זקני ישר׳ אמ׳ להם כל השנים שהייתם בארצכם לא
שכלה אתכם חיית השדה ומה עסקה עכשו׳ אמ׳ נאמ׳ לו דבר׳ אוליישע
אותנו לארצינו׳ אמ׳ לו הארץ אינה מקבלת גוי שאינו עוסק בתורה ולא
נמול׳ אמ׳ להם תנו לי שנים מכם שילכו לשם וילמדו אותם׳ ודבר המלך

אין להשיב׃ מע׳ שלחו לשם את ר׳ דוסתאי בר ינאי ואת ל׳ ר׳ סכיא ולימדו
אותם ספר תורה שבכתב בכתב נטריקון ובוכין ואעפ כן את ייי היו יראים
ואת אלהיהם היו עובדין עד שעלה עזרא מבבל וזרובבל ויהושע בן יהוצדק
ושריו למבני בית אלהא באותה שעה באו עליהם השמרונים למלחמה מאה
ושמנים אלף ובי שמרונים היו ולא כותים היו אלא על שם העיר שומרון ועוד בקשו
להרוג את נחמיה בערמה שנ׳ לכו ונועדה בכפרים בבקעת אונו ובטלו
מלאכת ייי שתי שנים ׳באדיין בטילת עבידת בית אלהא והות בטלא עד
שנת תרתין׳ מה עשה עזרא וזרובבל ויהושע קיבצו את כל הקהל אל
היכל ייי והביאו שלש מאות כהנים ושלש מאות ספרי תורה ושלש מאות
תינוקות והיו תוקעין והלויים משוררים ומזמרים ומחרימין ומשמתין ומנדין
את הכותים בסוד שם המפורש ובכתב הנכתב על הלוחות ובחרם
בית דין העליון ובחרם בית דין התחתון ועוד שלא יאכל אדם מישראל פת כותי
מיכאן אמ׳ האוכל פת כותי כאוכל בשר חזיר ואל יתגייר כותי בישראל ולא
יהא להם חלק בתחיית המתים שנ׳ לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ולכם אין חלק
וצדקה וזכרון בירושלים׳ וכתבו ושלחו את החרם לכל ישראל שבבבל
והם הוסיפו עליהם חרם על חרם והמלך כורש קבע עליהם חרם עולם שנ׳
ואלהא די שכין שמיה ימגר כל מלך ועם׳ ויוסף הורדמערימו

ילמדנו רבינו מהו להבדיל על הנר של גוים במוצאי שבת כך שנו
רבותינו אסור להבדיל על הנר של גוים במוצאי שבת׳ למה שלא שבת
ממלאכה׳ ולא עוד אלא אם אתה מבדיל על נירו של גוי אתה עושה
הגוי כאלו הוא סטן לכלום וחכ׳ אומ׳ כל הגוים כאין נגדיך׳ מעשה
באנטגנס שבא לקסרין ושלח אחד רבינו והלך עמו ר׳ שמעון בכו ור׳
[illegible] ראה ר׳ שמעון שם לגין אחד נאה ומשובח ראשו מגיע דם
שלעמודים אמ׳ לר׳ ראה כמה פטומין עגלין שלעשו כטלן ר׳ חייא והולינו

52

לשוק והראהו סל ענבים וסל תאנים והזבובים עליהן אמ׳ ר׳ חייא זבובין אוואתו
לגיון שוין כשעלה ר׳ שמעון אצל אבין אמ׳ לו כך אמרתי לר׳ חייא וכך השיבלי אמ׳
לו עד עכשו נתן כן ר׳ חייא הבבלי ממש שהשוה אותן לזבובים לפי שלגיונס איכן
ספונין לכלום׳ אבל זבובין הקב״ה עושה שליחותו כהן שנ׳ והיה ביום ההוא ישרוק
ייי לזבוב אשר במצרים וכן ושלחתי את הצרעה׳ ובכנים ובצפרדעים׳ תדע
שבשעה שביקש הקב״ה לקיים גזירת ידוע תדע הקטן שבשבטים עושה שליחותו
נמכר יוסף במצרים וירדו יעק׳ ובניו ופרעו את השטר לכך כת׳ ויוסף הורד
מצרימה׳ ויוסף הורד מצרימה זה שאמ׳ הכת׳ מה גדלו מעשיך ייי מאד עמקו
מחשבותיך אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי יש לך בריות שהן גדולות בים אם יעלו אותן
שבים ליבשה אין להם חיים ואם ירדו אותן שביבשה לים אין להם חיים ויונה
ירד׳ לירכתי הים והיה שנ׳ וישאו את יונה ויטילוהו אל הים והיה׳ והדג עלה ליבשה
והיה שנ׳ ויאמ׳ ייי אל הדג ויקא את יונה אל היבשה נמצא מקום מיתתן שלזה חיין
שלזה׳ ומקום חיין שלזה מקום מיתתו שלזה׳ לכך נאמ׳ מה גדלו מעשיך ייי יש לך
בריות שהן גדילות באור ואין גדילות באויר׳ ויש לך בריות שהן גדילות באויר
ואין גדילות באור׳ אם עולות שבאור לאויר אין להם חיים ואותן שבאויר אם
יורדות לאור אין להם חיים וחנניה מישאל ועזריה הושלכו לתוך הכבשן ועלו שנ׳
ענה שדרך מישך ועביד נגו עבדוהי די אלהא עילאה פוקו ואיתו׳ בריות הגדולות
באור ואינן גדולות באויר זו סלמנדרא׳ כאיזה צד הזגגין העושין את הזכוכית
כשהן מסיקין את הכבשן שבעה ימים ושבעה לילות רצופין מכובר וקורין אותו יא״כ יונה דמות חיה
סלמנדרא׳ אדם סך ידו מדמה או מאחד איבריו אין האור שולטת באותו מקום
למה על שתחלת בריתה מן האור מיכאן אמ׳ חכמ׳ תלמידי חכמ׳ אין האור
שלגיהנם שולטת בהן וחומר מסלמנדרא על שתחלת בריתה מן האור הסך ומה סלמנדרא
מדמה אין האור שולטת בו׳ תלמידי חכמ׳ העוסקים בתורה שהיא אש דת

ונתנה מיד האש האוכלה אש׳ ולומדיה בית יעקב אש על אחת כמה וכמה
לפך כא מה גדלו מעשיך ייי מהו מאד עמקו מחשבותיך׳ אמ׳ ר׳ יוחנן מחשבה
עמוקה ניטלת עם אברהם בין הבתרים כשאמ׳ לו ידע תדע כי גר יהיה זרעך
אמ׳ ר׳ יהודה ביר׳ שלום שהיו גרים ותושבים בארץ לא להם משתעבדין ארבע
מאות שנה והיו חייבין לירד מכפתין בקולרין ולא עשה אלא חישב היאך להורידן
בכבוד והביא עלילה שיאהב יעקב את יוסף וישנאו אותו אחיו וימכרוהו לישמעאלים
ויורידוהו למצרים׳ וירד יעקב ובניו בשבילו שנ׳ ויוסף הורד מצרימה׳ זה
שאמ׳ הכת׳ לכו חזו מפעלות אלהים נורא עלילה׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן קרחה אומ׳
אף הנוראות שאת מביא עלינו בעלילה אתה מביאן בוא וראה כשברא
הקב״ה את העולם מן היום הראשון ברא מלאך המות המחשיך׳ מניין אמ׳ ר׳
ברכיה משום שנ׳ וחשך על פני תהום זה מלאך המות המחשיך פניהן שלבריות
ואדם נברא בששי ועלילה נתלה בו שהוא הביא המיתה לעצמו שנ׳ כי ביום
אכלך ממנו מות תמות למה הדבר דומה למי שבקש לגרש את אשתו כשבקש
לילך לביתו כתב גט נכנס לביתו והגט בידו מבקש עלילה עליה ליתנו לה׳ אמ׳
לה מזגי לי את הכוס׳ עד שאשתו מזגה לו כיון שנטל הכוס מידה אמ׳ לה הא
גיטיך׳ אמרה לו מה פשעי׳ אמ׳ לה צאי מביתי שמזגת לי כוס פשור׳ אמרה
לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור שכתבת הגט והבאת
בידך׳ אמ׳ כך אמ׳ אדם לפני הקב״ה רבונו שלעולם עד שלא בראת את עולמך
קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך שכת׳ בה ואהיה אצלו אמון ואהיה
שעשועים יום יום שני אלפים שנה וכת׳ בה זאת התורה אדם כי ימות באהל
אולא שתקנת מות לבריות היית כותב בה כך אלא באת לתלות ביאת העלילה
הוי נורא עלילה על בני אדם וכן את מוצא כשאמ׳ לו הקב״ה למשה אם יראה
איש באנשים האלה איש זה משה רב׳ והאיש משה ענו מאד האיש המסוים

באנשים וכן הוא או׳ עתה תראה אשר אעשה לפרעה׳ במלחמת פרעה אתה
רואה ואין אתה רואה במלחמת אחד ושלשים מלך וכיון שאמר להן שמעו נא
המרים אמ׳ הקב״ה לכן לא תביאו הוינורא עלילה וכן ביוסף ויראו אחיו כי אותו
אהב אביהם׳ על ידי לשון הרע׳ ארגמן שעשה לו בכתנת פסים גרם לו שיכתוב
עליו ארבע אותיות׳ פ׳ פוטיפרע ס׳ סוחרים י׳ ישמעאלים מ׳ מדנים׳ בשביל כתנת
פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים ואמ׳ ר׳ יודן היה הקב״ה מבקש לקיים
גזירת ידוע תידע והביא עלילה לכל אלו הדברים כדי שיאהב יעקב את יוסף׳
וישנאו אותו אחיו וימכרוהו לישמעאלים ויורידוהו למצרים׳ וישמע יעקב שיוסף
חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם הוי ויוסף הורד׳ הוריד אביו והשבטים
למצרים׳ אמ׳ ר׳ תנחומא למה הדבר דומה לפרה שמבקשין ליתן על צוארה עול
והיתה מונעת העול מן צוארה׳ מה עשו נטלו את בנה מאחריה ומשכו אותו
לאותו מקום שמבקשין לחרוש והיה העגל גועה שמעה הפרה שבנה גועה
הלכה שלא בטובתה בשביל בנה׳ כך הקב״ה מבקש לקיים גזירת ידע תדע
והביא עלילה לכל אלו הדברים וירדו ופרעו את השטר לכך נא׳ ויוסף הורד
מצרימה׳ הורידו למצרים הוי נורא עלילה׳ ויהי אחר הדברים האלה
ותשא ילמדינו רבינו גדול שבנאמנין איזה הוא כך שנו רבותינו שלשה
נאמנין הם בעל הבית שמפריש מעשרותיו כראוי ואינו נחשד על התרומה
ומעשר אין נאמן גדול מזה ועני שהפקידו פקדון אצלו ולא נחשד על הפקדון
אין נאמן גדול מזה׳ ורווק הדר בכרך בשכונת זונות ואינו חוטא ואין נאמן
גדול מזה׳ אין אתה מוצא נאמן גדול כיוסף אדם שהיה במצרים שכרת
אשר בשר חמורים בשרם והוא בן שבע עשרה שנה ולא נחשד על הערוה
ביותר׳ כשהיתה אדונתו עמו בבית והיא משדלתו בכל יום ויום והיתה מחלפת
לו שלש חליפות בגדים בכל יום׳ כלים שלבשה בשחרית לא לבשה אותו בחצי

ובחצי היום לא לבשה לו לבשה בין הערבים כל כך למה כדי שיתן עיניו בה׳ אמ׳ חכמ׳
פעם אחת נתקבצו המצריות ובאו לראות יפיו של יוסף מה עשתה אשת פוטיפרע
נטלה אתרוגין ונתנה לכל אחת ואחת ונתנה סכין לכל אחת ואחת וקראה ליוסף
והעמידתו לפניהם כיון שהיו מסתכלות ביפיו של יוסף היו חותכות את ידיהן אמרה
להן ומה אתם בשעה אחת כך אני ש~~סכל~~ בכל שעה ושעה על אחת כמה וכמה׳
ובכל יום ויום משדלתו ועמד ביצרו מעין ממה שקרינן ותשא אש׳ אדנו׳
ויהי אחר הדברים זה שאמ׳ הכת׳ ומוצא אני מר ממות את האשה אמ׳ר יהודה
ביר׳ שלום אין לך קשה מן האשה תדע לך שכשעשו את העגל ויפל מן העם
ביום ההוא כשלשת אלפי איש׳ ועל ידי אשה בשטים ארבעה ועשרים אלף הוי
ומוצא אני מר ממות׳ מהו אסורים יהיה אולא שכ׳ בה אסורים ידיה היות ונשות
אדם כשוק בא וראה כשביקש הקב״ה לברות את חוה׳ היה מחשב מאיזה מקום
לברותה׳ אמ׳ אברא אותה מן הראש תהא רוחה גסה׳ מן העין תהא סקרנית׳
מן הפה תהא פוטטת׳ מן האוזן תהא ציתנית׳ מן הידים תהא גונבת׳ מן הרגלים
תהא פרדנית׳ מה עשה בראה מן הצלע מקום צנוע כדי שתהא צנועה ישבת
בבית׳ שנ׳ ויקח אחת מצלעתיו׳ ואעפ׳ כן לא יצאו ידיהן׳ לא בראה מן הראש
שלא תהא רוחה גסה׳ עמדו בנות ציון והיתה רוחן גסה׳ שנ׳ יען כי גבהו בנות
ציון׳ לא בראה מן העין שלא תהא סקרנית עמדה חוה והיתה סקרנית שנ׳
ותרא האשה׳ לא בראה מן הפה שלא תהא פוטטת עמדה לאה והיתה פוטטת
שנ׳ ותאמר לה המעט קחתך את אישי׳ לא בראה מן האוזן שלא תהא ציתנית
עמדה שרה והיתה ציתנית שנ׳ ושרה שומעת׳ לא בראה מן היד שלא
תהא גונבת ותגנוב רחל׳ לא בראה מן הרגל שלא תהא פרדנית ותצא
לאה לקראתו וכן ותצא דינה׳ אמ׳ ר׳ יהודה ביר׳ שלום וזו שאמ׳ בכשרות
שבישר׳ ואין צריך לומר בשאר הנשים אא׳ בצנועות שבאומות העו׳ מהכ׳

כהן ותתפשיהו בבגדו לאמר ש' ע' · טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד
בה · טוב לפני האלהים ימלט ממ' זה יוסף · וחוטא ילכד בה זה זמרי שנלכד בה
בשטים · ות' אש' אד זה שאמ' הכת' מות וחיים ביד לשון ואוהביה יאכל
פריה · אמ' ר' חייא בר אבא כלכלה שלתאנים לפניו אכל עד שלא ברך · מות ביד
לשון · בלן ואחרכך אכל חיים ביד לשון · וכן יוסף לא הגיעו אותו כל אותן הצרות
אלא על לשון הרע שסיפר על אחיו שנ' ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם ומה
אמ' לו · רבנן אמרי אמ' לאביו שהן נוהגין בבני בלהה וזלפה מנהג עבדים ואינן
נוהגין בהן מנהג אחוה שנ' והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה · אמ' לו הקב"ה
חייך בו בדבר תלקה לעבד · שנ' לעבד נמכר יוסף · ר' יהודה אומ' אמ' להן הן נותנין עיניהן
בבנות הארץ · אמ' לו הקב"ה חייך בו בדבר תלקה הרי אדונתך נותנה עיניה
בך ותשא אשת אדניו את עיניה · וימאן ויאמר זה שאמ' הכת' ברוך הגבר
אשר יבטח ביי' והיה יי' מבטחו אתה מוצא כיון שהיה בבית רבו ויהי יי' את
יוסף · וירא אדניו כי יי' אתו וכי פוטיפרע רשע היה רואה שהקב"ה עמו ·
ומהו כי יי' אתו אלא שלא היה שמו שלהקב"ה זז מפיו והיה נכנס לשמשו
ואומ' רבון כל העולמ' אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני תתנני לחסד
ולרחמ' בעיניך ובעיני פוטיפר · אמ' לו מה אתה מלחש · שמה כשפים עשה לי ·
והוא מושיבו אני מתפלל שאמצא חן בעיניך לפיכך כת' וירא אד' כי יי' אתו ·
ומהו כל אשר הוא עושה יי' מצליח בידו · היה מוסר לרבו קונדוטין אמ'
לו פסנטיטון אני רוצה · והוא אומ' פסנטיטון הוא · אומ' אני רוצה יין והוא
אומ' יין הוא · מבושל אני רוצה · מבושל הוא · וכן על המים · וכן על כל דבר
ודבר שנ' וכל אשר הוא עושה · כיון שראה יוסף את עצמו כן התחיל אוכל
ושותה ומסלסל בשערו ואומ' ברוך שהשכיחני בית אבי · אמ' לו הקב"ה
אביך מתאבל עליך בשק ואפר ואתה אוכל ושותה ומסלסל בשערך הרי

ארתתך מזדווגת לך ומעירה לך ותשא אש' אד' את עיניה אל יוסף · וימאן למה מיאן · אמ'
ר' יהודה ביר' שלום שראה איקונין שלאביו ואמ' לו יוסף אחיך עתידין ליכתב באבני אפוד ותצה
שתהא חסר מכולן ותהיה רועה זונות מיד מיאן · ויאמ' אל אשת אדניו הן
אדני אמ' לה הרי בעליך לפנך לפי שכל בני אדם שוין · הן אדני אחד הוא מבני
אדם · איננו גדול בבית הזה ממני · וחטאתי לאלהים נשבע אני לאלהים שאיני
עושה הרעה הגדולה הזאת · ויהי כדברה אל יוסף יום יום אמ' ר' יהודה בירבי
שלום יום יום שנים עשר חדש היתה מתגרה בו ואין יום אלא שנים עשר
חדש שנ' מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר · היתה באה להשיח עמו היה
מרכין פניו לארץ שלא להביט בה מה עשתה אמ' ר' הונא בר אידי עשתה לו
שרתוע שלברזל מתחת זקנו שאם ירכין פניו יהא השרתוע מכהו שנ' ענו
בכבל רגלו ברזל באה נפשו · אעפ' כן לא שמע אליה אמ' לו למה אין אתה
שומע לי · לא אשת איש אני אין אדם יודע בנו · אמ' לה הכתיות שלכם
אסורות לנו · ביותר שאת אשת איש · שנ' לא תתחתן בם ואעפ' כן לא שמע
אליה אמ' ר' יהודה בר נחמן משל לגוי שאמ' לישראל יש לי מאכל יפה להאכילך
אמר לו מהו אמר לו בשר חזיר · אמ' לו ריקם אפילו שחיטה שלכם בבהמה
טהורה אסורה לנו · וכל שכן בשר חזיר · וכן אמ' לה יוסף בנות שלכם אסורות
לנו כל שכן אשת איש · לא שמע לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם
הבא בגיהנם · ממה שאמ' הכת' להיות עמה · אתה למד שהבא על הגויה קשורה
לו ככלב · ואית דאמרין לה מהכא ילפתו ארחות דרכם יע' בתוהו ויאב' שמלפ'
פתו ומוליכתו לגיהנם · ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ·
רבותינו חלוקין בדבר זה יש אומ' לעשות צרכו בקש עצמו ולא מצא · וכ'
ואין איש · ויש אומרין לעשות מלאכתו מלאכה ~~מלאכה~~ שעליו מן הבית ·
ור' יהודה אומ' אותו היום יום יכוחן שלמלכים היה · ויצאו הכל ונשתיירה

היא והוא בבית׳ והתפשהו בבגדו לאמ׳ ועלה עמה למטה ובקש עצמו ולא מצא
וראה דמות דיוקנו שלאביו והפיל עצמו בקרקע ונעץ עשר אצבעותיו בקרקע
שכן הוא או׳ בברכתו ותשב באיתן קשתו לשון נקי דברה תורה׳ ויפזו זרעי
ידיו שנעץ ידיו בקרקע׳ למה מידי אביר יעקב׳ מיד ויצא החוצה אמ׳ לו
הקב״ה חייך אתה נסתה היום׳ ינוס מפני ארונך הים׳ הים ראה וינס כיון שראת׳
שלא שמע לה התחילה קובלת עליו לרבו בא אלי העבד העברי מיד ויקח
אדני יוסף אותו חבשו בבית האסורים שנים עשרה שנה ובכל יום הולכת אצלו
ואומ׳ לו אני מעוורת עינך והוא או׳ יי׳ פוקח עורים ולא היה צריך לעשות
אלא עשר שנים ולמה הוסיף שתי שנים אמ׳ לו הקב״ה אתה השלכת בטחונ׳
ובטחת בבשר ודם׳ בשר המשקים ואמרת לו כי אם זכרתני אתך והזכרתנ׳
תשתכח שתי שנים בבית האסורים לכך כת׳ ויהי מקץ שנתים ימים ליציאת
שר המשקים מבית הסהר אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי בוא וראה שלא כמדת בשר
ודם׳ מדת הקב״ה׳ מדת בשר ודם מכה באזמיל ומרפה ברטייה׳ והקב״ה במה
שמכה הוא מרפה שנ׳ כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך׳ יוסף לא נמכר
אלא על ידי חלום שנ׳ ויאמ׳ איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא׳ לכו
ונמכרנו לישמעאלים׳ ולא מלך אלא על ידי חלום שנ׳ ויהי מקץ שנתים ימים
ופרעה חולם׳

ויהי מקץ שנתים ימים

ילמדינו רבינו הרואה הגשמים יורדין בזמן שהבריות צריכין להן באיזה
צד הוא מברך כך שנו רבותינו על הגשמים הוא או׳ ברוך הטוב והמטיב׳
והגשמים מהיכן יורדין ר׳ אליעזר או׳ העולם ממימי אוקינוס הוא שותה אמ׳
לו ר׳ יהושע הלא מי אוקינוס מלוחין הן אמ׳ לו מתמתקין הן מן העבים שברקיע
דאמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש למה נקרא שמן שחקים שהן שוחקין את המים וממתקין

אותן ואחר כך יורדין ובקצבה הן יורדין שהקב״ה קוצב לבריות כמה גשמים
שמראש השנה ירדו עד סוף השנה א״ר שמעון בן יוחאי כשישראל זכין יורדין
על הצמחים ועל האילנות ועל הזרעים והעו׳ מתברך וכשישראל חוטאין יורדים
ביערים ובמדברות ובנהרות מכל מקום אינו פוחת מקצבה שפסקה׳ מפני
שכל דבר ודבר שיוצא מפי הקב״ה בקצבה הוא נותן לחמה קץ שנ׳ מקצה השמ׳
מוצאו׳ לשמים נתן קץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים׳ לארץ נתן קץ
שנ׳ בורא קצות הארץ׳ ליציאת מצרים נתן קץ ויהי מקץ שלשים שנה׳
לחשך שם קץ שנ׳ קץ שם לחשך ולכל תכלית׳ ואף כשנחבש יוסף קץ שם לו
ויהי מקץ שנתים ימים׳ והנה מן היאר עולות שבע פרות׳ ויהי בבקר ותפעם
רוחו׳ ונבוכד ניצר כת׳ בו ותתפעם רוחו׳ פרעה שהיה יודע החלום ולא היה יודע
פתרונו נטרף טירוף אחד נבוכד נצר ששכח חלום ופתרונו נטרף שני טירופין
לכך כת׳ בו ותתפעם רוחו׳ חלם נבוכד נצר חלומות שתים׳ אחד שלעולם ואחד
שלאילן ויאמ׳ המלך לחרטומים כת׳ או ששונין בטמי מיתים׳ לאשפים או שרוחקין
במזל שכן אשפים לשון דוחק שמעו זאת האשפים שכן אשפים שמענו זאת
האשפים אביון׳ למכשפים או שמכחישין פמליא שלמעלה ופמליא שלמטה
להגיד למלך חלומותיו ויאמ׳ להם המלך חלום חלמתי וידברו הכשדים למלך
ארמית אמ׳ להם נבוכד נצר אני יודע את החלום אם אני אומ׳ אותו לכם
אתם בודים לי דברים ואומרים זה פתרונו׳ להן חלמא אמרו לי ענה תנינות
ואמרין מלכא חלמא יאמ׳ לעבדוהי׳ אמ׳ להם אני אומ׳ לכם אמרו לי ואתם
אומרין אמור לנו׳ מה אתם סבורין שתהיו מסיחין עד הצהרים והולכין
לכם׳ ריהן חלמא ופשריה לא תהודעונני חדא היא דתכון שתהיו כולכם
נהרגין׳ ומלה כרבה והשתא ענה כשדאי קדם מלכא ואמרין לא איתי
אנש׳ ומילתא די מלכא שאל יקירא היא׳ נבואה היא צריכה שכן יקירא

לשון נבואה כמה דאת אמ׳ ודבר יי׳ היה יקר בימים ההם ואהרן לא אירי
כשהיה בית המקדש קיים היה אדם הולך אצל בני אהרן ושואל באורים ותו׳
ומגיד לו את הדבר ועכשו אין בית המקדש קיים ואין שואלין באורים ותומים׳
אמ׳ להן כך וכך היה בית המקדש קיים ונתתם לי עצה שאחריבנו מיד כעס׳
ואמר להובדא לכל חכימי בבל ודתא נפקת וחכימיא מתקטלין התחיל דניאל
לומ׳ לאריוך על מה דתא מהחצפא מן קדם מלכא אדיין אריוך בהתבהלא
הנעיל לדניאל קדם מלכא· אמ׳ לו אנת הוא דניאל וכי לא היה מכירו אלא אמ׳
לו אם יש כח בך לספר לי את החלום ופתרונו אמ׳ לו הין אמ׳ לו אימתי· אמ׳
לו לא לאחר שלשים יום· ולא לאחר עשרים יום· אלא המתן לי הלילה ולבקר
אני אומ׳ לך· אדיין דניאל אזל לביתיה ולחנניה מישאל ועזריה חברוהי מלתא
הודע· למה שיהוא מתפללין עמו ורחמין למבעי מן קדם אלה שמיא על
רזא דנא· אדיין דניאל בחזוא דליליא רזא גלי· אמ׳ הקב״ה בעולם הזה היתה
הנבואה ביחידים אבל לעתיד לבוא על כל אדם שנ׳ והיה אחריכן אשפוך
את רוחי על כל בשר· והנה מן היאר עולות שבע פרות כיון שחלם שלח
וקרא לכל החרטומים ורוח הקדש צווחת ואומרת אי״ם אפה חכמיך כיון שלא
ידעו בא שר המשקים ואמ׳ את חטאי אני מזכיר היום· פרעה קצף על
עבדיו· ושם אתנו נער עברי· וישלח פרעה ויקרא את יוסף· אמ׳ ר׳ יהודה בן
לוי מתוך צרה רוחה· מתוך אפילה אורה· מתוך ניבולן של צדיקים רוממותן
וכן הוא אומ׳ אם נבלת בהת׳ ואם זמ׳ יד לפה· חנניה מישאל ועזריה נבולן
רוממותן כפיתו בסרבלניהון כפטשיהון וכרבלתהון ולבושיהון ורמו לגו אתון
נורא יקידתא· ונהרוממן באדיין מלכא הצלח לשדרך למישך ועביד
נגו במדינת בבל· ודניאל הושלך לגובא דאריותא ונתרומם ודניאל דנא
הצלח במלכות דריוש· מרדכי וילבש שק ואפ׳· ומרדכי יצא מלפני המלך

כלבוש מלכות׳ ויוסף ענו בכבל רגלו ונתרומם׳ ויוסף הוא השליט על הארץ
אמ׳ לו חלום חלמתי׳ כשבא בקש לבדקו אמ׳ והנה מן היאר עולות שבע פרות
אמ׳ לו והנה שבע פר׳ דלות ורעות תואר׳ אמ׳ לא ראית אלא רעות מראה ורקות
בשר אמ׳ והנה שבע שבלים מליאות וטובות׳ אמ׳ לו לא ראית אלא בריאות וטבת
אמ׳ לו והנה שבע שבלים צנומות דקות׳ אמ׳ לו לא ראית אלא רקות שדופות קדים
התחיל פר׳ תמיה אמ׳ לו אחרי הייתה כשחלמתי שנ׳ אחרי הודיע ייי אותך את
כל זאת הוא שאביו מברכו בן פורת יוסף׳ בן הפרות יוסף השיב פרעה אתה
תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי והכמ׳ אומ׳ תחת אבותיך יהיו בניך׳ את מוצא
כל מה שהגיע ליעקב הגיע ליוסף׳ יעקב נולד מהול ויוסף כן׳ אלה תולדות יעקב יוסף
ונקרא בני בכרי ישראל וזה הבכורה ליוסף׳ זה גלה לחרן וזה גלה למצרים׳ זה
נתרומם על ידי חלום ויחלם והנה סולם׳ ופר׳ חלם ל׳ שמעון אומ׳ יוסף
משלו נתנו לו׳ וירא יעקב כי יש שבר׳ ילמדינו רבינו׳ אבל עד כמה ימים
אסור בעשיית מלאכה כך שנו רבותינו אבל עד כל שבעת ימי אבלו אסור
בעשיית מלאכה ואם היה עני וצריך יעשה מלאכה לאחר שלשה לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו׳ ולמה אחר
שלשה ימים אמ׳ רב כהנא לאחר שלשה ימים הבשר כשרח ונפשו מתאבלת עליו׳ שנ׳
אך בשרו עליו יכאב׳ בוא וראה שהרי אבל התירה לו תורה לעשות מלאכתו
ולהתנחם אחר שלשה ימים ויעקב אבינו לא קיבל תנחומין על יוסף דכת׳ ויקומו
כל בניו וכל בנו׳ לנחמ׳ ויימ׳ להת׳ וכל כך למה שהעלים הקב״ה לקיים גזירת ידוע
תדע שלולא כן לא היה נביא׳ יצחק אביו היה קיים באותה השעה והיה יודע
שיוסף חי והיה אומ׳ הקב״ה העלים ממנו אני אודיענו כיון שנגנזה רוח הקדש
בו היו השבטים מהלכין בשוק ולא היו יודעין ולא שומעין׳ ויעקב אבינו יושב
בתוך הבית וידע מה שבמצרים׳ וירא יעקב זה שאמ׳ הכת׳ אשרי שאל יעק׳
בעזרו׳ למה לא נאמ׳ אל אברהם אל יצחק אלא אל יעקב אתה מוצא שלא נצב

הקב״ה לא על אברהם ולא על יצחק אלא על יעקב ש׳ והנה ייי נצב עליו אמ׳ ר׳
סימון אין המלך עומד על שדיהן לא כזרעת ולא כחרשת ולא כעדרת ואימתי
עומד עליה כשהיא עומדת כרי׳ כן אברהם עידר קום התהלך בארץ׳ יצחק
זרע ויזרע יצחק לא עמד המלך עליהן בא יעקב שהיה כרי שלתבואה קדש
ישראל לייי ראשית תבואתן עמד עליו הקב״ה ש׳ והנה ייי ניצב עליו הוי אשרי
שאל יעקב בעז׳ אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש זה סברו שלעולם שהיה במצרים והראו
הקב״ה ליעקב שסברו במצרים׳ וירא יעקב כי יש שבר במ׳ וירא יע׳ כ׳ יש׳
זה שאמ׳ הכת׳ נער הייתי גם זקנתי לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם
אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמן הפיסוק הזה שר העולם׳ אמ׳ נער הייתי מימות אדם׳ וגם
זקנתי עד ימות המשיח לא ראיתי צדיק נעזב׳ לא ראיתי שעזב הקב״ה את
הצדיקים אלא בכל דור ודור מעמיד צדיקים דאמ׳ ר׳ תנחום בשם ר׳ אחא אין
העולם חסר שלשים צדיקים כאבר׳ ש׳ ואברהם היה יהיה לגוי גדול יהיה
בגי׳ שלשים׳ ד״א נער הייתי גם זקנתי אין הקב״ה עוזב את הצדיקים בשעת
הרעב לא להן ולא לבניהן אלא בזמן שבצורת באה לעולם הקב״ה מתקן להן
מהיכן יחיו וכן אתה מוצא באליהו שהתקין לו מהיכן יחיה ש׳ קום לך צרפתה
וכן לך מזה ופנית לך קדמה והיה מהנחל תשתה׳ וכן ויהי רעב בארץ מלבד
הרעב הראשון׳ וכן ויהי רעב בארץ וירד אבר׳ מצר׳ וכן יעקב כשבא הרעב
התקין לו יוסף שיכלכלנו במצ׳ ויכלכל יוסף את אביו הוי וירא יעקב כי יש שבר
במצ׳ לשבור אל יוסף לפי שהוא נתן עצמו ויעבר יוסף כר׳ ותכלינה שבע שנ׳
השבע׳ ותחילנה שבע שנ׳ הרעב׳ מהו כאשר אמ׳ יוסף אמ׳ ר׳ יהודה בר׳ שלום
ארבע עשרה שנה שלרעב היו ראוין לבא שכן יוסף אומ׳ שבע הפרות הרקות
והרעות הרי ארבע עשרה שנה ש׳ אלא שגזר יוסף ונעשה שבעה ש׳ יהיו
שבע שני רעב לפיכך כת׳ כאשר אמ׳ יוסף מיד שמע יעקב כי יש שבר במצרים

ואמ׳ לבניו רדו שמה ושברו וירדו אחי יוסף עשרה ולמה עשרה לפי שיש בהן כח
לכלות את הפוטנות׳ ויבאו בני ישרא׳ לשבר שלא יכירם אדם אמ׳ הקב״ה אתם
אמרתם ונראה מה יהיו חלומותיו חייכם החלום מתקיים וירא יוסף את אחיו ויכירם
והם לא הכירוהו שלא ריחמו עליו׳ אבל הוא ויכירם וריחם עליהם וירא יעק׳ כי
יש שבר זה שאמ׳ הכת׳ מוניע בר יקבוהו לאום וברכה לראש משביר׳ מונע
בר יקבוהו לאום זה פר׳ וברכה לראש משביר זה יוסף׳ פרעה שגנז את
התבואה בשני רעבון היו בריות מקללין אותו׳ אבל יוסף שזן את העולם בשני
רעבון כרועה הזה שמנהג צאנו׳ עליו אמ׳ דוד רועה ישרא׳ האזינה נוהג כצאן
יוסף יושב הכרובים הופיעה׳ כשהיה רעב בימי דוד בקש רחמים מלפני הקב״ה
ואמ׳ רבונו שלעולם נהוג את צאנך כיוסף שזן את העולם בשני רעבון כיון
שחזק הרעב בארץ מצרים נתקבצו המצרים ובאו אצל יוסף אמ׳ לו תן לנו
לחם אמ׳ להם אלהי אינו זן את הערלים לכו ומולו עצמכם ואתן לכם׳ הלכו
להם אצל פרעה והיו צועקין ובוכין לפניו שנ׳ ותרעב כל ארץ מצ׳ ויצעק
העם אל פרעה ללחם אמרו לו הלכנו אצל יוסף ומדבר לנו דברים ריקן ואומר
מולו עצמכם אמר להם שוטים לא כך אמ׳ לכם מתחלה עבדוהו וקנו עצמכם
תבואה וכילא היה קורא לכם כל אותן שני השבע וצווח לכם היו יודעין שרעב
יבוא׳ אם אתם פשעתם בנפשותיכם מה תצעקו לי׳ מפני מה לא הנחתם
בבתיכם תבואה שלשתים שלשלש שלארבע שנים׳ אמ׳ לו כל תבואה שהיתה
בבתינו הרקיבה׳ אמ׳ לא נשתייר לכם קמח מאתמול אמ׳ לו אף פת שהיה בסל
הרקיב׳ אמ׳ להם לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו׳ ומה אם גזר על
התבואה ומרקבת מתיראין אנו שיגזור שנמות כולנו אלא אשר יאמ׳ לכם
תעשו׳ והרעב היה על כל פני הארץ ראוי היה למקרא לומ׳ על פני
הארץ ומה ת״ל על כל פני הארץ אמ׳ ר׳ שמוא׳ בר נחמן ללמדך שלא התחיל

הרעב אל כעשירים שאין פני הארץ אל עשירים לכך נאמ' מונע בר יקבוהו
ויאמר יעקב לבניו למ' תתראו אמ' יעק' לבניו אתם גבורים אתם נאים אל תכנסו
בשער אחד ואל תעמדו במקום אחד שלא ישלוט בכם עין רע הנה שמעתי כי
יש שבר במצרים רדו מהו רדו שמה שכל הלוקיח תבואה מן השוק ירידה היא
לו · כת' כן מהו וירדו אחי יוסף · בני ישראל צריך המקרא לומר אל בתחלה לא
נהגו בו אחוה ומכרוהו ולסוף מתחרטין ואומרין מתי נרד למצרים ונחזיר את
אחינו לאביו וכשאמ' להם אביהם לירד למצרים נתנו כולם דעת אחת להחזירו
אמ' ר' יהודה ב"ר סימון אף יוסף יודע היה שאחיו יורדין למצרים לשבר אבל מה
עשה השיב שומרין על כל הפתחין ואמ' להם כל מי שנכנס לשבור אוכל כתבו
שמו ושם אביו ולערב הביאו פתקיכם · כך עשו כיון שבאו בני יעקב כל אחד ואחד
נכנס בשער שלו וכתבו את שמותם · לערב הביאו פתקם לפני יוסף זה קורא
ראובן בן יעקב וזה קורא שמעון בן יעקב. ואחד לוי וכל השוערים כל אחד ואחד
כתב את שמו מיד אמ' להן יוסף סתמו את האוצרות ופתחו אוצר אחד ונתן
שמותן לבעל האוצר ואמ' לו כשיבאו אנשים אלו לידך תפוש אותן ושגר אותן
לפני עברו שלשה ימים ולא באו · מיד שלח שבעים גבורים מבית המלך ושיגר
להם בשבילם לבקר אותם בשוק · הלכו מצאו אותם בשוק של זונות · ומה טיבן
בשוק של זונות · אלא אמ' יוסף אחינו יפה תואר ויפה מראה שמה הוא בקובה ·
מיד תפשו אותם והביאום לפני יוסף · מיד ויכירם ויתנכר אליהם מלמד שנעשה
להם כנכרי · נטל הגביע והקיש בו אמר להם אני רואה בגביע מרגלים
אתם אמרו לו כנים אנחנו אלא כך צוונו אבא אל תכנסו בשער אחד אמר להן בשוק
של זונות מה טיבכם לא הייתם מתיראין מן העין היכן צוואת אביכם אמרו לו
אבידה אבדה לנו ואנו מבקשין אותה שם אמ' להן איזו אבידה אני רואה
בגביע ששנים מכם החריבו כרך שכם · מיד נזדעזעו ואמ' לו שנים עשר עבדיך

אחים אנחנו אמ׳ להן והיכן השנים אמ׳ לו האחד איננו והקטן היום אל אבינו אמר
להם היביאו את אחיכם הקטן אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם · לקח את שמעון ואסר
אותו לעיניהם ואמ׳ להם זה יהא חבוש עד שתביאו אחיכם ויאמנו דבריכם מיד
ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר · הלכו אצל אביהם וספרו את כל המורעה שע
אביהם ואמ׳ להם היכן שמעון אמרו לו תפש אותו האיש בשביל אחינו הקטן
אמ׳ להם אותי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו · ויאמר ראובן אל אביו לאמר
את שני בני תמית · אמ׳ לו וכי בניך אינם בני · אמ׳ להן יהודה הניחו לזקן הזה עד
שתכלה הפת · ויהי כאשר כלו את השבר אמ׳ לו יהודה אבא אם ירד בנימן
עמנו ספק נתפס ספק לא נתפס ואם לא ילך כולנו מתים מוטב תניח את הספק
ותטול את הודאי · אנכי אערבנו מידי תבקשנו מיד שלחו עמהם · אמ׳ להם קחו
מזמרת הארץ לכך נאמ׳ וירא יע׳ כ׳ י׳ ש׳ במ׳ · ואל שדי יתן לכם רחמים
ילמדינו רבינו כמה תפלות חייב אדם להתפלל בכל יום כך שנו רבותינו אין מתפללין
יתר משלש תפלות שתיקנו אבות העולם · אברהם תיקן תפלת שחרית שנ׳
וישכם אבר׳ בבקר אל המ׳ אש׳ עמ׳ ש׳ ואין עמידה אלא תפילה שנ׳ ויעמד פנחס
ויפלל · יצחק תיקן תפילת מנחה שנ׳ ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה
אלא תפלה לעני כי יעטף ולפני יי׳ ישפך שיחו · יעקב תיקן תפלת ערבית שנ׳
ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה שנ׳ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל
תפגע בי · ואף דניאל כת׳ ביה וזמנין תלתא ביומא הווא בריך על ברכוהי
ולא פירש באיזה שעה · עמד דוד ופירש ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה
וישמע קולי לפיכך אין אדם רשאי להתפלל יותר משלש תפלות ביום
ר׳ יוחנן אומ׳ ולוויי מתפלל אדם והולך כל היום · שאל אנטיגנוס את רבינו
הקדוש מהו להתפלל בכל שעה · אמר לו אסור · אמ׳ שמא יהא נוהג קלות ראש
בגבורה · לא קבל ממנו מה עשה · השכים ובא אצלו אמ׳ לו קירי כרא · לאחר

שעה נכנס אצלו אמ׳ לו אמור פידטור׳ לאחר שעה אמ׳ לו שלום עליך המלך
אמ׳ לו מה אתה מבזה במלכות אמ׳ לו ישמעו אזניך מה שפיך מדבר׳ ומה אתה
בשר ודם השוו בשלומך בכל שעה אתה מבזה׳ מלך מלכי המלכים על אחת
כמה וכמה שלא יהא אדם מטריח בכל שעה׳ ר׳ יוסי ב״ר חלפתא אומ׳ עתים
הם לתפלה׳ שנ׳ ואני תפלתי לך יי׳ עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהציבור
מתפללין לפיכך צריך אדם להשכים לתפלה שאין לך גדולה מן התפלה
תדע לך שהרי משה נגזר עליו שלא יכנס לארץ ולא לראותה ועל שהרבה
בתפלה ויראהו יי׳ את כל הארץ׳ וכן חזקיה נתפלל ובטלה הגזירה׳ ואף יעק׳
כששילח את בניו למצרים נתפלל עליהם ואל שדי יתן לכם רחמים׳ ואשדי
יתן לך׳ על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא׳ מהו לעת מצוא אמ׳ ר׳ אבא לעת
מצוי הזקנה צריך להתפלל על זקנתו שתהא עיניו רואות ופיו אוכל ורגליו מהל׳
כת שבזמן שאדם מזקין הכל מסתלקות ממנו׳ ביצחק מה כת׳ ויהי כי זקן יצחק
ותכהין עיניו מר׳ ביעק׳ ועיני ישר׳ כבדו מזוקן׳ ופיו אינ׳ שכן ברזלאי אומ׳
לדוד אם יטעם עבדך את אשר אוכל׳ ד״א לעת מצוא לעת מצוי הנפש דאמ׳
ר׳ ישמעא׳ אין לך קשה כיציאת הנפש היאך יוצאה מן הגוף ר׳ חנינה אומר
כצפורן בתוך הושט שמוצ׳ אומ׳ כסולם הפיק כן הנפש יוצאה מן הגוף ראה
כזה קשה יציאת הנפש מן הגוף׳ ד״א ול׳ שרי דה שאמ׳ הכת׳ היערך שועך
ולא בצר וכל מאמצי כוח אמ׳ ר׳ אלעזר לא תהא בצר בשעת הרוה שלא
להתפלל אמ׳ הקב״ה כשם שאני זקוק להוריד גשמים וטללים לגדל צמחים
להחיות הבריות כך תהא אתה זקוק להתפלל׳ לפני ולברך אותי מעין מעשי
ולא תאמר אני ברוח מה אני מתפלל׳ וכשהגיע לך צרה תבוא ותתפלל
אלא עד שלא תבוא לך צרה הוי מקדים ומתפלל׳ אמ׳ ר׳ אלעזר אוקיר
לאסיא עד דלא תצרך ליה׳ מהו וכל מאמצי כוח אמ׳ ר׳ יוחנן שכן היו

הצדיקים עושין מאמצי כוח הגבורה תדע שהרי יעקב אבינו עדיין בנימן אצלו
הקדים והתפלל עליו ואל שדי יתן לכם רחמים מה ראה יעקב לברכם באל שדי
ללמדך שהרבה יסורין עברו על יעקב עד שהו כמעי אמו עשו מריב שנ׳ ויתרוצצו
הבנים בקרבה וכן הוא אומ׳ על ר״ד כ״ה אחיו ברח מפני עשו אחיו ללבן ראה
כמה צרות הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני היאך
שיצא לבן ורדף אחריו להרגו שנ׳ וירדף אחריו דרך שלשת ימים נמלט
ממנו בא עשו בקש עוד להרגו הפסיד עליו כל אותו עזים מאתים ותישים
עשרים גמלים מניקות פרות ארבעים יצא מעשו באת צרת דינה וצרת
רחל אחר כל הצרות בקש לנוח קמעא הוי צרת יוסף והכת׳ צווח לא שלותי
ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז אחרי כך באה צרת שמעון אחרי כך צרת
בנימן לפיכך היה מתפלל באל שדי ואומ׳ מי שאמ׳ לשמים ולארץ די יאמר
ליסורי די לפיכך כשברא הקב״ה ארץ ושמים והיו נמתחין והולכין עד
שאמ׳ להן הקב״ה דייכם לפכך כת׳ ואל שדי כיון שהלכו אחיו אצל יוסף וישא
את עיניו וירא את בנימן אחיו שמח בו שראה בו דיוקני שלאביו מיד ויצו
את אשר על ביתו לאמר מלא את אמתחותיהם ואת גביעי גביע הכסף תשים
בפי אמתחת הקטן הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם אמ׳ יוסף
אם אני משלח אותם בלילה אין כל בריה יכולה להן לפי שהן כחיות שנ׳ גור
אריה יהודה ולדן אמ׳ דן גור אריה יהי דן נחש עלי דרך נפתלי אילה
שלוחה הם יצאו את העיר לא הרחיקו אמ׳ יוסף אם ירחיקו אין כל בריה
יכולה להם קום רדוף כל זמן שאימת העיר עליהן והשגתם הוי שוגב
אותם בדברים אחת קשה ואחת רכה הלא זה אשר ישתה אדני בו והוא
נחש ינחש בו הריעותם ויאמרו אליו למה ידבר אדני כדברים האלה וימהרו
ויורידו איש אמתחתו ויחפש בגדול החל ובקטן כלה ויקרעו שמ׳ אמ׳ להן

הקב״ה אתם קרעתם בגדי אביכם בדבר שלהנס כך תקרעו בגדיכם על דבר
שלהנס אמ׳ ר׳ יצחק השבטים קרעו על בנימן ויצא ממנו מרדכי שקרע על ישר׳ בגדין
ויקרע מרדכי את בגדיו׳ ויעמס איש על חמורו לא הוצרך אחד מהן לחבירו
והיו עומדין ומחבטין לבנימן על כתיפו ואומ׳ לו איגנבא בריה דגנבתא בישתא׳
כך אמך ביישה את אבינו כך אמך בין את׳ באותן המכות שהכוהו בכתפיו זכה
שתשרה שכינה בין כתפיו שנ׳ ובין כתפ׳ שכן׳ ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף
והלא כל יום ויום יוצא לדון בבימה אלא אותו היום לא יצא אמר איני מבייש את
אחי בפני המצרים ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים לקיים מה שנ׳ והנה
השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי׳ ויאמ׳ להן יוסף מה המעשה
הזה אמ׳ להם אני אומר לכם מפני מה גנבו את הנער הזה לקסם בו לידע
היכן אחיו ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר מה נאמ׳ על כסף ראשון
ומה נדבר על כסף שנ׳ ומה נצטדק על הגביע׳ האלהים מצא את עון עבדיך
לא תקרא מצא אלא מוצא לעולם אין שני אחים נכנסין לבית המשתה ואין
נמצינו כולנו בערוגה אחת בעון אחד שהיה בידינו אמ׳ להם אחיכם זה
לא היה עמכם באותה שעה אמרו כל מה שנתפס נתפס עמו אמ׳ להן ומה
אחיכם הראשון שלא גנב ולא ציער אמרתם לו טרף טורף שגנב וצער אבו
אמרו לאבו טרף טרף והלא דברים קל והומר ומה תקלה שבאה על ידי
הצדיק הזה היה בה מחיה לכל באי עולם זכות שהביא הקב״ה על ידיהן על
אחת כמה וכמה אמן כן יהי רצון׳

ויגש אליו יהודה

ילמדינו רבינו

איזה הוא ערב שהוא חייב כך שנו רבותינו שמעון בן ננס אומ׳ איזה הוא
ערב שהוא חייב הלויהו ואני נותן לך נשא ונתן בערב ומי היה זה הערב

זה יהודה שנ׳ תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך · ויאמ׳ לא ירד בני עמ׳ וקראהו
אסון מיכאן אתה למד שהיוצא לדרך השטן מקטרגו · אמ׳ ר׳ יוסי בר חנינה
לפי ששנינו על שלש עבירות נשים מיתות בשעת הסכנה · ירד בנימן עם אחיו
ולקחו׳ צוה יוסף ונתנו הגביע בשקו עד שלא הרחיקו שלח אחריהם אמ׳ להם
הרעותם אשר עשיתם אמ׳ מי שימצא הגביע בידו יהיה לי עבד · כשנמצא
בשקו שלבנימן כל אחד ואחד הפך את פניו ומי היה כנגדו זה הערב ויגש
אליו יהודה · ויגש אליו יהודה זה שאמ׳ הכת׳ בני אם ערבת לרעיך בשעה
שבקש הקב״ה ליתן תורה לישר׳ אמ׳ להם תקבלו תורתי אמרו לו הין אמ׳
להן תנו לי ערבים שתקיימו אותה אמ׳ לו אברהם יצחק ויעקב אמ׳ להם
אבותיכם צריכין ערבים · אבר׳ אמ׳ במה אדע כי אירשנה · יצחק אהב את
עשו שונאו · יעקב נסתרה דרכו אמ׳ לו בנינו ערבים שלנו · מיד קיבלן הקב״ה
ונתן את התורה לישר׳ שנ׳ מפי עוללים ויונקים יסדת עוז · לפיכך כשישר׳
מבטלין את התורה הקב״ה פורע את הערבים שנ׳ ותשכח תורת אלהיך אשכח
בניך גם אני · מהו גם אני אמ׳ הקב״ה אני מצטער עליהן שאני מפסידן שהן
אומרים ברוך יי׳ המבורך לעולם ועד הוי בני אם ערבת לרעיך · אף יהודה
לפי שהיה ערב לבנימן · ויגש אליו יהודה · ויגש אליו יהודה · זה שאמ׳ הכת׳ ליש
גבור בבהמה · מעשה בר׳ חנינה בן דוסא שראה את הארי אמ׳ לו איחלש
לא השבעתיך שלא תיראה בארץ ישר׳ מיד ברח רץ אחריו אמ׳ לו נענתי
לך שקראתיך חלש ומי שבראך קראך גבור שנ׳ ליש גבור בבהמה · ויגש
אליו יהודה אמ׳ ר׳ יודן כשהיתה חמתו שליהודה עולה היו שתי שערות יוצאות
מתוך לבו וקורעות את בגדיו וכשהיה מבקש שתעלה חמתו היה ממלא
אפונין שלנחושת ונוטל מיהן ומכסכס בשניו וחמתו עולה ראה גבורתו
שליהודה עליו נאמ׳ חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה זה יוסף

שנ' אין נבון וחכם כמוך' כיון שראה יוסף כך שעלתה חמתו אמ' עכשו תאבד
מצר' אמ' ר' שמעון ב' לקיש משל לשני אתלטין תפושין זה בזה כיון שהרגיש
אחד מהן שהוא בא לנצח אמ' עכשו ינצחיני ואני מתבייש בפני הכל מה עשה
נישקן על שריו ושככה חמתו שלאתליטס הגדול אף כך יוסף כיון שהרגיש
ועלתה חמתו של יהודה נתירא שלא יתבייש בפני המצרים מיד אמ' לאחין
אני יוסף אחיכם' ויגש אלין יהודה זה שאמ' הכת' וסרה קנאת אפרים כנגד
מי אמ' ישעיה מקרא לא אמרן אלא כנגד יהודה ויוסף דאמ' ר' שמואל בר
נחמן אמ' ר' יונתן בשעה שהיו יהודה ויוסף מתוכחין זה עם זה אמ' מלאכי
השרת זה לזה בואו ונראה שור וארי מתנגחין זה עם זה בנוהג שבעולם
שור מתירא מפני ארי ועכשו שור וארי עומד זו קנאה ביניהם עד שיעמד
משיח לפיכך וסרה קנאת אפרים החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים
אשר היו בעיר זה חכמתו של יוסף ומה חכמתו של יוסף להלחם עם אחין
אלא כיון שראה עשרה גבורין עומדין לפנין שאחד מהן יכול להחריב עשר
מדינות נזדעזע ונפל וחכמתו הצילתו שנ' תעוז החכמה לחכם מה עשה
יוסף הישיב שומרין על הפתחים ואמ' כל מי שיכנס לקנות שבר כתבו
שמו ושם אביו כיון שהרגיש בהן שהיו בשוק שלזונות שלח שבעים גבורים
בשבילן היביאו אותן לפנין התחיל לומר להם מרגלים אתם כדרך שהוא
כת' בסדר ויהי מקץ' מה עשה ויקח מאתם את שמעון ויאסר אותו
מפני שדחפן לבור ופירש שלא יטילו עלין עצה מיד אמ' שמעון לאחין
כך עשיתם ליוסף וכן אתם מבקשים לעשות לי אמ' לו ומה נעשה ימותו
אנשי ביתינו ברעב אמ' להם עשו מה שתראו עכשו אראה מי יכנס אותו
לבית האסורים באותה שעה שלח יוסף אצל פרעה ואמ' לו שלח לי
שבעים גבורים שמצאתי לסטים ואני מבקש ליתן כבלים באותה שעה

שלח לו והיו מסתכלין אחר יוסף מה היה מבקש לעשות אמ׳ יוסף לאותן גבורים
הכניסו את זה לבית האסורים ותנו כבל ברגליו כיון שקרבו אצלו צוח בהן
כיון ששמעו קולו נפלו על פניהם ונשתברו שניהם שנ׳ כי שאגת אריה וקול
שחל ושני כפירים נתעו והיה מנשה בן יוסף יושב אצל אביו אמ׳ לו אביו
קום אתה מיד עמד מנשה והכהו מכה אחת והכניסו לבית האסורים ונתן
עליו כבל אמ׳ שמעון לאחיו אתם אומרים מכה שלמצרים זו אינה אלא
משלבית אבא כיון שראהו אחיו שהכניס מנשה את ידו ונתן את רגליו
בכבל נפלה אימה עליהן היביאו בנימן העמידוהו לפני יוסף אמ׳ להן יוסף
יוסף הזה אחיכם הקטן אמ׳ לו הין אמ׳ לו מיום שגלה יוסף אחי ירד אבי
מעל המטה וישב על גבי הקרקע ולא עוד אלא בשעה שאני רואה את
אחי כל אחד ואחד יושב אצל אחיו ואני יושב לבדי זולגין עיני דמעות
באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף עליו שנ׳ וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו על
אחיו אמ׳ ר׳ נחמן בר יצחק באותה שעה היה זמנה שלסעודה והיה
מבקש להסב לבנימן אצלו ולא היה יודע באיזה צד לעשות נטל הגביע
והריח בו אמ׳ להן הייתי יודע שיהודה הוא הבכור שהוא מדבר תחלה אני
רואה בגביע שראובן הוא הבכור ויהודה זה פשיט הוא הושיב ראובן
בראש המסובין שוב נטל את הגביע והריח בו אמ׳ לשמעון עלה והסב
אצלו שאת שני לו וכן ללוי וכן ליהודה שוב נטל את הגביע והריח בו ואמ׳
אני רואה שאתם בני אב אחד אבל אביכם נשים הרבה היו לו התחיל
קורא לדן ולנפתלי עלו והיסבו כולן דרך לידתן נשתייר בנימן אמ׳ אני
רואה לזה שהיה לו אח ופירש ממנו ואף אני היה לי אח ופירש ממני
זה יתום אף אני יתום יבוא וישב אצלי וישבו לפניו הבכור כבכורתו
וישא משאות מאת פניו הביא מתנות בסעודה נתן לכל אחד ואחד

מהן מנה שלו ונתן לבנימן מנה שלו נטל יוסף מנה שלו ונתנה לבנימן נטלה
אסנת מנה שלה ונתנתה לבנימין נטלו אפרים ומנשה מנותיהן ונתנום לו
נמצאו ביד בנימן חמש ידות לכך כת' ותרב משאת בנימן ׃ ד"א ויגש אליו
יהו' שנגשו בתוכיחות כי אדני אל תעבר עלינו מדת הדין ׃ ידבר נא עבדך
דבר באזנ' אדנ' ׃ ראוי היה לומר לפני אדני אלא ללמדך שהיה מדבר אחת
קשה ואחת רכה כי כמוך כפר' כשם שפר' רבך אוהב נשים ומחמדן כך
אתה ראית לבנימן שהוא יפה ואתה מחמדו להיות לך לעבד כי כמוך כפר'
כשם שאתה ופרעה גדולים במקומכם כך אנו גדולים במקומינו אדני
שאל את עבדיו לאמר ׃ אמ' בתחלה באתה בעלילה עלינו ׃ כמה מדינות
ירדו למצרים לשבר אוכל ולא שאלת אחד מהן שמא בתך באנו ליקח
או את אחותינו אתה סבור לישא אע"פ כן לא כסינו ממך דבר אמר לו
אף רואה כך שאת פטיש יש באחיך פטיש כמותך אמ' לו כל זאת שאתה
רואה אני ערבתי אותו לישרא' אמ' לו ומפני מה לא ערבתה את אחיך שמכרת
אותו לישמעאלים בעשרים כסף וציערת את הזקן ואמ' לו טרף טרף יוסף ׃
כיון ששמע יהודה כך צעק ובכה בקול גדול במרר נפש אמ' כי איך אעלה
אל אבי והנער איננו אתי אמר לו בוא ונתוכח ששנינו אום מלך וסרוד
זינך אמ' יהודה לנפתלי לך וראה כמה שוקים במצרים קפץ וחזר אמ' לו
שנים עשר אמ' יהודה לאחיו אני אחריב מהן שלשה ושלחו כל אחד
מכם אחד אחד ולא נשאיר בהם איש אמ' לו אחיו יהודה מצרים אינה
כשכם ׃ אם אתה מחריב את מצרים תחריב את העולם כלו באותה שעה
ולא יכול יוסף להתאפק אמ' ר' שמואל בר נחמן לסכנה גדולה ירד יוסף שאם
הרגוהו אחיו אין כל בריה בעולם מכירו ולמה אמ' הוציאו כל איש מעלי
אלא כך אמ' יוסף בלבו מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים

אמ׳ לו יהודה תדע שמתחלה לא באת עלינו אלא בעלילה בתחלה אמרת לנו מרגלים
אתם׳ שנייה לראות את ערות הארץ באתם שלישית גביע גנבתם׳ אני
נשבע בחיי אבי הצדיק׳ ואתה נשבע בחיי פר׳ הרשע׳ אם אני מוציא חרבי
מנרתיקה אמלא כל מצרים הרוגים׳ אמ׳ לו יוסף אם תוציא חרבך מנרתיקן
אני כורכו על צוארך׳ אמ׳ לו יהודה אם אפתח פי אבלע אותך׳ אמ׳ לו יוסף
אם תפתח את פיך אני סותמו באבן׳ אמ׳ יהודה ליוסף מה נאמר לאבא אמ׳
לו אמור לאביך הלך החבל אחר הדלי׳ אמ׳ לו דין שקר אתה דן אותנו׳
אמ׳ לו יוסף אין לך דין שקר כמכירת אחיכם׳ אמ׳ לו נורא דשכם דלוק בלבי׳
אמ׳ לו יוסף נורא דתמר כלתך אנא מטפי׳ אמ׳ לו יהודה רתח אנא ולית מווק
לך׳ אמ׳ לו יוסף רתיחא דידך אנא מתבר׳ אמ׳ לו יהודה עכשו אני צובע
שוקים שבמצרים בדם׳ אמ׳ לו יוסף צבועים הייתם מימיכם שצבעתם
כתונת אחיכם בדם ואמרתם טרף טרף יוסף כיון שראה יוסף שהסכימה
דעתם להחריב את מצרים אמ׳ יוסף בלבו מוטב שאתודע להם ואל יחריבו
את מצרים׳ אמ׳ להן יוסף לא כך אמרתם שאחיו שלזה מת אני אקראנו
ויבא אצלכם׳ התחיל קורא׳ בן יעקב בא אצלי יוסף בן יעקב בא אצלי
והיו נושאין את עיניהם לארבע פנות הבית׳ אמ׳ להן יוסף מה אתם מסתכלים
כאן וכאן אני יוסף אחיכם׳ מיד פרחה נשמתן ולא יכלו לענות אותו׳ אמ׳
ר׳ יוחנן וי לנו מיום הדין׳ וי לנו מיום תוכחה ומה יוסף כשאמ׳ לאחיו
אני יוסף פרחה נשמתן כשעומד הקב״ה לדין מי מכלכל את יום בואו׳ ומי
העומד בהראותו שכת׳ כי לא יראני האדם וחי על אחת כמה וכמה עשה
הקב״ה עמהם והזרה נשמתן׳ אמ׳ להם הנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימן
כי פי כלשון הקדש אני מדבר׳ לא היו מאמינים עד שפרע עצמו והראה
להן ברית מילה׳ וכל כך למה מפני שיצא מאצלם בלא חתימת זקן׳

ועכשו היה עומד כמלך כהתימת זקן · כיון שהכירוהו בקשו להרגו ס׳ ירד מלאך
ומ״דס בארבע פנות הבית · באותה שעה צוח יהודה בקול גדול ונפלו כל שוקים
שבמצרים וירד פרעה מכסאו / ונשתברו שניהם · וגבורין שהיו עומדין לפני
יוסף נהפכו פניהם ולא החזירו עד יום מותן שנ׳ שאגת אריה וקול שחל ושני
כפירים נתעו לפיכך הוא אומ׳ והקול נשמע בית פרעה ואין קול זה אלא קול יהודה
שנ׳ שמע יהוה קול יהודה כיון שראה יוסף שהיתה להם בושה גדולה אמ׳ להם
גשו נא אלי ויגשו וכל אחד ואחד היה מנשקו ובוכה עליו שנ׳ וינשק לכל אחיו ויבך
עליהם וכשם שלא פייס את אחיו אלא מתוך בכייה כך הקב״ה בבכייה הוא גואלם
שנ׳ בבכי יבאו ובתחנונים אובילם אל נחלי מים · ואת יהודה שלח לפניו ילמדינו
רבינו אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת כך שנו רבותינו אין מברכין על
הנר עד שיאותו לאורו ומניין למדו מן הקב״ה שנ׳ וירא אלהים את האור כי טוב
ואחר כך ויבדל אלהים בין האור ובין החשך ר׳ זעירא בר אבהו אמ׳ מיכאן שאין
מברכין על הנר עד שיאותו לאורו אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי אמ׳ הקב״ה היו מנטרין
את המצוות שהן שלוחי · ושלוחו של אדם כמותו · אם כבדת אותם כאלו לי
כיבדת · ואם בזית אותם כאלו בזית לכבודו · אין לך שכיבד את המצוות ועשה
את התורה כיעקב · שנ׳ ויעקב איש תם יושב אוהלים : ונתיסר בבנו אמ׳ ר׳ לוי
הקב״ה חייך אחד אבדת תמציא שלשה · יוסף ומנשה ואפרים · כיון שבאו ומתע״ס
בשרו אותו שיוסף חי · שלח יהודה לפנין · ואת יהודה שלח לפניו זה שאמר
הכת׳ המשל ופחד עמו · עושה שלום במרומיו אמ׳ ר׳ שמעון הרקיע של מים
והמלאכים של אש · שנ׳ עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט · ואין
המים מכבין את האש ולא האש שורף את המים · יהודה ויוסף · זה ארי וזה
שור · אתמול מתנגחין ועכשו הוא משלחו ואת יהודה שלח לפניו · ויאסר
יוסף מרכבתו אמ׳ ר׳ יודן בשם ר׳ אבהו שני בני אדם ראוה כבוד מה שלא ראתה

בריה בעולם יתרו ויעקב׳ יתרו כשבא אצל משה בת׳ בו ויצא משה לקראת
חותנו מה היה רואה׳ משה יוצא ואינו יוצא׳ שרי אלפים ושרי מאות יוצאין
ולא היה יוצא שבעים זקנים יוצאין ולא היה אהרן יוצא׳ כהן גדול ולא היה
יוצא התחילו כל ישראל יוצאין לקראת יתרו׳ ואף יעקב כשבא אצל יוסף
מה כת׳ בו ויאסר יוסף מרכבתו מי היה רואה ליוסף יוצא ולא היה יוצא לקראת
אביו׳ עבדי פרעה וזקנים יוצאין זקני ארץ מצרים יוצאין׳ ולא היה יוצא
לקראת אביו׳ עבדו פרעה וזקנים שלביתו יוצאין ולא היה יוצא כל מצרים יוצאין ויו׳ יוצא
לקיים מה שנ׳ כבוד חכמ׳ ינחלו אמ׳ הקב״ה בעולם הזה חלקתי כבוד לזקינים
ולעתיד לבוא נגד זקיניו כבוד׳ ואת יהודה שלח לפניו זה שאמ׳ הכת׳ זאב
וטלה ירעו כאחד בוא וראה כל מה שהכה הקב״ה בעולם הזה הוא מרפא
אותו לעולם הבא׳ העוורים אז תפקחנה עיני עורים ואזני חורשים תפתחנה
אז ידלג באיל פסח׳ ותרון לשון אלם הכל מתרפאין וכשם שאדם הולך כך
הוא חוזר שנ׳ תתהפך כחומר חותם ותיצבו כמו לבוש צא למוד משמואל כהעלו
אותו שאול אמ׳ לאשה מה תארו ותאמר איש זקן עולה והוא עוטה מעיל וכן
הוא אומ׳ ומעיל קטן תעשה לו אמו׳ ללמדך שכשם שהיה הולך הוא בא שלא
יאמרו אחרים המית אחרים החיה׳ אמ׳ הקב״ה יעמדו כמו שהלכו ואחר
כך הוא רופא אותן׳ למה לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה׳ ואחר כך החיות
מתרפאות זאב וטלה ירעו כאחד ואריה כבקר יאכל תבן׳ ונחש עפר
לחמו למי שאינו מתרפא למה שהוא הוריד הבריות לעפר׳ דא זאב וטלה
זאב זה בנימין׳ שנ׳ בנימין זאב יטרף׳ וטלה אלו השבטים שנ׳ שה פזורה ישראל ירעו
כאחד אימתי כשירד בנימן עמהם היה יעקב אומ׳ לא ירד בני עמכם׳ כיון
שהגיעה שעה וירד עמהן היו ממתינין אותו ומשמרין אותו וכן יוסף וישא
עיניו וירא את בנימן אחיו׳ ואריה כבקר יאכל תבן זה יהודה גור אריה יהודה׳

כבקר זה יוסף בכור שורו הדר לו נמצאו אוכלין כאחת וישבו לפניו הבכור
כבכורתו׃ וישא משאת מאת פניו אליהם ותרב משאת בנימן הוו׳ ואריה
כבקר יאכל תבן ואת יהודה שלח א״מ הכ״ת וסרה קנאת אפרים לפי שהיה יעקב
סבור שיהודה הרג את יוסף בשעה שהביאו לו את הכתנת׳ שנ׳ ויכירה ויאמר
כתנת בני חיה רעה ואין · חיה אלא יהודה גור אריה יהודה והיה יעקב אומר
ליהודה אתה הוא שטרפת אותו לפיכך ויקרע יעקב שמלותיו׳ ויקומו כל בניו
וכל בנותיו לנחמו מהו כי ארד אל בני אבל שאלה א״ל אני מת עם מיתת הרשעים
לעולם הבא שהבטיחני הקב״ה על שנים עשר שבטים והרי נטרף אחד מהן
שמא לא זכיתי בהן ואני מת בשני עולמות לפיכך נא׳ כי ארד אל בני אבל
שאלה · רצונך לידע כיון שראה אותו חי א״ל אמותה הפעם למה א״ל הק׳ למה
א״ל כשבאו ואמרו לי יוסף נטרף ואמרתי שאני מת שני פעמים עכשו כשראיתי
אותו חי מבוט׳ אני שאני מת אלא עכשו בלבד אמותה הפעם׳ ויבך אותו אביו
מה כת׳ אחרין והמדנים מכרו אותו אל מצרים לפוטיפר א״ל הקב״ה ליהודה
אין לך בנים עד עכשו ואין אתה יודע צער בנים׳ אתה צערת את אביך והטעית
אותו בטרף טורף יוסף חייך תשא ותקבור את בניך ותדע צער בנים מה כת׳
אחרין וירד יהודה מאת אחיו מלמד שנתנדה מאחיו שבשעה שא״ל לכו ונמכרנו שאלמלא
אמר להם לכו והחזירוהו שומעין היו לו לפיכך וירד יהודה׳ וירא שם יהודה׳ וילדה ער ואונן
וימת ער ואונן וכל אותן השנים שהיה יוסף חוץ לאביו היה בלבו של יע׳ שיהודה
הרגו מניין אתה למד מבנימן שכך כת׳ שא״ל יהודה ליוסף כי עבדך ערב את
הנער כיון שנתן נפשו על בנימן ונתודע יוסף נמצא יהודה נקי מכל אותן
הדברים לפיכך וסרה קנאת אפרים לכך ואת יהודה שלח לפניו׳ ואת יהודה
שלח לפניו זה שא״מ הכ״ת הנה שלחתי מלאכי ומנה דרך לפני בוא וראה כל מה
שאירע ליוסף אירע לציון׳ ביוסף כת׳ וישראל אהב את יוסף׳ בציון אוהב יי׳

שערי ציון · ביוסף כת׳ וישנאו אותו אחיו ולא יכלו דברו לשלום · בציון נתנה
עלי בקולה · ביוסף הנה אנחנו מאלמים אלומים · בציון בא יב׳ בר׳ נש׳ אלומותיו ·
ביוסף המלוך תמלוך עלינו · בציון בשוב יי׳ את שבות ציון היינו כחולמים ··
ביוסף הבוא נבוא אני ואמך ואחיך · בציון אפיים ארץ ישתחוו לך · ביוסף לך
נא ראה את שלום אחיך · בציון ודרשו את שלום . העיר · ביוסף ויראו אותו
מרחק · בציון וזכרו מרחק את יי׳ ביוסף ובטרם יקרב אליהם · בציון על
עמך יערימו סוד · ביוסף ויפשיטו את יוסף · בציון והפשיטו אתך בגדיך · ביוסף
ויקחוהו וישליכוהו · בציון צמתו בבור חיי · ביוסף והבור רק אין בו מים · בציון
ובבור אין מים כי אם · ביוסף וישבו לאכל לחם · בציון מצרים נתנו יד אשור
לש׳ לח׳ · ביוסף וימשכו ויעלו את יוסף · בציון וימשכו את ירמיה בחבלים · ביוסף
ויקרע יעקב שמלותיו · בציון לבכי ולמספד ולקר׳ · ביוסף ויקומו כל בניו וכל
בנתיו לנחמו · בציון של תחיינו לנחמני · ביוסף והמדנים מכרו אותו · בציון ובני
ירושלים מכרו לעבדים · ומה שאירע ליוסף טובות אירע לציון טובות · ויהי
יוסף יפה תואר ויפה מראה · בציון יפה נוף משוש כל הארץ · ביוסף איננו גדול
בבית הזה · בציון גדול יהיה כבוד הבית הזה · ביוסף ויהי יי׳ את יוסף · בציון
והיו עיני ולבי שם כל הימ׳ · ביוסף ויט אליו חסד · בציון זכרתי לך חסד נעוריך ·
ביוסף ויגלח ויחלף שמ׳ · בציון אסל׳ יי׳ בנות ציון · ביוסף רק הכסא אגדל
ממך · בציון יקראו לירושלם כסא יי׳ ביוסף וילבש אותו בגדי שש · בציון עורי
עורי לבשי עזך ציון · ביוסף ואת יהודה שלח לפניו · בציון הנני שולח מלאכי
לפניך ופנה דרך יי׳ · ואת יהודה שלח לפניו להתקין לו בית תלמוד שיהא
מורה שם תורה שיהא מלמד את השבטים · תדע לך שהוא כן כיון שהלך
יוסף מאצלו היה יודע באיזה פרק פירשתי ממנו שהיה שונה אותו · כיון
שבאו אחי יוסף ואמרו לו עוד יוסף חי ויפג לבו כי לא האמין להם נזכר יעקב

באיזה פרק פירש ממנו אמ' יודע אני שבפרק עגלה פירש ממנו יוסף יתן להם
סימן באידה פרק פירש ממני ואני מאמין לכם ואף יוסף מכר באיזה פרק
פירש מאביו מה עשה יוסף נתן להם עגלות טוען שראה יעקב את העגלות
ותחי רוח יעקב אביהם ללמדך שבכל מקום שהיה הולך היה עוסק בתורה
כשם שהיו אבותיו ועד עכשו לא נתנה התורה והרי כת' באבר' עקב אשר
שמע אבר' בקולי וישמר מש' ומהיכן למד אבר' את התורה א"ל שמעון בן
יוחאי נעשו שתי כליות כשני כדי מים והיו נובעין תורה שנ' אף לילות
יסרוני כליותי · ר' לוי או' מעצמו למד את התורה שנ' מדרכיו ישבע סוג לב
ומעליו איש טוב והיה מלמד לבניו תורה שנ' כי ידעתיו למען אשר יצוה את
בניו ואת ביתו אחריו אמ' לו הקב"ה אתה למדת תורה לבניך בעולם הזה אבל
לעולם הבא אני מלמדם תורה שנ' וכל בניך למודי יי' ורב שלום בניך אמן
וכן יהי רצון

ויחי יעקב בארץ מצרים

ויקרבו ימי ישר' למות זה שא' הכת' כי גרים ותושבים
אנחנו ככל אבותינו כצל ימינו על הארץ ואין מקוה. כצל ימינו ולווי כצלו
שלכותל או כצל האילן או כצלו שלעוף שנ' ימיו כצל עובר כצל ימינו על
הארץ מקוה אין מי מקוה שלא ימות הכל אומרין בפיהן שהן מיתים אבר'
או' אנכי הולך ערירי · יצחק בעבור תברכך נפשי בטרם אמות · יעק' אמותה
הפעם ושכבתי עם אבתי · אימתי בשעה שנטה למות שנ' ויקרבו ימי ישר'
למות זה שא' הכת' אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח ואין שלטון ביום
המות ואין משלחת במלחמה ולא ימלט רשע את בעליו א"ר יהושע דסכנין
בשם ר' לוי החצוצרות שעשה משה במדבר סיני כיון שנטה למות גנזן
הקב"ה שלא יהא אחד תוקיע בהן לקיים מה שנ' אין שלטון ביום המות ·
ד"א אין שלטון ביום המות כשעשה זמרי אותו מעשה מה עשה פנחס ויבא

אחר איש ישרא' אל הקובה והיכן היה משה פנחס היה מדבר לפני משה אלא
לקיים מה שנ' אין שלטון ביום המות אלא לשון השפלה כיתנה הישועה לפנחס
והשפיל את משה ואף דוד כת' בו והמלך דוד זקן כיון כשנטה למות ויקרבו
ימי דוד למות ואף יעקב כשנטה למות התחיל משפיל עצמו לבני יוסף ויאמ'
לו אם נא מצאתי חן בעיניך אימתי כשקרב למיתה. ויקרבו ימי ישרא' למות
אמ' ר' שמעון בן לקיש הייך אתה שוכב ואין אתה מת' ויקרבו מהו ויקרבו
אמ' לו הקב"ה היום קובל עליך לומ' כי יהוה יקום כאדם שהוא אומ' כל קרב
על חבירו הוי ויקרבו אמרו רבותינו כל מי שנ' בו הקרבה לא הגיע לימי
אבותיו דוד כת' בו קריבה ויקרבו ימי דוד לומ' לא הגיע לימי אבותיו בועז
עובד ויישי' עובד אמרו רבותינו יתר מארבע מאות שנה חיה ודוד לא
חיה אלא שמנים לא הגיע לימי אבותיו' עמרם חיה מאה ושלשים ושלש
שנה משה לא חיה אלא מאה ועשרים לפיכך הן קרבו ימיך לומ'' יעקב כת'
בו קריבה שלא הגיע לימי אבותיו אבר' חיה מאה ושבעים וחמש שנים
יצחק חיה מאה ושמנים' יעקב חיה מאה וארבעים וז' לפיכך כת' בו קריב.
ויקרבו ימי ישרא' לומ' ויקרא לבנו ליוסף למה לא קרא לראובן ושמעון ולוי אלא ליוסף
ללמדך שהכל מכבדין למי שהשעה בידו ועוד היתה ספוקה בידו לעמוד
בצוואתו ויאמ' לו אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תקבריני במצרים כשנולך
אמרתי אמותה הפעם ועכשיו אפלו אדם בספינה הנפש הולכת אחר
אבותיו ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם שהיו
מחבבין את הקבורה' בקברי אשר כריתי לי' ועשה עמדי חסד ואמת'
שלאקרחש חסד ° של[illegible] שהוא אומ' חסד ואמת' למה משל הדיוט אומ' מית בריה
דרחמיך טעון מית רחמך לא תטעון אמ' לו אם עשית עמדי חסד אחר
מיתתי הוא חסד של אמת אל נא תקבריני במצרים שסופה ללקות בכנים

ויהיו מרחשות תחתי לפיכך אל נא׳ · ד״א למה לא בקש יעקב להקבר במצ׳
שלא יעשוהו המצרים ע״ז שכשם שנפרעין מן העובד כך נפרעין מן הנעבד׳
דכת׳ ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וכן את מוצא בדניאל כיון שפתר
חלומו של נבוכד נצר מה כת׳ אחרין באדין מלכא נבוכד נצר נפל על אנפוהי
ולדניאל סגיד אבל דניאל לא קיבל למה שכשם שנפרעין מן העובד כך נפרעין
מן הנעבד וכן אתה מוצא בחירם כיון שעשה עצמו אלוה מה כת׳ אחרין
יען גבה לבך ותאמר אל אני אמ׳ לו הקב״ה הנה חכם אתה מדניאל שנבוכד
נצר בקש לקרבלו ולא קיבל ואת עושה עצמך אלוה מה כת׳ שם על ארץ
השלכתיך לפני מלכים נתתיך לראוה בך׳ ויעקב אמ׳ שלא יפדו בי המצ׳
שהן משולין בחמורים שנ׳ אשר בשר חמורים בשרם׳ ואני משול בשה
שה פזורה ישראל׳ וכת׳ ופטר חמור תפדה בשה שלא יפדו בי המצרים
הוי אומר אל נא תקברני במצרים׳ למה שהאבות תובעין ומחבבין קבורת
ארץ ישראל׳ שמיתי ארץ ישראל נגערין תחלה לימות המשיח ואוכלין שנות
המשיח׳ אמ׳ ר׳ אלעזר דברים כגון אמ׳ ר׳ חנינה דברים בגי אמ׳ ר׳ יהודה דברים
בגי מהו דברים בגי אתהלך לפני יי׳ בארצות החיים׳ אמרו רבותינו שני דברים
אחד בשם ר׳ חלבו למה מחבבין האבות קבורת ארץ ישראל מפני שמיתי ארץ
ישראל נגערין תחלה לימות המשיח ואוכלין שנות המשיח ור׳ חנינה אומ׳ מי שמת
בחוצה לארץ ונקבר שם שני מיתות יש בידו שכך כת׳ ואתה פשחור וכל
אנשי ביתך תלך בשבי ובבל תבוא ושם תמות הוי בידו שני מיתות לפיכך ישר׳
אומ׳ אל נא תקברני במצ׳׳ אמ׳ ר׳ סימון מה הפסידו הצדיקים הקבורים בחוצה
לארץ מה הקב״ה עושה להם מחלות בארץ ונעשה אותן כמערות הללו
והן מתגלגלין ובאין עד שמגיעין לאר׳ ישר׳ כיון שמגיעין לארץ ישראל
הקב״ה נותן בהם רוח של חיים והן עומדין שנ׳ הנני פותח את קברותיכם [illegible]

והבאתי אתכם אל אדמתכם ישראל ואחר כך ונתתי רוחי בכם וחייתם אמר רבי
שמעון בן לקיש מקרא מלא הוא כיון שמגיעין לארץ ישראל נותן בהם נשמה
שנ׳ נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה׳ מעשה בל ור׳ אלעזר שהיו
מהלכין בפיולי שחוץ לטבריה ראו ארון של מת שבא מחוצה לארץ להיקבר
בארץ ישראל אמ׳ ר׳ אלעזר מה הועילה זה שיצאה נשמתו בחוצה לארץ ובא
להיקבר בארץ ישראל אני קורא עליו ונחלתי שמתם לתועבה בחייכם ולא
עליתם ותבואו ותטמאו את ארצי במיתתכם׳ אמ׳ לו כיון שנקבר בארץ
ישראל הקב״ה מכפר לו שהרי נאמ׳ וכפר אדמתו עמו ור׳ יוחנן כשהוה מסתלק
מן העולם אמ׳ לאותו שצריך להיטפל בו קברו אותי בכלים צבועים לא לבנים
ולא שחורים שאם עמדתי בין הצדיקים לא אבוש ואם עמדתי בין הרשעים
לא אכלם ר׳ יאשיה כשהיה נפטר מן העולם אמר למי שהוא עומד עליו
קראו לי לתלמידי אמ׳ להם קברו אותי בכלים לבנים למה שאיני בוש
במעשי להקביל פני בוראי׳ מעשה ברבינו הקדוש כשהיה מסתלק מן העו׳
צוה שלשה דברים אמ׳ להן אל תזוז אלמנתי מתוך ביתי ואל תספדוני
בעיירות שבארץ ואל תניחו לנכרי שיגע במטתי׳ אלא מי שנטפל בי בחיי
יטפל בי במיתתי יהודה דר בציפרי שבע עשרה שנים וקרא על עצמו׳ ויחי
יעקב בארץ מצר׳ והיה יהודה בציפורין שבע עשרה שנה וכל אותן שלש
עשרה שנה לא מתה חיה בארץ ישראל ולא הפילה אשה עוברה בארץ
ישראל בסוף שלש עשרה שנה כעס רבינו הקדוש על ר׳ חייא הגדול נכנס
אליהו ז״ל אצל רבינו הקדוש בדמותו של ר׳ חייא נתן ידו על שנו ונתרפא
למחר נכנס ר׳ חייא אצלו אמ׳ לו היאך ר׳ שנך מהו עושה אמ׳ לו משעה שנתת
ידך עליך אתמול נתרפית ב[illegible] שעה אמ׳ ר׳ חייא אילכם חיות שבארץ
ישראל אילכם עוברות שבארץ ישראל אפילו כיון שאמ׳ לו ר׳ חייא ו[illegible]

הייתי אני שנתתי ידי על שינך ירע׳ שהוא אליהו ז״ל מן אותה שעה התחיל
נוהג כל חייו בכבוד׳ ושכבתי עם אבותי אמ׳ לו יעקב ליוסף אם אתה עושה
כשם שאמרתי לך יפה ואם לאו מיד נפשי יוצאה ממני אמ׳ לו כך אני
עושה לך אמ׳ לו השבעה לי וישבע לו וישתחו ישרא׳ כיון שנסתלק מה כת׳
שם ויעשו בניו לו כן כאשר צום אמ׳ הקב״ה בעולם הזה אין המות מניח
לאדם אבל לעולם הבא בלע המות לנצח כיון שבלע המות וגלתי בירושלם
וששתי בעמי׳ ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה
ילמדינו רבינו מהו לברך על הנר ועל הבשמים שלמיתים כך שנו רבותינו
אין מברכין לא על המאור ולא על הבשמים שלמיתים מאי טעמא דכת׳
לא המתים יהללו יה׳ אמ׳ ר׳ לוי מיתי אומות העולם מיתים אבל מיתי ישרא׳
אינן מיתין מפני שזכותן החיים עומדין שכן אתה מוצא כשעשו ישרא׳
אותו מעשה אלולא שהזכיר משה רבינו זכות אבות כבר היו ישרא׳ אבודין
מן העולם שנ׳ זכור לאבר׳ ליצ׳ ולי׳ע׳ עב׳ לפיכך קשה לפני הקב״ה לגזור
מיתה על הצדיקים שנ׳ יקר בעיני ייי המותה לחסידיו מה הקב״ה עושה מראה
להן מתן שכרן כדי שיתבעו מיתה בפניהם ר׳ אבהו כשנטה למות הראהו
הקב״ה מתן שכרן ותמה ואמ׳ כל אלה לאבהו׳ התחיל קורא עצמו אני
אמרתי לריק יגעתי אכן משפטי את ייי מיד נתאוה למיתה ואף אבר׳ תבע
מיתה בפיו שנ׳ ואנכי הלך ערירי אמ׳ לו הקב״ה ואתה תבוא אל אבותיך בשלום
יצחק תבע מיתה בפניו שנ׳ ואברכך לפני ייי לפני מותי לכך כת׳ ויגוע
יצחק וימת׳ יעקב תבע מיתה שנ׳ אלכה ואראנו בטרם אמות אמר לו
הקב״ה אתה אמרת אלכה ואנ׳ הלך וישב שבע עשרה שנה וחלה ויהי אחר
הדברים האלה ויאמ׳ ליוסף הנה זה שאמ׳ הכת׳ כי מבורכיו יירשו ארץ ומקלליו
יכרתו אמ׳ ר׳ מאיר כל המברך את השכינה שנ׳ כי מברכיה לא נאמ׳ אלא

מב׳רכין אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי כל העוזר את ישר׳ כאלו עוזר את השכינה
שנ׳ אורו מרוז אמ׳ מלאך ייי אורו ארור יושביה כי לא באו לעזרת ייי וכי צריך
סיוע אלא ללמדך שכל העוזר את ישר׳ כאלו עוזר את השכינה׳ אמ׳ ר׳ ישמעאל
אתה מוצא שהצדיקים מברכין לבניהן בשעת מיתתן שכן יצחק אומ׳ לעשו
ואברכך לפני ייי לפני מותי לפיכך כשחלה יעקב נטל יוסף שני בניו והכניסן
על אביו שיברכם׳ ויהי אחרי הדברים מה כת׳ למעלה מן הענין ויקרבו
ימי ישר׳ למות ויקרא לבנו ליוסף שהשעה עומדת לו והנביא צווח לך עמי
בא בחדריך אמ׳ הקב״ה אני אמרתי שתהיו מטמינין עצמכם ותתנו מקום
לשעה נבות לא נתן מקום לשעה ואבד סקל נבות׳ וימת׳ מרדכי עמד
עמד כנגד השעה והיה לו להחניף לרשע ולפי שעמד כנגד המן הרשע
קמעה כבר היו ישר׳ כולין מן העולם׳ דוד ברח וימלט מפני שאול וכן ברח
מפני אבשלום בנו וכן משה ויברח מפני פרעה׳ ויעקב ברח מפני עשו ויברח
יעקב שדה ארם ואף אבות העולם נתנו מקום לשעה והחניפו למי שהשעה
עומדת לו׳ אברהם נטפל לשרה למען ייטב לי בעבורך׳ ויצחק החניף לעשו
ר׳ יצחק החניף לעשו ויאהב יצחק את עשו׳ ואף כן יעקב קרא ליוסף ושכב׳
יתי עם אבותי אמ׳ לו באיזה מקום אמ׳ לו בקברו אשר כריתי לי וכי חופר
קברות היה יעקב אבינו אלא כשמת יצחק אמ׳ יעקב אפשר יקבר עשו
הרשע בקבורת הצדיקים מה עשה הביא כל כספו וזהבו ועשה מהן כרי
אמ׳ לעשו מה אתה מבקש הכרי הזה או הקבר׳ נטל עשו את הכרי ויעקב
נטל את המערה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה רבותינו אומרין אפרים
אמ׳ שהוא עוסק בתורה לפני יעקב ולמה ויתחזק ישר׳ וישב על המטה
אמ׳ אע״פ כן שהוא בני מלך הוא׳ ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי׳ ויאמר אלי
הנני מפרך והרביתיך התחיל עושה את בני יוסף שבטים אפרים ומנשה

ברא

כראובן ושמעון · וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה אמ׳ ר׳ יהודה בר׳
שלום וכי לא היה מכירן כל יום שיושבין ועוסקין בתורה לפניו ועכשו הוא
אומר מי אלה · לאחר שהיו משמשין אותו שבע עשרה שנה · שהיה כמ׳ל׳
אלא שראה לירבעם בן נבט ולאחאב בן עמרי עומדין מאפרים עו״ז ונס׳
תלקה רוח הקדש ממנו כשראה יוסף כך מיד משתטח בקרקע וביקש
רחמים לפני הקב״ה ואמ׳ רבון העולמים אם הן ראויין לברכה אל תחזיריני
היום בבושת פנים מיד הכנים הקב״ה רוח הקדש ביעקב וחזר וברכן
ומניין שכן כת׳ ואנכי תרגלתי לבית אפרים קחם על זרועותיו · תרגלית
רוח הקדש ליעקב באפרים אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמן שני פעמים נסתלקה
רוח הקדש מיעקב באותה שעה אחת שבקש לברך אפרים ומנשה וכשבא
לגלות את הקץ וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים התחיל מברכן
וידגו לרוב בקרב הארץ בישרו שעתידין בני אפרים להיות ניצודין כדגים
ויאמרו לו אמר נא שבלת ויאמר סבלת׳ וירא יוסף כי ישית אביו יד
ימינו אמ׳ לו ידי אתה מבקש שרפשה לשר המלאכים אמ׳ ר׳ יוחנן כשני
עמודים שבתוך רמוסין שבטבריה כך היו זרועותיו של יעקב ויאמ׳ יוסף
אל אביו לא כן אבי · וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי בני שרואה אני
לגדעון עומד ממנשה ואולם אחיו הקטן זה יהושע שעמד מאפרים׳
ויברכם ביום ההוא לאמר עשה אפרים ראשון למנשה ואימתי ברכתן
נתקיימה בחנוכת הנשיאים שהקריב אפרים ביום השביעי ומנשה ביום
השמיני לקיים מה שנ׳ מקים דבר עבדו׳ ויקרא יעקב אל בניו ילמדנו
רבינו העובר לפני התיבה מהו שיענה אמן אחר הכהנים כך שנו רבותינו
העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים ראה כמה חביב לפני
הקב״ה העובר לפני התיבה שאינו עונה אחר הכהנים אמן · אמ׳ ר׳ חנין
עשרה נכנסין לבית הכנסת ואחד מהן פורש על שמע עליו נאמ׳ כשושנה

כנן החותים אמ׳ הקב״ה לשעבר הייתי מבקש לברך את עולמי שנ׳ ויברך
אלהים את נח ויי׳ ברך את אברהם בכל ויברך אלהים את יצחק׳ וירא
אלהים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו מיכאן ואילך יהיו
הכהנים והצדיקים מברכין אתכם מנין זכו הכהנים לברכות שיהיון
מברכין את ישראל אמ׳ ר׳ אלעזר בן עזריה מיצחק שבת׳ בו נלכה ערכה
ואין כה אלא ברכה כה תברכו ורבנן אמרי ממתן תורה כה תאמ׳ לבית
יעקב׳ ויקרא יעקב אל בניו זה שאמ׳ הכת׳ מסיר שפה לנאמנים וטעם
זקנים יקח׳ הכת׳ מדבר ביצחק ויעקב ששניהן בקשו לגלות מסטריו שלהקב״ה
יצחק ויקרא את עשו בנו הגדול בקש לגלות לו את הקץ והעלים הקב״ה
ממנו׳ יעקב בקש לגלות לבניו את הקץ׳ ויקרא יעקב אל בניו למה
הדבר דומה לעבד שהאמינו המלך על כל מה שבידו בא העבד למות
קרא לבניו לעשותן בני חורין ולומ׳ להן היכן דיאתיקי שלהן זה אחי שלהן
ידע המלך הדבר עמד לו למעלה ממנו ראה אותו המלך והפליג את הדבר
שהיה מבקש לגלות להן התחיל אומ׳ להן בבקשה מכם אם עבדיו של מלך
היו מכבדין אותו כמו שהייתי אני מכבדו כך ויקרא יעקב אל בניו לגלות
להן את הקץ נגלה עליו הקב״ה אמ׳ לו לבניך אתה קורא׳ לי לאו שכן
ישעיה אומ׳ ולא אותי קראת יעקב כיון שראה יעקב התחיל אומ׳ לבניו
בבקשה מכם היו מכבדין להקב״ה כשם שכיבדוהו אבותי שנ׳ האלהים
אשר התהלכו אבותי לפניו אמ׳ לו יודעים אנו מה בלבך׳ שמ׳ ישראל
ייי׳ אלהינו ייי׳ אחד׳ כיון ששמע מהן כך מיד וישתחו ישראל על ראש
המטה התחיל אומ׳ בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד׳ אמר
הקב״ה כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקר דבר׳ אין המדה
הזו שלך׳ הולך רכיל מגלה סוד׳ ונאמן רוח מכסה דבר׳ ויקרא יעקב
אל בניו זה שאמ׳ הכת׳ אקרא לאלהים אל עליון לאל גומר עלי׳ אמ׳ ר׳ יהושע

בן לוי שלשה דברים גזרו בית דין שלמטן ואו׳ הן בימי עזרא בשעה שעלו
מבבל בקש הקב״ה להתיר להם את המעשרות מה עשו עמדו וגזרו על עצמן
שיהיו מעשרין שנ׳ ואת ראשית עריסותינו ותרומותינו ופרי תירוש ויצהר
נביא לכהנים ומעשר אדמתינו ללוים מה עשו כתבו בספר וחתמו אותו ונתנו
אותו בהיכל למחר נכנסו ומצאו אותו חתום ומנין שכך כת׳ ובכל זאת
אנחנו כורתים אמנה וכותבים על החתום מיכאן שהסכים הקב״ה עמהן׳
ואחד בימי מרדכי ואסתר מה כת׳ קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם
ומנין שהסכים הקב״ה עמהן דכת׳ וקבלו היהודים קבל רבן שליהודים׳ ואחד
בימי יהושע בשעה שנכנסו ישר׳ לארץ אמ׳ להן יהושע והיתה העיר חרם
היא ואין אתה מוצא שנצטוו על כן אלא יהושע מעצמו אמ׳ ומנין שהס׳
כים הקב״ה על ידו׳ הוי אקרא לאלהים עליון לאל גומל עלי׳ ד״א אקרא
לאלהים עליון מדבר ביעקב שנכנסו כנען לכרכן התחיל מחלק להם פרספאות
ומנין שהסכים הקב״ה עמו׳ אתה מוצא על כל ברכה וברכה אימתי בשעה
שהיה מסתלק מן העולם הוי ויקרא יעקב אל בניו אמ׳ ר׳ פנחס הכהן בר
חמא ור׳ יהודה בר שלום מהו האספו הטהרו כענין שנ׳ תסגר שב׳ ימ׳ מ׳ למ׳
ואח׳ תיאסף׳ ד״א האספו מינה אותם זקנים שנ׳ אספה לי שבע׳ איש
האספו הקבצו הודיען שהן גולין שע׳ פעמים מישמינה שהן שבעים זקינים
התחיל מוכיחן ׳ ראובן בכורי אתה ומאותה שעה זכו ישר׳ להיות אומרים
שמע ישר׳ באידה צר כשהיה יעקב מסתלק מן העולם הרהר בלבו ואמ׳
אברהם אבי הוליד את יצחק אבי ואת ישמעא׳ יצחק אבי הוליד אותי ואת
עשו שמה אני יש במטתי פסולת כיון ששמעו כך אמרו כולן כפה אחד
שמע ישר׳ ייי׳ א׳ ייי׳ אחד ׳ושמעו אל ישר׳ אביכם ראובן בכרו אתה
אתה בכרי וטיפה ראשונה שלי שעשותי שמנים שנ׳ אפילו קרו לא ארע
לי בכדי אתה דומה לי יתר שאת ויתר עז שלשה כתרים היו בידך כהונה

שנ׳ חטא ישר׳
וגם עברו את
בריתי

מלכות ובכורה׳ שאת זו כהונה וישא אהרן את ידיו׳ עז׳ זו מלכות ויתן
עוז למלכו׳ יתר׳ בכורה שהיא שני חלקים לתת לו פי שנים ואמת אותם
מי גרם לך פחז כמים לפיכך אל תותר מהו פחז נוטריקון ר׳ אליעזר אומ׳
פחז׳ פשעת׳ חטאת׳ זנית׳ ר׳ יהושע אומ׳ פחזת׳ הסכת עול מצוותיך זעת
מן החטא ר׳ היה מסרס את התיבה זעת חרדת פרח חטאך׳ פחז׳ פ
פסעת על דת׳ ה׳ חללת בכורתך׳ ז׳ זר כעשית׳ כמים מהו אדם אסיש
בידו קיתון שלמים ונשפך אין משייר בו כלום׳ אבל ישבו שמן או דבש
משייר בו כלום לכך אמ׳ כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אימתי
בשעת דודאים המעט קחתך את אישי לכך ישכב עמך הלילה׳ חללת
יצועי עלה׳ תהיה מרוחק שנ׳ ומשה עלה אל האלהים ויקרבך ויאמ׳ לך
יחי ראובן ואל ימות יצא ראובן ואזנו מקוטפות התחיל קורא לשמעון ולוי
אחים׳ אחים לדינה ולא אחים ליוסף שהם מכרוהו אמ׳ ר׳ שמלאי בראות
כת׳ למען הציל אותו מידם הרי שלא היה במכירת יוסף ואף יהודה אמ׳ להן
מה בצע כי נהרג את אחינו וארבעה אלו היו גדולים נמצאת למד ששמעון
ולוי מכרוהו שבשעה שירדו למצרים נתן עיניו בשמעון ויקח מאתם את
שמעון ויאסר אותו לעיניהם לפיכך קרא לשניהם פה אחד שמעון ולוי
אחים כלי חמס מכורותיהם אמ׳ להם כלים שבידכם המוסין גזולין
הן לעשו שנ׳ לו ועל חרבך תחיה כלים שלחמס ואין חמס אלו עשו מחמס
אחיך יעקב׳ מכורותיהם לשון יוני הוא שקוראין לחרבות מכירין ויש
אומרין מכוריתיהן מגוריתיהן כמה דאת אמ׳ מכורותיך ומולדותיך׳
בסודם אל תבוא נפשי כשיעמד זמרי ויעשה ככזבי אל יזכר כפשיעתם
וכן הוא אומ׳ ושם איש ישראל המכה זמרי בן סלוא כנה שמו ושם אבן
ובכל ישראל לא היו שמות אלו׳ בקהלם אל תחד כבודי כשיקהיל קרח
את כל העדה לחלק על משה אל תחד כבודי אל יתיחד כבודי בהם אל

ויקח קרח ב׳ יצהר בן קהת ב׳ לוי ולא נאמ׳ בן יעקב והיכן יזכר שמי על הדוכן
ואלה העומדים ובניהן הימן בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל׳ כי באפם הרגו איש
וכי איש אחד הרגו והלא ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר אלא שחשבו לפני
הקב״ה ולפניהם כאיש אחד וכן הוא אומ׳ הן הגוים כמר מדלי לשון יוני קורין אומות
הן וכן הוא אומ׳ והכית את מדין כאיש אחד׳ כי יצא בן סוס ורוכבו רמה בים
ארור אפס לא קלל אלא לאפס הוא שבלעם אומ׳ מה אקב לא קבה אל׳ ועת כעס
לא קלל אלא לאפס והיאך אני אוכל לקלל אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל
ארבעה ועשרים אלף נפלו משבט שמעון על מעשה זמרי ואלמנותיהם עשוים
וארבעה אלף והלקן שני אלפים לכל שבט ושבט שנ׳ אחלקם ביעקב וכל מי
שמסבב את הפתחים משבט לוי אמ׳ הקב״ה יהא מסבב׳ מה עשה האכילן
פרוסתו בנקיות ונתקיימה נבואת יעקב שנתן לו אחד מעשרה והוא מסבב
על הגורנות ואומ׳ תנו חלקי׳ לפיכך אמ׳ אחלקם ביעקב הרי שמעון ולוי יצאו
ופניהם מכורכמות׳ התחיל קורא יהודה אתה יודוך אחיך אמ׳ לו אתה הודית
במעשה תמר יודוך אחיך להיות עליהם מלך׳ ידך בעורף אויביך זה דוד
העומד ממנו ואויבי תתה לי עורף וישתחוו לך בני אביך׳ יצחק אמר ליעקב
בני אמיך שלא היתה לו אשה אחרת אלא רבקה׳ יעקב שהיו לו נשים
הרבה אמ׳ ליהודה בני אביך׳ גור אריה יהודה מטרף בני עלית שאמרת
מה בצע כי נהרג את אחינו׳ מטרף בני עלית׳ מטרף תמר הצלת נפשות
ארבע מן המיתה תמר ושני בניה ועצמך אמ׳ לו הקב״ה אתה הצלת נפשות
ארבע מן השריפה שכן פסקת הוציאוה ותישרף אני מציל מבניך ארבעה
דניאל חנניה מישאל ועזריה מן הכבשן יקרא ליהודה ארבע שמות גור אריה
כרע שכב כארי וכלביא׳ לא יסור שבט מיהודה זה כסא מלכות כסאך
אלהים עולם ועד שבט מישור׳ ומחוקק מבין רגליו כשיבא אותו שהמלכות
שלו שכה׳ ברגלים תרמסנה עטרת גאות שכרי אפרים עד כי יבא שילה

שהמלכות שלו ולו יקהת עמים יקהת שעמים ישימו יד על פה ואזניהם תחרשנה ד״א ולו יקהת עמים מי שעמים מתקבלין עליו שנ׳ שורש ישי אשר עמד לנס גוים· אסרי לגפן עירו· גפן אלו ישראל גפן ממצרים תסיע· יאסר לעירו עיר הקדש· ולשרקה אלו ישראל ואנכי נטעתיך שורק· בני אתונו יכונו שער האיתן ד״א בני אתונו על עיר בן אתונות· כבס ביין לבושו מרביין וכרם ענבים סותה אין סותה אלא טעות כי יסיתך· אם יטעו בהלכה תהא מתכבסת בתחומו אין יין אלא תורה כי טובים דודיך מיין· הביאני אל בית היין· חכלילי עינים מיכאן אתה למד שהתורה הרבה אצלו· חכלילי מיינה שלתורה· ולבן שנים בזכות התורה אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו זבולן לחוף ימים ישכן קדם זבולן ליששכר ולמה כן שזבולן עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה· עשו שותפות ביניהם שיהא פרקמטיא של זבולן ליששכר שכן משה מברכם שמח זבולן בצאתך ויששכר באוהליך· עוסק בתורה למה עץ חיים היא למחזיקים בה לפיכך הקדים זבולן ליששכר שאלמלא זבולן לא עסק יששכר בתורה ומתוך שנתיחד יששכר ולא עסק בפרקמטיא ולא היה עמל אחר· לפיכך כת׳ בו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים· יששכר חמור גרם יששכר נתן עצמו על התורה כחמור למשוי· וזבולן מביא באניות רבץ בין המשפתים אל התלמידים שלו שמרביצין תורה בארץ לפני חכמים שנ׳ אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף· וירא מנוחה כי טוב זו תורה שנ׳ יגעתי באנחתי ומנ׳ לא מצ׳· כי לקח טוב נתתי לכם· ויט שכמו לסבול עולה שלתורה ויהי למס עובד· מס זו הלכה שהיו טועין היו שואלין ומבקשין מידם ושרי ביששכר עם דבורה ויששכר כן ברק בעמק שלח ברגליו· בעמק שלהלכה שלח ברגליו· דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל· כיהודה מיוחד שבשבטים ד״א כאחד שבטי ישראל כיחידו שלעולם שאינו צריך לאחרים

במלחמה פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי כן שמשון מדין אינו צריך
לאחרים בלחי החמור הכיתי אלף איש יהי דן נחש עלי דרך כל ההיו
מהלכות זוגות ונחש יחידי כנחש נקמן כך שמשון ואנקמה נקם אחת
כיון שראהו יעקב אומ׳ לישועתך קויתי יי׳ גד גדוד יגודנו כלומ׳ שהגואל
הבא בעקב הוא מגד זה שהוא בא בעקב הנה אנכי שלח לכם מלאך את
איה הנביא שהוא משבט גד לכך נאמ׳ עוד עקב׳ מאשר שמנה לחמו שבעתיו
נאות באשרי כי אשרוני בנות וכן הוא אומ׳ ברוך מבנים אשר יהי רצוי
אחיו בבנותיו והוא יתן מעדני מלך שבנותיו ראויות למלכות וכן הוא אומ׳
המלך שכן שנ׳ עם מעדנים׳ נפתלי אילה שלוחה זו בקעת גנסר המבכרת
פירותיה וממהרת כאיל׳ הנותן אמרי שפר שארצו מבכרת ולנפתלי אמ׳
נפתלי שבע רצון ומלא ברכת יי׳ שמבכרין פירותיה למלכים ומשפירין
דבריהן ואם עליה סבלתם מתרצים׳ בן פורת יוסף שעל ידי פרות נתגדל
בנימן זאב יטרף זה שאמ׳ הכת׳ כי לא יעשה יי׳ אלהים דבר כי אם גלה
סודו אל עבדיו הנביאים בראשונה היה הסוד ליראיו שנ׳ סוד יי׳ ליראיו
וחזר ונתנו לישרים שנ׳ ואת ישרים סודו׳ חזר ונתנו לנביאים שנ׳ כי אם
גלה סודו אל עבדיו הנביאים כל מה שהיו הצדיקים עושין ברוח הקדש
הן עושין יעקב שבירך יהודה המשילו כאריה שנ׳ גור אריה יהודה ומזווגו
כנגד מלכות בבל שכת׳ בה קדמיתא כאריה ודניאל חנניה מישאל ועזריה
מזדווגין לה וליוסף מזדווגין כנגד מלכות הרשעה׳ אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמני
מסורת אגדה היא שאין עשו נופל אלא ביד בנה שלרחל שנ׳ אם לא יסחבום
צעירי הצאן משה זווג ללוי כנגד מלכות יון כחשמנאי שהן מלוי׳ לוי
שבט שלישי וזו מלכות שלישית׳ לוי שלש אותיות׳ יון שלש אותיות
זה מקריב פרים וזה כותבת בקרן השור אין לכם חלק באלהי ישראל׳
לא מרובין ולא מועטין משה ראה אותן וברכן ברך יי׳ חילו׳ מקיש לבעמן

כנגד מדי שמרדכי פורע ממנה שהוא משבט בנימן וכת׳ במלכות יון ואחרון
חויא אחרי דמיא לדוב שהקישה כנגד שבט בנימן שנמשל בזאב בנימן
זאב יטרף מה זאב חוטף כך שבטו שלבנימן שכן הוא אומ׳ ויצאתם מן הכר׳
מים וחטפתם לכם איש אשתו הרי כשם שהזאב חוטף כך בנימן וכן בשפטים
באהוד ויעש לו אהוד חרב ולה שני פיות שהיא אוכלת בשנ׳ עולמות שהיה
עוסק בתורה שנ׳ בה חרב פיפיות שזוכה בעולם הזה ולעולם הבא׳ נכנס
אצל עגלון אמ׳ לו דבר אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא אמ׳ לו הקב״ה אתה
חלקת לי כבוד ועמדת מעל הכסא חייך אני מעמיד מבנך בן שיושב על
כסאי ואיזו זו רות המואביה כיון שעמד שלמה וישב שלמה על כסא ייי למלך
מה כת׳ באהוד וישלח אהוד ⁘ בבקר יאכל עד׳ ויתקעה בבטנו ׳ ולערב יחלק
שלל מדבר בארצו׳ בנימן זאב יטרף מדבר בארצו שהיא מבכרת פירותיה
לפיכך בבקר יאכל עד לערב יחלק שלל זו בית אל המלקשת פירותיה׳ בנימן
זאב יטרף מדבר במלכים בשאול׳ יאכל עד ושאול לכד את המלוכה על
ישראל וילחם סביב בכל אויביו ויעש חיל ויך את עמלק ולערב יחלק ש׳
וימת שאול ושלשת בניו ונשא כליו׳ הוי לערב יחלק שלל׳ בנימן זאב יטרף
מדבר באסתר המלכה׳ בבקר יאכל עד׳ ויבא המלך והמן לשתות עם אסתר
המלכה׳ ולערב יח׳ ש׳ ויתלו את המן מה כת׳ אחריו ביום ההוא נתן המלך
אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן ׳ בנימן זאב יט׳ מדבר בקרבנות׳
בבקר יאכל עד את הכבש אחד תעשה בבקר׳ ולערב יח׳ ש׳ ואת הכבש
השני תעש׳ בין הע׳ מדבר במזבח אמה אחת היה בתוך חלקו שלבנימן ואעפ״
כן לא היתה האש זזה מתוך חלקו לקיים מה שנ׳ חופף עליו כל היום וכו׳
כל אלה שבטי יש׳ ש׳ ע׳ אבל להלן שנים עשר נשיאים ואין השבטים
על סדרן שלעולם שתים עשרה שעות ביום שתים עשרה שעות בלילה
המזלות החדשים לפיכך כל אלה שבטי ישראל שנים עשר אמ׳ ר׳ יוחנן וכי

את הקרב

שנים עשר שבט הן והלא כת׳ אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי והן ארבעה
עשר אלא כשלוי נמנה עמהן אינן נמנין עמו וכשאין לוי נמנה עמהם אפרים
ומנשה שבט אחד שכך כת׳ לבני יוסף אלישמע בן עמיהוד למנשה גמליאל בן
פדהצור הוי כל אלה שבטי ישראל שנים עשר לא פחות ולא יתר ואפילו רבקה
ראתה אותן שנים עשר דכת׳ ויאמר יי׳ לה שני גוים בבטנך הרי שנים ושני
לאומים ממעיך יפרדו הרי ארבעה ולאם מלאם יאמץ הרי שתא׳ ורב
יעבד צעיר הרי תמניא והנה תומים הרי עשרה ויצא הראשון ואחרי כן
יצא אחיו הרי שנים עשר ואית דמייתי לה מהכא למה זה בגי׳ שנים עשר
כיון שנתרוצצו הבנים במעיה אמרה כך אני מצטערת בשנים עשר שאמר
לי הקב״ה שנים עשר עתידין לצאת ממני ותאמ׳ אם כן למה זה אנכי וזאת
אשר דבר להם אביהם איש אשר כברכתו בירך אותם ברך אותו אין כת׳
אלא ברך אותם למה לפי שנתן ליהודה גבורתו שלארי וליוסף גבורתו שלשור
ולנפתלי קלות איל ולדן נשיכתו שלנחש תאמר שדה גדול מזה הרי כללן
באחרונה איש אשר כברכתו ברך אותם לפי שחלק להם את הארץ ונתן
ליהודה ארץ שהיא עושה שעורים ולבנימן ארץ שהיא עושה חטים אעפ״י
כללן אלו באלו שיהיו אלו אוכלין משל אלו הוי וזאת אשר דבר להם אביהם וזאת
עתיד נביא לברך אתכם כיוצא בי ומהיכן שפסקתי אני יתחיל לברך וכן עשה
משה וזאת הברכה אשר ברך משה אמ׳ להן אומ׳ אני לכם אימתי מגיעות לכם
אלו הברכות משעה שתקבלו וזאת התורה אשר שם משה ואף במה שחתם
להם יעקב פתח להם משה מזקנים אתבונן יצחק כשברך יעקב אמ׳ לו ואל
שדי יברך אותך במה סתם בסוף ברכתו בקריאה ויקרא יצחק את יעקב
ויברך אותו ויעקב במה שפסק אביו משם התחיל ויקרא יעקב אל בניו
וחתם בו וזאת אשר דבר להם אביהם ומשה כשבירך את השבטים התחיל
ממקום שפסק יעקב וזאת הברכה במה חתם באשריך ישראל ואף דוד כשהתחיל

בשירה פתח ממקום שפסק משה אשרי האיש הוי מזקינים אתבונן׳ ד״א
וזאת אשר דבר להם אביהם ׳ ויצו אותם ויאמ׳ אלהם אני נאסף אל עמי ׳
אמ׳ להן אם זכיתם ניטפלתם בעצמי ׳ ואם לאו משאני מסתלק אצל אבותי
אני הולך ׳ וכיון שנסתלק מיד ויעשו בניו לו כן כאשר צוום ׳ מה עשו חנטו
אותו והעלוהו ׳ מה כת׳ שם ויבאו עד גרן האטד ׳ וכי יש גורן לאטד
אלא אלו הכנענים שנטלו כתריהם ׳ והקיפו ארונו כגורן הזה שמקיפין אות
באטד ׳ ר׳ אליעזר אומ׳ כיון שראו ארונו שליעקב התירו אזורי מתניהם ׳
וחלקו לו כבוד ׳ ר׳ שמואל אומ׳ קדש׳ כתפותיהם התירו ׳ ר׳ חומ׳ באצבע הראו
את הארון ואמ׳ אבל כבד זה למצרים ׳ לפיכך נתן להם הקב״ה גורן כגורן
האטד ׳ ויעש לאביו אבל שבעת ימים ׳ מיכאן שאבל שבעת ימים ׳ רבות
אומרות מהכא ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ׳ ולמה אבל
שב׳ ימ׳ כנגד שבעת ימי המשתה ׳ אמ׳ הקב״ה בעולם הזה נצטערתם
על הצדיק באבלו שבעת ימים ׳ לעתיד לבוא והפכתי אבלם לששון ׳
ואנחם ציון והרבותיה שנ׳ כי ניחם ייי ציון אמן וכן יהי רצון׳

ספר ואלה שמות

ואלה שמות בני ישר׳ הבאים מצרימה ׳ זה שאמ׳ הכת׳ חושך שבטו שונא
בנו ואוהבו שיחרו מוסר כנוהג שבעולם אדם שאומ׳ לו כל הבא את בנו יורד
עמו לחיין ומה ת״ל חושך שבטו שונא בנו ללמדך שכל המונע בנו מן המוסר
סוף בא לתרבות רעה ושונאיהו שכן מצינו בישמע׳ שהיה לו געגועין על
אביו אבר׳ ולא רדהו יצא לתרבות רעה ושנאו אבר׳ והוציאו מביתו ריקם
מה עשה ישמעאל כשהיה בן חמש עשרה שנה התחיל להביא צלם מן
החוץ והיה מצחק בו ועבדו כמה שראה אחרים מיד ותרא שרה את בן הגר

המצרית אשר ילדה לאבר׳ מצחק · ואין צחוק האמור כאן אלא ע״ז שנ׳ וישב
העם לאכל ושתה ויקומו לצחק מיד ותאמר לאבר׳ גרש האמה הזאת ואת
בנה שמה ולמד בני מאד הוצין מיד וירע הדבר מאד בעיני אבר׳ ויאמ׳ אלהים אל
אברהם אל ירע בעיניך כל אשר תאמ׳ אליך שרה שמע בקלה. מיכאן אתה למד
שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות מיד וישכם אברהם בבקר ויקח לחם
וחומת מים ללמדך שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרבות רעה ושלחן
הוא ואת הגר אשתו ריקם וטרדו מביתו על כך וכי תעלה על דעתך שאבר׳
שבת בן ואבר׳ כבד מאד במקנה בכסף ובזהב · היה משליח אשתו ובנו
וטרדן מביתו בלא כסות בלא מזון בלא כסף אלא ללמדך שיצא לתרבות רעה
ולא נפנה עליו אם כן מה הוא וירע הדבר מאד בעינ׳ אבר׳ על אודות בנו שיצא
לתרבות רעה אתה מוצא כשגדל ישמעאל ישב בפרשת דרכים והיה מלסטס
את הבריות שנ׳ והוא יהיה פרא אדם ידו בכל · כיוצא בו ויאהב יצחק את עשו
לפי כך יצא לתרבות רעה עד שלא רדהו כמו ששנינו חמש עבירות עבר עשו
הרשע באותו היום · בא על נערה מאורסה והרג את הנפש וכפר בתחיית
המתים וכפר בעיקר ושט את הבכורה וכולן מן הפסוק ומגזרה שוה ועד
שתאב מיתת אביו ובקש להרוג את אחיו שנ׳ יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את
יעקב אחי · וגרם ליעקב לברוח מאבותיו והלך אף הוא אצל ישמעאל ללמוד
ממנו תרבות רעה ולהוסיף · וכיוצא בו דוד שלא יסר לאבשלום ולא רדהו
בא לידי תרבות רעה ובקש להרוג את אביו ושכב עם עשר פילגשיו וגרם לו
לילך יחף והוא בוכה והפיל מישראל כמה אלפים וגרם לו דברים קשים הרבה
שאין להם סוף דכת׳ מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מה כת׳ אחריו
יי׳ מה רבו צרי רבים קמים עלי · קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יתר
ממלחמת גוג ומגוג דאלו במלחמת גוג ומגוג כת׳ למה רגשו גוים ולאומים · ולא
כת׳ יי׳ מה רבו צרי · וכיוצא בו עשה דוד באדוניה [illegible] רדהו אביו ביסורין

ולא גער בו ולפיכך יצא לתרבות רעה דכת' ולא עצבו אביו מימיו לאמר
מדוע ככה עשית' ואותו ילדה אחרי אבשלום והלא אבשלום בן מעכה'
ואדוניה בן חגית ומהו ואותו ילדה אחרי אבשלום אלא מתוך שיצא אבשלום
לתרבות רעה ולא רדהו אביו מימין וכת' באדוניה ולא עצבו אביו מימיו ויצא
אף הוא לתרבות רעה לפיכך כת' ואותו ילדה אחרי אבש' הוי חושך שב' שונא
בנו' ואוהבו שיחרו מוסר זה אברהם שיסר את יצחק ולימדו את התורה
והדריכו בדרכיו דכת' באברהם עקב אשר שמע אבר' בקלי וכת' ואלה תולדות
יצחק בן אברהם אבר' הוליד את יצח' ללמדך שהיה דומה לאביו בכל דבר
בנואי ובחכמה ובכוח ובעושר ובמעשים טובים תדע לך שבשעת עקידתו
בן שבע ושלשים שנה היה' ואבר' זקן ועקדו וכפתו כשה ולא נמנע ולפיכך
ויתן אבר' את כל אשר לו ליצחק' ולבני הפילגשים נתן אברהם מתנות
וישלחם והרחיקן מישמעא' הוי ואוהבו שיחרו מוסר זה יעקב שלימדו יצחק
אביו תורה ויסרו בבית תלמוד ויעקב איש תם יושב אוהלים ולמד מה שלמד
מאבותיו ואחר כך פירש מאביו והלך ונטמן בבית עבר ללמוד תורה לפיכך
זכה לירש ארץ ישרא' דכת' וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען אף
יעקב יסר את בניו ורדה אותם ולימדם דרכיו וארחותיו שלא היה בהם פסלות
מנין ממה שקרינו בענין ואלה שמות בני ישר' הבאים מצר' ראובן שמעון השון
כולן הכת' ליעקב הוי ואוהבו שיחרו מוסר כיוצא ואוהבו שיחרו מוסר זה
בת שבע הצדקת שיסרה את בנה דכת' דברי למוא' מלך משא אשר יסרתו
אמו מלמד שכפתתו בת שבע א' העמוד ומכה אותו בשבט ומיסרתו ואומרת
לו מה ברי ומה ברבטני ומה בר נדרי' מה ברי אמ'ה לו הכל יודעין שאביך
ירא שמים עכשו יאמרו אם תצא לתרבות רעה יאמרו אתה ברו ואני גרמתי
לך' ומה ברבטני כל נשי אביך כיון שמתעברות אינן רואות פני המלך ואני
דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן מלובן ומזורז' ומה בר נדרי' נדרו כל נשו

אביך היו נודרות ואומרות יהא לי בן הגון למלכות ואני נודרת ואומרת יהא לי
בן חכם ממולה בתורה והגון לנביאות ומכה ומיסרת ואומרת אל למלכים
למואל אל למלכים שתו יין מה לך אצל מלכים שותין יין ומשתכרין ואומרין
למה למואל ולרוזנים אי שיכר · מי שרדי עולם בלויין לו ישתה יין וישתכר
ולפי שיסרתו לפיכך ויחכם מכל האדם אתה מוצא שלש מתנות טובות
נתן הקב״ה לישראל ולא נתן אותם אלא על ידי יסורין התורה וארץ ישר׳ והעולם
הבא דכת׳ אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו · ארץ ישר׳ דכת׳ תורה
וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו מה כת׳ אחריו כי יי׳ אלהיך
מביאך אל ארץ טובה ורחבה ארץ נחלי מים · העולם הבא דכת׳ כי נר מצוה
ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר וכל המיסר את בנו מוסיף הבן אהבה
על אביו והוא מכבדו דכת׳ יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך · הוי
ואוהבו שיחרו מוסר · ד״א ואלה שמות · כשמך אלהים כן תהלתך על קצוי
ארץ צדק מלאה ימינך · מלך בשר ודם מקלסין אותו שהוא גבור והוא
חלש מקלסין אותו נאה והוא כעור מקלסין אותו רחמן והוא אכזרי
והקב״ה בכל מה שהוא מתקלס הוא יתר האל הגדול הגבור והנורא אמ׳ דוד
מי ימלל גבורות יי׳ ישמיע כל תהלתו אמ׳ היסופר לו כי אדבר ואם אמ׳ איש
כי יבלע באו אנשי כנסת הגדולה ואמרו ויברכו שם כבודך ומרומם
על כל ברכה ותהלה · אמ׳ ר׳ יוסי בר חנינה יש בני אדם שמותיהן נאין
ומעשיהן כעורין · שמותיהן כעורין ומעשיהן נאין · שמותיהן ומעשיהן
כעורין · שמותיהן ומעשיהן נאין · שמותיהן נאין ומעשיהן כעורין
אבשלום אב לשלום ובא אל פילגש אביו · עשו · עושה רצון קונו · ומעשיו
רעים · שמותיהן כעורין ומעשיהן נאין אלו אנשי כנסת הגדולה בני ברקוס
בני סיסרא · והם בני בית המקדש · שמותיהן ומעשיהן כעורין נחבי בן ופסי ·
שמותיהן ומעשיהן נאין אלו השבטים · ראובן שמעון לוי · ואלה שמות בני ישר׳

אמ׳ ר׳ אבהו כל מקום שנ׳ אלה פסל את הראשונים וכל מקום שנ׳ ואלה מוסיף על
הראשונים שבח׳ אלה תולדות השמים והארץ פסל את תהו ובהו וכענין הזה
אתה פותח את כולם ואף כאן ואלה שמות מוסיף שבח על הראשונים׳ הבאים
מצרימה וכי היום באו והלא ימים הרבה משבאו אלא כל ימים שיוסף קיים
לא היה עליהם משוי למצרים מת יוסף נתנו עליהם משוי לפיכך כת׳ כאן
אותו היום ירדו למצרים׳ את יעקב כל אלה מכוחו של יעקב איש וביתו באו
אמ׳ ר׳ הונא מלמד שלא ירד למצרים עד שמנה פרץ וחצרון זה בן שנה
וזה בן שתי שנים׳ וזווג להם נשים׳ איש וביתו באו׳ ראובן שמעון כל
השבטים לשם גאולת ישר׳ נקרא ראובן על שם ראה ראיתי את ענ
עמי׳ שמעון וישמע אלהים את נאקתם׳ לוי ונלוו גויים רבים אל ייי ביום
ההוא׳ יהודה אודך ייי כי אנפת׳ יששכר כי יש שכר לפעולתך׳ זבולן בנ׳
בניתי בית זבול לך׳ בנימן נשבע ייי בימינו׳ דן וגם את הגוי אשר יעבדו
דן אנכי׳ נפתלי נפת תטפנה שפתותיך׳ גד והמן כזרע גד הוא׳ אשר
ואשרו אתכם כל הגוים׳ אמ׳ ר׳ יהושע בשם ר׳ לוי אין שמותן של שבטים
שוין בכל מקום׳ אלא פעמים שזה מוקדם לזה׳ וזה מוקדם לזה׳ ולמה זה
שלא יאמרו בני גבירות תחלה ובני השפחות אחרונים׳ וללמדך שלא היו
גדולים אלו מאלו׳ ד״א למה מקדים אלו לאלו לפי שהן תקרתן של עולם׳ והמתקן
תקרה כראוי נותן עביה של תקרה זו בצד ראשה שלזו לפיכך מקדים אלו
לאלו׳ ומנין שהן תקרתן של עולם׳ שכן אמ׳ ישעיה שמע אלי יעקב וישר׳
מקוראי׳ ואלה שמות׳ נאין השמות לישר׳ את מוצא שהקב״ה קרא
להן שמות׳ כתן כן לאברהם ואמ׳ לו וקראת את שמו יצחק׳ יוד עשרה׳
צאד תשעים׳ חית שמונה׳ קוף מאה׳ הרי מאתים ושמנה ועשר שנים
עשו ישר׳ במצרים אע״פ שאמ׳ לאברהם ועבדום וענו אותם ארבע
מאות שנה׳ אמ׳ לו הקב״ה כי גר יהיה זרעך׳ משהיה לו זרע התחיל הקב״ה

מונה נולד יצחק ושמונת ימי המילה שהוא התחיל במילה תחלה שנ׳ וימל אבר׳
את יצחק בנו בן שמונת ימים לכך קרא לו הקב״ה שם׳ ואף יעקב קרא לו שם
שנ׳ ויקרא שמו יעקב׳ ארבע אותיות בו כנגד ארבע עטרות׳ שבנו מעטרין
להקב״ה יוד כנגד עשר הדיברות׳ ע׳ כנגד שבעים זקינים׳ ק׳ מאה אמה׳
כנגד היכל שבנו לבורא ׳שנ׳ וההיכל מאה אמה׳ ב׳ כנגד שני הלוחות׳
ובשביל יעקב נג״ו ישרא׳ ממצרים שנ׳ ויעמידיה ליעקב לחק׳ ואלולא יעקב
לא נפדה אבר׳ מן הכבשן שנ׳ לכן כה אמ׳ יי׳ אל בית יעקב אשר פדה את אבר׳
אבל עשו אביו ואמו קראו לו שם ׳שנ׳ ויקראו שמו עשו עליו נאמ׳ זִכרוֹ אָבַד
מִנִי אָרֶץ׳ ולא שֵׁם לו על פְּנֵי חוּץ׳ וימת יוסף וכל אחיו ואע״פ כן ובני ישר׳ פרו
וישרצו׳ ר׳ ינאי אומ׳ כל אחת ואחת ילדה ששה בכרס אחת׳ ויש אומ׳ שנים עשר
רבת ובני ישרא׳ פרו שנים׳ וישרצו שנים׳ וירבו שנים׳ ויעצמו שנים׳ במאד מאד׳
ותמלא הארץ אותם׳ מלאו את הארץ בחושים על קנים כיון שראו המצרים
כך חדשו עליהן גזירות׳ ויקם מלך חדש׳ וכי מלך חדש היה אלא שחידש גזירות
ופורענות עליהן׳ ד״א ויקם מלך חדש והלא הוא פרעה אלא שאמרו לו המצרים
בוא ונזדווג לאומה זו ׳אמ׳ שוטים עד עכשו אנו משלהם נחיה והיאך נזדווג
להם אלולא יוסף לא היה לנו חיים כוח שלא שמע אליהם הורידוהו מכסאו שלשה
חדשים עד שאמ׳ להם מה שאתם רוצין הריני עמכם והעמידוהו לפיכך כת׳
ויקם מלך חדש אמ׳ הנביא ביי׳ בגדו כי ילדים ילדו ללמדך כשמת יוסף היפרו
ברית מילה אמ׳ נהיה כמצרים כיון שעשו כך שכח הקב״ה את האהבה שהיו
אוהבין אותן שנ׳ הפך לבם לשנוא עמו עמד מלך חדש וחדש עליהן גזירות׳
לכך כת׳ אשר לא ידע את יוסף וכי לא היה מכיר את יוסף שהוא אומ׳ אשר לא
ידע את יוסף אמ׳ אבון משל לאחד שרגם איקונין שלדוכס אמ׳ המלך התיזו
את ראשו עכשו באיקוני׳ ולמחר עושה כיכך פרעה עכשו לא ידע את יוסף למחר
הוא אומ׳ לא ידעתי את יי׳ הבה נתחכמה לו חרף כלפי מעלה אמ׳ להן

הקב״ה וכשאתם מענין אותו כן ירבה וכן יפרץ כל זמן שהן בירידה התחתונה
הן עולין ראה מה כת׳ ונלחם בנו ועלה מן הארץ אמ׳ דוד כי שחה לעפר נפשינו
דבקה לארץ בטנינו מה כת׳ קומה עזרתה לנו ופדינו למען חסדיך׳ ומשה
היה רועה זה שאמ׳ הכת׳ כל אמרת יי׳ צרופה מגן הוא לכל החוסים בו אין הקב״ה
נותן גדולה לאדם עד שבודקו בדבר קטן ואחר כך מעליהו לגדולה שני גדולי
עולם בדקו ונמצאו נאמנין והביאן הקב״ה לגדולה בדק לדוד בצאן מה עשה
דוד הוליכן למדבר להרחיקן מן הגזל שכן איאב אחיו אמ׳ לו ועל מי נטשת
מעט הצאן אמ׳ לו הקב״ה נמצאת נאמן על הצאן אני אמסור לך את צאני ש״נ
נחית כצאן עמיך בוא וראה כשפרסם הקב״ה מעשיהן של משה עד שהוא בן שלש
חדשים שנ׳ ותצפנהו שלשה ירחים׳ ולא יכלה עוד הצפינו נתנתו בתיבה והשלי׳
ימתו ליאר׳ ותרד בת פרעה לרחץ על היאר רבותינו אומ׳ שירדה לרחוץ מגלולי
בית אביה ויש אומרין שנצטרעה וכיון שפשטה ידה לאותו צדיק נתרפית ותש׳
את אמ׳ ותקחה שנמשכה ונמתחה כטלתו והביאתו אצל המצריות להניק
אותו ופסל את דדיהן והרי מותר היה להניק שכן שנינו בת ישר׳ לא תניק בנה
של נכרית אבל נכרית מניקה בנה שלישראית ברשותה מהו ברשותה אוכלת
מתחת ידיה ומניקתו אמ׳ הקב״ה עתיד פה של צדיק הזה לדבר עמי למחר
המצריות אומרות זה שהוא מדבר עם השכינה אני הינקתיהו לפיכך פסל את
דדיהן׳ ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה׳ והנה ילד בוכה לא נא׳ אלא
והנה נער׳ שהיה ילד וקולו קול נער ונער עולם ככר שכן הוא אמ׳ והנער
שמו׳ משרת את פני יי׳ והיתה בת פרעה מנשקת ומחבקת אותו ולא היתה
מוציאתו מפלטורין של מלך ולפי שהיה יפה היו הכל מתאוין לראותו מי
שהיה רואיהו לא היה מעביר מעליו והיה פרעה מחבקו ומנשקו והוא נוטל
כתרו מעל ראשו ומשליכו מה שעתיד לעשות לו כשהוא גדול וכן הקב״ה
אומ׳ לחירם ואוציא אש מתוכך היא אכלתך ובת פרעה מגדלת מי שעתיד

להפרע מאביה ומאדינו ואף המשיח שעתיד לפרוע מן עשו ומן אדום הרשעה
שם עמקן גדל במדינה שנ׳ שם ירעה עגל ושם ירבץ׳ והיה משה בפלטורין
שלפרעה עשרים שנה ויש אומ׳ ארבעים שנה וארבעים במדין וארבעים
במדבר ויש אומ׳ עשרים בבית פרעה וששים במדין׳ ומניין אתה למד שלא
עשה בבית פרעה אלא עשרים שנה שבשעה שנתנו אותן שני אנשים עברים
אמ׳ לו אחד מהן מי שמך לאיש שר ושופט ועדיין אין אתה איש שהיית
פחות מבן עשרים׳ ויהי בימים ההם הרבים ויגדל משה וכן אין הכל גדילין
האדם והבהמה החיה והעוף כולן גדילין אלא שהיה גדל שלא כדרך העולם
ויצא אל אחיו שתי יציאות יצא אותו צדיק וכתבן הקב״ה הרי אחת ויצא
ביום השני הרי שתים וירא בסבלותם מהו וירא בסבלותם שהיה רואה
ובוכה בסבלותם ראומ׳ חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם שאין לך קשה
ממלאכת הטיט והיה נותן כתיפו ומסייע לכל אחד ואחד מהן לכך כת׳
וירא בסבלותם׳ וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו מי היה מצרי
אבין שלמגדף שנ׳ והוא בן איש מצרי מכה איש עברי בעלה שלשלומית
בת דברי באיזה צד היה אותו נוגש עשוי על מאה ועשרים אנשים והיה
מוציא אותן למלאכתן לקריאת הגבר ומתוך שהוא רגיל להוציאן היה
נכנס ויוצא לבתיהם׳ ראה׳ שלומית שהיתה יפת תואר שלמה מכל מום
נתן עיניו בה ועמד בשעת קריאת הגבר והוציאו ליהודי מביתו וחזר אותו מצרי
ובעל אשתו והיא סבורה שהוא בעלה חזר בעלה מצא המצרי יוצא מן
הבית של אותה שמה נגע בך אמרה הין וסבורה הייתי שאתה הוא׳ כיון
שידע הנוגש שהרגיש בו חזר לעבודת פרך והיה מכיהו׳ ראה משה מה
עשה באשתו ברוח הקדש ויך את המצרי׳ והיאך היה מכהו אמ׳ לו לא
דייך שאתה מענה את אשתו אלא שאתה מכיהו ויפן כה וכה מהו ויפן כה וכה
ראה שעינה את אשתו והיה חוזר ומכה את בעלה וירא כי אין איש שהוא

חייב מיתה ויך את המצרי במה הכהו יש אומ' המגריפה שלטיט כטלו והוציא
את מוחו ויש אומרין הזכיר עליו את השם והרגו ויטמנהו בחול אמ' לישרא'
אתם משולים בחולים שהחול אדם נוטלו מיכאן ונותנו בכאן ואין לו בת קול
°לא יצא דבר מפיכם לכך נאמ' ויטמניהו בחול ויצא ביום השני והנה שני אנשים
עברים נצים דתן ואבירם היו והם שאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה והם
שהמרו על הים והם האנשים שהותירו מן המן הם היו במחלקתו שלקרח
הוא דתן ואבירם שהן עמדו ברשעותן מתחלה ויאמר לרשע למה תכה
רעיך למה תכה רשע כמותך ויאמר מי שמך לאיש ועדיין אין אתה איש
ותרצה להיות שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אומ' מיכאן אתה למד שהשם
אמרו על המצרי והרגו וירא משה ויאמ' אכן נודע הדבר אמ' להם יש ביניכם
לשון הרע והיאך אתם ראויין לגאולה וישמע פרעה א' הד' שעמדו דתן
ואבירם והלשינו עליו למלך ברח למדין ועשה שם ששים שנה והיו ראויין
לגאלה מיד ויבקש להרג את משה העלו משה לבימה ובקש פרעה להרגו ועשה
הקב"ה לפרעה אלם ולסגנים חרשים ולספקלטרין עורים וברח משה מפני פר'
מניין אמ' ר' יוחנן שבשעה שאמ' משה לא איש דברים אנכי השיבו הקב"ה
מי שם פה לאדם שאמ' פרעה מפיו הביאו את משה לבימה להרגו או מי עשאו
אלם או חרש או מי עשה הסגנים חרשים והספקלטרין עורים או מי עשאך
פקח שתברח מפני פרעה הלא אנכי י"י וישב בארץ מדין וישב על הבאר
קלט דרך רבותיו שלשה נזדווגו להן זווגיהן מן הבאר יצחק ויעקב ומשה
ויצחק בא מבוא באר לחי ראי ויעקב וירא והנה באר בש' ומשה וישב על
הבאר ולכהן מדין שבע בנות כל שבחו שלאותו צדיק להיות הולך אצל
עו' עז' והיאך הוליך משה למקום עז' אלא שיתרו היה כומר לעז' ולעולם
על כסורה לפני עובדיה ויתרו רואה חרטומין שלה וכומר עליהן והדהר
לעשות תשובה עד שלא יבא משה וקרא לכל בני עירו ואמ' להן עד

כך אתם

עכשו הייתי משמש אתכם עכשו אני זקן בחרו לכם כומר עמד והוציא כל
תשמישי ע"ז ונתן להם· עמדו הם ונדוהו שלא יזדקק לו אדם ולא יעשו
עמו מלאכה ולא ירעו צאנו ובקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא קבלו
ולפיכך היו בנותיו יוצאות לרעות שנ' ולכהן מדין שבע בנות· ויבאו הרועים
ויגרשום והוא היה כהן מדין דכ שכמדין היאך ויגרשום אלא ללמדך שנדוהו
וגירשו את בנותיו כאשה גרושה מאישה וכמה דאת אמ' ויגרש את האדם
ויקם משה ויושיען מיכאן אתה למד שביקשו לענותן מיד ויקם משה ויושיען
כמה דאת אמ' צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה· ותבאן אל רעואל
אביהן· ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרועים וכי בדמות איש מצרי היה
אלא אולא איש מצרי שהרג משה היאך נכנס למדין·· ויאמר אל בנותיו
ואיו אמ' להן סימן זה שאתם אומרות שדלה דלה לנו והשקה זה מבני בנו
שלאותן שעמדו על הבאר שהבאר מכרת את אדוניה קראן לו ויאכל לחם
שמא ישא אחת מיכן שאין אכילת לחם האמור כאן אלא אשה שנ' כי אם
הלחם אשר הוא אוכל וכן הוא אומ' מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם
וכן הוא אומ' כי בעד אשה זונה בעד ככר לחם· ואשת איש נפש יקרה תצוד
ויואל משה לשבת ואין ויואל אלא שבועה ויואל שאול את העם שלא יעשה לו
כמו שאמ' לבן אם תענה את בנתי אמ' הקב"ה משה הצדיק נתן עצמו על
בני ובא למדין ויעשה גואלם לפיכך ומשה היה רועה את צאן יתרו והגיע
הקץ שיגאלו אלא שלא היה בידם מעשים טובים שכן הוא אומ' על ידי יחזקאל
רבבה כצמח השדה נתתיך שד' נכ' וש' צמ' ואת ער' וער' וכי לא היה
להקב"ה לכתוב אלא שדים ושער· אלא שהשדים זה משה ואהרן שנ' שדיך כשני
עפרים תאומי צביה ושערך צמיח· הגיע הקץ אלא את ערם ועריה ממע'
שים טובים וכמה נסתכלתי בטובים דודיך מיין אלא והאבות שנקראו דודים
וישמע אלהים את נאקתם וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים ראה שאין

אמר
למען שמי הס

כירן מעשים טובים נגאלין שנ׳ ויושיעם למען שמו׳ ומשה היה רועה אמ׳ ר׳ לוי
כל מי שנ׳ בו היה תחלתו כשר וסופו כשר ר׳ יוחנן אומ׳ כל מי שנ׳ בו יהיה זן ופרנס
אמרו לו והרי הנחש כת׳ בו והנחש היה ערום אמ׳ להן אף הוא היה מתוקן לפורענות
והרי כת׳ וקין היה עובד אדמה אמ׳ להן אף הוא מתוקן לגלות והרי כת׳ והיה כאשר
נלכדה אמ׳ להן אף היא סימן יפה לה שאלולא נלכדה ירושלים נתכלו שונאי ישר׳
ולא עוד אלא שנטלו אפוספוס ׳תם עוונך בת ציון לא יוסיף להגלותך ורבותינו
אומ׳ כל מי שנ׳ בו היה ראה עולם חדש לפיכך כת׳ ומשה היה רועה ׳ וינהג את
הצאן אחר המדבר אמ׳ ר׳ יוחנן למה היה רוץ למדבר לפי שראה שישר׳ נתעלו
מן המדבר ׳ שנ׳ מי זאת עולה מן המדבר ׳התורה מן המדבר׳ המן והשלו מן
המדבר ׳ הכהונה והמלכות מן המדבר ׳ הבאר מן המדבר׳ ענני כבוד מן המדבר
לפי כך וינהג את הצאן אחר המדבר ׳ ויבא אל הר האלהים חוריבה ׳אמ׳ ר׳ שמואל
בר׳ יוסי בר חנינה הלכו צאנו שלמשה ארבעים יום ולא טעמו כלום כשם
שהלך אליהו ז״ל ויקם ויאכל וישת וילך בכוח האכילה ההיא ארבעים יום׳
וינהג את הצאן אחר המדבר ׳כשרן שישראל הקרואים צאן כָלים במדבר
ואף הוא נאסף עם הצאן במדבר ׳ ואף כשעה שתבע משה צרכיהן שלישר׳
שאמ׳ לו הקב״ה לך בשליחותי׳ אמ׳ לו משה הגידה לי שאהבה נפשי׳ כמה
חיות כהן כמה מעוברות כהן כמה אגוזים התקנת להם ׳ כמה לקוחים התקנת
למעוברות׳ הגידה לי שאהבה נפשי׳ השיבו הקב״ה אם לא תדעי לך היפה בנשים
כיון שהגיע לחורב מיד וירא מלאך ייי אליו בלבת אש מתוך הסנה׳ ולמה בלבת
אש כדי ללבבו כשיבא לסיני וירא את אשות שלא יתירא מהן ולמה בלבת
אש משני חלקין שבסנה׳ ולמעלן שלהב שהוא נותן משני חלקים שלאדם
ולמעלן׳ ולמה מתוך הסנה ולא מתוך האילן ולא מתוך תמרה׳ אמ׳ הקב״ה
כתבתי בתורה עמו אנכי בצרה הם נתונים בשעבוד׳ ואף אני בסנה ממקום
צר׳ לפיכך מתוך הסנה שכולו קוצים׳ וירא והנה הסנה בוער באש והסנה

אנכ׳
ה

איננו אוכל מיכאן אמרו האש שלמעלן מעלה לולבין והיא אדומה ואוכלת
ואינה צורפת לפיכך והנה הסנה כל׳ו א׳א ויאמ׳ משה אסורה נא ואראה את
המראה הגדול הזה ר׳ יוחנן אומ׳ שלש פסיעות פסע משה ר׳ שמעון בן לקיש אומ׳
לא פסע אלא צוארו עיקם אמ׳ לו הקב״ה נצטערת לראות חייך שאתה כדאי שנג׳
לה עליך מיד ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה אמ׳ לו הקב״ה אתה אמרת הנני חייך
שתבוא השעה ותתפלל על ישראל ואני מיד עונה אותך בלשון הזה אז תקרא וי״י
יענה תשוע ויאמר הנני   וילך משה וישב אל יתר חותנו זה שאמ׳ הכת׳
בכל עת אוהב לריע ואח לצרה יולד מי היה זה זה יתרו שקבל למשה שהיה
בורח מפני פרעה מיכאן אתה למד כל מי שקבל על עצמו לעשות מצוה אין
מצוה פוסקת מביתו יתרו קבל הוא לתוך ביתו גואל שברח מפני השונא מבית
עמד שקיבל לשונא שברח מפני הגואל והרגו ואיזה זה סיסרא וסיסרא נס
ברגליו אל אהל יעל ואמרה סורה אדני אל תירא ותקח יעל אשת חבר את
היתד שבאהל ותתקע את היתד בראשו וכת׳ ובני קני חתן משה לכך נאמ׳ ואח
לצרה יולד שני בני אדם קיבלו שני צדיקים ונתברכו בשבילן ולא היה להן בנים
מתחלה וכשנכנסו לבתיהן נתן להם הקב״ה בנים לבן ויתרו לבן אפשר היו
לו בנים והיתה בתו רועה את צאנו אלא שלא היו לו בנים ומשנכנס יעקב נתברך
בנכסים ובבנים דכת׳ ניחשתי ויברכני יי׳ בגללך וכת׳ וישמע את דברי בני
לבן יתרו דכת׳ ולכהן מדין שבע בנות בלבד אפשר היו לו בנים ובנותיו
רועות אלא שלא היו לו בנים ומשנכנס משה נתברך והיו לו בנים דכת׳ ובני קיני
חתן משה וכשעה שאמ׳ לו הקב״ה למשה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה אמ׳
לו משה רבון העולמים איני יכול מפני שקבלני יתרו ופתח לי את פתח ביתו
ואני עמו כבן ומי שהוא פותח פתחו לחבירו נפשו הוא חייב לו וכן אתה מוצא
באליהו שהלך אצל צרפית האלמנה מת בנה התחיל מתחנן ואמ׳ הגם על האלמנה
אשר אני מתגורר להמית את בנה וישמע יי׳ בקול אליהו ותשב נפשו ולא עוד

אלא כל המותיה פנה לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ומאמו · אתה מוצא כשאמ'
אליהו לאלישע שאל מה אעשה לך אמ' לו אלישע ויהי נא פה שנים ברו' אלי· אמ' לו
אליהו אם תראה אתי לקח מעמך יהי לך כן ואם לאו אין לא יהיה· ויהי המה
הלכים והנה רכב אש ויפרישו בין שניהם· ואלישע רואה והוא צועק אבי אבי
ראוי לו לאלישע לילך אצ'ל אביו ואמו להחיותן כשהחיה בן אכסניא שלו
בנה שלשונמית· וכן אליהו היה לו להחיות אבותיו כשהחיה בנה שלצרפית אלא
שמסר נפשו על אכסנאי שלו· וכן אמ' משה לפני הקב"ה רבון העולמים קבלני
יתרו ונהג בי כבוד· אלא שלא ברשותו לכך כת' וילך משה וישב אל יתר חותנו
ויאמר יי' אל משה במדין לך שוב· מאחר שדבר עמו בסנה· חזר
ודבר עמו במדין· והענין צריך היה משלפניו מה כת' למעלה מן הענין ומשה
היה רועה· הרבה כתקנו עד שלא באו לעולם· המות מתוקן היה שיבא לעו'
שנ' וחשך על פני תהום זה מלאך המות· שמחשיך פניהם שלבריות· וכת'
וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד· וכבר היה מתוקן דכת' והארץ
היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום· ולא הביא המות אלא על ידי הנחש שהיה
מתוקן שנ' והנחש היה ערום· וצפוי לפני הקב"ה שאדם עתיד לאכול ממנו
וימות בעלילה שנ' כי ביום אכלך ממנו מות תמות· אמ' לו הקב"ה אין זו
משל עכשיו שכבר היה מתוקן שנ' הן האדם היה· עתיד היה המבול לבוא
בעולם ויתפלט ממנו נח ובניו דכת' נח איש צדיק תמים היה בדרתיו·
היה צפוי שצדיק היה עומד ועולם מתנהג בו· והעמיד לאברהם דכת' אחד
היה אבר'· עתידין היו היסורין לעמוד· והיה איוב מתוקן שיבאו על ידיו
דכת' איש היה בארץ עוץ איוב שמו· עתידין ישראל לימכר בימי המן והיה
מתוקן להם מרדכי שינצלו על ידיו· עתידין ישראל להשתעבד במצרים
והיה יוסף מתוקן להם· ויוסף היה במצרים· עתידין ישראל להיצא ממצרים
והיה משה מתוקן להם ומשה היה רועה וילך וישב אל יתר חתנו זה שאמ'

הכת' והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש · אמ' לו ר' עקיבה דייך פפיס אין
דורשין כן · אמ' לו ומה הוא והוא באחד ומי ישיבנו · אמ' לו כשם שהשוא שוא
למטן כך למעלן · מניין דכת' בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאתא
על די כשם שנושאין ונותנין בהלכה למטן כך נושאין ונותנין למעלן והכל
במשפט דכת' אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת והקב״ה נושא ונותן במשפט
ואומ' היאך יוצא משפטן שלפלוני והוא אומ' כך וכך יצא · והקב״ה מסכים עמהן
ממי אתה למד ממיכה שמע דבר יי' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו
מימינו ומשמאלו וכי יש שמאל למעלן · לא מימיניהם שהן מטין לכף זכות · ולא
משמאלן לכף חובה · ויאמ' מי יפתה אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ללמדך שהכל
במשפט · ונושא כדין עמהן ומהו והוא באחד שמשנגמר הדין הקב״ה נכנס
למקום שאין להם רשות ליכנס · והותם את הדין שנ' והוא באחד ומי ישיבנו
והוא יודע דעת כל הבריות ואין מי ישיב על דבריו · ד״א והוא באחד ומי ישיבנו
על שהוא יחיד בעולמו ראה שאין משיב על דבריו תדע לך כמה נתקשה יונה
שלא לילך בשליחותו · שנ' ויקם יונה לברוח תרשישה אמ' לו הקב״ה נראה שלמי
עומד · לא זז עד שהלך · ויקם יונה וילך אל נינוה כדבר יי' ירמיה אמ' לא ידעתי
דבר כי נער אנכי · אמ' לו אל תאמ' נער אנכי · כי על כל אשר אשלחך תלך ·
לא זז עד שהלך · הרי ונפשו אותה ויעש · משה אמ' לו ועתה לך ואשלחך ·
אמ' לו שלח נא ביד תשלח · לא זז עד שהלך · וילך משה וישב אל יתר חותנו
מה כת' למעלה מן הענין וירא יי' כי סר לראות ר' אבא בר כהנא אמ' כל מי
שנכפל שמו הוא בשני עולמות · כה כה · אברהם אברהם · משה משה · יעקב יעקב
שמואל שמואל · תולדות פרץ פרץ · אמ' לו והרי כת' תולדת תרח תרח · אמ' להם
אף הוא יש לו חלק בשני עולמות ולא נאסף אבר' אבינו עד שנתבשר שעשה
אביו תשובה שנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום · אמ' אבר' לפני הקב״ה רבונו
שלעו' כל מה שסיגלתי מעשים טובים בעולם הזה אני הולך אצל אבותי בשרו

הקב״ה חייך שעשה אביך תשובה לפיכך נכפל שמו׳ ויאמר משה משה׳ מהו
ויאמ׳ הנני׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן קרחה הניני לכהונה הניני למלכות׳ אמ׳ לו הקב״ה במקום
עמודו שלעולם אתה עומד׳ אמ׳ אברהם הנני׳ ואתה אומ׳ הנני׳ אל תקרב הלום
ואין הלום אלא מלכות׳ וכן הוא אומ׳ מי אנכי ייי אלהים ומי ביתי כי הביאותני עד
הלם׳ וכן הוא אומ׳ הבא עד הלם איש׳ של נעליך מעל רגליך׳ ויאמ׳ אנכי
אלהי אביך אלהי אברהם׳ נגלה עליו בקולו שלעמרם אביו כדי שלא
יתירא׳ באותה שעה שמח משה ואמ׳ עמרם אבי חי׳ אמ׳ לו הקב״ה אנכי
אלהי אברהם בפיתוי באתי אליך שלא תתירא׳ מיד ויסתר משה פניו׳ אמ׳ לו
הקב״ה חייך שבשביל שחלקת לי כבוד אני חולק לך כבוד לעיני כל ישראל ויראו
מגשת אליו לפי שהכתיב כי ירא ועל שלא רצית להביט ותמונת ייי יביט ועל
שהסתיר פניו לפיכך קרן עור פניו׳ ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי מלמד
שהקב״ה רואה בשעבודן ולחצם׳ ויאמר ייי רָאֹה רָאִיתִי זה שאמ׳ הכת׳
כי הוא יָדַע מְתֵי שָׁוְא וירא און ולא יתבונן אמ׳ לו הקב״ה למשה אני רואה
שתי ראיות ראה ראיתי׳ ראיתי וידעתי את מכאוביו׳ ואני גואל ועכשו וראיתי
את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא׳ שהן עתידין להכעיסני במעשה
העגל׳ לכך נאמ׳ ראה ראיתי אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמני הדבר הזה שפט עתניאל
לפני הקב״ה אמ׳ רבונו שלעולם כך הבטחת את משה׳ בין שעושין רצונך בין
שלא עושין׳ שאתה גואלן׳ שנ׳ ותהי עליו רוח ייי וישפט את ישראל לכך נאמ׳
כי ידעתי את מכאוביו׳ לכך אמ׳ הקב״ה מה אני עושה אני גואלן׳ וארד
להצילו מיד מצרים אמ׳ משה לפני הקב״ה הנה אנכי בא אל בני ישראל היה
מבקש משה לומ׳ לו להודיעו את השם הגדול אמ׳ לו אם אמרו לי מה שמו
מה אומ׳ אלהם׳ אמ׳ לו הקב״ה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא
כשאני דן את הבריות׳ אני נקרא אלהים׳ וכשאני עושה מלחמה ברשעים
אני נקרא צבאות׳ וכשאני תולה על חטאיו שלאדם אני נקרא שדי׳

וכשאני יושב במדת רחמים אני נקרא רחום · שמי הוא לשם מעשי אל לך
אמור להם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב · שלחני אליכם זה שמי לעולם
וזה זכרי לדר דור · אמ׳ לפניו רבונו שלעו׳ שבועה נשבעתי ליתרו שאיני הולך
אלא ברשותו · אמ׳ לו לך חזור למדין ושם אתיר לך את נדרך · לפיכך דבר עמו
במדין שנ׳ ויאמ׳ ייי אל משה במדין לך · וילך משה וישב אל יתר חותנ
לא היה צריך לאמר אלא וישב אל מצרים ולמה אל יתר חותנו להתיר לו
את נדרו וליטול ממנו רשות ויאמ׳ לו אלכה נא ואשובה ויאמר יתרו למשה
לך לשלום · אתה מוצא שכל מי שכת׳ בו לך לשלום הלך וחזר · וכל מי
שכת׳ בו לך בשלום הלך ולא חזר · וישלח דוד את אבנר וילך בשלום הלך
ולא חזר · ויתרו אמ׳ למשה לך לשלום · הלך וחזר · ויקח משה את אשתו ואת
בניו וירכיבם על החמור · זה אחד משמונה עשרה דברים ששנו רבותינו לתלמי
המלך בשעה שכתבו לו התורה יוונית ואלו הן אלהים ברא בראשית · אעשה
אדם בצלם ודמות · זכר ונקיבה בראם · ויכל ביום הששי · וישבת ביום השביעי
הבה ארדה ואבלה שם שפתם · ותצחק שרה בקרוביה · כי באפם הרגו שור
וברצונם עקרו אבוס · ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא
אדם · ומושב בני ישראל אשר ישבו במצר׳ ובשאר ארצות בארץ גשן ובארץ
כנען שלש׳ ש׳ ואר׳ מ׳ ש׳ · וישלח את זעטוטי בני ישראל ואל זעטוטי בני ישראל
אשר חלק ייי אלהיך אותם להאיר לכל העמים אשר תחת כל השמים אשר לא
צויתי לאומות לעבדן · וכתבו לו את צעירת הרגלים ולא כתבו לו את הארנבת
מפני שאשתו של תלמי המלך ארנבת שמה · לא יאמ׳ שיחקו בי היהודים
וכתבו לי שם אשתי בתורה הוי ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על
החמור באדם שהוא או׳ יצאו · ויקח משה את מטה האלהים בידו אמ׳
לו הקב״ה טול מטה זה בידך וכל נסים שאתה מבקש אתה עושה בו הכה
את היאור שנ׳ ומטך אשר הכית בו את היאור · פעמים שהוא קורא אותו

מטה האלהים ופעמים שהוא קורא אותו ומטך׳ ויאמ׳ ייי אל משה בלכתך הראה
לו הקב״ה את האותות ואת הנסים אמ׳ לו מה זה בידך אמ׳ מטה אמר לו השליכיהו
ארצה ויהי לנחש׳ למה נחש ולא דבר אחר אמ׳ לו כשם שהנחש נושך וממית
כך המצרים נושכין וממיתין את ישר׳ ואחר כך נעשה כעץ כך היו המצרים
דומין לעץ יבש אמ׳ לו הבא נא ידך בחיקך והנה ידו מצורעת כשלג׳ ד״א טמא
כך המצרים טמאים ומטמאין את ישר׳ וישב ידו אל חיקו והנה שבה כבשרו׳ כך
אני מטהר את ישר׳ מטומאת מצרים׳ ולקחת ממימי היאר והיו לדם׳ כך אני
מכה מצרים מכת דם׳ ד״א אמ׳ משה לפני הקב״ה והן לא יאמינו לי ולא ישמעו
לקולי אמ׳ לו מזה בידך אמ׳ לו מטה׳ כת׳ מזה שבידך את צריך ללקות׳ שאתה
מוציא לשון הרע על בני ישר׳ משם שהוציא הנחש לשון הרע ואמ׳ כי יודע אלהים
כי ביום׳ ובני מאמינים דכת׳ ויאמן העם׳ ובני מאמינים דכת׳ והאמין בייי ויחשבה
לו צדקה׳ ומה הנחש הלקיתי אותו בצרעת אף אתה הבא ידך׳ ויבא ידו והנה
ידו מצורעת כשלג׳ והיה אם לא יאמינו׳ ולקחת ממימי היאר והיו לדם׳
רמז רמז למשה שעתיד ליטול דינו מן המים שנ׳ המן הסלע הזה נוציא לכם׳
וילך משה ואהרן ויאספו׳ אמ׳ להן כך אמ׳ הקב״ה פקד פקדתי אתכם׳ סימן
זה היה מסור בידם מימות אבר׳ יצחק ויע׳ ויעקב מסר ליוסף׳ אמ׳ להן כל
גואל שיבא ויאמ׳ לכם פקד פקדתי׳ הוא הגואל שלאמת׳ כיון שבא משה ואמר
פקדתי׳ מיד ויאמן העם אמ׳ להן משה ואהרן באו עמנו ונלך אצל פרעה
הלכו עמהם זקני ישר׳ והיו מגנבין את עצמן ונשמטין אחד אחד׳ שנים
שנים והלכו להם׳ כיון שהגיעו לפלטורין שלפרעה לא נמצא מהן אחד
שכך כת׳ ואחר באו משה ואהרן׳ והיכן הזקנים׳ אלא שהלכו להן׳ אמ׳ להן הקב״ה
חייכם וכן עשיתם שאני פורע לכם כך אימתי בשעה שעלה משה ואהרן עם
הזקנים להר סיני לקבל את התורה החזירן הקב״ה ואל הזקנים אמ׳ שבו
לנו בזה׳ אמ׳ להם הקב״ה בעולם הזה לא ראיתה כבודה שלתורה אבל לעו׳

הבא אני אראה לכם אור וכבוד שנ' נחפרה הלבנה ובושה החמה ויאמ' יי' אל
אהרן לך לקראת משה זה שאמ' הכת' ירעם אל בקולו נפלאות תמים דעו' ך
מהו ירעם אל בקולו כשנתן הקב"ה את התורה בסיני הראה בקולו של ישר'
פלאי פלאים כאיזה צד היה מדבר הקב"ה היה הקול יוצא ומחזר בכל העו'
וישר' שומעין את הקול בא להם מן הדרום והיו רצים לדרום לקבל את הקול
ומדרום נהפך לצפון והיו רצים לצפון ומצפון נהפך להם למזרח והיו רצין
למזרח לקבל את הקול וממזרח נהפך להם למערב והיו רצים למערב
מן המערב נהפך להן מן השמים ותולין עיניהם לשמים היה נהפך לר־ן
לארץ והיו מביטין לארץ שנ' מן השמים השמיעך את קולו והיו ישר'
אומרין זה לזה והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה ונעלמה מעיני
כל חי ומעוף השמים נסתרה אבדון ומות אמ' באזנינו שמענו והיו ישר'
אומ' מהיכן הקב"ה בא מן המזרח או מן המערב או מן הדרום שנ' יי'
מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואומ' אלוה מתימן
יבוא וכל העם רואים את הקול לא נאמ' כן אלא את הקולות אמ' ר' יוחנן
היה הקול יוצא ונחלק לשבעה קולות ומשבעה קולות לשבעים לשון
כדי שישמעו כל האומות כאיזה צד היה הקול יוצא אמ' ר' תנחומא אם
סר צופין והיה יוצא והורג לאומות העולם שלא קיבלו את התורה ונותן
חיים לישר' שקיבלו את התורה הוא שמשה אומ' להם בסוף ארבעים
שנה כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים אתה היית שומע קולו וחיית
אבל האומות שומעין ומותין בוא וראה היאך הקול יוצא אצל ישר'
כל אחד ואחד לפי כחו הזקנים היו שומעין את הקול לפי כוחן והבחורים
לפי כוחן והקטנים לפי כוחן והנערים לפי כוחן ואף משה לפי כחו שנ'
משה ידבר והאלהים יעננו בקול לפי שהיה משה יכול לסבול וכן הוא אומר
קול יי' בכח בכוחו לא נאמ' אלא בכוח בכוחו שלכל אחד ואחד מהם ואף

נשים מעוברות לפי כוחן. הרי כל אחד ואחד לפי כוחו. אמ׳ ר׳ יוסי ביר׳ חנינה אם
תמה אתה מן הדבר הזה למוד מן המן שהיה יורד להם לא היה יורד ﭏ לפי כוחן
שלכל אחד ואחד. הבחורים אוכלין אותו כלחם. שנ׳ הנני ממטיר לכם לחם מן
השמים. הזקינים כצפיחית בדבש שנ׳ וטעמו כצפיחית בדבש. והיו יונקים כחלב
משד אמן. שנ׳ וטעמו כטעם לשד השמן. והחולים כסולת מעורב בדבש. שנ׳
ולחמי אשר נתתי לך. וסלת ושמן ודבש. והגוים היו טועמין אותו מר. וגד שנ׳
והמן כזרע גד. אמ׳ ר׳ יוסי ביר׳ חנינ׳. ומה אם היה המן. מין אחד נהפך למינים
הרבה בשביל צורך כל אחד ואחד. הקול שהיה בו כוח על אחת כמה וכמה שהיה
משתנה לכל אחד ואחד שלא ינזקו. ומניין שהקול נחלק לקולות הרבה שלא
ינזקו שנ׳ וכל העם רואים את הקול. אין כת׳ כן ﭏ את הקולות. הוי וירעם ﭏ
בקולו. ירעם ﭏ בקולו. אימתי עשה הקב״ה בקולו נפלאות בשעה שבקש לשלח
משה לשליחותו. שילך ויצא את ישר׳ ממצרים והיה במדין שהיה מתירא על
שברח מפני פרעה. כיון שנגלה עליו הקב״ה במדין ואמ׳ לו לך שוב למצרים נחלק
הדבר לשני קולות ונעשו דו פרצופין והיה שומע במדין לך שוב מצרימה. ואהרן
שומע לך לקראת משה. ומשה היה באמצע לא היו שומעין כלום. הוי וירעם
ﭏ בקולו נפלאות. רא׳ לך לקראת משה המדברה זה שאמ׳ הכת׳ מי יתנך
כאח לי אמ׳ ישר׳ לפני הקב״ה מי יתנך כאח לי. אתה מוצא את כל האחים
שונאים זה את זה. כולה כתיבא בנחמות באיזה צד. אח משה לאהרן שנ׳
הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד שהיו אוהבין זה לזה ומחבבין זה
את זה שבשעה שנטל משה את המלכות. ואהרן את הכהונה לא שנאו זה
את זה. ﭏ שהיו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה. תדע שבשעה
שאמ׳ הקב״ה למשה שילך בשליחותו אצל פרעה ואמ׳ לו שלח נא ביד תשלח
אתה סבור שמה עיכב משה שלא לילך. אינה כך. ﭏ כמכבד לאהרן. אמ׳
משה עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להן במצרים שמונים שנה:

הוא שבת והודיע להם בארץ מצרים׳ ומנין שאהרן היה מתנבא להן שכן הוא אומ׳
ויבא איש האלהים אל עלי ויאמר אליו כה אמ׳ ייי הנגלה נגליתי ׳ובחר אותו מכל
שבטו ישר׳ לי לכהן׃ אמ׳ משה כל השנים הללו היה אהרן אחי מתנבא ועכשו
אני אכנס בתחומו של אחי׳ והיה מיצר לפיכך לא היה מבקש לילך אמ׳ הקב״ה
למשה למה אכפית לאהרן בדבר זה ׳שאינו מיצר אלא עוד שמיח תדע לך שאמ׳
לו וגם הנה יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו׳ אינו אומ׳ בפיו אלא ושמח בלבו׳
אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי הלב ששמח בגדולת אחיו יבא וישמח וילבש אורים
ותומים שנ׳ והיו על לב אהרן׳ וגם הנה הוא יוצא לקראתו ׳כיון שאמ׳ לו כך
קבל עליו לילך ׳מיד נגלה הקב״ה על אהרן ואמ׳ לו לך לקראת משה׳ הוי אומ׳
מי יתנך כאח לי כמשה וכאהרן אמצאך בחוץ אשקך׳ ויפגשיהו בהר האלהים וישק
לו לך לקראת משה זה שאמ׳ הכת׳ חסד ואמת נפגשו וצדק ושלום נשקו ׳חסד זה
אהרן שנ׳ וללוי אמ׳ תומיך ואוריך לאיש חסידיך׳ ואמת זה משה שנ׳ בכל ביתי
נאמן הוא׳ הוי חסד ואמת נשקו׳ צדק זה משה שנ׳ צדקת ייי עשה ומשפטיו עם
יש׳ ושלום זה אהרן שנ׳ בשלום ובמישור הלך אתי ׳ נשקו ׳וישק לו ׳שנו רבותינו
כל הנשיקות שלתפלות היא חוץ משלש נשיקות ׳נשיקת פרישות׃ נשיקת
גדולה ׳נשיקת פרקים ׳נשיקת פרישות מניין ותשק ערפה לחמותה׳ נשיקת גדולה
מנין ויקח שמואל את קרן השמן ויצק על ראשו וישקהו ׳נשיקת פרקים מנין
ויפגשהו בהר האלהים וישק לו׳ ויגד משה לאהרן את כל דברי ייי התחיל משה
אומ׳ לו כל מה שאמ׳ לו הקב״ה היאך נלך והיאך נעשה האותות כיון שהלכו השון
אצל הזקנים שנ׳ וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל לעולם׳ זקנים
מעמידים את ישראל׳ וכן הוא אומ׳ כל ישראל וזקניו ושפטיו ושוטריו עומדים
מזה ומזה לארון׳ אימתי ישראל עומדין כשיש להם זקנים למה כשהיה בית
המקדש קיים היו נשאלין בזקינים שנ׳ שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך שכל
מי שנוטל עצה מן הזקינים אינו נכשל׃ תדע לך שכשנטלת בן הדד אצל מלך ישר׳

כדברך אדני המלך׳ שלח לו פעם שניה שנ׳ כי אם כעת מחר אשלח את עבדי
אליך וחפשו את ביתך׳ הוי כל מה מה שתבע בראשונה אינו חמדה׳ בקש כסף וזהב
והן חמדה׳ שנ׳ ובאו חמדת כל הגוים׳ בקש נשים והן חמדה׳ שנ׳ בן אדם הנני לקיח
ממך את כל מחמד עיניך׳ בקש בנים והן חמדה שנ׳ והמתי מחמדי בטנם׳ הוי כל
מה שתבע בראשונה חמדה׳ ומהו כל מחמד עיניך׳ ד״א חמדה מתוך חמדה ואיזו
זו תורה׳ שנ׳ הנחמדים מזהב ומפז רב׳ כיון ששמע מלך ישר׳ אמ׳ אין זו שלו׳
הדבר הזה של זקינים מיד ויקרא מלך ישר׳ לכל זקני הארץ׳ כי אך דעו נא׳ ויאמרו
אליו כל הזקינים וכל העם׳ אל תשמע ולא תובה׳ כיון ששמע לעצת הזקינים׳ מיד
ויצא מלך ישר׳ ויך את הסוס ואת הרכב׳ לעולם נמלכין בזקנים׳ וכת׳ ויקרא משה
לאהרן ולבניו ולזקני ישראל׳ אמ׳ ר׳ עקיבה נמשלו ישר׳ בעוף׳ מה עוף אינו פורח
בלא כנפים׳ אף ישר׳ אינן יכולין בלא זקינים׳ גדולים הזקינים׳ אם זקינים לפני
הקב״ה ואם נערים נטפלה בהן ילדות׳ תנ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי בכמה מקומות
שנינו שחלק הקב״ה כבוד לזקינים׳ בסנה לך ואספת את זקני ישר׳ וכת׳ ושמעו
לקולך ובאת אתה וזקני ישר׳ בסיני דכת׳ ואל משה אמ׳ עלה אל יי׳ אתה ואהרן
ושבעים מזקני ישר׳ באהל מועד קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישר׳ לעתיד
לבוא כי מלך יי׳ צב׳ בהר ציון ובירוש׳ ונגד זקניו כבוד׳ ר׳ אבון אומ׳ עתיד הקב״ה
להשיב את זקני ישר׳ בגורן׳ והוא יושב בר״ש כולן כאב בית דין׳ ודנין אומות
העולם שנ׳ במשפט יבא עם זקני עמו׳ ע׳ זקני עמו לא כת׳ אלא עם זקני עמו׳
ושריו ישב עמהן׳ ודנין לאומות העולם׳ ומה הוא אומ׳ להם אתם בערתם הכרם׳
אלו ישראל שנ׳ כי כרם יי׳ צבאות בית ישר׳ גזילת עני בבתיכם שנ׳ כי יי׳ יסד
ציון ובה יחסו עניי עמו׳ וכן דרך המלכים לישב בעגולה כגורן׳ ומלך ישראל
ויהושפט מלך יהודה וגו׳ לבושים בגדים בגורן וכי בגורן ישבו אלא כדתנן סנהדרי
היתה כחצי גרן עגולה׳ כדי שיהיו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין יושבין
לפניהן וכותבין דברי המחייבין ודברי המזכין׳ אמ׳ שלמה אנו ראיתן יושב

עמהן ורץ בתוכם׳ שנ׳ נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ׳

וארא

ילמדינו רבינו מהו שיקרא אדם את השם באותיותיו׳ כך שנו רבותינו ואלו שאין להן חלק לעולם הבא׳ האומ׳ אין תחית המתי ואין התורה מן השמים׳ ואפיקורס׳ והלוחש על המכה׳ ואומ׳ כל המחלה אשר שמתי במצרים׳ אבא שאול אומ׳ אף ההוגה השם באותיותיו׳ כמה קשה חלול השם אמ׳ בן עזאי כביכו׳ל לא הזכיר הקב״ה שמו עד שאמ׳ שתי תיבות׳ בראשית ברא אחר כך אלהים׳ אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי אף משה לא הזכיר את השם עד שאמ׳ עשרים ואחת תיבה׳ שנ׳ האזינו השמים ואדברה׳ ואחר כך כי שם ייי תדע לך שלא גלה אותו לאבות העולם׳ ולמה גלה אותו למשה׳ על שהלך לגאול את ישראל מה כת׳ למעלה מן הענין׳ וישב משה אל ייי ויאמ׳ ייי למה הרעות לעם הזה׳ אם אמ׳ אדם גדול ממנו למה הרעת דבר קשה הוא אומ׳ ולא עוד אלא אנ׳ ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה׳ אמ׳ לו הקב״ה חבל על דאבדין ולא משתכחין הרבה׳ כמה פעמ׳ נגליתי על אברהם׳ על יצחק ועל יעקב באל שדי ולא אמרתי להם ששמי ייי׳ כשם שאמרתי לך׳ ולא הרהרו אחר מדותי׳ אמרתי לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה׳ בקש מקום לקבור שרה ולא מצא׳ עד שקנה בארבע מאות כסף׳ ולא הרהר אחר מדותי׳ אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל׳ בקש מים לשתות ולא מ׳ נח׳ ויריבו רועי גרר לאמר לנו המים׳ ולא הרהר אחר מדותי׳ אמ׳ ליעקב הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך בקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה׳ ולא הרהר אחר מדותי׳ ואתה תחלת שליחותי אמרת לי מה שמך ועכשיו אתה אומ׳ ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע׳ עתה תראה אשר אשר אעשה לפרעה במלחמת פרעה אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלך׳ שיעשה בהם נקמה׳ יהושע תלמידך׳ מיכאן אתה למד

שנטל משה את הדין שלא ליכנס לארץ לפיכך כת' וידבר אלהים אל משה שישב
עליו במדת הדין ויאמ' אליו אני יי' מדת רחמים שאגא' את ישרא' ואכניסם לארץ
לכך כת' וארא אל אברהם אל יצ' ואל יע' · לכן אמור לבני ישרא' אני יי' ואין לכן
אלא לשון שבועה לכן נשבעתי לבית עלי · הלך משה ודבר להן כך · וידבר משה
כן אל בני ישרא' ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה · חזר משה לפני
הקב"ה הן בני ישרא' לא שמעו אלי · וידבר יי' בא דבר' המשל לאומ' מקנטיה
לית הנאה אלהין קציא' · וידבר יי' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישרא'
ואל פרעה מלך מצרים עשה אותן שוין אמ' להן הקב"ה הין נהוגים בו כבוד
וחלקו כבוד למלכות · שאנו צריך לעשות כן את הדין לפיכך משה אומר
לו נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר פן יפגענו בדבר או בחרב · אלא פן יפגעין
ללמדך שנהגו בו כבוד · כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת · ופה אומ'
לכם · אתה מוצא בנח לאחר שהציל מן המבול · אמ' לו · לא יהיה עוד המים
למבול אמ' לו תן לי אות · אמ' לו את קשתי נתתי בענן · חזקיה כשחלה שלח
לו הקב"ה ישעיה ואמ' לכה אמ' יי' הנני רופא לך · אמ' לו מה אות · אמ' לו הנני
משיב את צל המעלות וכן נאמ' ליהושע הכהן הגדול שמע נא יהושע הכהן
כי אנשי מופת · הצדיקים מופת וכל שכן פרעה הרשע הוי כי ידבר אליכם פר'
תנו לכם מופת · מיד וישלך את מטיהו ויהי לתנין · אמ' פר' כך כחו של אלהיכם
מיכן יוצאין כשפים לכל העולם · ויקרא גם פרעה · קרא לנערים ולתינוקות
בני חמש בני ארבע שנים · וישליכו איש מטהו · לכך כת' גם פרעה שלא
קרא תחלה לחכמים ולמכשפים · אמרו רבותינו נס גדול נעשה במטה שלא
בלע תנין את התנינים הוי אומ' שכן דרך התנינים לבלוע זה את זה לא נעשה
מטה דכת' ויבלע מטה את מטותם · ולא היה עושה אדם כל אותן המטות
שהשליכו ונעשו תנינים חבילות עשרה היו עומדין · ובלען מטה אהרן ולא
עבה יותר ממה שהיה · כשראה פרעה כך תמה ואמ' אם יאמר למטה בלע

את פרעה ולכסו היה בולע׳ הוא הסימן שא׳ למשה בסנה׳ שנדמה לנחש ביום
ההוא יפקד ייי בחרבו הקשה׳ כשהיה יוצא משה מאת פרעה היה או׳ חורתו
רשע אם יבוא אלי כן עמדם אני הורגן׳ אני צולבן׳ אני שורפן כשהיה נכנס מיד
פרעה נעשה כעור׳ ויחזק לב פרעה בחמש מכות הראשונות אין כת׳ בהן אלא
ויחזק לב פרעה׳ כיון שבאו חמש מכות לראשונות ולא שלח אמ׳ הקב״ה אם רצ׳
לשלח איני מקבל שכך כת׳ בחמש מכות אחרונות׳ ויחזק ייי את לב פרעה׳
והיה משה גוזר והקב״ה מקיים׳ ותגזר אומ׳ ויקום לך׳ כי ידבר אליכם פרעה
ילמדינו רבינו מי שעמד להתפלל ובא נחש ונשכו׳ מהו שיפסיק כך שנו רבותינ
העומד בתפלה׳ אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו׳ אפילו נחש כרוך על
עקיבו לא יפסיק׳ מעשה בר׳ חנינא בן דוסא שהיה עומד ומתפלל׳ בא
חורור ונשכו׳ ברחו התלמידים לאחר שעה חזרו ומצאו אותו חורור מת מושלך
על חורו׳ אמ׳ וי לו לאדם שנשכו חורור וי להורור שנשכו ר׳ חנינא בן דוסא
מה ראו חכמ׳ להקיש בריית נחש למלכות׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן פזי דכת׳ קולה
כנחש ילך כי בחיל ילכו׳ מה הנחש מלחש והורג׳ אף המלכות מלחשת והורגת
את האדם׳ הוא עומד בבית האסורים מלחש עליו והורגו׳ ר׳ אומ׳ מה ראו להקיש
מלכות לנחש׳ מה הנחש הולך מעוקם׳ אף המלכות מעקמת דרכיה׳ לפיכך
אמ׳ הקב״ה למשה כשם שהנחש מעוקם כך פרעה מעוקם כי יבא להתעקם
ואמרת אל אהרן קח את מטך׳ את המטה כנגדו׳ כלומ׳ מזה אתה לוקה׳ מגיד
מראשית אחרית עד שמשה בסנה׳ הראה לו הקב״ה היאך פרעה עתיד להתעקס
לפיכך ויאמ׳ אלהים אל משה׳ זה שאמ׳ הכת׳ כי העושק יהולל חכם ויאבד את
לב מתנה׳ כשהחכם מתעסק בדברים הרבה מערבבין אותו מן החכמה׳ את
לב מתנה שנותנה מתנה בלבו שלאדם׳ כי העושק יהולל חכם׳ חכם המתעסק
בצרכי צבור משכחין תלמודו׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי ששים הלכות ל׳ יהודה בן
פדייה בחרושת הבקר וכולן נשתכחו ממני בשביל שהייתי מתעסק בצרכי

צבור הוי כי העושק והולל חכם · עסק שנתעסק שלמה בדברים בטילים הטעוהו
שנ׳ ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבו · אמ׳ ר׳ חייא בר אבא נח לו לשלמה
אלו היה כיבן ולא יכתב עליו הפסוק הזה · ומי גרם לו שנתעסק בדברים שלא היה
צריך להן · ומה הן דברים · דברי אגור בן יקה המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל
ואוכל למה נקרא שמו אגור שאגר את התורה · ואת יקה שהקיאה · נאם הגבר
לאיתיאל שהיה אומ׳ איתיאל ואוכל · הקב״ה אמ׳ לו לא ירבה לו נשים ולא יסור
לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד · ולא ירבה לו סוסים · איתיאל ואוכל אני מרבה
נשים ולא יסור לבבי · ארבה סוסים ולא אשיב את העם · תני ר׳ שמעון בן יוחאי
עלה ספר משנה תורה ונשתטח לפני המקום ואמ׳ רבון העולמים עקרני
שלמה ועשאני פלסטר · כתבת לא ירבה לו נשים ולא ירבה לו סוסים וכסף
וזהב לא ירבה לו מאד · וכת׳ ויהי לשלמה ארבעים אלף אורוות סוסים ושנים
עשר אלף פרשים · ונשים הרבה · ויהי לו נשים שבע מאות ופילגשים שלש
מאות · והרבה כסף וזהב · ויתן שלמה את הכסף בירושלים כאבנים · אמ׳
לו הקב״ה שלמה ואלף כמותו אובדין מן העולם · ואות אחת ממך אינו בטל
לעולם · מי גרם לו שנתעסק בדברים שלא היה לו צורך בהם · הוי כי העשק
יהולל חכם · ואל תאמר שלמה בלבד אלא אף משה רבינו עסק שנתעסק
טלטל כשהלך אצל פרעה מה כת׳ שם · ואחר באו משה ואהרן · אמ׳ רבי חייא
בר אבא · יום פרודבטיא שלפרעה היה והיו כל המלכים מעטרין אותו והיה
משה ואהרן עומדין על פתח פלטורין שלפרעה נכנסו משרתיו עליו ואמ׳
לו שני זקינים עומדין בפתח · אמ׳ להן יש בידן עטרות אמרו לו לאו אמ׳ להן
באחרונה יכנסו · כשנכנסו עומדין אמ׳ להן מה אתם מבקשין אמרו לו אלהי
העברים נקרא עלינו · שלחנו אליך לאמר שלח את עמי ויחגו לי במדבר אמ׳
להן מי י״י אשר אשמע בקולו · לא היה יודע לשל~~[illegible]~~ח לי עטרה · אלא בדברים
אתם באים לא ידעתי את י״י · אמ׳ ר׳ לוי באותה שעה הוציא דפתרא שלאלהות

התחיל קורא אלהי אחרים · אלהי צידן אמ׳ להן הרי קראתי ואין שם שמו של אלהים
אמ׳ ר׳ לוי למה הדבר דומה לכהן שהיה לו עבד שוטה יצא הכהן חוץ למדינה
הלך העבד לבקש את רבו בבית הקברות התחיל צווח לבני אדם עומדין שם
לא ראיתם ככהן רבי אמ׳ לו רבך לאו כהן הוא אומ׳ להן הין אמ׳ לו שוטה אתה
ומי ראה כהן בבית הקברות · כך התחיל משה ואהרן אומרין לפרעה שוטה
אלהות אלו שאתה אומ׳ מתים הם · אבל ייי׳ אלהינו אמת הוא אלהים חיים ומלך
עולם · אמ׳ להם בחור הוא · זקן הוא · כמה שנותיו כמה עירות לכד אמת
אלהים חיים ומלך עולם · אמ׳ להם בחור הוא · זקן הוא · כמה שנותיו · כמה
עירות לכד · כמה מדינות כבש · כמה שנים לו שעלה למלכות · אמ׳ לו אלהינו
כוח גבורתו מלא עולם · הוא היה עד שלא נברא העולם והוא יהיה בסוף כל
העולמים והוא יָצַרְךָ ונתן בך רוח חיים אמ׳ להם ומה מעשיו אמרו לו נוטה
שמים ויסד ארץ · קולו חוצב להבות אש · מפרק הרים ומשבר סלעים · קשתו
אש · חציו שלהבת · רמחו לפידים · מגינו עננים · חרבו ברק · יוצר הרים וגבעות
מכסה שמים בעבים · מוריד גשמים וטללים · מפריח דשאים ומדשן פירות ·
ועונה חיות וצר את העובר במעי אמו ומוציאו לאויר העולם · מהעדי מלכין
ומהקים מלכין · אמ׳ להם מתחלה שקר אתם מדברים שאני הוא אדון העולם
ואני בראתי עצמי ואת נלוס שנ׳ לי יאורי ואני עשיתיני · באותה שעה קיבץ
את כל החכמים שלמצר׳ אמ׳ להם שמעתם שמו של אלהיהם של אלו · אמרו
לו שמענו שבן חכמים הוא בן מלכי קדם · אמ׳ להן הקב״ה לעצמכם קראתם
חכמים ולי בן חכמים · חייכם אני מאבד חכמתכם ובינתכם · איך תאמרו אל
פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם ראה מה כת׳ בהם ואבדה חכמת חכמיו ובינת
נבוניו תסתתר · השיבם אני מה אתם אומרים מי ייי׳ אשר אשמע בקולו · אמ׳
הקב״ה רשע מי ייי׳ ואמרת · ממי אתה לוקה · מ׳ ארבעים יוד עשרה הרי חמשים
מכות שהביא הקב״ה על המצרים במצרים · מהו אומ׳ ויאמרו החרטומים אל פרעה

אצבע אלהים היא ׳ ועלהים מהו אומ׳ וירא ישר׳ את היד הגדולה לכל אחד ואחד
עשר הרי חמשים מכות ׳ ד״א מי שם פודיעך ׳׳י מי יצי׳ חייך מפיך תאמ׳ ייי הצדיק
אתה אמרת לא אשליח ׳ בידך תאחז על כל אחד ואחד ותאמר לכו בשלום ׳ גם
צאנכם גם בקרכם קחו ׳ ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ לכך
נאמ׳ ויהי בשלח פרעה ׳ ויאמ׳ אלהי העברים נקרא עלינו אמרו משה ואהרן תאמ׳
שנינו את הלשון ואמרנו לו כה אמ׳ ייי אלהי ישרא׳ ׳ ובשביל כך הקשה כנגריין
חזרו ואמרו אלהי העברים נקרא עלינו ׳ ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ
אמ׳ ר׳ יהושע בן יוחאי מה עשה להם התחיל מחרק להם בשנין ואמ׳ להם נרפים
אתם נרפים לשון טנופים הוא ׳ יתשחקו עצמותיו ׳ קדשים אתם קדשים על
בן אתם אומרין ׳ אמ׳ ר׳ לוי שבטו שללוי פטי היה מעבודת פרך אמ׳ להם פרעה
בשביל שאתם פנויים אתם אומ׳ נלכה נזבחה לאלהינו אמ׳ להם למה משה ואהרן
תפריעו את העם ממעשין מהו למה אתם למה ודבריכם למה כביכול דייך
לכו לסבלותיכם ׳ תכבד העבודה על העם ואל ישעו ׳ שהיה בידן מגלות שהיו
משתעשעין בהן משבת לשבת לומר שהקב״ה גואל אמ׳ להן פרעה אל ישעו
בדברי שקר ׳ אל יהו משתעשעין בהן משבת לשבת ואל יהו כפושים שנ׳ ויצו פרעה
ביום ההוא לא תאסיפון לתת לעם תבן ׳ ויפץ העם מפני שהיא כתרין אמ׳
הקב״ה מחר אני מביא עליכם מכות והן אומרין פרעה חוטא ואנו לוקין כיון
שישרא׳ יוצאין להביא קש ולעשות תבן היה המצרי רואיהו בתוך שדיהו
מבריחו ומשבר את שוקיו לפיכך ויפץ העם ׳ ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים
זה דתן ואבירם יצאו נצבים התחילו מחרפין ומגדפין כלפי משה ואהרן ואמרו
להם ירא ייי עליכם וישפט אמ׳ להם ראו היאך עשויין ישרא׳ מן המכות ׳ ריח
היה עם המצרים שאנו כגאין ועכשו כאתם והעברתם אותו הריח ׳ אשר
הבאשתם את ריחינו בעיני פרעה ובעיני עבדיו אמ׳ ר׳ יהודה הלוי בר׳ שלום
אמרו לו נאמר לך למה אנו דומין לשה שבא זאב ליטול אותה מן העדר

רץ הרועה אחריה להצילה מפי הזאב׳ בין הרועה ובין הזאב נבקעה השה׳
כך אמרו ישר׳ למשה מבינך לבין פרעה אנו מיתין וישב משה אל יי׳ ויאמ׳ יי׳
למה הרעת ואם תאמ׳ מה אכפת לך׳ אם כך למה זה שלחתני׳ ומאז באתי
אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה׳ מה יעשו אותן התנינים בתוך המים
אמ׳ לו עתה תראה אשר אעשה׳ כך כת׳ יבא כריש בפרשתא׳ ויאמר אלהים אל
משה ראה נתתיך אלהים לפרעה׳ כת׳ שאו שערים ראשיכם׳ שלמה אמר
הפיסוק הזה בשעה שהכניס את הארון לבית קדש הקדשים׳ עשה ארון
שלעשר אמות והכניס את הארון הראשון לתוכו ונשא אותו וכיון שהגיע
לפתח בית המקדש היה הפתח שלעשר אמות והארון שלעשר אמות לא
יכולות ליכנס לתוך עשר אמות ועוד שהיו טוענין בו כיון שבאו להכניסו
לא היה יכול׳ עמד שלמה והיה מתבייש ולא היה יודע מה לעשות התחיל
מתפלל לפני הקב״ה מה עשה שלמה׳ אמרו רבותינו הלך והביא ארונו שלדוד
והיה מתפלל ואומ׳ יי׳ אלהים אל תשיב את פני משיחך׳ אמ׳ ר׳ ברכיה בשם רבי
חלבו באותה שעה היה דוד׳ והכל ממך לדרש שכן דוד אומ׳ יי׳ העלית
משאול נפשי חייתני מירדי בור׳ והיה שלמה אומ׳ רבונו שלעולם עשה מצות
שלזה זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה שנ׳ יי׳ אלהים אל תשב את פני משיחך
מה כת׳ אחריו וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מן השמים ורוח הקדש
צווחת ואו׳ ושבח אני את המיתים שכבר מתו מן החיים׳ התחיל שלמה
אומ׳ שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד באותה
שעה בקשו השערים לירד ולרוץ את ראשו היו סבורין שעל נפשו הוא
אומ׳ מלך הכבוד׳ אמ׳ להן יי׳ צב׳ הוא מלך הכבוד סלה׳ כיון שאמ׳ להן
כך מיד שככו׳ ואלא כן בקשו לרוץ ראשו ולהמיתו׳ ד״א מי הוא זה מלך
הכבוד זה מלך מלכי המלכים שהוא חולק כבוד ליריאיו לכך נאמ׳ הכבוד
כאיזה צד מלך בשר ודם אין יושבין על כסאו והקב״ה הושיב לשלמה על

כסאו שנ׳ וישב שלמה על כסא ייי למלך תחת דוד אביו ויצלח׳ מלך בשר ודם
אין רוכבין על סוסו והקב״ה הרכיב לﭏיהו על סוסו׳ מהו סוסו של הקב״ה סופה
ושערה שנ׳ ייי בסופה ובשערה דרכו׳ וכת׳ בﭏיהו ויעל ﭏיהו בשערה השמימ׳
מלך בשר ודם אין משתמשין בשרביטו והקב״ה מסר שרביטו למשה שנ׳ ויקח
משה את מטה הﭏהים בידו׳ מלך בשר ודם אין לובשין עטרות שלו והקב״ה
עתיד להלבישו עטרה למלך המשיח׳ ומהו עטרה של הקב״ה כתם פז שנ׳ ראשו
כתם פז׳ וכת׳ בו תשית לראשו עטרת פז׳ מלך בשר ודם אין לובשין לבושו׳
ויש שלובשין לבושו של הקב״ה ומהו לבושו׳ עז שנ׳ עורי עורי לבשי עוז וניתן
לישרﭏ שנ׳ ייי עוז לעמו ייי יברך את עמו בשלום׳ מלך בשר ודם אין נקראין
קיסר אגוסטא׳ ואם נקרא בשמו ממיתין אותו׳ והקב״ה קרא שמו למשה
ראה נתתיך ﭏהים לפר׳ הוי ייי צבאות הוא מלך הכבוד׳ שהוא חולק כבוד
ליראיו׳ ראה נתתיך ﭏהים לפרעה אמ׳ לו הקב״ה למשה פרעה הרשע עשה
עצמו ﭏוה׳ ומניין שעשה עצמו ﭏוה שנ׳ יארו לי ואני עשיתני׳ לפיכך יראו
אותך ויאמר שזה ﭏוה׳ פרעה אחד מארבעה בני אדם שעשו עצמן ﭏוהות
ונבעלו כנשים׳ חירם ונבוכדנצר׳ ויואש׳ ופרעה׳ חירם מנין דכת׳ בן אדם
אמור לנגיד צור׳ כה אמ׳ ייי ומניין שנבעל כנשים שנ׳ גבה לבך ביפיך
שחת חכמתך על יפעתך לדעוא בדיעבדין רעותהון בך׳ נבוכדנצר שעשה
עצמו ﭏוה שנ׳ אעלה על במותי עב אדמה לעליון אמ׳ לו הקב״ה רשע אך
אל שאול תורד אל ירכתי בור׳ מה עשה לו הגלהו למדבר עד שהוא במלכות
והאכילהו עשב כבהמה שנ׳ ועשבא כתורין יטעמוניה׳ והיו בהמות וחיות
רואין בו דמות בהמה והולכין ובועלין אותו שנ׳ ושר בהמות יחתן יהיתן
בעטן שנ׳ לא תתחתן בם ועל כל זאת׳ ולבב אנש יהיב ליה שהיה יודע
שהיה מלך על כל העולם והיה כבעל לחיות ולבהמות ובת׳ ביה ולקצת
יומיא אנא נבוכדנצר עיני לשמיא נטלית ומנדעי עלי יתוב׳ יואש מניין

שעשה עצמו אלוה דכת' ואחרי מות יהוידע הכהן באו שרי יהודה וישתחוו
למלך · ומהו וישתחוו למלך · שעשאוהו אלוה אמרו לו אלולא שאתה אלוה לא
יצאת לאחר שבע שנים מבית קדש הקדשים אמ' להן וכך הוא · וקיבל
על עצמו לעשות אלוה ומניין שנבעל כנשים שנ' ויהי לתקופת השנה עלו
עליו חיל ארם ויבאו אל יהודה וירושלים וישחיתו את כל ואת יואש עשו
שפטים אל תהי קורא אלא שפוטים · וכת' בלכתם ממנו עזבו אותו במחלאים
רבים · וימת ויקברוהו בעיר דוד ולא קברוהו בקבורת המלכים · פרעה מניין
שנבעל כנשים שנ' כה אמ' יי' הנני נותן את פרעה הפרע מלך מצרים מהו
הפרע שהיה זכר ופרע עצמו כנקבה · הפרע כמה דאת אמ' ופרע את ראש
האשה · וכן הנביא אומ' ביום ההוא יהיה מצרים כנשים · ומי גרם לו על
שאמ' אני עשיתני לפיכך אמ' לו הקב"ה למשה ראה נתתיך אלהים לפרעה
למה כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם אמ' לו נתתיך אלהים · לך
ועשה מי שעשה עצמו אלוה שהיו בעולם על שהגביהו עצמן שנ' את כל
גבוה יראה הוא מלך על כל בני שחץ וכי גבוה רואה והשפל אינו רואה
והכת' עיני יי' המה משוטטים בכל הארץ אלא אמ' ר' ברכיה אלו הגאותנים
שעושין עצמן אלהות · הקב"ה עושה מהן שחצים בעולם כגון נבוכדנצר
ומן בני אנשא טריד ולבביה עם חיותא שוי · וכן סנחריב נתגאה ונעשה
שחץ ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יי' במחנה אשור · לכך כת' את כל גבוה
יראה על כל בני שחץ · שהקב"ה מראה שחץ של גאותנין לכל הבריות · אמ'
הקב"ה אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו · אמ' ר' בטמן ישב אדם
בזוית ביתו ויעסוק בתורה אני מראיהו לבריות · ביותר אם יטמין אדם את
עצמו לעו לעבירה שאני מראיהו לבריות · שנ' אם יסתר איש במסתרים
מהו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא אמ' ר' חמא בר חנינה אני ממלא

ממנו העליונים והתחתונים ומראה שחין לבריות לפיכך אמ׳ הקב״ה ראה נתתיך אהים לפרעה לך והפרע ממנו והביא עליו עשר מכות אמ׳ לו היאך אביא עליו את המכות אמ׳ לו את המטה הזה תקח בידך אמ׳ ר׳ יהודה משקל ארבעים סאה היה ושלסמפורין היה ועשר מכות חקוקות עליו נטריקון **דצ״ך עד״ש באח״ב** אמ׳ לו הקב״ה כטקסין הזה הבא עליו את המכות ראה נתתיך אהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך כשם שהדורש יושב ודורש והאומ׳ אומר לפניו כך אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פר׳ על ידי שניהן נעשין כל הדברים שנ׳ ומשה ואהרן עשו את כל המופתים הם המדברים אל פרעה מלך מצרים לכך נאמ׳ לו אתה תדבר אמ׳ לו משה רבונו של עו׳ איני משלחם בדברים שנ׳ בדברים לא יוסר עבד׳ אמ׳ לו ואני אקשה את לב פרעה אמ׳ לו הקב״ה משה אתה אומ׳ דבר ואני מביא מכה׳ אמ׳ הקב״ה בעולם הזה פרעתי ממצרים בעשר מכות׳ אבל לעתיד אני אפרע לכם מגוג ומגוג ׳שנ׳ ונשפטתי אותו בדבר ובדם׳ כי ידבר אלכם פר׳ זה שאמ׳ הכת׳ מגיד מראשית מה יהא בסוף שכן הוא אומ׳ למשה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה מה עתידין לעשות אחר מיתתו של יהושע ועזבני והפר את בריתי׳ ויעזבו את ייי ולא עבדוהו הוי מגיד מראשית אחרית׳ אמ׳ ר׳ פנחס הכהן ברחמא כל הקורא פסוק הזה סבור שמא פלונקיא יש למעלה שהוא אומ׳ עצתי תקום׳ וכל חפצי אעשה מהו וכל חפצי אעשה׳ שהוא חפץ להצדיק כל בריותיו שנ׳ ייי חפץ למען צדקו׳ למען צדוקן׳ ואינו חפץ לחייב כל בריה שנ׳ כי לא אחפוץ במות הרשע לכך נאמ׳ וכל חפצי אעשה׳ כי ידבר אלכם פרעה׳ זה שאמ׳ הכת׳ כל רוחו יוציא כסיל וחכם באחור ישבחנה׳ הכסיל מוציא את כל דבריו בפעם אחת כשיבא לריב עם חבירו׳ וחכם באחרונה הוא מסלקו׳ כל רוחו יוציא כסיל זה

פרעה׳

פרעה הרשע׳ וחכם כאחור ישכהנה זה משה ואהרן שכת׳ כהן ויבלע מטה אהרן
את מטותם׳ תנו לכם מופת׳ אהרן יהא עושה את הדברים׳ אבל אתה עומד כנשיא
שהוא גוזר על הזקנים והן עושין וכך אמ׳ לו הקב״ה למשה בסיני הוא יהיה לך לפה
ואתה תהיה לו לאלהים׳ ויבא משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן אהרן היה ראוי
ליכנס תחלה שהוא גדול בשנים ולמה משה שהיה גדול ממנו בארץ מצרים
בעיני פרעה ובעיני עבדיו׳ ויבא משה ואהרן וישלך את מטהו תחלה׳
ואחרונה המכה הזו הביאן׳ ואחר כך מכה שניה׳ עשו את כל המעשים לפניו ולא
השגיח׳ כבד לב פרעה מאן לשלח העם׳ אמ׳ לו הקב״ה בלשון שהכברת בו בלשון
אני מתכבד בך׳ וידעו מצרים כי אני יי׳ בהכבדי בפר׳ לך אל פרעה בבקר
הנה יוצא המ׳ ואמ׳ אין בזאת תדע כי אני הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על
המ׳ אש׳ בי׳ למה לקו המים תחלה בדם׳ הכה אלהיו בתחלה לפנו ואחר כך עמו
ההדיוט משל אומ׳ מחי לאלהיא ויבהתון כומריא׳ קח מטך ונטה ידך׳ הכהמה
ביאר ובאגמים ובנהרות ועל כל מקוה מימיהם׳ מה שבקיתון׳ והיה דם בעצים
ובאבנים׳ אפילו מה שהמצרים רוקקין כולו דם׳ אמ׳ ר׳ אבון הלוי ביר׳ ממכת
דם העשירו ישראל כאיזה צד המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים
ומצרי הולך למלאת את הקיתון מתוכה מוציאה מלאה דם׳ וישראל שותה
מים מתוך הגיגית והמצרי אומ׳ לו תן לי בידך מעט מים׳ נותן לו ונעשין דם׳
אומ׳ נשתה אני ואתה ביחד מן הקערה ישראל שותה מים׳ ומצרים דם׳ וכשהיה
לוקיח בדמים מישראל בדמים היה שותה מים׳ מיכאן העשירו ישר׳ וכמה
המכה עושה בהם ר׳ יהודה ור׳ נחמיה אחד מהן אומ׳ עשרים וארבעה
ימים׳ היה מתרה בהם עד שלא תבא המכה׳ ושבעת ימים היתה המכה
משתמשת בהם׳ אמ׳ ר׳ אלעזר בן פדת כשם שהביא על המצרים כך הוא
מביא על אדום הרשעה׳ שנ׳ כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צור׳ אמ׳
ר׳ אלעזר כל צר חסר במקרא במלכות הרשעה הכת׳ מדבר כמצרים׳

וכל צור מלא ברומי · המצרים לקו בדם אמ׳ כאן והמכו כחליה לזפת לילה
ויומם לא תכבה · לפי שבטלו ישר׳ מן התורה שכת׳ בה והגית בו יומם ולילה ·
לפיכך אני פורע ממנה באש שלא תכבה לעולם ביום ובלילה ולפי ששרפה
ביתו שהעשן יוצא ממנו שנ׳ והבית ימלא עשן לפיכך לעולם יעלה עשנה ·
הוא אומ׳ קול שאון מעיר הוא אומ׳ אלא קול מהיכל · אין אתם אומרין מה
עשיתם בהיכלי · קול ייי משלם גמול לאויביו · ואימתי יהיה הגמול הזה ·
לעתיד גמול אלהים הוא יבא ויושיעכם · השכם בבקר והתיצב לפני פר׳
הנה יצא המ׳ למה היה יוצא המימה לפי שהיה אותו רשע משתבח ואומר
שהיה אלוה ואינו יוצא לנקבין · לפיכך היה יוצא בהשכמה שלא יראוהו
בני אדם עומד בקלון · היה אומ׳ הקב״ה למשה עמוד בהשכמה בשעה
שהוא כצרך תפוש אותו ואמור לו כה אמ׳ ייי כי בפעם הזאת אני שולח
את כל מגפותי · כנוהג שבעולם בשר ודם שהוא מבקש להביא רעה על
שונאו פתאם מביא עליו שלא ירגיש בו · והקב״ה היה מתרה בו בפרעה
הרשע על כל מכה ומכה שנ׳ הנה יד ייי הויה · הנני ממטיר הנה אנכי נגף ·
הנני מביא מחר וכן כולם זה שאמ׳ הכת׳ הן אל ישגיב ומי כמהו מורה לרש׳
׳עים לעשות תשובה אמ׳ לו פרעה · ועתה שלח העז את מקנך · למה
הנני ממטיר ואחריו הנני מביא מחר ארבה · הכל בהתראה · עשר מכות
כולן מדה כנגד מדה · דם מפני מה הביאו עליהן לפי שלא היו מניחין בנות
ישר׳ לטבול מטמאתם · שלא יהו פרין ורבין · מפני מה לקו המים על ידי
אהרן · שכך כת׳ אמ׳ אל אהרן וקח מטך · אמ׳ לו ר׳ תנחום · אמ׳ לו הקב״ה
למשה ששמרוך בשעה שהשלכת ליאר ועפר שהגין עליך בשעה שהרגת
את המצרי · אינו דין שילקו על ידך · לפיכך לקו על ידי אהרן · צפרדיע
למה הביא עליהן · לפי שהיו משעבדין בישר׳ ואומ׳ להם הביאו לנו
שקצים ורמשים · לפיכך ותעל הצפרדיע בשעה שהיו מוזגין את הכוס

נתמלא מן הצפרדע שנ׳ ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך אימתי משארת
מצויה אצל תנור חם וכל כך למה לעשות רצון בוראן׳ כת׳ אחד אומ׳ ושרץ
היאר צפרדעים׳ וכת׳ אחר אומ׳ ותעל הצפרדע ר׳ יהודה אומ׳ צפרדע אחת
היתה והיו המצרים מכין אותה ומיתות צפרדעים הרבה׳ כנים למה ששמו
את ישרא׳ מכבדי חוצות ושוקים לפיכך נהפך עפרם לכנים והופרין אמה
על אמה ולא היה שם עפר׳ שנ׳ כל עפר הארץ היה כנים׳ ויעשו כן החרטומ׳
בלטיהם אמ׳ ר׳ יוחנן בלטיהן מעשה שדים׳ בלהטיהם מעשה כשפים׳
לפי שאין השד יכול לעשות פחות מכשעורה׳ ערוב למה שהיו המצרים
אומ׳ לישרא׳ צאו והביאו לנו דובים ואריות כדי להיות מצירים בידם לפיכך הביא
הקב״ה עליהן חיות מעורבות׳ שנ׳ ויבא ערב כבד ביתהפ׳ דברי ר׳ יהודה ורבי
נחמיה אומ׳ מיני צורעין ודבורין ויתושין׳ ונראין דבריו שלר׳ נחמיה בצפרדעים
כת׳ ויצברו אותם חמרים חמ׳ ובערוב ויסר הערב׳ צפרדעים שלא היה בהם
הנאה הסריחו על המצרים׳ ערוב שהיה הנאה בעורותיהן׳ לא נשאר עד אחד
שאלו היו צורעין ויתושין היה להם שיסריחו כמים׳ ויבא ערב כ׳ בפ׳ תחלה
שהוא התחיל בעצה רעה עליהן ויצו פר׳ לכל עמו ואחר כך ובכל ארץ מצר׳
דב׳ מה ששמו את ישר׳ רועי בקר ורועי גמלים בהרים ובמדברות כדי שלא
יפרו וירבו אמ׳ להן הקב״ה אני מביא רועה יפה׳ הנה יד יי׳ הויה במקנך׳ ולא מת
ממקנה ישרא׳ עד אחד׳ אפילו בהמה חציה שלגוי וחציה שלישרא׳ לא מתה׳
שחין ששמו ישר׳ לחום להן חמין ולצנן להם צונן ולפיכך לקו בשחין שלא
יכלו ליגע בגופן׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי נס גדול נעשה בשחין׳ שאדם זורק
חץ כלפי מעלה אינו מהלך מאה אמה׳ משה זרק פיח הכבשן מלא חפנו
מה שאפשר ליטול לו מלא חפנו ואין בו ממש׳ וזרקו משה השמימה עד כסא
הכבוד ועוד נס גדול נעשה בשחין׳ שהחזיקה מלא ידו שלמשה׳ מלא ידו
שלמשה ושלאהרן׳ ועוד נס אחד נעשה בשחין׳ אדם מפזר קב אחד אין

מתכזר לא ארבע אמות׳ אבל משה נטל ידו מלא׳ ופזרו על כל ארץ מצ׳
שהיה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה׳ ברד מפני ששמו את
ישר׳ נוטעי גנות ופרדיסים ואילנות וכרמים· לפיכך היביא עליהם ברד
ושבר אילנותיהן׳ שנ׳ ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד׳ נס בתוך נס ר׳
יהודה ור׳ נחמיה אמ׳ כפרטתא דרמונא וחר׳ צינהיה מתחמיא מלגין׳ וחד
אמ׳ כהדין עששית רמיא ומשחא מתערבין חדא׳ ונורא דליק מגויהון
משל למה הדבר דומה לשני לגיונות קשים שונאין זה את זה לימים
הגיעה זמן מלחמתן של מלך׳ מה עשה המלך עשה שלום ביניהם׳ הלכו
לעשות שליחות המלך עשה שלום ביניהם׳ והלכו לעשות שליחות המלך׳
כך אש וברד שונאין זה את זה כיון שהגיעה זמן מלחמתה של מצרים עשה
הקב״ה שלום ביניהם והכו המצרים הוי אומ׳ ויהי ברד ואש מתלקחת׳ היה
יושב המצרי נכוה בברד׳ עומד נכוה באש משפט רשעים בגיהנם׳ יהרג
בברד גפנם ושקמותם בחנמל בא נח מל׳· ר׳ פנחס אומ׳ יורד כמלכין וקוצץ
את האילנות׳ ארבה למה ששמו את ישר׳ זורעין חטים ושעורים׳ לפיכך
הביא עליהן ארבה וקבלו כל מה שזרעו להן ישר׳· אמ׳ ר׳ יוחנן כיון שבא
ארבה שמחו המצרים אמ׳ נקבוץ ונשלוק מהן ונמלא את החביות מהם אמ׳
להם הקב״ה במכה שהבאתי עליכם אתם שמיחים׳ מיד ויהפך יי׳ רוח ים
חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו ימה סוף ולא נשאר אפילו מה שבקדירות
ומה שבחביות ומלוחין פרחו והלכו להן׳ חשך למה יתברך שמו של מלך
מלכי המלכים הקב״ה שאין לפניו משוא פנים והוא חוקר לב ובוחן כליות
לפי שהיה בישר׳ פושעים שהיה להן פטרונין מן המצרים׳ והיה להם שם כבוד
ועושר׳ ולא היו רוצין לצאת ממצרים אמ׳ הקב״ה אם אביא עליהן במכ׳
׳הסיא וימותו ויאמרו המצרים כשם שעבר עלינו כך עבר עליהם לפיכך
עבר עליהם לפיכך הביא על המצרים את החשך שלשה ימים ולא ראו

איש את אחיו' ולכל בני ישר' היה אור במושבותם וכו' וימש חשך אמ' ר' אבדימי בו' חמא אותו חשך כפול ומכופל היה המצרי היה עומד ולא היה יכול לישב יושב אינו יכול לעמוד ירבץ לא היה יכול לזקוף' המכות האלו שלשה על ידי אהרן ושלש על ידי משה ושלש על ידי הקב"ה ואחת על ידי כולן' דם צפרדיע כנים שהיו בארץ על ידי אהרן ברד ארבה חשך הן באויר על ידי משה שכך שלט משה בשמים ובארץ' ערוב דבר מכת בכורות על ידי הקב"ה ושחין על ידי כולן' ובשלשת ימי האפילה נתן הקב"ה את חן העם בעיני מצרים וישאילום והיה ישר' נכנס לבתיהם של מצרים והיו שואלים מיהן כלי כסף וזהב ושמלות' אם היו או' אין לנו להשאיל היה הקב"ה מאיר את המקום שהיו שם' והיו אומרין להן הרי הוא במקום פל' לקיים מה שנ' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' ויאמר יי' אל משה נטה ידך על השמ' ויהי ברד זה שאמ' הכת' כל אשר חפץ יי' עשה בשמים ובארץ' ובימים וכל תהומות' אמ' הקב"ה השמים שמים ליי' והארץ נתן לבני אדם' למה הדבר דומה למלך שגזר ואמ' בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמ' השמים שמים ליי' והארץ נתן לבני אדם' כשביקש ליתן את התורה בטל את הגזירה' ואמ' התחתונים יעלו לעליונים' והעליונים ירדו לתחתונים' ואני מתחיל וירד יי' על הר סינ' ואל משה אמ' עלה אל יי' הוי כל אשר חפץ יי' עשה בשמים ובארץ' כשבקש אמ' יקוו המים מתחת השמים' וכשבקש עשה את הים יבשה' ובני ישר' הלכו ביבשה' כל אשר חפץ יי' עשה בשמים ובארץ' נטה ידך על השמים ויהי ברד על ארץ מצרים' נטה את מטך והך את עפר הארץ' מה כת' למעלה מן הענין כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך' ואולם בעבור זאת העמדתיך שלא תמות במכות הראשונות' ולמען ספר שמי בכל הארץ הנני ממטיר כעת מחר' זבדי בן לוי או' סרט לו סריטה על הכותל ואמ' לו כשיגיע השמש

לכאן מחר ירד ברד · אשר לא היה כמהו · אבל עתיד להיות אימתי בימי גוג
ומגוג · אשר חשכתי לעת צר · ליום קרב · וכן הוא אומ׳ ונשפטתי אותו
בדבר ובדם · וגשם שוטף ואבני אלגביש · ועתה שלח העז את מקנך
במכת ברד אמ׳ אותו רשע יי׳ הצדיק ואני ועמי הרשעים ויט משה את
מטהו על השמים ויי׳ נתן קולות וברד כל מקום שהוא אומ׳ ויי׳ הוא ובית
דין שלמעלה · ויי׳ פקד את שרה · הוא וסנקליטין שלו · ויי׳ המטיר על סדום
הוא וסנקליטין שלו · ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד · לאחר שמכיהו
הברד לוקחו האש ושורפו · שנ׳ והחטה והכוסמת לא נכו ר׳ פנחס ור׳ יהודה בר
שלום · ר׳ פנחס אומ׳ אפילות פלאים עשה הקב״ה בהן · ור׳ יהודה אומ׳ לקישות
היו · אמ׳ לו ר׳ פנחס · והרי כת׳ ואת כל עשב השדה הכה הברד · ואתה אומ׳ על
שהיו קטנות לא נכו אלא פלאים עשה הקב״ה בהן באותה שעה כיון שראה
כך אמ׳ פר׳ למשה התפלל ואני משלחן אמ׳ לו משה כך אמרת במכה הראשונה
התפללתי ולא שלחת · למתי אעתיר לך ולעבדיך השיבו פרעה חטאתי ליי׳
אלהיכם ולכם · עכשו אני משלחם כבר כששמע כך משה ויצא משה מעם
פרעה את העיר ויפרש כפיו אל יי׳ ומטר לא נתך ארצה · תלאן בריפין ·
ואימתי ירדו בימי יהושע על אמ׳ שנ׳ ויי׳ השליך אבנים גדולות מן השמים ·
רבים אשר מתו באבני ברד · והשאר שהיו בשמים ירדו על גוג ומגוג · והקולות
היו תלויין ואימתי ירדו בימי אלישע על מחנה ארם שנ׳ ויי׳ השמיע את מחנה
ארם קול רכב קול סוס קול רעש גדול · וירא פר׳ כי חדל המטר והקולות ויסף
לחטוא כך הן הרשעים כל זמן שהן בצרה מכניעין עצמן · ומשהצרה עוברת
חוזרין לקלקולן · נבוכד נצר כשהיה בצרה אמ׳ כען אנא נבוכד נצר משבח
ומרומם ומהדר למלך שמיא · אמ׳ ר׳ ברכיה בשם ר׳ חלבו בשם ר׳ שמואל בר
נחמני אילולא שהקב״ה דן את הלבבות והמחשבות וקילס נבוכד נצר בפסוק
הזה כשם שקילס דוד בספר תלין · נבוכד נצר אמ׳ משבח ומרומם · דוד אמ׳

שבחי ירושלים את יוי׳ אמ׳ נבוכד׳ נצר ומרומם׳ דוד אמ׳ ארוממך אלהי המלך׳
נבוכד׳ נצר אמ׳ מהדר׳ דוד אמ׳ הוד והדר וכיון שראה עצמו בגדולה התחיל
מתגאה ענה נבוכד נצר ואמ׳ הלא דא היא בבל רבתא די אנא בניתה לבית
מלכו׳ אמ׳ לו הקב״ה רשע עוד אתה מתגאה׳ שנ׳ עוד מלתא בפום מלכא
קל מן שמיא נפל מלכותא עדת מינך׳ הוי כל זמן שהרשעים בצרה מכנעין
עצמן׳ עברה הצרה חוזרין לקלקולן׳ וכן וירא פרעה כי חדל המטר והברד
ויוסף לחטוא׳ אומות העו׳ מוסיפין לחטוא׳ אבל ישרא׳ תם עוונך בת ציון לא
יוסיף להגלותך פקד עוונך בת אדום גלה על חטאתיך׳

בא אל פרעה

ויאמר יוי׳ נטה ידך על השמים ויהי חשך וימש
חשך זה שאמ׳ הכת׳ שלח חשך ויחשיך׳ ולא מרו את דברו רבותינו אומ׳ על
שהמרו דברו של הקב״ה׳ אמ׳ הקב״ה למלאכים המצרים ראויין ללקות בחשך
מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו את דברו׳ חשך ויחשיך אותו חשך נתן בו
ממש למה הדבר דומה למלך שסרח עליו עבדו׳ אמ׳ לאחד לך והכיהו חמשים
מוכין׳ הלך והכהו מאה והוסיף משלו׳ כך הקב״ה יתברך שמו׳ שלח חשך על
המצרים ונתוסף החשך משלו הרי שלח חשך ויחשיך׳ נטה ידך על השמים
ויהי חשך מהיכן היה החשך ר׳ יהודה ור׳ נחמיה ר׳ יהודה אומ׳ מחשך שלמעלן
שנ׳ ישת חשך סת׳ סביבותיו סכתו׳ ר׳ נחמיה אומ׳ מחשך של גיהנם שנ׳ ארץ
עיפתה כמו אפל׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי בשלשה מקומות שמענו שאדם משמיע תלמודו
סמוך למיתתו׳ מנין שנ׳ להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת׳ לשולחך
וכן שלמה אומ׳ סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור׳ וכן
צלמות ולא סדרים׳ כיון שאדם נוטה לצלה של מיתה הוא סודר תלמודו צלמות

ולא סדרים ר׳ תנחומא או׳ כשבא להסתלק מן העולם והנה מלאכי השרת
אומרין לו תנו עוז לאלהים הוי ארץ עיפת כמו אפל צ״ל לבית שהלוכו בתוה
לתוך החשך ותפיע כמו אפל אור שלה מתוך החשך · וכן הוא או׳ כה אמ׳ ייי
אלהים ביום רדתו שאלה ל׳ יורה · או׳ במה הרשעים מתכנסין בגיהנם בחשך··
חזקיה או׳ הגיגית הזו במה מכסין אותה בכלי חרש · ממה זכה כשם שהיא
שלחרש׳ כך מכסין אותה בכלי חרש׳ כך הרשעים ויהי במחשך מעשיהן לפיכך
הקב״ה מכסה עליהם את התהום שהוא חשך · שנ׳ וחשך על פני תהום זה גיהנם
הוי או׳ חשך שהביא על המצרים מתוך גיהנם · וימש חשך · כמה היה אותו
חשך · רבותינו אומרין עבה מ׳ כריכה שנ׳ וימש חשך · ויט משה את ידו
ויהי חשך אפילה שלשת ימים · רבותינו אומרין שבעת ימים של חשך היו׳
כאיזה צד שלשה ימים הראשונים מי שהיה יושב ובקש לעמוד עומד··
והעומד ביקש לישב יושב · שלשה אחרונים מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד
ומי שהיה רבוץ לא היה יכול לזקוף׳ ומנין שכך כת׳ לא ראו איש את אחיו הרי
שלשה ולא קמו איש מתחתיו הרי ששה ואיזה הוא השביעי ויהי הענן והחשך
ויאר את הלילה זה יום שלם · וכן במצרים הענן מאיר לישר׳ ומחשיך למצ׳
שנ׳ ולא ראו אור בכל מושבותם׳ ולכל בני ישר׳ היה אור במושבותם · והיה
מאיר לישר׳ והראה להן לישר׳ כל כלי כסף וזהב ושמלות וכל טוב שבמצר׳
ומה שבתיבות ובחביות ובמטמוניות היה מראה להן והיו שואלין ונותנין להן
בעל כרחן · שהיו אומרין ישר׳ להן הרי לכם במקום פל׳ עסק כך וכך הוי או׳
ויהי חשך אפילה רבותינו או׳ כטיקסין של מלכים הביא הקב״ה את
המכות · מלך בשר ודם כשמדינה מורדת עליו משלח לגיונותיו מקיפין
אותה בתחלה שובר אמת המים שלהם · חזרו יפה ואם לאו מביא עליהן
קלאנים · חזרו יפה · ואם לאו יורה בהן חצים · חזרו יפה ואם לאו מביא

עליהן דרמסיות׳ חזרו ויפה׳ ואם לאו משליך עליהן אבני בלקטרא׳ חזרו ויפה
ואם לאו מורה בהן אבלוסין הרבה חזרו ויפה ואם לאו הורג גדולים שבהן כך
הקב״ה בא על המצרים בטקסין שלמלכים בתחלה שבר אמת המים שלהם
שנ׳ ויהפך לדם יאוריהם לא חזרו ויפה׳ הביא עליהן קלאנים או צפרדעים
ר׳ יוסי ביר׳ חנינה אומ׳ קשה היה קרקורן משחתן׳ לא חזרו ויפה׳ ירה בהן חצים
זה כנים שנ׳ ותהי הכנם באדם ובבהמה היו נכנסין בגופן שלמצרי כחצים
לא חזרו ויפה הביא עליהן בַרְבְרִים זה ערוב שנ׳ ישלח בהם ערוב׳ לא חזרו
הביא עליהן דרמסיות׳ זו דבר׳ שנ׳ והייתם לדבר הסגיר לא חזרו הביא
עליהן נפט׳ זה שחין שנ׳ ויהי שחין אבעבועות לא חזרו׳ ירה בהן אבלוסין
הרבה זה ארבה לא חזרו׳ הבשן בבית האסורים זה חשך לא חזרו׳ הרג
גדולים שבהן שנ׳ ויי׳ הכה כל בכור כל מה שחשבו המצרים על ישר׳ הקב״ה
הביא עליהן׳ חשבו שיהיו שואבין מימיהן לפיכך ויהפך לדם יאריהם׳ חשבו כדי
שיהיו טוענין פרגמטיהן הביא עליהן צפרדעים והיתה משרפת אותן׳ חשבו להיות
עושין בארץ להם הרחיש את הארץ כנים׳ חשבו שיהו טוענין אותן בפדגוג׳
שלח בהן ערוב אריות זאבים נמרים ודובים׳ ונשרים׳ היה למצרי חמשה בנים
והיו נותנין לישר׳ להוציאן לשוק בידן׳ בא ארי נטל אחד׳ בא זאב נטל אחד
בא נמר נטל אחד׳ נשר נטל אחד דוב אחד׳ היה נכנס לתוך ביתו שלמצרי
לבדו אמ׳ לו היכן בני׳ אמ׳ לו טול חשבון בא ארי נטל אחד׳ זאב אחד׳ דוב אחד׳
נמר אחד נשר אחד׳ חשבו כדי שיהיו רועים את מקניהם שלח בהם את הדבר
שנ׳ הנה יד יי׳ הויה במקנ׳ חשבו כדי שיהיו מחימין להם חמין שלח בהם את
השחין׳ חשבו לסקלם באבנים הביא עליהן ארבה׳ ואכל אילנותיהם שנ׳
ויאכל את כל עשב הארץ׳ חשבו לאסר אותן בבית האסורים שלהם׳ הביא
עליהם את החשך׳ חשבו להרוג אותן׳ ויי׳ הכה כל בכור׳ חשבו לשקוע אותן
במים׳ וניער פר׳ וחילו בים סוף׳ וכל מכות שהביא הקב״ה במצרים הוא עתיד

להביא על אדום שנ' כאשר שמע למצרים · אמ' ר' אלעזר כל מקום שנ' צור מלא
בצור המדינה הכת' מדבר שהיא מצירה לירוש' מי שפרע מן הראשונים יפרע
מן האחרונים · במצרים הכה בדם ובאדום דם ואש ותימרות עשן השמש יהפך
לחשך · במצרים צפרדעים שהיה קולן קשה · ובאדום קול שאון מעיר · במצרים
כנים ובאדום ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית · במצרים דבר ובאדום
ונשפטתי אותו בדבר ובדם וגשם שוטף · במצ' שחין · ובאדום המק בשרו והוא
עומד על רגליו · במצ' ברד · ובאדום וגשם שוטף ואבני אלגביש · במצ' ארבה
ובאדום אמור לצפור כל כנף · במצ' מכת בכורות · ובאדום שמה נסיכי צפון
כולם ופליקידונים · במצ' חשך · ובאדום · ונטה עליה קו תהו ואבני בהו · ר'
מאיר אומ' וירדו ראמים וירדו רומיים עמם · במצ' פרע מאלהיהם ואחר כך
פרע מהם · באדום פרע מן שר שלהם תחלה ואחר כך מהם שנ' והיה ביום ההוא
יפקד ייי על כל צבא מרום במרום · ועל מלכי האדמ' ועל הארץ · ר' אבא בר כהנא אומ'
חשך ואפילה שימשו במצרים אבל תהו ובהו לא שמשו בעולם הזה · ולא עתידין
לשמש' והיכן עתידין לשמש בכרך גדול שברומי · ונטה עליה קו תהו · ורבנן אמ'
אומות העולם שלא קיבלו את התורה שניתנה מתוך החשך · עליהם הוא אומ'
כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים · אבל ישראל ועליך יזרח ייי · ממכלתא
דר' ישמעאל   וידבר ייי אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמ' לא היה
הדיבור אלא למשה בלבד ומה ת"ל אל משה ואל אהרן כשם שהיה משה כליל   מנעמד
לדיברות כך אהרן · ומנין שלא דבר עם אהרן דכת' ויהי ביום דבר ייי אל משה
בארץ מצרים · למשה ולא לאהרן · אם כן למשה ולא לאהרן · ומפני מה
לא דיבר עם אהרן בשביל כבודו של משה · אם כן נמצאת ממעט כבודו אהרן
לא שניהן שוין · וכן אתה מוצא בכל מקום ששניהן שוין שנ' ביום עשות אלהים
ארץ ושמים · שניהן שוין · כבד את אביך ואת אמך שניהן שוין · ויהושע בן
נון וכלב בן יפונה שניהן שוין ·   בארץ מצרים חוץ לכרך את מוצא שלא

נמצאת שכינה במצרים׳ ויאמ׳ אליו משה כצאתי את העיר אפרש כפי אל ייי
למה שהיתה ארץ מצרים מלאה גלולים לכך כת׳ בארץ מצרים ולמה נמצאת
שכינה במצרים ללמדך עד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשירות
לדיבור משנבחרה ארץ ישראל נפסלו כל הארצות׳ עד שלא נבחרה ירושלם
היתה כל ארץ ישר׳ כשרה לדיבור׳ משנבחרה ירושלם נסתלק הדיבור מחוץ
ישראל׳ עד שלא נבחר בית העולמים היתה ירושלם כשרה לדיבור׳ משנבחר
בית העולמים יצתה ירושלם׳ דכת׳ כי בחר ייי בציון אוה למושב לו׳ ואומ׳ זאת
מנוחתי עדי עד׳ פה אשב כי אויתיה׳ עד שלא נבחר אהרן היו ישר׳ ראויין
לכהונה שנ׳ ברית מלח עולם היא׳ משנבחר אהרן נפסלו ישר׳ שנ׳ והיתה לו
ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם׳ עד שלא נבחר דוד היו כל ישר׳ ראויין
למלכות משנבחר דוד יצאו כל ישראל׳ ולמה נידבר עם הנביאים בחוצה לארץ
בזכות אבות שנ׳ כה אמר ייי קול ברמה נשמע׳ וכת׳ מנעי קולך מבכי׳ ואף
בחוצה לארץ לא נידבר עם הנביאים אלא במקום טהור׳ שכן אתה מוצא
בדניאל ואני הייתי על אובל אולי וכן ואני הייתי על הנהר הגדול הוא חדקל׳
וכן יחזקאל אומ׳ ואני בתוך הגולה על נהר כבר הוא חדקל׳ משנדבר עמן
בחוצה לארץ היה מדבר עמו בארץ שנ׳ קום צא אל הבקעה ושם אדבר אתך

החדש הזה לכם ראש חדשים ר׳ ישמעאל אומר

הראה הקב״ה ירח בלילה ואמ׳ להם כזה אתם רואים וקובעים כן הלכה לדורות
ולימד אותם מולד לבנה ואמ׳ להם עד עכשו אני הייתי מעבר את השנים
והרי כבר מסרתי לכם מעכשו התחילו למנות׳ הזה׳ זה ניסן ואין אחר ניסן
מר תשרי׳ כת׳ בו חג האסיף תקופת השנה ללמדך חדש שיש בו חג וקציר ואסיף
ותקופה ושנה יוצאה בו׳ וקרוי שביעי ותשרי הוא שביעי׳ החדש הזה זה ניסן
זכר לדבר בחדש הראשון הוא חדש ניסן׳ והוא חדש וראש לרגלים דכת׳ בו
בתחלה חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות׳ ויהי בחצי הלילה׳ נוצרו

חלקו ויי׳ הכה כל בכור · הוא בעצמו ולא על ידי שליח אפילו היה אדם ממקום
אחר ובכורו במצרים ראשית אונים באהליחם · מבכר פר׳ הוא נשאר מכל
הבכורים לקיים מה שנ׳ ואולם בעבור זאת העמדתיך · ובעל צפון הוא נשאר
מכל אלילים להטעותן כו לקיים מה שנ׳ משגיא לגוים ויאבדם עד בכור השבי
השבויים על ישראל ההד׳ שמה לאד לא ינקה ואל תאמר שבויים אלא אף עבדים
ושפחות שנ׳ עד בכור השפחה אשר אחר הריחים שהיו משועבדין לריחים ·
עד בכור בהמה · שלא יאמרו יראתינו קשה שלא שלטה בהם פורענות
ויקם פרעה לילה יכול בשלש שעות כדרך שהמלכים עומדין ת״ל לילה ·
יכול על ידי שרים ושרות ת״ל הוא והיה מחזר על פתחיהן של עבדיו ומעמי׳
׳דן כל אחד ואחד ממקומו והלך עמהן · ואומ׳ היכן משה ואהרן שרויין שנ׳
ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמ׳ קומו צאו מתוך עמי · אמ׳ להן משה כך
נצטוינו שנ׳ ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר וכי גנבים אנו שנצא
בלילה ולא נצא אלא ביד רמה לעיני כל מצרים · ולמה הוא ועבדיו לומר
שבששה שאמ׳ פר׳ אל תוסף ראות פני כי ביום ר׳ פ׳ תמ׳ אמ׳ לא משה טוב
דברת לא אוסיף עוד ראות פניך ולא נצא מיכאן עד שירדו כל עבדיך אלה אלי
מיכאן שחלק משה כבוד למלכות שלא אמ׳ לו אתה וכל עבדיך · אף הקב״ה
צוה לחלוק כבוד שנ׳ וידבר יי׳ אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל
ואל פר׳ מלך מצרים · ויוסף חלק כבוד למלכות שנ׳ ויתחזק ישר׳ וישב על המטה ·
איהו חלק כבוד למלכות וכן דניא׳ קומו צאו · אמרתי לכם מי ומי ההלכים אמ׳
בנערינו ובזקינינו נלך קומו צאו גם אתם גם בני ישראל · אמרתם רק צאנכם
ובקרכם יצג׳ אמרתם גם מקנינו ילך עמנו · גם צאנכם גם בקרכם קחו
כאשר דברתם ולואי שתלכו כבר אמרתם גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות
ועתה קחו וברחו ממנו · וישא העם את בצקו טרם יחמץ · לא החמיץ ופן
לעתיד לבוא · ושבת מעד מלוש בצק עד חמצתו : משארותם זה שיורי מצה

ומרור׳ אינו אלא פסחים׳ כשהוא אומ׳ לא תותירו ממנו עד בקר׳ הרי שיירי
פסחים׳ על שכמם׳ וכי לא היה להם בהמה וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר
מקנה כבד מאד׳ אלא שהיו מחבבין את המצות לכך נאמ׳ על שכמם׳ ובני ישר׳
עשו כדבר משה׳ וישאלו ממצרים׳ ויי׳ נתן את חן העם עדיין הם שואלין והם
נותנין להם׳ שנ׳ וישאלו את מצרים אפילו ע״ז שלזהב ושלכסף כדתנית׳ וחזרה
כתחלה ונטלו את הכל ביזת הים גדולה מביזת מצרים שנ׳ ותבאי בעדי
עדיים׳ פרשתא יד׳ כו״ הלכות ויסעו בני ישרא׳ מרעמסס
סכתה מרעמסס לסוכות׳ והיה קולו שלמשה נשמע בסוכות ולא תתמה שהרי
אבק שזרק הלך מהלך ארבעים יום׳ שנ׳ והיה לאבק על ארץ מצרים ומצר׳
מהלך ארבעים יום׳ וכל שכן קולו ר׳ עקיבה אומ׳ סוכות אלו עננים׳ כענין שנ׳
כי על כל כבוד חפה וכן לעתיד לבוא וסוכה תהיה לצל יומם׳ לבד מטף
קטנים ונשים ואפו ולשו ולא הספיקו לאפות עוגה קטנה בראשונה נס גדול
נעשה להם׳ שאכלו ממנו שלשים יום׳ ששים פעמים עד שירד להן המן וגם
צדה לא עשו להם להודיע שבחם שלישרא׳ שלא אמרו היאך נצא למדברות
ולים ואין לנו צדה מלמד שהאמינו ועליהם מפורש בקבלה שנ׳ הלך וקראת
באזני ירושלים׳ ומה שכרן קדש ישרא׳ ליי׳ ומושב בני ישרא׳ אשר ישבו
הרי שני כיתו׳ מכחישין זה את זה׳
במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה׳ באיזה צד׳ משנולד יצחק נגזרה
גזירה ומשנולד יצחק חשב הקב״ה שנ׳ כי גר יהיה זרעך׳ ואחר׳ חשב משעת
הגזירה כת׳ ארבע מאות שנה׳ ודור רביעי ישובו הנה ודור רביעי ישובו הנה
הא באיזה צד עשו תשובה נגאלו לדורות׳ ואם לאו לשנים ויהי מקץ שלשים
שנה כשהגיע הקץ לא עיכבן כהרף עין בחמשה עשר נגזרה גזירה ונידבר
עם אבר׳ אבינו בין הבתרים בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת לבשרו
על יצחק בחמשה עשר בניסן נולד יצחק בחמשה עשר בניסן עתידין להיגאל
ישרא׳ שנ׳ תקעו בחדש שופר׳ הוא הלילה הזה׳ הוא הלילה שאמ׳ הקב״ה

לאכל בלילה הזה אני גואל את בניך · שמורים צריכין ישראל להשתמר בו בלילה ·
ויאמ׳ ייי אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח · יש פרשיות
כלל בתחלה ופרט לבסוף ואו הן ואתם תהיו לי ממלכת כהנים פרט · אלה הדברים
אשר תדבר אל בני ישראל כלל · זאת חקת התורה כלל · ויקחו אליך פרה פרטו ·
זאת חקת הפסח כלל · כל בן ניכר פרט · כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט
זאת חקת הפסח אין לי אלא פסח מצרים · פסח דורות מניין ת״ל ככל חקותיו וככל
משפטיו תעשו אותו · כל בן נכר אחד מישר׳ משומד · ואחד גוי במשמע ·
כל עבד איש מקנת כסף · עבד איש ולא עבד אשה ת״ל מקנת כסף מכל מקום ·
תושב ושכיר תושב זה גר שאינו עו׳ ע״ז בלבד · אבל שאר איסורין עושה · שכיר
זה גוי · מה ושכיר תושב האמור בפרשת פסח פסל בו את הערל אף תושב
ושכיר האמור בתרומות פסל בו את הערל · בבית אחד יאכל והאכלת ועל
הבתים אשר יאכלו אותו בהם הא למדנו שנאכל פסח בשני מקומות היו ושבין
עליהם ומה אני מקיים בבית אחד בחבורא חדא באיזה צד בשני מקומות היו
יושבים בבית ובקעה עליהם קורה · יצאו לחוץ · ירדו עליהם גשמים ונכנסו
לבית הרי זה בשני מקומות אם כן מה הוא לא תוציא מן הבשר חוצה · חוץ
לחבורה מן הבשר · בשר שבחוצה לעצם ולא מה שבתוך העצם · ועצם לא
תשברו בו · לא תשברו · ושאר קדשים קלים אינן עובר על מצות לא תשברו
כל עדת ישר׳ למה לפי שנ׳ משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם מגיד שפסח
דורות בערבוביא · וכי יגור אתך גר יכול שנתגייר עשה פסח מיד ת״ל והיה ·
כאזרח הארץ מה אזרח בארבעה עשר · אף גר בארבעה עשר ואם נתגייר בין שני
פסחים · יעשה פסח שני · המול לו כל זכר · מילת זכרים ומילת עבדים · הרי שהיו
לפניו שתי מצוות מצות מילה ומצות פסח איזה מהם קודם · המול לו כל זכר
קודם · ואחר כך יקרב לעשותו · תורה אחת השוה הכת׳ גר לאזרח לכל מצות
האמורות בתורה קדש לי כל בכור זו אחת משלש עשרה

מעומט

מדות שהתורה נדרשת בהן׳ כלל שהוא צריך לפרט׳ קדש לי כל בכור כלל
זכרים ונקיבות׳ יכול כל שנולד ראשון בין זכר בין נקיבה יהיה בכור תל׳ כל
הבכ׳ הזכר תקדיש לייי זכר ולא נקבה׳ יכול יוצא דופן יהיה בכור׳ תל׳ כל
פטר רחם׳ עד שיהא זכר פותח רחם באדם ובבהמה׳ מקיש בכור אדם לבכר
בהמה מה בהמה נפל פטו׳ מן הבכורה׳ אף אדם פטור׳ יצאו לויים שאין
להם בכור אדם ולא בכור בהמה׳ בכור אדם מניין שלשים יום חייב לפדותו פחות
מיכאן נפל בכור בהמה שמונה ימים׳ פחות מיכאן נפל כת׳ ופדויו מבן חדש
תפדה׃ ובכ״ה כת׳ ומיום השמיני והל׳ ירצה׳ יכול יוליכנו לבית הבחירה דכת׳ והבאתם
שמה עולותיכם ובכורות בקרבם וצאנכם תל׳ תקדיש הקדישו שתקבל שכר
לא הקדשתו הרי הוא קדש שנ׳ ליהוה מכל מקום אם כן מה תל׳ תקדיש כדי שתקבל
שכר׳ כיוצא בו בדבר אתה או׳ ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר והא כת׳ ולבנון אין
די בער אלא כדי לקבל שכר כיוצא בו את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני
תע׳ בין הע׳ והא כת׳ וחיתו ארץ אין די עולה אלא כדי שתקבל שכר כיוצא בו ועשו
לי מקדש והא כת׳ הלא את השמים ואת הארץ אני מלא׳ אלא כדי לקבל שכר
ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה ואו׳ למען תזכר את יום צאתך מארץ
מצרים כל ימי חייך׳ ובי ביום מזכירין ובלילה לאו׳ זה דרש דרש בן זומא למען
תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ימי חייך הימים׳ כל ימי חייך הלילות
לא יאכל חמץ׳ לעשות את המאכל כאוכל לא יאכל לא הוא ולא דמיו ואסור
בהנאה׳ היום אתם יוצאים בחדש האביב ר׳ יוסי הגלילי או׳ מה תלמוד לומר
לא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים׳ למד שיום אחד אכלו ישר׳ את
המצה בחדש האביב׳ חדש שהוא כשר לכם׳ לא חמה ולא גשמים ומניין שהוא
כשר׳ כת׳ הכא חדש האביב וכת׳ התם אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים
בכושרות׳ ואין כושרות אלא חדש שהוא כשר לא חמה ולא גשמים׳ ר״א בכושרות
ר׳ יונתן או׳ בכושרות אלו בוכין ואלו משוררים מצרים בוכין כי אין בית אשר

אין שם מת׳ וישרא׳ משוררים׳ קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין יי׳ עושה
חיל ל׳ אומ׳ בכושרות הקב״ה נוהג עם ישר׳ בכושרות שנ׳ אך סוררים שכנו צחיחה׳
סררים כת׳ כן היו אלא שנהגו עמהן בכושרות׳ בחדש האביב התחיל לעבר
את השנים פרק יז׳ הל׳ מג׳ והיה כי יביאך יי׳ אל ארץ עממים
שהן שבעה׳ כאשר נשבע לאברהם ביום ההוא כרת יי׳ את אברם ברית
לזרעך׳ ליצחק גור בארץ הזאת כי לך ולזרעך׳ ליעקב הארץ אשר
אתה שוכב עליה׳ ועבדת את העבדה הזאת׳ כעבודה שעבדת במצ׳
כן עשה לדורות׳ ולנו היכן נשבע והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי
את ידי אל ארץ הכנעני למה זכה כנען שנקראת הארץ על שמו׳ כיון
ששמע ישרא׳ באין׳ פנה את המקום תקרא הארץ על שמך׳ ואתן לך
ארץ יפה כארצך׳ ואיזו זו אוטרינקון׳ ונתנה לך שלא תאמר ירשתי אתה
מאבותי והעברת כל פטר רחם ליי׳ אין העברה אלא הפרשה וכן את מוצא
בנחלות והעברתם את נחלתו לבתו כל פטר רחם אפילו יהום במשמע
תחת השבט אחר זכרים ואחר נקיבות במשמע כל פטר שגר׳ ששגרתו
אמו יכול יהא פטור מן הבכורה לא הביא אחר אינו בכור׳ אשר יהיה לך
חוץ מן המוכר עובר בהמתו לגוי והלוקח עובר בהמתו מגוי יכול יהא חייב
ת״ל אשר יולד בבקרך ובצאנך וכו׳ אמ׳ ר׳ יוסי מיכאן אתה למד׳ רחל
שלא בכרה וכשילדה ילדה שני זכרים ויצאו ראשיהם שניהן כאחת
שניהן לכהן שנ׳ הזכרים ליי׳ כל פטר חמור׳ ולא בעגל ולא בחייה ולא
בשחוטה׳ בכלאים׳ ולא בכוי׳ פטר חמור אתה פודיהן׳ ולא שאר בהמה
טמאה׳ ומאי פדה תפדה׳ פדה פטר חמור בלבד׳ תפדה שמקדישין את
בהמה טמאה לבדק הבית ופודין אותה מן ההקדש שלבדק הבית׳ ואם
לא תפדה וערפתו׳ למדנו מצות פדייה קודמת למצות עריפה׳ ולמה עורפו
אמ׳ הקב״ה אתה אברת כסוכהן׳ ערפיהו ויאבדו נכסיך ולא תהנה מהם׳

ומניין שאסור בהנייה נא׳ כאן עריפה ונא׳ עריפה בעגלה דכת׳ וערפו שם את
העגלה מה עגלה ערופה אסורה בהנייה אף זו אסורה בהנייה׃ כל בכור
אדם בבנך תפדה כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט׃ אין בכלל אלא מה
שבפרט חזר וכלל כל בכור אדם בבנך תפדה׳ כלל ופרט וכלל׳
אין אתה דן אלא כעין הפרט מה פרט מפורש זכר׳ המטלטלין והן נכסים
שאין להם אחריות׳ מיכאן אמ׳ חכמ׳ בכל פודין בכורי אדם חוץ מעבדים
ושטרות וקרקעות שהן נכסים שיש להן אחריות כל בכור בניך היו לו
חמש נשים וכולן בתולות וביכרו זכרים חייב לפדותן פטר רחם׳ אמר
רחמנא בכורות הן לכהן לא לנחלה ולמה הוצרך הכת׳ לומ׳ כל בכור בנ
אפדה לומ׳ שאם לא פדאו אביו הוא חייב לפדות את עצמו מיכאן אתה למד
שאדם חייב ללמד את בנו תורה ואם לא לימדו אביו הוא חייב ללמד את עצמו
מקל וחומ׳ מפדיון׳ והיה כי ישאלך בנך מחר׳ הרי מחר לאחר זמן׳ מחר
יהיה האות הזה׳ מחר עכשיו מחר אנכי נצב על ראש הגבעה׳ מחר יומרו
בניכם לבנינו לאחר זמן מה זאת מצות פסח׳ ויהי כי הקשה פרעה לשלחינו
שומע אני מאליו ת״ל ויחזק יי׳ את לב פרעה ויהרג יי׳ כל בכור מיכאן אמ׳
זובחין בכורי בהמה כנגד בכורי בני אדם ופודין בני אדם כנגד בכורי בהמה
והיה לאות על ידך זו קיבורית׳ בין עיניך זה הקדקד היכא דאמ׳ ר׳ ינאי מקום
מקום שמוח התינוק רופס וארבעה פרשיות שלתפלין׳ אלו הן׳ קדש לי כל
בכור והיה כי יביאך יי׳ שמע ישר׳ והיה אם שמוע תשמעו׳ ובית שיש בו
ספר תורה ותפלין אסור לשמש בו את המטה עד שיניחם כלי בתוך כלי
אמ׳ רבא גלימא׳ אקמטרא כלי בתוך כלי דאמי תפלין שביד ארבע פרש׳
יות אלו כולן בכרך אחד וארבע פרשיות אלו על התפלין שבראש בארבע
טוטפות ומניין שהן ארבע טוטפות כתפי שתים בהם כת׳ כה פריקי שתים
הרי ארבע שבראש׳ וכולן חמש ומניין שביד אחד דכת׳ והיה לאות על

ירבה הי יתירה הרי חמשה׳ הא למדת טוטפות ארבע בראש׳ וטוטפות אחת
ביד יכול ארבע ת״ל לאות׳ וביד היכא מנה לה׳ על גב היד כשם שתפלין בראש
על גבי הראש׳ יכול על ירך כמשמעו ת״ל ושמרת את משמרת ייי אלהיך ללכת
בדרכיו לשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ככת׳ בתורת משה׳ והיו הדברים האלה אשר
אנכי מצוך היום על לבבך׳ מיכאן אמ׳ צריכה שתהא שומא כנגד הלב׳ יכול אף
בלילות כן ת״ל מימים ימימה׳ ימים ולא לילות׳ יכול בשבתות וימים טובים׳ יכול
יהא תפלין בימין ת״ל על ידך׳ ואין ידך אלא שמאל שנ׳ אף ידי יסדה ארץ וימיני
טפחה שמים׳ וכן הוא אומ׳ ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות עמילים
ומניין שהוא כלך אחד׳ שנ׳ והיה לך לאות על ידך לך לאות׳ ולא לאחירים
ושיעור רצועה של יד אמ׳ רמי בר אבא׳ אמ׳ ריש לקיש עד אצבע צרדה
ומאי צרדה אמצעית׳ ופותיא דרצועה כאורך שעורה׳ ומצוה להניח
תפלין של יד תחלה׳ ומברך בא״ייי׳ מ״ה אש׳ קד׳ במ׳ וצ׳ להניח תפלין׳ וחוזר
ונותן של ראש ומברך ברוך אתה ייי׳ מ״ה אש׳ קד׳ במצ׳ וצ׳ על מצות תפלין
ואם שח בין תפלה של יד לתפלה של ראש עבירה היא בידו׳ וחוזר עליה׳
מערכי מלחמה׳ ואם ביהא שמיה רבא או בקדושה פסק בין תפלה של יד
לשל ראש ועונה קדושה או אמן יהא שמיה רבא מברך׳ מעורכי המלחמה
אינו חוזר אלא חוזר ומברך על של ראש׳ מפני שכל תפלה טעונה שתי ברכות
אם בירכן כאחת עולות זו ועל זו׳ אם הפסיק ביהא שמיה רבא או בקדושה
בטלה ברכה ראשונה וחוזר ומברך שתיהן ואינו צריך בשיחת חולין
שהיא עבירה גדולה׳ וכשהוא חולץ׳ חולץ של ראש׳ ואחר כך של יד
יכול יהא נוהג בנשים ת״ל למען תהיה תורת ייי׳ בפיך מי שישנו בתלמוד
תורה יצאו נשים שאינן בתלמוד תורה׳ יכול אף קטנים ת״ל ושמרת׳ כל שישנו בשמירה
ישנו בעשייה׳ יצאו קטנים שאינן בעשייה׳ ואם יש קטן בר מצוה ובר דעת
מחייב יכול לא יבדוק את התפלין אחד לשנים עשר חדש נא כן. מימים ימימה

ונאמ׳ להלן ימים תהיה גאולתו מה להלן שנים עשר חדש כאמ׳ כן מימים אף כאן
שנים עשר חדש דברי בית הלל׳ בית שמאי אומ׳ אינו צריך לבדקן עולמית
וכן היה שמאי אומ׳ אלו תפלין שלבית אבי אמא׳ וארבע פרשיות אלו צריך
לכתבן כסדרן׳ כתבן שלא כסדרן הרי אלו יגנזו׳ י״ה פרשיות שלפסח וסימניך
יגנזו׳ מצריאה הדין לאמינטרא למינטר למיסב מכילתא לשטעי וומיקודם
לארבעה עשר קדש ותיעול בליליא מיכל פיסחא ותקדיש מעלנא חזקו׳

ויהי בשלח

פרשתא קמיתא הל״ הכמ׳ ויהי בשלח

שילוח זו לויה כמה דאת אמ׳ ואבר׳ הלך עמם לשלחם
וכן הוא אומ׳ וישלחם יצחק׳ ולמה פתח הכת׳ בלשון הזה׳ הפה שאמ׳ לא אשלח
חזר ואמ׳ אנכי אשלח אתכם׳ לכך פתח הכת׳ ויהי בשלח ומה שכרן לא
תתעב מצרי הפה שאמ׳ לא ידעתי את ייי חזר ואמ׳ ייי הצדיק ומה שכרו נתן
להם קבורה׳ נטית ימינך תבלעימו ארץ׳ ולא נחם אלהים׳ נהיגה כמה דאת
אמ׳ נחית כצאן עמיך וינחם בענן יומם׳ דרך ארץ פלשתים כי קרוב הדבר׳
שאמ׳ הקב״ה לאבר׳ ועוד קרוב הדרך לחזור למצר׳ ועוד קרובה השבועה
שנשבע אבר׳ לאבימלך׳ אם תשקר לי ולניני ועדיין לא בא נכדו׳ ועוד קרובה
מלחמה ראשונה לשנייה ד״א כי קרוב הוא׳ קרוב הוא שירצו והכנעים את
הארץ רבת׳ ודור רביעי ישובו הנה ועדיין לא היה להם דור רביעי׳ הקיפן
במדבר ארבעים שנה׳ אמ׳ הקב״ה אם אני מוליכן דרך פשוטה עכשו מחזיקין
איש איש בשדה ובכרם׳ ומבוטלין מן התורה אלא אני מוליכן דרך המדבר׳
ויאכלו את המן וישתו מי באר והתורה מתישבת בגופן ועוד כששמעו הכנעים
שישראל נכנסים לארץ עמדו ושרפו את הזרעים ועקרו את האילנות וקצצו׳
את הנטיעות׳ וסתרו את הבינונת וסתרו את המעינות׳ את המעינות אמ׳
הקב״ה אני הבטחתי את אברהם אביכם להכניס לארץ מלאה כל טוב הרי

אני מעכבן במדבר ארבעים שנה. עד שיעמדו הכנענים ויתקנו מה שקלקלו.
והמושים עלו בני ישראל אחד מחמשה ויש אומ׳ אחד מחמש מאות ר׳ נהוראי
העבודה ולא אחד מחמשת אלפים ואימתי מתו. בימי האפילה שהיו קוברין
ישר׳ מיתיהן. ומצרים יושבין בחשך. וישר׳ הודו ושבחו על שלא ראו שונאיהן
ושמחו בפורענותן. ויקח משה את עצמות יוסף מנין ידע משה היכן יוסף קבור
אמרו שרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור. היא הודיעה את משה היכן יוסף
קבור. עמרו מצרים ועשו לו ארון של מתכת ושקעוהו בנילוס. בא משה
ועמד על נילוס. נטל צרור וחקק בו עלה שור. וצוח ואמ׳ יוסף הגיעה שעה
שהקב״ה גואל את בניו והשכינה מעוכבת לך וישראל וענני כבוד מעוכבין לך.
אם אתה מגלה את עצמך מוטב. ואם לאו אנו נקיים משבועתך. מיד צף
ועלה ארונו של יוסף ואל תתמה שהרי הוא אומ׳ ויהי האחד מפיל את הקורה
ואת הברזל נפל אל המים. ויאמר איש האלהים אנה נפל. ויקצב עץ וישלך
שמה ויצף הברזל והרי דברים קל וחומ׳ ומה אלישע תלמידו של אליהו הציף
הברזל. משה שהוא רבו של אליהו על אחת כמה וכמה. ר׳ יונתן אומ׳ בקברות
מלכים היה יוסף קבור. שנ׳ ויחנטו אותו. ומניין היה יודע משה היכן ארונו
של יוסף אלא בא ועמד בין הארונות וצעק ואמ׳ יוסף יוסף הגיעה שעה שהקב״ה
גואל בניו. השכינה מעוכבת לך וישראל וענני כבוד מעוכבין לך. אם אתה מגלה
עצמך מוטב ואם לאו אנו נקיים משבועתך מיד נזדעזע ארונו נטלו והלך
ללמדך במדה שאדם מודד בה מודדין לו. יוסף קבר את אביו שנ׳ ויעל
יוסף לקבור את אביו. ואין באחיו גדול ממנו שהיה מלך. וכת׳ ויעל עמו גם
רכב גם פרשים וזכה לצאת מן הקברות על ידי משה. משה הוציא את עצמות
יוסף ממצרים ואין בעולם גדול ממנו והוא מלך. שנ׳ ויהי בישורון מלך.
לפיכך זכה שיתעסק בקבורתו השכינה שנ׳ ויקבר אותו בגאי׳ ולא עוד אלא
עלו עם יעקב עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני אר׳ מצ׳. ועם ארונו של יוסף

עלה

ד׳

עלה השכינה והארון והכהנים והלויים ושבעה ענני כבוד · וארונו שליוסף מהלך
עם ארון העדות במדבר · ואומות העולם אומרין מה טיבן שלשני ארונות א׳
היו אומרין זה ארון המת · וזה ארון חי העולמים · והן אומרין ומה דרכו שלמת
להלך עם ארון חי העולמ׳ והן משיבין ואומ׳ להן המת המונח קיים כל מה
שכת׳ בזה · מרים המתינה שעה אחת למשה שנ׳ ותתצב אחותו מרחק · לפיכך
עיכב הקב״ה במדבר ענני כבוד ושכינה והכהנים והלוים שבעת ימים שנ׳ והעם
לא נסע עד היאסף מרים · כי השביע · השביען שישביעו את בניהם · את בני
ישר׳ למה השביע את אחיו ולא השביע את בנו · א״מ אם אני משביע את בני
אין המצרים מניחין אותם · ואם אומ׳ להם אבינו העלה את אביו הן אומ׳ להן
אביכם מלך היה לפיכך השביע את אחיו · ד״א אמ׳ להן אבי ירד לכאן לרצונו
ואני העליתי אותו בעל כרחן משביע אני עליכם שממקום שגנבתוני לשם
החזירוני וכן עשו ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישר׳ ממצר׳ קברו בשכם · פקד
יפקד · פקד במצרים · יפקד בים · פקד במדבר · יפקד בנחל ארנן · פקד בעולם
הזה · יפקד לעולם הבא · ויי׳ הולך לפניהם יומם · אתה מוצא שבעה ענני
כבוד היו · ואלו הן ויי׳ הולך לפניהם יומם בעמ׳ ענן הרי אחד · ועננך עומ׳ עליהם וב׳
הרי שלשה · ובעמוד ענן · ובהאריך הענן הרי ארבעה · והעלות הענן חמשה ·
ואם לא ייעלה הענן ששה · כי ענן יי׳ על המשכן הרי שבעה · ארבע מארבע
רוחות · ואחד מלמטה ואחד מלמעלה · ואחד מהלך לפניהם כל הנמוך מגביהו
וכל הגבוה ממיכו · שרף נחשים ועקרבים · מכבד ומרבץ את הדרך לפניהם ·
ויי׳ הולך לפניהם יומם במדה שאדם מודד בה מודדין לו · אבר׳ לוה מלאכי השרת
שנ׳ ואברהם הולך עמם לשלחם · לפיכך לוה הקב״ה את בנין ארבעים שנה · אמ׳
יקח נא מעט מים · כך כת׳ בסדר וירא אליו · ויי׳ הולך לפ׳ יומ׳ והלא כבר נאמ׳ הלא
את השמים ואת הארץ אני מלא ואומ׳ מלא כל הארץ כבודו ומה ת״ל ויי׳ הולך
לפניהם יומ׳ להודיע חיבת ישר׳ לפני האומות כדי שינהגו בהן כבוד ולא דיין

אל שאין נוהגין בהן כבוד אל ממיתין אותן מיתות חמורות׳ לענין מה הוא
אומ׳ וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט ונשפטתי אותם את כל
הגוים על עמי ונחלתי ישרא׳ על ע״ז וגלוי עריות ושפיכות דמים לא נאמ׳ אל על
עמי ונחלתי ישר׳ ׳ ואומ׳ מצרים לשממה יהיה באותה שעה ויהודה לעולם תשב
וירושלים לדור ודור׳ ונקיתי דמם׳ לא נקיתי וי״י שוכן בציון׳ וחזקתי את
לב פרעה שיהיה לבו ספק אם לרדוף אם לאו ואכבדה בפר׳ תחלה׳ שהוא
התחיל בפורענות תחלה׳ ויצו פר׳ לכל עמו לאמ׳ וכן ויצו פר׳ ביום ההוא את
הנוגשים בעם׳ לפיכך ממנו התחילה הפורענות׳ כי עתה שלחתי את ידי ואך
אותך׳ ואחר כך ואת עמך׳ כיוצא בו וימח את כל היקום אשר על פני האדמ׳
מאדם׳ שהוא התחיל בעבירה ואחר כך בהמה ורמש׳ וכיוצא בו ואת
האנשים אשר פתח הבית הכו בסנוורים ואחר וי״י המטיר על סדם׳
כיוצא בו והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם׳ ואחר כך בהמ׳ כיוצא בו
הכה תכה׳ ואחר כך החרם אותה׳ כיוצא בו וצבתה בטנו הבטן שהתחילה
ממנה הפורענות והלא דברים קל וחומ׳ ומה המתחיל בעבירה ממנו התחילה
הפורענות׳ המתחיל במצוה ומדה טובה מרובה על אחת כמה וכמה׳ ואכבדה
בפר׳ מגיד שכשיפרע מן האומות שמו מתגדל בעולם שנ׳ ושמתי בהם
ושלחתי מהם פליטים וכת׳ כה אמ׳ י״י יגיע מצר׳ וסחר כוש׳ מה כת׳ אחריו אכן
אתה אל מסתתר׳ וכן הוא אומ׳ ונשפטתי אותו בדם מה כת׳ אחריו וְהִתְגַּדִּלְתִּי
וְהִתְקַדִּשְׁתִּי לעיני הגוים׳ ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון׳ שמה שבר רשפי
קשת נודע ביהודה אלהים׳ ויקח שש מאות רכב בחור מְשֻׁלָּמִי היו׳ אם אתה
אומ׳ משל מצר׳ היו והלא כבר נא׳ וימת כל מקנה מצרים׳ ואם תאמ׳ משל פרעה
היו והלא כבר נא׳ הנה יד י״י הויה במקנך אשר בשדה בסוסים אם תאמ׳
משל יש׳ והלא כבר נא׳ וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה׳ משל הירא
את דבר י״י מעבדי פר׳ היו תקלה לישרא׳ מיכאן אמ׳ היפה שבגוים הרוג והטוב

שבנחשים רצון ראשו׳ ופרעה הקריב׳ הקריב את הטור ענות לבוא עליו והקריב את ישר׳ לתשובה׳ כיון שראה ששבו בני ישר׳ לאחריהם וחנו לפני פי החירות לפני בעל צפון אמ׳ פר׳ בעל צפון הקכים על גזירתו לאבדם כמים התחיל לזבח ולקטר ולנסך לע״ז לכך נאמ׳ ופר׳ הקריב וישאו בני ישר׳ את עיניהם ויראו ויצעקו אל יי׳ תפסו אומנות אבותיהם בידיהם באברהם כת׳ בית אל מים והעי מקדם ויקרא בשם יי׳ ביצחק כת׳ ויצא יצחק בשדה׳ ביעקב כת׳ ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה שנ׳ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תפגע בי׳ ואומ׳ אל תיראי תולעת יעק׳ למה נמשלו ישר׳ בתולעת לומ׳ לך מה תולעת זו אינה מכה את הארזים אלא בפיה והיא רכה ומכה את הקשה כך אין להן לישר׳ אלא תפלה שהאומות נמשלו בארזים שנ׳ הנה אשור ארז בלבנון ואומ׳ וישבר יי׳ את ארזי הלבנון וכשהן מתגברין עליהן חוזרין בתשובה׳ וצועקין ומתפללין וכן הוא אומ׳ ואני נתתי לך שכם אחד ׳בחרבי ובקשתי׳ והלא כבר נאמ׳ כי לא בקשתי אבטח וחרבי תושיעני׳ אלא חרבי זו תפילה וקשתי זו בקשה׳ וכן הוא אומ׳ שמע יי׳ קול יהודה׳ וכן דוד אומ׳ אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואני אבוא עליך בשם יי׳ צב׳׳ וכן הוא אומ׳ אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם אלהינו נזכיר׳ המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד וכן הוא אומ׳ ויקרא אסא אל יי׳ אלהיו ויאמר יי׳ אין עמך לעזור׳ ובשמך באנו אל ההמון הגדול הזה׳ במשה הוא אומ׳ וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום לאמר׳ וירדו אבותינו מצרימה ונצעק אל יי׳ וישמע קולינו אמ׳ להם אתם מתגאים על מה שהורישו לכם אבותיכם שנ׳ הקול קול יעקב והידים ידי עשו׳ וישמע יי׳ את קלינו׳ ואנו על מה שהוריש לך אביך על חרבך תחיה ואף כאן ויצעקו בני ישר׳ אל יי׳ תפסו אומנות אבותיהם בידיהם וכשהם צועקים הקב׳׳ה מצילם שנ׳ ובקשתם משם את יי׳ אלהיך׳ ואתה הרם את מטך׳ עשרה נסים נעשו על הים נבקע להם הים כמין כיפה וזו היא צורתו שנ׳ נקבת במטיו ראש פרזיו ונחלק לשנים עשר של

ונטה ידך על הים ובקעיהו · ונעשה יבשה שנ׳ ובני ישרא׳ הלכו ביבשה ונעשה
כמין טיט · שנ׳ דרכת בים סוסיך חומר מים רבים · ונעשו המים פלוקים שנ׳ אתה
פוררת בעזך ים · ונעשו סלעים סלעים שנ׳ שברת ראשי על המים · ונעשה
גזרים שנ׳ לגוזר ים סוף לגזרים · ונעשה ערימות שנ׳ וברוח אפיך נערמו מים ·
ונעשו כמו נד · שנ׳ נצבו כמו נד נזלים · ויצא ממנו מים מתוקים מתוך מלוחים ·
וקפאו המים ונעשו ככלי זכוכית שנ׳ קפאו תהומות בלב ים ר׳ יהודה אומ׳ הרי
מקראות עשר ממקומות הרבה · משל לאחד שהיה מהלך בדרך והיה מנהיג
בנו לפניו · באו לסטים לשבותו מלפניו החזירו לאחוריו · בא הזאב ליטלו מאחו׳
ריו נתנו לפניו ראה לסטים מאחוריו וזאב לפניו נתנו על זרועותיו אף כך
הקב״ה עשה לישרא׳ הים לפניהם ומצרים לאחוריהם לקחם על זרועותיו
התחיל מצטער פרש עליו בגדו שנ׳ פרש ענן למסך · הרעיב נתן לו לחם שנ׳
הנני ממטיר לכם לחם מן השמים · צמא נתן לו מים שנ׳ ויוציא נוזלים מסלע ·
וכנגדן אמ׳ ישר׳ עשר שירות · הראשונה במצ׳ר שנ׳ השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ·
השנייה על הים שנ׳ אז ישיר משה · השלישית על הבאר שנ׳ אז ישיר ישר׳ את
השירה הזאת · ע׳ב׳ע׳ל׳ · הרביעית אמרה משה שנ׳ ויהי ככלות משה · חמישית
אז ידבר יהושע לי״י · הששית ותשר דברה וברק בן אבינועם · השביעית וידבר
דוד לי״י את דברי השירה הזאת · השמינית מזמור שיר חנוכת הב׳ · כיוצא בו
ותתעב אחותו והלא אחות שניהם היתה אלא מתוך שנתנה נפשה עליו
נקראת על שמו · כיוצא בו ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה · והלא
אחות כל השבטים היתה · אלא מתוך שנתנו נפשם עליה · נקראת על שמם ·
כיוצא בו על דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם · וכי אחותם היתה אלא מתוך
שנתנה נפשה על אומתה נקראת על שמם אז ישיר משה ובני ישרא׳ ויאמינו
בי״י לפכך זכו לירש את הארץ · אתה מוצא בשכר אמנה ירש אברהם
אבינו העולם הזה והעו׳ הבא שנ׳ והאמין בי״י ויחשבה לו צדקה · וכן ויאמן

העם · וכת׳ אמונים נצר ייי וכן משה ויהיו ידיו אמונה עד בוא השמש ואומ׳
זה השער לייי צדיקים יבואו בו אלו בעלי אמונה שנ׳ פתחו שערים ויבא גוי צדיק
שומר אמונים · השער הזה בעלי אמונה נכנסין בו שנ׳ טוב להודות לייי ולזמר
לשמ׳ על׳ לה׳ בב׳ חס׳ · עלי עשור ועלי נבל כי שמחתני ייי בפע׳ · מי גרם לנ לשמ׳
חה׳ זו אמונה שהאמינו אבותינו בעולם הזה שכולו לילות שנ׳ ואמונתך
בלילות וכת׳ וצדיק באמונתו יחיה וכת׳ חדשים לבקרים רבה אמונתך ואין
הגליות עתידין ליגאל אלא בשכר אמונה שנ׳ איתי מלבנון כלה את מל׳ תבאי
תשורי מראש אמנה · וכת׳ וארשתיך לי באמונה הא למדת שגדולה אמונה
שרתה עליהם שכינה ואמרו שירה · שנ׳ ויאמן העם · ואומ׳ ויאמינו בייי ואומ׳
ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו

חסלת מסכת ויהי בשלח

שבעה סימנ׳ והוה׳ ומליל׳ כרדף׳ ואמר׳ והוטרא איתא בידך הלכתא׳
קצב שירתא פרשתא קמיתא · אז ישיר לשעבר · ויש אומרין לעתיד
כיוצא בדבר אתה אומ׳ אז הוחל לקרא בש׳ ייי · אז אמרה חתן דמ׳
אז ישיר משה · אז ישיר ישר׳ · אז ידבר יהושע · אז אמ׳ דוד · אז אמר
שלמה כולהון לשעבר · ויש אומרין לעתיד · ואין אינון לעתיד אז תיראי
ונהרת · אז יבקע כשחר אורך · אז ידלג כאיל פסח · אז תפקחנה עיני
עורים אז תשמח בתולה במחול · אז ימלא שחוק פינו · אז יאמרו בגוים
כל אלו לעתיד · מיכאן למדנו שתחית המתים מן התורה · משה ובני ישר׳
משה אמ׳ שירה כנגד כל ישר׳ · את השירה הזאת וכי שירה אחת היא
והלא עשר שירות הן כך מפורש לעיל · שירה השמינית שיר מזמ׳ חנוכת
הבית לדוד והלא שלמה חנכו שנ׳ ויחנכו את בית ייי המלך וכל עדת ישר׳
אלא לפי שנתן עצמו עליה נקראת על שמו וכן הוא אומ׳ זכור ייי לדוד
את כל ענותו אשר נשבע לייי אם אבוא באהל ביתי אם עד אמצא מקום
לייי הנה שמענוה באפרתה ראה מה כת׳ בו ועתה ראה ביתך הא לפי שנתן

נפשו עליה נקראת על שמו וכן משה נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו
ומנין שנתן נפשו על התורה שנ' ויהי שם עם יי' ארבעים יום · ומנין שנקראת
על שמו · שנ' זכרו תורת משה עבדי · נתן נפשו על ישר' ונקראו על שמו שנ'
ויזכר ימי עולם משה עמו · נתן נפשו ועתה אם תשא חטאתם וכת' לך רד
כי שחת עמך · נתן נפשו על הדינין וכת' ויאמ' לרשע למה תכה רעיך מלפנ'
הדין כרה ולדין הזר · שנ' צדקת יי' עשה ומש' עם ישר' · והלא המשפט לאלהים
הוא אלא לפי שנתן נפשו עליו נפשו נקרא על שמו · וכן כת' ביהו שפט ויועץ
לכל העם · ויעמד משרתים ליי' אמ' הודו ליי' כי לעו' חסדו · מה נשתנה הודייה
זו מכל הודיות שבתורה שנ' בהן כי טוב וכאן לא נאמ' כי טוב · כביכול לא
היתה שמחה לפניו במרום על אבודן שלרשעים ומה הן על אבודן שלרשעים
אין שמחה לפניו על אבודן שלצדיקים על אחת כמה וכמה · שצדיק אחד
לפניו שקול כנגד כל העו' שנ' וצדיק יסוד עולם · · שירה התשיעית שלשלמה שנ'
שיר השירים אשר לשלמה · העשירית לעתיד לבוא שנ' מזמור שירו ליי' שיר
חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו · ליי' יאמרו ולא לבשר ודם · אימתי
הושיעה לו ימינו אותו הימין שכת' בה השיב אחור ימינו מפני אויב · ויאמרו
לאמ' מהו לאמר ר' אלעזר בן תרחי אומ' משה פתח תחלה וישר' גומרין עמו ·
משה אמ' אשירה ליי' וישר' אומ' כי גאה גאה · משה אמ' עזי וזמרתיה ·
וישר' אומ' ויהי לי לישועה · משה אמ' יי' איש מלחמה · וישר' אומ' יי' שמו
כולה כענין הזה · מהו אשירה ליי' נאה שירה ליי' · נאה גדולה ליי' · וכן דוד
אומ' לך יי' הגדולה והגבורה והתפארת · מלך בשר ודם מקלסין אותו גבור
והוא חלש · חכם · עשיר · רחמנ' · נאה · ומחנפין לו אבל הקב"ה הוא הגדול
הגבור והנורא שנ' יי' עזוז וגבור יי' גבור מלחמה · יי' כגבור יצא וכת' מאין
כמוך יי' · אומ' שהוא עשיר הוא יקר שנ' הן ליי' אלהיך השמים ושמי השמים
וכת' אשר לו הים והוא עשהו ואומ' ליי' הארץ ומלואה וכת' לי הכסף ולי

הזהב׳ וכת׳ הן כל הנפשות ליתה כנפש האב שהוא חכם ייי בחכמה יסד ארץ
וכת׳ עמו דעת ותבונה ואומ׳ יהיב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה ואומ׳
כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך׳ אומ׳ שהוא יתר כי אל רחום
ייי אלהיך׳ רחום וחנון ייי טוב ייי לכל׳ לייי אלהינו הרחמים והסליחות אומ׳ שהוא
דיין אמת כי המשפט לאלהים הוא׳ וכת׳ אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט׳
ואומ׳ הצור תמים פעלו אומ׳ שהוא נאמן שנ׳ האל הנאמן דכת׳ אל אמונה׳
אומ׳ שהוא משובח שנ׳ כי מי בשחק יערך לייי ואומ׳ אל נערץ בסוד קדושים
רבה׳ ואומ׳ ייי צב׳ מי כמוך חסין יה׳ ואומ׳ ייי אלהים צב׳ את׳ בתוך צבא שלו
ואומ׳ מי כמוך באלים ייי ואומ׳ דודי צח ואדום׳ ראשו כתם פז ידיו גלילי זהב
שוקיו עמודי שש אין כמוך באלים ייי ר׳ יוסי הגלילי אומ׳ מפי עוללים וינקים
יסדת עוז עוללים אלו שבמעי אמן שנ׳ כעוללים לא ראו אור׳ ויונקים אלו
שיונקים משדי אמן׳ שנ׳ אספו עוללים אלו שבחוץ שנ׳ להכרית עוללים
מחוץ ואומ׳ עוללים שאלו לחם׳ ואלו פתחו פיהם ואמ׳ שירה ל מחיר אומ׳ אף
עוברין שבמעי אימן אמרו שירה שנ׳ במקהלות ברכו אלהים ממקור ישר׳
ואף המלאכים אמרו שירה שנ׳ ייי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ׳
הלכות לד׳ פרשה׳ כי גאה גאה׳ גאונו וגאיותיו׳ גאונו במצרים׳
בני בכורי ישר׳ וגאיותיו במצ׳ השיר יהיה לכם כליל התקדש חג׳ גאון
על הים שנ׳ ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישר׳ גאיותיו על הים
שנ׳ אשירה לייי כי גאה גאה בעולם הזה׳ ועתיד להתגאות לעולם הבא
שנ׳ הנה יום בא לייי צב׳ על כל גאה ורם׳ ועל נשא ושפל ועל כל ארזי
הלבנון הרמים והנשאים ועל כל מגדל גבוה ועל אניות תרשיש ושח
גבהות האדם ושפל רום אנשים׳ והאלילים כליל יחלף ד״א גאה גאה על
כל המתגאים במה שהן מתגאים בו נפרע מהם׳ מצרים לקו במים׳ על ידי
שנתגאו במים׳ דור המבול כת׳ בהן שורו עבר ולא יגעיל תפ׳ פר׳ ולא תשכל

ישלחו כצאן עויליהם וילדיהן ירקידון ישאו תוף וכנור וישמחו לקול עוגב
ויאמרו לאל סור ממנו מה שדי כי נעבדנו אמרו אין אנו צריכין לטיפת גשמים
אלא ואד יעלה מן הארץ והשקה א'כ פה' · א'מ להן הקב'ה בטובה שהשפעתי
לכם בה אתם מתגאים לפני באותו אני פורע מכם שנ' ויהי הגשם על הא'
ארבעים יום וימח את כל היקום אשר על פני האדמה ר' יוסי או' בדור'
מסקית או' הן נתנו עיניהם העליונה על התחתונה כדי לעשות' ועליון
תחתון' הקב'ה פתח עליהן מלמעלה ומלמטה כדי לאבדן · ביום הזה נבקעו
כל מעינות תהום רבה אנשי דור המגדל במה שנתגאו בו נפרע מהן שנ' הבה
נבנה לנו עיר · ובה נפרע מהן הבה נרדה ונבלה שם שפתם · וכת' ויפץ ייי
אותם משם על פני הארץ' אנשי סדום במה שנתגאו בו פרע הקב'ה מה
כת' בהן ארץ ממנה יוצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש · מקום ספיר אבנה
נתיב לא ידעו עיט' ולא הדריכוהו בני שחץ אמרו אין אנו צריכים שיבא
אדם מעוברי דרכים אצלינו אלא הרי מזון יוצא מאצלינו · וכסף וזהב
ואבנים טובות ומרגליות בואו ונשכח תורת רגל מארצינו · א'מ להן הקב'ה
בטובה שהשפעתי לכם אתם מתגאים אני אשכח אתכם מן העולם שנ'
פרץ נחל מעם גבר' הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו לפיד בוז לעשתות
שאנן' ישליו אוהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי א'ל מיגרם להם לאשר
הביא אלוה בידו וכן הוא או' הנה זה עון סדם אחותך' ויד ענ' ואביון לא החזיקה
וכן הוא או' לפני שחת ייי' את סדם ואת עמורה כגן ייי כארץ מצר' · מהכת
שם ותשקן את אביהן יין מעין היה להם יין במערה · אלא שזימן להם המקום
יין כמה שנ' והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס אם כן זימן הקב'ה למכעיסין
לעושי רצונו על אחת כמה וכמה' וכן פרעה במה שנתגאה בו נפרע ממנו
שנ' ויקח שש מאות רכב בחור לפיכך מרכבות פר' וחילו ירה בים · בסיסרא
במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנ' ויזעק סיסרא את כל רכבו' ותשע מאות

לפי כך מן שמים נלחמו הכמ׳ · שמשון במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנ׳ ויאמר
שמשון אל אביו ואתה קח לי ולפיכך ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו ׳
אמ׳ ר׳ יהודה תחלת קלקלתו בעזה היתה שנ׳ וירד שמשון עזתה וירא שם
אשה זונה לפיכך לא היה ענשו אלא בעזה ׳ וכן אבשלום במה שנתגאה בו
נפרע ממנו שנ׳ וכאבשלום לא היה איש יפה ׳ ובגלחו את ראשו והיה מקץ
ימים לימים ׳ ר׳ דוסא או׳ נזיר ימים היה והיה מגלח אחד לשלשים שנ׳ והיה׳
מקץ ימים לימים אשר יגלח ׳ ר׳ יהודה או׳ נזיר עולם היה והיה מגלח לשנים
עשר חדש שנ׳ ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום נדר עבדך בשבתי בגשור
ר׳ או׳ כל ערב היה מגלח שכן דרך בני מלכים להיות מגלחין מערב שבת לערב
שבת וכן הוא או׳ ויקרא אבשלום לפנ׳ עבדי דוד ׳ בסנחריב במה שנתגאה
בו נפרע ממנו ביד מלאכיך חרפת יי׳ ותאמר ברוב רכבו אני קרתי ושתיתי מים
לפיכך ויצא מלאך יי׳ ויך במחנה אשור מאה ושמנים וחמשה אלף ׳ הגדול שבהם
ממונה על מאה ושמונים וחמשה אלף ׳ והפחות שבהן אין פחות משני אלפים שנ׳
ואיך תשיב פנ׳ פחת אחד עבדי אדני הקטנים ׳ זה הדבר בזה לך לעגה לך ׳ את
מי חרפת וגדפת וכן במה שנתגאה נבוכדנצר בו נפרע ממנו שנ׳ אתה אמרת בלבבך
השמים אעלה ׳ אעלה על במותי עב אדמה לעליון ׳ אך אל שאול תרד אל ירכתי
בור ׳ וכן בצור במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנ׳ צור אתה אמרת אני כלילת יופי ׳
בלב ימים גבוליך בוניך כללו יפיך ׳ הנני עליך צור ׳ במה שנת׳ בו נפ׳ ממ׳ שנ׳ יען
גבה לבך ותאמ׳ אל אני ׳ מותי ערל׳ תמות ביד זרים ׳ הא במה שהאומות נתגאין
בו כפ׳מ׳ לכך נא׳ כי גאה גאה סוס ורכבו רמה ׳ וכי סוס אחד היה אלא כולם כמין
בסוס אחד וכן הוא או׳ כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב שהן אחד
לפניך ׳ ורוכבו הלא כבר נא׳ שש מאות רכב בחור ׳ ואו׳ מרכבות פר׳ וחילו ׳ אלא כשישר׳
עושין רצונו הרי כל האומות לפניהם כסוס אחד וכרכב אחד ׳ סוס ורוכבו רמה בים
מגיד שהסוס קשור ברכב ׳ והרכב קשור בסוס ׳ עולין למרום ׳ יורדין לתהום

לתהום · ואין נפרדין זה מזה · רמה בים · ירה בים · כאיזה צד יתקימו שתי מקר'
'אות הללו · רמה שהן עולין למרום · ירה שהן יורדין לתהום · ואין נפרדין · ר"א
רמה שראו שרה שלמעל' · וכן אתה מוצא שאין הקב"ה נפרע מן האומות לעתיד
לבוא עד שנפרע משריהם תחלה שנ' והיה ביום ההוא' שאין הקב"ה נפרע מן
האומות לעתיד לבוא עד שנפרע משתה' וה' בה' יפקד יי' על כל צבא המרום
במרום · ואחר כך ועל כל האדמה · וכן כירותה בשמים חרבי ואחר כן והנ'
על אדום תרד · ר"א מעל' במדה שמדדו מדדת להם · הם אומ' כל הבן הילוד
היאורה תשליכוהו · לפיכך תהומות יכסיומו · הכת' ויקח שש מאות רכב
לפיכך מרכבות פר' · הם ושליש על כלו לפיכך ומבחר שלישיו טובעו בים סוף'
הם וימררו את חייהם בחומ' לפיכך דרכת בים סוסיך · תהומות יכסיומו · וכי
תהומות יש שם והלא עשיונות · הא א מלמד שעלה תהום התחתון ותהום
העליון והיו המים נלחמים בהם בכל מיני פורעניות כמו אבן הם אמרו וראיתן
על האבנים · לפיכך נעשה להם המים כאבנים ר"א כמו אבן היא המכה הבי'
'נונית הרשעים שבהם נשרפים כקש · והבינונים כאבן · והפקחין צללו כעופרת
ימינך יי' נאדרי בכח ימינך פשוטה לקבל שבים · שבתת ארוכה לדור המבול
לעשות תשובה · שנ' לא ידון רוחי באדם לעולם ולא גמרת עליהן כלייה עד
שהשלימו רשעתן לפניך · וכן אנשי מגדל נתת להם ארכה לעשות תשובה
ולא גמרת עליהן כלייה עד שהשלימו רשעתן לפניך שנ' ועתה לא יבצר
מהם · ואין עתה אלא תשובה · שנ' ועתה ישראל מה יי' אלהיך שואל מעמך
וכת' ועתה ישר' שמע אל החוקים וכן אנשי סדם נתת להם ארוכה שנ' ויאמ'
יי' זעקת סעקת סדום ועמורה · ארדה נא ואראה ולא גמרת עליהן כלייה
עד שהשלימו רשעתן לפניך · שנ' ויי' המטיר על סדום ועל עמורה · עשו
תשובה מטר · ואם לאו גפרית ואש · וכן במצר' לקו במכות · אולי יעשו תשובה
כיון שלא עשו תשובה לא נשאר בהם עד אחד · ימינך יי' נאדרי בכח ימינך

למה שני פעמים אלא כשישר׳ עושין רצונו שלמקום עושין שמא׳ ימין שנ׳ השיב
אחור ימינו׳ ימין יי׳ רוממה׳ ימין יי׳ עושה חיל׳ כשהן עושין רצונו שלמקום
הנה לא ינום ולא ישן לא עשו רצונו הקיצה אל תזנח לנצח וכת׳ ויקץ כישן
יי׳ כגבור מתרונן מיין׳ אין עושין רצונו שלמקום חמה אין לי מי יתנני׳ כשהן
עושין
רצונו מה כת׳ יי׳ ילחם לכם ואתם תחרישון׳ אין עושין רצונו ויהפך להם לאויב׳
והוא נלחם בם ולא עוד אלא הופך רחמנותו לאכזריות׳ שנ׳ היה יי׳ כאויב׳ תדע׳
אויב לעתיד לבוא וכן הוא אומ׳ בזעם תצעד ארץ׳ אויב זה עשו שנ׳ יען אמר
האויב עליכם האח׳ וברב גאונך׳ הרבית להתגאות כנגד כל הקמים כנגדך
ומי הם אלו הקמים כנגד בנך מגיד שכל הקם כנגד ישר׳ כאלו קם כנגד השכינה׳
וכן הוא אומ׳ אל תשכח קול צורריך ואומ׳ כי הנה אויביך יהמיון ומ׳ נש׳ רא׳ על
עמ׳ מפני מה על עמך יערימו סוד׳ וכת׳ הלא משנאיך יי׳ אשנא מפני מה
תכלית שנאה שנאתים וכן הוא אומ׳ כי הנוגע בכם כנוגע בבבת עינו׳ עיני
הוא אלא שכינהו הכת׳ כביכול כלפי מעלן וכינהו הכת׳ שהוא תיקון סופרים׳
אנשי כנסת הגדולה כיוצא בו׳ ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אתו אלא שכינהו
הכת׳ אותו כיוצא בו בעון אשר ידע כי מקללים לו בנו׳ אלא שכינהו הכת׳ להם
כיוצא בו למה שמתני למפגע לך׳ ואהיה עליך למשא אלא שכינה הכת׳ עליו׳
כיוצא בו הלא אתה מקדם יי׳ אלהי קדשי ולא ימות׳ אלא שכינהו הכת׳ לא נמות
כיוצא בו ועמי המיר כבודו בלא יועיל׳ אלא שכינה הכת׳ כבודו׳ כיוצא בו וימירו
את כבודו בתבנית שור אלא שכינה הכת׳ כבודם׳ כיוצא ויי׳ עודנו עומד לפנ׳ אבר׳
אלא שכינה הכת׳ ואברהם׳ כיוצא בו ואם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתך
אלא שכינה הכת׳ ברעתי׳ כיוצא בו אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו
אלא שכינה הכת׳ מרחם אמנו חצי בשרנו׳ כיוצא בו אין לנו חלק בדוד ולא נחלה
בבן ישי לאהליך ישר׳ ילך ישר׳ לאהליו׳ ובדברי הימים לאלהיו׳ כיוצא בו חולי
ראה יי׳ בעינו אלא שכינה הכת׳ בעיני׳ אלו שכינו פסוקים אלו אנשי כנסת הגדולה ולפיכך

נקראו סופרים כל האותיות שבתורה ודורשין אותן וכן והנם שולחים את
הזמרה אל אפי והם תיקנו אל אפס ללמדך שכל הקם על ישר׳ כאלו קם כנגד
השכינה וכן הוא אומ׳ אורו מרוז אמ׳ מלאך יי׳ אורו ארור יושביה כי לא באו
לעזרת יי׳ וכי הוא צריך לעזרת אחרים והוא אומ׳ ועושה ושלח בסנחריב
מלאך ולא הרגם אלא נשף בהם וייבשו אלא ללמדך שכל העוזר את ישר׳ כאלו עוזר
את השכינה ולפיכך כת׳ גאה גאה הרבית להתגאות אצל הקמים כנגדיך ומי הן
או הקמים כנגד בניך את כרד׳ לעומר מלך עילם ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו
ויכם מי העיר ממזרח צדק יק׳ לר׳ ירדפם יעבור שלום וכן הוא אומ׳ נאם יי׳ ל
לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך מטה עוזך ישלח יי׳ מצי׳ עמך
נדבות ביום חילך נשבע יי׳ ולא ינחם את יי׳ על ימינך סיסרא וכל רכבו סנחריב
וכל המונו סיסרא ויזעק סיסרא את כל רכבו מן שמים נלחמו סנחריב אני קרתי
ושתיתי מים ביד עבדיך חרפת יי׳ וישלח יי׳ מלאך ויכחד כל גבור חיל ושר במחנה
אשור נבוכד נצר אעלה על במתי עב אמ׳ לו הקב״ה אתה רצית לפרש עצמך מן
בני אדם נפרשין ממך שנ׳ ולקצת ירחין תרי׳ עשר על היכל מלכותא מהליך
הוה ענה מלכא ואמ׳ הלא דא היא עוד מלתא בפום מלכא קל מן שמיא נפל מן
אנשא לך טרדין ועם חיות ברא למהוי מדורך בה שעתא מלתא ספת על נבוכד
נצר מלכא בלשצר מלכא עבד לחים רב לרברבנוהי בלשצר אמ׳ בטעים
חמרא להיתיא למני דהבא וכספא אשתיו חמרא ושבחו לאלהי כספא ודהבא בה
שעתא נפקו אצבען די אנש ומלכא חזי פס ידא די כתבא אידין מלכא זיו׳ ש
עלין הוא אומ׳ הוי משקה רעהו מספח חמתך שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל
בה ליליא קטיל בלשצר מלכא קפאו תהומות עשאין כמין כיפה בלבים היכן
לבו של אדם נתון משני חלקים כך קפאו עליהם הים משני חלקים הים לא
היה לו לב ונתן לו לב האלה לא היה לה לב ונתן לה לב שנ׳ עודנו חי בלב האלה
השמים לא היה לה לב ונתן לה לב שנ׳ עד לב השמים יבא הים שלא היה לו לב

ונתן לו לב׳ ויפרע מן המתאוים שהיה להם לב׳ ושעברו ישר׳ בכלמיני פורעניות
תבא האלה שלא היה לה לב׳ ויפרע מאבשלום שהיה לו לב׳ וגנב שלש לבבות לב
אביו ולב בית דין ולב אנשי ישר׳ יבאו השמים שלא היה להן לב׳ ונתן להם לב׳
ויורידו המן לישר׳ שהיה להם לב׳ וקבלו את התורה בכל לב ואהבו קונם בכל
לב׳ ויסע משה את ישר׳ מים סוף זה מדבר כוב׳ אמרו עליו על מדבר זה
שהוא שמונה מאות פרסה על שמונה מאות פרסה וכולו מלא נחשים ועקרבים
שנ׳ המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב אמ׳ יוסי ביר׳ חנינה
היו נחשים כקורת בית הבד ועקרבים מלא הזרת׳ מעשה בסיבור המלך שהיה
עובר שם ועברה קרובין שלו ובלעה נחש עברה שניה בלעה׳ עברה שלישית
בלעה׳ היה סיבור המלך מיצר׳ לא היה יודע מה לעשות אמרו לו חכמ׳ הביא
עשרה גבורין וימלאו סדירות תבן היביאם ועשו כך ונתן לפניו ובלע׳ נתן
לפניו ובלע עד שנפחה כריסו והרגו אותו הוי המוליכך במדבר׳ משא בהמות
נגב בארץ צרה וצוקה׳ לביא ולייש מהם׳ אפעה ושרף׳ אין אפעה א׳ עכס
אמרו עכס זה הדואה צלעוף פוריח באויר מיד נתחתך ונשר איברים׳
ואעפ׳ לא אמ׳ איה יי׳ המעלה אותנו מארץ מצר׳ המוליך אותנו במדבר בארץ
ציה וצלמות׳ מהו צלמות׳ אמ׳ ר׳ אחא היסיחלי רבינו הגדול׳ אדם
אחד היה לי בארץ ישר׳ והיו קורין אותו מריטה׳ פעם אחת עלה ללקט עצים
בהר׳ ראה את הנחש ישן׳ והנחש לא ראהו׳ הנשים בו׳ ונשר שער ראשו ולא
צמח בו שער עד יום מותו והיו קוראין אותו מריטה׳ וילכו שלשת ימים במד׳
ולא מצ׳ מ׳ אחרים אומ׳ מים ששאבו בין הגזרים שלמו כהן׳ באותה שעה
ומה ת׳ל׳ לא מצאו מים אפילו בכליהם שנ׳ ואדיריהם שלחו צעיריהם למים באו
על גב ים ולא מצאו מים׳ דורשי רשומות אמ׳ לפי שפירשו מדברי תורה שנמשלו
במים׳ שנ׳ הוי כל צמא לכו למים׳ שלשת ימים לפיכך התקינו נביאים וזקנים
שיהו קורין בספר תורה שלשת ימים בכל שבוע ושבוע שלשה ימים׳ קורין בשבת

ומפסיקין באחד בשבת · קורין בשיני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי
ומפסיקין בששי ולא שהו שלשת ימים בלא שמיעת תורה · ויאמר אם שמוע
תשמע לקול יי׳ אלהיך · מיכאן אמרו חכמ׳ רצה אדם לשמע בשעתו משמיעין
אותו לאחר זמן · לשכח משכחין אותו לאחר זמן · תל׳ והיה אם שמוע תשמ׳
והיה אם שכוח תשכח · כאיזה צד רצה אדם לשמוע בטובתו משמיעין אותו
שלא בטובתו לשכח בטובתו משכחין אותו שלא בטובתו · הרשות נתונה
בידו · אם לליצים הוא יליץ ולענוים יתן חן · שמע אדם מצוה אחת משמיעין
אותו מצוות הרבה · לשכח מצוה אחת משכחין אתו מצות הרבה · לפיכך נא׳
אם שכוח תשכח אחרים אומ׳ מהכא אם חבל תחבל · חבלת חבילה אחרת
סוף שאוכלין כך חבילות הרבה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים רבן שמעון
בן גמליאל אומ׳ בוא וראה כמה חביבין ישר׳ לפני הקב״ה ששנה להם מעש
בראשית עשה להן הקב״ה העליונים תחתונים והתחתונים עליונים · לשעבר
היה לחם עולה מן הארץ · והטל יורד מן השמים ועכשו ירד הלחם מן השמ׳
והטל עלה מן הארץ שנ׳ הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ותעל שכבת הטל
ויצא העם ולקטו · שלא היו יוצאין לחצירות ומלקטין אלא למדברות דבר
יום ביומו · מי שברא יום ברא מזונו · מהיכן למדנו ר׳ אליעזר המודעי אומ׳ מי
שיש לו מה יאכל היום ואומ׳ מה אוכל למחר הרי זה מחוסר אמנה למען
אנסנו הילך בתורתי אם לא ר׳ יהושע אומ׳ שונה אדם שתי הלכות שחרית
ושתי הלכות ערבית ועוסק במלאכתו כל היום מעלין עליו כאלו קיים את התורה
כולה וקיים והגית בו יומם ולילה · מיכן היה ר׳ יהושע אומ׳ לא נתנה התו׳ לדרוש
אלא לאוכלי המן שלא היה להם צורך לא למלאכה ולא לסחורה הא כאיזה
צד יושב ודורש ולא היה יודע מהיכן הוא אוכל ושותה · ומהיכן ללבוש ולהתכסות
הא לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן · ושניים להן אוכלי תרומה ·
ויאמ׳ משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מ׳ הע׳ אינו יודע שלמי היתה ·

שלכסף או שלזהב · או ברזל או עופרת · ת״ל אין אתה מוצא אמרתי אלא דבר
המציץ מחבירו · אין אתה מוצא אלא כלי חרש · ותן שמה מלא העמ׳ ר׳ אלעזר
או׳ לדורות ר׳ אליעזר או׳ לימות המשיח שבשעה שא׳ ירמיה לישר׳ מפני מה
שאין אתם עוסקין בתורה אמ׳ אם אנו עסיקין בתורה במה נתפרנס · באותה
שעה הוציא להם צנצנת המן אמ׳ להן הדור אם אתם ראו את דבר יי׳ המדבר
הייתי לישר׳ · אבותינו שעסקו בתורה ראו מהיכן נתפרנסו ואתם עסקו בתורה
ואני אפרנס אתכם · סה זה אחד משלשה דברים שעתיד אליהו להעמיד להן
לישר׳ · צנצנת המן · וצלוחית שמן המשחה וצלוחית המים ויש או׳ אף מקלו
שלאהרן · שקדיו ופרחיו שנ׳ השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת
לאות לבני מרי · וזה אחד משלשה דברים שהיו ישר׳ מתרעמין עליהן
והיו או׳ מיני פורענות הן ואלו הן הקטרת · והארון והמטה · והקטרת שלפורענות
היא שהרגה נדב ואביהוא לפיכך הודיעו שהיא שלכפרה שנ׳ ויתן את הקטרת
ויכפר על העם · הארון אמרו שלסמפיון הוא היה · הרג את עוזא ואנשי בית
שמש שנ׳ ויחר אף יי׳ בעוזא ויכהו שם האלהים על השל וכת׳ ויך באנשי
בית שמש · לפיכך הודיעו שהוא שלברכה שנ׳ וישב ארון יי׳ בבית עובד אדום
ויברך יי׳ את בית עובד אדום ואת כל ביתו · המטה שלסמפריון הוא הביא
המכות על המצרים במצר׳ · ועל הים לפיכך ידענו שהוא שלנסים ויאמר יי׳
אל משה עבור לפני העם וקח אתך · מפני תרעומת · הנני עומד לפניך שם
על הצור אמ׳ לו הקב״ה כל מקום שאתה מוצא רגלי אדם אני לפניך · והכית
בצור מיכאן אמ׳ ר׳ יוסי בן זמרא שהמטה שלסמפריון היה שנ׳ והכית בצור
על הצור לא נאמ׳ אלא בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויקרא שם המקום
מסה שנ׳ ויקרא שם המקו׳ מ׳ · ר׳ אלעזר המודעי או׳ המקום קראו מסה ומריבה
מיכאן לבית דין הגדול שהוא קרוי מקום · ויצעק משה אל יי׳ לאמר · אמ׳
משה לפני הקב״ה רבון העו׳ בינך לבינם אני הרוג · אתה או׳ אל תקפור כנגדן ·

כי תאמ׳ אלי שאיהו בחיקיך והם ביקשו לסקליני כאן הקב״ה ממיך ומשה מגביה
ובמקום אחר הקב״ה מגביה ומשה ממיך כענין שנ׳ ועתה הניחה לי ויחר אפי
בהם׳ ויחל משה׳ אמ׳ לו הקב״ה למשה כך אתה אומ׳ עוד מעט וסקלוני וכת׳
עבור לפני העם וראה מי סוקל אותך׳ התחיל לעבור עמדו כל ישר׳ לפניו
ונהגו בו כבוד ומורא אמ׳ לו הקב״ה למשה כמה פעמים אני מצוה אותך עליהן
שלא תקפיד כנגדן אלא הנהיגן כרועה הזה שמנהיג את צאנו שבשבילם עליתי
אתך׳ ובשבילן תמצא חן וחסד וכבוד׳ אמרו רבותינו בוא וראה שלא כמדת
הקב״ה מדת בשר ודם׳ בשר ודם במה שמכה אינו מרפא׳ אלא מכה באיזמיל
ומרפא ברטייה׳ והקב״ה במה שמכה הוא מרפא׳ כשהכה איוב בשערה הכהו
שנ׳ אשר בשערה ישופני׳ וכשריפהו בשערה רפא׳ שנ׳ ויען ייי את איוב
מן השערה׳ כשהגלה את ישר׳ לא הגלה אותן אלא בעבים שנ׳ איכה יעיב
באפו׳ וכשהוא מכנסן בעבים מכנסן׳ שנ׳ מי אלה כעב תעופינה וכשפזרן לא
פזרן אלא כיונים שנ׳ והיו אל ההרים כיוני הגא כולם הומות׳ כשהוא מכנסן כיו׳
נים אל ארובותיהם מכנסן וכשמכן אינו מכן אלא בהשקפה שנ׳ וישקף ייי אל מחנה
מצר׳ שהיה ענן יורד ועושה אותן כטיט ועמוד אש מרתיחן וטלפות סוסיהן
משתכשות הזכר מלמעלן והנקבה מלמטן וכן הוא אומ׳ אז הלמו עקבי סוס
ויהם המטן ערבבן כל סגניות שלהם ולא היו יודעין מה הן עושין שנ׳ ויסר את
אופן מרכבותיו והיו אומ׳ מחמת אש שלמעלן נשרפו גלגלין שלמטן׳ והיו
מוטות׳ ומרכבות רוצות ונעשית כעל כרחן׳ שהיו שלכסף וזהב ואבנים טובות
ומרגליות׳ כדי שיטלו ישר׳ את הבזה ר׳ נחמיה אומ׳ מקול רעם שלמעלן נתק
צנורות שלמטן שנ׳ קול רעמך בגלגל לשעבר היו הפרדות מושכות את המר
כבות ועכשו המרכבות מושכות הפרדות שנ׳ וינהגהו בכבידות מדה כנגד מדה
לפי שאמרו המצרים תכבד העבודה׳ אז ישיר מספרא ילמדינו רבינו מהו ליתן
אספלונית על גבי המכה בשבת לכתחלה אבל אם נתן מערב שבת מותר׳

אתה מוצא בשר ודם מכה באזמל ומרפה ברטיה והקב״ה אינו כן אלא במה
שמכה הוא מרפה וכן אתה מוצא כשבאו למרתה לא יכלו לשתות מים ממרה
והיה משה סבור שהקב״ה אומ׳ לו שישליך שם דבש אודבילה והמים מתמתקין
ראה מה כת׳ שם ויצעק אל יי׳ ויורהו יי׳ עץ׳ ויראיהו לא נא׳ אלא ויורהו הורהו
דרכיו׳ ומה היה העץ ר׳ יהושע אומ׳ של ערבה ר׳ נתן אומ׳ הרדפני מר היה ר׳ אלעזר
המודעי אומ׳ של זית׳ ר׳ יהושע בן קרחה אומ׳ קדרלון ויש אומ׳ עקרי תאנה ועקרי
רמון מכל מקום מר היה ר׳ שמעון בן גמליאל אומ׳ כמה מופלאין דרכיו מדרכי
בשר ודם׳ בשר ודם במקום שהוא מרפה המר׳ מרפה אותו במתוק הא כאיזה צד
נותן דבר המחבל לתוך דבר המתחבל לעשות בו נס כיוצא בו ויאמ׳ ישעיהו יקחו
דבלת תאנים וימרחו על השחין אלא בשר חי׳ אלא שאתה נותן עליו דבלת תאנים
מיד הוא נסרח הא כאיזה צד נותן דבר המחבל לתוך דבר המתחבל לעשות
בו נס׳ כיוצא בו ויצא אל מוצא המים וילך שם להם והלא מים מתוקים שאתה
נותן לתוכן להם מיד נסרחין הא כאיזה צד נותן דבר המחבל לתוך דבר המת׳
חבל לעשות בו נס אמ׳ לו הקב״ה לא כך אומנותי אלא במה שאני מכה בו אני מרפא׳
הולכך הואיל ואין המים המרים׳ אף אני מרפאן בדבר מר וכן הצדיקים במה שהן מקנ׳
תרין בו הם מתקנין תדעלך שהרי שבשעה שקנתר משה באז קנתר׳ שנ׳ ומאז
באתי אל פרעה לדב׳ בש׳ אמ׳ משה באז סרחתי׳ באז אני מתקן ואומ׳ שירה לכך
נאמ׳ אז ישיר משה׳ ויבא עמלק ר׳ אלעזר חסמא אומ׳ מקרא זה רשום מפורש
הוא על ידי איוב שנ׳ היגאה גמא בלא בצה׳ אם ישגה אחו בלי מים׳ כשם שאין
אפשר לאחו בלי מים כך אין אפשר לישר׳ לחיות אלא אם כן מתעסקין בדברי
תורה׳ ולפי שפירשו ישר׳ מדברי תורה לפיכך בא עליהן השונא׳ ולעולם אין
השונא בא אלא על החטא ועל העבירה לכך נא׳ ויבא עמלק ר׳ יהודה הנשיא
אומ׳ חמשה עממים פסע עמלק ובא ומצא את ישראל ועשה מלחמה עמהן ברפידים
שנ׳ עמלק יושב בנגב׳ החתי והאמורי והיבוסי יושב בהר והכנעני יושב על הים

מיכאן אתה למד שהיה לפנים מכולן ר׳ נתן או׳ מהררי שעיר בא והלך ארבע
מאות פרסה עד שהגיע לרפידים ועשה עם ישר׳ מלחמה אחרים אומרים
ויבא עמלק כפוי טובה׳ יפרע מעם כפוי טובה וכן הוא או׳ ואלה המתקשרים
עליו זבד בן שמעון העמנית ויוזבד ב׳ שמרית המואבית יבאו אלו כפויי טובה
ויפרעו מיואש כפוי טובה שנ׳ ולא זכר יואש המלך את החסד אשר עשה
יהוידע אביו עמו ויהרג את בנו וכמותו אמ׳ ירא ייי לדרוש ומה היה עונשו
עלה עליו חיל מלך ארם וישחיתו את כל העם ואת יואש עשו שפטים אל
תהי קורא אלא שפוטים עמדו כדיונות קשין שלא ידעו משכב אשה ועינו אותו
במשכב זכור׳ שנ׳ וענה גאון ישר׳ הוי קורא בו וענה גאון ישר׳ ובלכתם ממנו
כי עזבו במחלאים רבים׳ התקשרו עליו עבדיו וימת ויקברוהו בעיר דוד ולא
קברוהו בקבורת המלכים׳ וילחם עם ישר׳ ברפידים אמ׳ ר׳ חנינה שאלתי את ר׳
אלעזר מה ראו ישר׳ לפרות פטרי חמוריהם סוסיהן וגמליהן׳ אמ׳ לי גזירת מלך
היא שלא היה בידם אלא חמורים׳ שאין לך כל אחד ואחד מישר׳ שלא עלו עמו
תשעים חמורים טעונים כסף וזהב׳ אחרים או׳ אין רפידים אלא שרפו ידיהן
מן התורה׳ ולפיכך בא עמלק׳ וכן אתה מוצא שאין השונא בא אלא על רפיון
ידים מן התורה׳ שנ׳ ויהי כי הכין מלכות רחבעם עזב את תורת ייי אלהיו׳ ומה
ענשו ויהי בשנה החמישית למלך עלה שישק׳ ויקח את אוצרות בית המלך

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מיכאן
שהיה עושה משה יהושע תלמידו כמותו׳ למדו כל העו׳ דרך ארץ ממשה׳
שלא אמ׳ לתלמידו בחר לי אלא בחר לנו׳ אעפ׳ שתלמידו הוא עושה אותו
כמותו׳ מיכן שיהא כבוד תלמידך עליך כשלך ומנין כבוד חבירך חביב עליך
ככבוד רבך שכן אתה מוצא באהרן ויאמ׳ אהרן אל משה בי אדני והלא
אחיו הגדול היה אלא מכן אתה למד שעשאו כרבו׳ ומנין שיהא כבוד רבו
חביב עליו כמורא שמים׳ שנ׳ ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמ׳

ארני משה כלאם · אמ׳ לו ארני משה · כשם שהקב״ה כלאם · כך אתה יכול לכלאם
וכן את מוצא בגחזי כשאמ׳ לו אלישע חגור מתנך וקח משענתי בידך התחיל
מסתמך והולך על מקלו פגעו בו בני אדם אמרו לו להיכן אתה הולך · אמ׳
להן להחיות את המת · אמרו לו והלא הקב״ה ממית ומחיה · אמ׳ להן אף כי
ממית ומחיה · בחר לנו אנשים גבורים ויראי חטא · ויצא מתוך הענן והלחם
בעמלק · ר׳ אסי בי ר׳ יהודה אומ׳ חמשה פסוקים בתורה ויש בהן חמש תיבות
ואין להן הכרע וסימן להן · שאת · ארור · מחר · משוקדים · וקם · הלא אם
תיטיב שאת · או שאת אם לא תיטיב · כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור
ארור עקרו שור או ארור אפם · וצא הלחם בעמלק מחר · או מחר אנכי נצב ·
ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים · או משוקדים כפתוריה · ויאמ׳ יי׳ אל משה
הנך שוכב עם אבותיך וקם · או וקם העם הזה וזנה · על ראש הגבעה ראש
או מעשה אבות · הגבעה או ארבע אמהות · ומטה האלהים אמ׳ משה רבונו של עו׳
במטה הזה הוצאת את ישר׳ ממצ׳ · ובמטה הזה קרעת להם את הים · ובמטה
הזה עשית להם נסים וגבורות · ובמטה הזה תעשה להם נסים בשעה הזו׳
ויעש יהושע כאשר אמ׳ לו משה · והיה כאשר ירים משה ידו · וכי ידיו של משה
עושות מלחמה או ידיו שוברות מלחמה אלא כל זמן שישר׳ מסתכלין כלפי
מעלן ומשעבדין את ליבן לאביהן שבשמים הן מתגברין · ואם לאו הין
נופלים · כיוצא בו ויאמ׳ יי׳ אל משה עשה לך שרף · וכי שרף של נחשת
ממית או מחייה אלא כל זמן שישר׳ נותנין מן הדם על פתחיהן נגלה הקב״ה וחס
עליהן שנ׳ וראיתי את הדם ופסחתי עליכם · ר׳ אליעזר אומ׳ מה ת״ל וגבר ישראל
וגבר עמלק אלא כל זמן שהיה משה מגביה ידו למעלה · עתידין ישראל להגביר
בדברי תורה שעתידין להינתן על ידי משה · וכשהוא ממיך עתידין להמיך
בדברי תורה שעתידין להינתן על ידי משה · וידי משה כבדים · באותה שעה יקרן
ידיו של משה כאדם שתלוין בו דוד שלשה כדי מים · ויקחו אבן וישימו תחתיו ·

נולד לי בן שמו
יבין וראה סוף
פעולות ברחם
חרודות יוסף ·
וירי״ם עלי ויוסף
ישית ידו על עיניך
[illegible]
חדשים
וזה נתחדש לי
טעם בשם חכם
[illegible] דודי לי
ואני לו ר״ת ע׳
שהם שבעים פנים
לתורה כשיפרש
מקראים שבעים
פנים לתורה
[illegible]. כהלכה
דוכים ואדוגים
הדודים ביחד
לשם דודי לי
ואני לו ערכ ר״ת ע׳
החכם זכרונו
לברכה ·

נולד לי בן שמו
יוסף
אני שלמה ן׳ משה
של מכונה של מעברי
בשבעה ועשרים
בחדש כסליו
בליל שבת שנת
ויצמח פרונה ויורא
יוסף ויריצוהו [illegible] מן
הבור ויגלח ר״ת
בקנז ונתחדש לי
מזה הפסוק טעם
נכון מדברי רז״ל
שהבור מתכנה
בגלות שנאמר
והבור רק אין בו
מים אין בו חייכ
לכן בגלות מפני אורך הגלות
אבל נחשים ועקרבים יש בו שהם האויבים המצירים לכן בגלות ועוד אמר מאיר
שהי יעקב ונעים שמירות ישראל ני ויעלני מבור שאון מטיט היון מפני שראה
אורך הגלות התפלל לפני הקב״ה שיגשנו למען שמו הגדול והקדוש ויקיים
עלינו מקרא שכתוב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה
ועוד יקיים מקרא שכתוב והסירותי את לב האבן מבשרכם בב״א

וכי לא היה לו כר או כסת אחת ללמדך ששרויין בתענית ציבור׳ ואהרן וחור תמ׳
בידיו מזה אחד ומזה אחד׳ מיכאן אמרו אין פוחתין משלשה בני אדם שעו׳
יברין לפני התיבה בתענית צבור׳ ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש שהיו מחשבין
את השעות באסטרולוגיא׳ מה עשה משה העמיד גלגל חמה ולבנה וערבב
שעותיהן שנ׳ שמש וירח עמד זבולה וכת׳ רום ידיהו נשא׳ ויחלש יהושע את עמ׳
ואת עמו לפי חרב׳ ר׳ יהושע אומ׳ ירד וחתך ראשי גבורים שלהן לפי חרב
למדנו שמלחמה זו על פי הגבורה היתה׃ אחרים אומ׳ נתקיים בם מקרא כי
לדם אעשך ודם ירדפך׳ כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע זה
אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמז׳ שנים חשו ושנים לא חשו׳ יעקב
ומשה נתן להם רמז׳ ולא חשו׳ יעקב אמ׳ לו הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל
אש׳ ת׳ ולסוף ויירא יעקב מאד׳ אדם שהבטיחו הקב״ה מתפחד אלא אמ׳ שמא
כשהייתי בבית לבן הטמא נתכלכלתי בטומאה׳ משה נתן לו רמז ולא חש
שאמ׳ לו הקב״ה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהוש׳ לומ׳ שאתה מת ויהוש׳
מכניס את ישר׳ לארץ ולא חש ולסוף היה מתחנן שנ׳ ואתחנן אל יי׳ אעברה
נא ואראה אבל דוד ומרדכי נתן להם רמז וחשו דוד אמ׳ גם את הארי גם
את הדוב הכה עבדך׳ מרדכי ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית
הנשים׳ אמ׳ אפשר לצדקת הזו שתנשא לערל אלא שעתיד דבר גדול להיות
על ישר׳ ועתידין להינצל על ידה׳ כי מחה אמחה׳ מחה בעה״ז אמחה
לעו״הב׳ זכר זה המן׳ עמלק במשמעו׳ ויבן מש׳ מז׳ ויקרא שמ׳ יי׳ נסי׳
אמ׳ להם משה לישר׳ הנס הזה שעשה לכם הקב״ה בשבילו עשה למען שמו׳
עשה שלא יהיו ראויין באותה שעה לאותו הנס׳ אתה מוצא כל זמן שישר׳
בנס׳ הנס לפניו שנ׳ נסי׳ צרה לישר׳ צרה לפניו שנ׳ בכל צרתם לו צר׳ שמחה
לישר׳ שמחה לפניו שנ׳ כי שמחתנו יי׳ בפע׳ וכן הוא אומ׳ וגלתי בירושלם
וששתי בעמי ואומ׳ כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך אמן וכן יהי רצון׃

דבר אחר ויצלח
פרעה ויקרא את
יוסף ויריצוהו מן
הבור שהקב״ה
קרא לו לנער מן
בטן אמו שנמשלה
לבור והוציאו
לאויר העולם
ויגלח מן הטינופות
של לידה ויחלף
שמלותיו שמלבישין
אותו בגדים והוא
יצא ערום וזכו
ויחלף שנחלף
עליו המזבע במצות
מילה שנ׳ ויבא
אל פרעה זה
המלך ובורא
של פרעה לבין
פרעה ואו
הדברים שזה
הקב״ה כוי לבר פס
חכמתו וגדולתו
בעולם שיכירו
הכל שהו אחד
ואין שני והין
זה מגלעדו
עושה כמפעלו
שג הוא לבדין לו
זכות והמושלה
ואין עוזר אותו
יתעלה שבחו
ויתרומם זכרו
יהוה אלהינו
יהוה אחד
בשלמנו

וישמע יתרו

יא״

וישמע יתרו

זה שאמ׳ הכת׳ ובכן
ראיתי רשעים קבורים ובאו ממקום קדוש יהלכו׳ וישתכחו בעיר אשר כן עשו
גם הבל׳ וכו יש רשעים ובאים ומהלכים ר׳ סימון אומ׳ אלו הרשעים שהן מירתין
וקבורין בחייהן שנ׳ כל ימי רשע הוא מתחולל׳ מהו מתחולל מת חולל׳ ד״א
ובכן ראיתי רשעים קבורים׳ מדבר בגרים שבאין ועושין תשובה וממקום קדוש
יהלכו ממקום שישר׳ נקראו קדושים שמהם מהלכין וישתכחו בעיר אשר
כן עשו ישתכחו מעשיהן הרשם׳ ד״א ישתכחו שהן משתכחין במעשיהן
הרעים גם זה הבל׳ אין זה הבל שהאומות רואין אותן ומתגיירין תחת כנפי
השכינה׳ ואין מתגיירין גם זה הבל׳ מי הוא זה שבא ונתגייר גר של אמת זה
יתרו שנ׳ וישמע יתרו יש שמע והפסיד׳ יש שמע ונשכר׳ יואש שמע והפסיד
שנ׳ אז שמע המלך אליהם לפיכך ואת יואש עשו שפטים׳ וכן שמעו עמים
ירגזון׳ אבל יתרו שמע ונשכר׳ היה כומר לע״ז ובא ונדבק למשה ונכנס תחת
כנפי השכינה וזכה לותר פרשת הדיינין לישר׳ שאמ׳ למשה לא טוב הדבר אשר
אתה עושה׳ ואתה תחזה מ׳ הע׳ אנ׳ חיל גבו׳ כתו׳ כענין שנ׳ גבורי כח עושה דברו
יראי אלהים כמשמעו׳ אנשי אמת עומדין על אמתן שלדין׳ שונאי בצע שונאי ממון
עצמן כל שכן שלאחרים׳ ואין צריך לומ׳ ממון אחרים׳ אומ׳ יהא אומ׳ אפילו
שורף את גדישי קוצץ את כרמי כהוגן אני דנין׳ וישמע יתרו זה שאמ׳ לריח שמנ׳
טובים׳ אמ׳ ר׳ ינאי בנו של ר׳ שמעון בינאי הראשונים ריח שירים אמרו לפניך
אבל אנו כשבאנו׳ ריח שירים אמרנו לפניך וכשבאנו לים לא הנחנו לשון שבח
שלא קלסנו אותך׳ לכך נאמ׳ לריח שמניך׳ ד״א הראשונים ריח מצות נתת להם
אדם נתתה לו מצוה אחת׳ לנח ולבניו שש מצות אבל אנו כשבאנו לסיני כאדם
שהוא מערה פי חבית אתה מערה את המצות׳ שמן תורק שמך ר׳ ברכיה אומ׳

שמן מאור למישעוסק בשמנה שלתורה׳ שמן תורק שמיך בעולם הזה ולעולם הבא׳ ד״א על כן עלמות אהבוך אלו אומות העולם שהן מתגיירין ובאין ומי היה זה יתרו בשעה ששמע כמה נסים נעשו לישר׳ ונתגייר׳ וישמע יתרו מה כת׳ למעל׳ מפלתו שלעמלק ואחר כך וישמע יתרו זה שאמ׳ הכת׳ לץ תכה ופתי יערים׳ לץ תכה זה עמלק׳ ופתי יערים זה יתרו׳ משעה שבא עמלק הרשע להילחם עם ישר׳ מה כת׳ שם וילחם עם ישר׳ ברפי׳ מהו רפידים שרפו ידיהן מן התו׳ ומן המצ׳ ראה מה כת׳ שם ויקרא שם המקום מסה ומריבה התחיל צווח מפניהם עד מתי אתם מנסין אותי עד מתי אתם מריבין ואף משה צוח מפניהם מה תריבון עמדי על ריב בני ישר׳ מה היו מנסין ר׳ יהודה אומ׳ כך היו מדיינין ואומ׳ אם הוא מספיק לנו מזונות נעבדנו׳ כמלך שהוא נכנס למדינה והן מקלסין אותו ומכבדין אותו מספק ל׳ כל צרכינו נעבדנו ואם לאו נמרוד בו׳ ורבותינו אומ׳ אם אנו מהרהרין בלבנו ויהא יודע מה אנו מהרהרין נעבדנו׳ ואם לאו לא נעבדנו שנ׳ היש יי׳ בקרבינו אם אין׳ ר׳ ברכיה בשם ר׳ לוי אומ׳ בלבם היו משיחין והקב״ה נותן להם שאלתם שנ׳ וינסו אל בלבבם לשאל אכל לנפשם׳ ויתן להם שאלתם ויאכלו וישבעו מאד אמ׳ להן הקב״ה כך הרהרתם היש יי׳ בקרבינו חייכם הריני מודיע לכם ויבא עמלק׳ ר׳ לוי אומ׳ למה היו דומין לבן שהיה מורכב על כתיפו שלאביו והיה רואה דבר שלחפץ והוא אומ׳ לו קח לי והוא לוקיח לו פעם ושני ושלישי ראה אדם אחד אמ׳ לו ראית אבי׳ אמ׳ לו אביו ואתה רוכב על כתפי וכל מה שתבקש אני לוקיח לך׳ ואתה אומ׳ ראית אבו השליכו מכתיפו ובא הכלב ונשכו׳ כך היו ישר׳ כשיצאו ממצר׳ הקיפן ענני כבוד׳ בקשו מן הוריד להן שנ׳ וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו׳ בקשו שלו נתן להם שנ׳ שאל ויבא שלו׳ וכן הוא אומ׳ ותאותם נתן להם׳ הוא נותן להם כל צרכיהם והן אומ׳ היש יי׳ בקרבינו אם אין׳ אמ׳ להן כך הרהרתם הרי הכלב נושך אתכם׳ לכך נאמ׳ ויבא עמלק׳ וישמע יתרו שמעה

שמות ויש לו׳ יתר׳ שיתר פרשה בתורה פרשת הדינין׳ חובב שחיבב את התורה׳
כשבא נתנו לו דשנה של ידיהן אמ׳ כל עצמי לא באתי׳ והנחתי כל מה שהיה לי
אלא ללמוד תורה׳ ועכשו אני זרע וקוצר אימתי אני למד תורה בעיר וזה המקום
צונן הוא מדבר ואין שם חטים טון ששמעו כך הלכו להן שנ׳ ובני קני חתן משה
עלה מעיר התמרים׳ יהודה הלכו ומצאו את יעבץ יושב בבית המדרש והכהנים
והלוים והמלכים יושבים עמו וכל ישר׳ יושבין שם אמרו אנו גרים היאך נשב
עם אלו ישבו להן על שערי בית המדרש ושומעים ומשפחות סופלים יושבי יעבץ׳
תרעתים שמעתים סוכתים׳ מהו תרעתים שיהו יושבין על השער׳ שמעתים שהיו
ישר׳ שומעין ולומדים׳ סוכתים שהיו ישר׳ מסכין להם ר״א תרעתים כשעה שהיו
מסכין להם ד״א תרעתים בשעה שהיו ישר׳ נכנסין לצרה מתריעין והן שומעין
ומיהם המה הקינים הבאים מחמת מבני בניו של יתרו ובני קני חתן משה עליהם
נאמ׳ שלח לחמך על פני המים כי ברב הימ׳ תמ׳׳ בשכר קראן לו ויאכל לחם ונאמ׳
במשה כי מן המים משיתיהו זכו בני בניו של יתרו לישב בלשכת הגזית אמ׳ שלמה
ושביח אני את המתים שכבר מתו חזר ואמ׳ כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת׳
אמ׳ לו שלמה אתה חולס ואתה פותר אמש אמרת ושביח אני את המתים שכבר
מתו ועכשו אתה אומ׳ כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת׳ אמ׳ אני אומ׳ לכם
הנביא צווח ואומ׳ העצמות היבש׳ שמ׳ דבר ייי והן שומעין והנביא צווח לחיים שמ׳
דבר ייי בית יעקב ולא שמעו ולא הטו את אזנם ואמ׳ כי עם מרי הוא בנים כחשים
בנים לא אבו שמוע תורת ייי׳ וישמע יתרו זה שאמ׳ הכת׳ רעך ורע אביך אל
תעזב ובית אביך אל תעזב ובית אחיך אל תבוא ביום אידך׳ טוב שכן קרוב מאח
רחוק׳ רעך זה הקב״ה שקרא לישר׳ אחים ורעים שנ׳ למען אחי ורעי׳ וריע אביך
זה אבר שנ׳ זרע אבר׳ אוהבי אל תעזב ואם עזבת תן דעתך בית אחיך ישמעאל
ועשו׳ אל תבוא ביום אידך אמ׳ ר׳ יהושע ב׳ לוי כשהגלה נבוכד׳ נצר הרשע את ישר׳
לבבל היו כפותין מאחוריהם הן נתונין בשלשלאות והולכין ערומים כבהימות

כיון שעברו על בני ישמעאל אמרו להם במעונות שלהן עשו עמנו מדת הרחמים והעבירונו
על בני ישמעאל אחינו עשו כך יצאו בני ישמעאל הוציאו להן פת קיבר וציר עמה
והביאו נודות נפוחין רקים וצבועים במים ותלאום בשערי אהליהם כשראו ישר'
כך נתישבה דעתן סבורין שהן מלאים מים אמרו להן אכלו פת תחלה ואחר כך
נביא לכם מים׳ אכלו הפת אמרו לא מצאנו מים והן נושכין בשניהם באותן
נודות ונכנסה רוח חמה לתוך מעיהם ומתו שנ' משא בערב ביער' בערב תלינו
ארחות דדנים׳ מהו משא בערב משוי קשה על בני ערב אמרו להם כזה ארחות
דדנים דרכן של אחים לקבל בני דודיהן כנוהג שבעולם הבא מן הדרך מקדמין
לו שלום ומים שנ' לקראת צמא התיו מים ואתם יושבי ארץ תימא בלחמו קדמו נודד
אין אתם יודעין כי מפני חרב נדדו׳ אביכם שהיה מושלך בצמא במדבר׳ פתחתי לו
באר מים שנ' ויפקח יי את עיניה ות' ב' מ' ואתם עשיתם כך טוב שכן קרוב מאח
רחוק טוב היה זה יתרו שהיה רחוק מיש' מן עשו אחיו של יעקב׳ ביתרו כת' ויאמר
שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי אתה עשית חסד עם כל בני ישר' בעלו'
מה אתה מוצא כל מה שכת' ביתרו לשבח כת' בעשו לגנאי׳ בעשו כת' נשים בצון
ענ'׳ ביתרו כת' ויתן את צפורה בתו למשה׳ בעשו כת' אכלו עמי אכלו לחם׳
ביתרו כת' קראן לו ויאכל לחם׳ בעשו כת' לא ירא אלהים׳ ביתרו כת' יראו אלהים
אנשי אמת שונאי בצע׳ בעשו כת' שהוא בטל קרבנות׳ ביתרו כת' ויקח יתרו חותן
משה עו' וז'׳ עשו שמע צרתן והזדווג להן על ריב בני ישר' ועל נסו' אתיו' וכדנא
ויבא עמ'׳ יתרו שמע בטובתן ונדבק להן שנ' וישמע יתרו זה שאמ' הכת' כבוד
חכמ' ינחלו זה יתרו כשבא אצל משה מה כבוד נהגו בו ויאמר אל משה אני חתנך
יתרו בא' ר' יהושע אומ' שלח ביד שליח׳ ר' אליעזר המודעי אומ' אגרת שלח עשה
בגיני׳ ואם אין אתה עושה בגיני׳ עשה בגין אשתך׳ ואם לאו בגי' בניך ר' אלעזר
אומ' ויאמר אל משה אמ' הקב"ה למשה אני הוא שאמ' והיה העולם׳ אני שהוא
מקרב ואינו מרחק שנ' האלהי מקרוב אני נאם יי ולא אלהי מרחוק אני הוא שקרבתי

ליתרו ולא ריחקתיו׳ ואף אתה שבא אצלך אדם להתגייר קרביהו ואל תרחקיהו׳
מיד ויצא משה לקראת חתנו שיצא משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני
ישר׳ לכך נאמ׳ כבוד חכמ׳ ינחלו׳ ויחד יתרו שנעשה יהודי׳ ויאמר יתרו ברוך ייי אמ׳
יתרו לא הנחתי ע״ז בעולם שלא עבדתיה ולא מצאתי אלוה כאלהי ישר׳ עתה ידעתי
כי גדול ייי מכל האלהים ארבעה אמרו ארבעה דברים ואלו אמרן אדם אחר היו שוחקין
עליו׳ לומ׳ זה מניין יודע׳ משה אמ׳ הצור תמים פעלו או אמ׳ אחרים אומ׳ מנין היה
יודע דרכיו למשה אף הוא אומ׳ הודיעני נא את דרכיך׳ שלמה אמ׳ את הכל עשה
יפה בעתו אלו אמ׳ אחר היו שוחקין עליו אומ׳ מי הודיע לזה מה יפה בעתו ומה
אינו יפה אלא לשלמה נאה לומ׳ שלא חסר משולחנו כלום ר׳ חייא ביר׳ חנינה
אומ׳ אפילו ירדה בתמוז ומלפפון בטבת לא היה שלחנו של שלמה חסר ולמה
אמ׳ את הכל עשה יפה בעתו מפני שהטעם משתנה נבוכד נצר אמ׳ כל דירי אר׳
כלא חשיבין וכמצביה עביד׳ או אמ׳ אחר היו משחקין עליו מנין אותו רשע יודע
אלו הנאה לומ׳ שבת בו וככל די דירין בני אנשא חיות ברא ועוף שמיא יהב
בידך והשלטך בכולהון׳ יתרו אמ׳ עתה ידעתי כי גדול ייי מ׳ ה׳ כב׳ אש׳ זד׳ עלי׳
כאדם שבא לטעון משוי שלחמירו ונפרק עליו כך המצרים חשבו לאבד את
ישר׳ במים ונשתקעו במים לכך כת׳ כי בדבר אש׳ זדו עליהם׳ בחדש
השלישי ילמדינו רבינו החושש בפיו מהו לרפותו בשבת כך שנו רבותינו החושש
בפיו מטילין לתוכו סם שלרפואה בשבת מפני ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה
את השבת שאמ׳ תורה חלל עליו שבת כדי שישמור שבתות הרבה ומניין אמר
ר׳ אלעזר מקל וחומ׳ ומה מילה שהיא אבר אחד מאיבריו שלאדם דוחה את
השבת׳ סכנת נפשות שהיא בכל גופו שלאדם אינו דין שתדחה את השבת ואמ׳
ר׳ יוחנן כל שהוא מן שפה ולפנים דוחה את השבת ומרפאין אותו בשבת׳ אמ׳
הקב״ה אין לך מכה שאין לה רפואה ומכות רפואתה וסמ״ה שלכל מכה ומכה
מבקש את שלא יגע לגופך עוסק בתורה שהיא רפואה לכל הגוף׳ לראש מניין

תתן לראשך לויתחן׳ ללב מנין כתבם על לוח לבך׳ גרגרות׳ וענקים לגרגרותיך׳ לידים והיה לאות על ידך׳ לשור׳ רפאות תהי לשריך לכל העצמות מנין ושקוי לעצמותיך׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי כבר עשה הקב״ה מעין דוגמא זו׳ בשעת מתן תורה כשיצאו ישר׳ ממצר׳ היו בם בעלי מומין מעבודת פרך שהיו עושין בטיט ובלבנים היתה האבן נופלת מן הבנין ושוברת ידו וקוטעת רגלו אמ׳ הקב״ה אין דין שאתן תורתי לבעלי מומין מה עשה הקב״ה רמז למלאכי השרת וירדו וירפאו אותן׳ ומנין שלא היה בהן סמין שנ׳ וכל העם רואים את הקולות ומנין שלא היה בהן חרשים שנ׳ ונשמע׳ ומניין שלא היה בהן גרמין שאמרו נעשה׳ ומנין שלא היה בהם חגרים שנ׳ ויתיצבו בתחתית ההר אמ׳ ר׳ יהודה ב״ר סימון הואיל וחדש הקב״ה קרא לירח שר החדש מנין ממה שקרינו בענין בחדש השלישי׳ בחדש השלישי זה שאמ׳ הכת׳ יצפון לישרים תושיה מגן להולכי תם׳ אמ׳ ר׳ לוי בשם ר׳ שמואל בר נחמן תשע מאות ושמונים דור קיפל הקב״ה ליתן את התורה לאברהם שנ׳ זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור׳ אין ברית אלא מילה שנ׳ ואתנה בריתי ביני ובינך ולא נתנה אלא לעשרים דור מאדם ועד נח עשרה דורות ומנח ועד אברהם עשרה דורות׳ הרי עשרים דור ר׳ יונתן בשם ר׳ יוסי הגלילי אומ׳ תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קיפל הקב״ה ליתן את התורה לדור המדבר שהיו ישרים שיצאו ממצרים אחר שלשה חדשים נתן להם הקב״ה את התורה שנ׳ בחדש השלישי הוי יצפן לישרים תושיה׳ בח׳ הש׳ זה שאמ׳ הכת׳ הלא כתבתי לך של׳ במו׳ ודעת׳ אמ׳ ר׳ יהושע בר נחמני זו תורה שאותיותיה משולשים אלף בית גימל׳ והכל משולש תורה משולשת תורה נביאים וכתובים׳ משנה תלמוד הלכות והגדות׳ הסרסור משולש משה אהרן ומרים׳ תפלה משולשת ערב ובקר וצהרים׳ קדושה משלשת קק״ק ישראל משולשים כהנים לוים וישראלים׳ משה אותיותיו משולשים׳ משבטו לוי אותיותיו משולשים מזרע אבר׳ יצחק ויעקב׳ אבות שלשה׳ בחדש משולש ניסן אייר סיון׳ על הר סיני

שאותיותיו משולשים שנ׳ ויחנו במדבר סין · לשלשה ימים נתקדשו והיו כונסים לג׳
ימ׳ אמ׳ ר׳ יהושע בר נחמני לעולם השלישי חביב אדם הוליד שלשה קין הבל
שת · שת חביב שנ׳ זה ספר תולדות אדם וכת׳ ויולד בדמותו כצלמו · לנח שלשה
בנים שם חם ויפת אעפ״י שיפת הגדול לא זכה לגדולה אלא שם · בנים שלשה לעמרם
מרים אהרן ומשה וכת׳ לולי משה בחירו · בשבטים ראובן שמעון לוי וחביב שנ׳
בעת ההוא הבדיל יי׳ את שבט הלוי · במלכים שאול דוד ושלמה וכת׳ ויש׳ שלמ׳
על כסא המלוכה · בחדשים החדש השלישי · ולמה לא ניתנה התורה כשיצאו ישר׳
ממצ׳ לא כך אמ׳ להן לישר׳ בהוציאך את העם ממצ׳ תעבדון את האלהים על
ההר הזה · אמ׳ ר׳ יהודה בר׳ שלום משל למה הדבר דומה לבן מלך שעמד מחליו
אמ׳ אביו נמתין לו שלשה חדשים עד שתתישב נפשו מן החולי ואחר כך אוליכנו
לבית הרב ללמוד תורה אף כך כשיצאו ישר׳ ממצ׳ היו בהן בעלי מומין מן
השעבוד אמ׳ הקב״ה נמתין עד שיתרפאו ואחר כך אתן להם את התורה ·
וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר · אנכי יי׳ אלהיך · אמר ר׳ יצחק מה שהנ׳
ביאים עתידין להתנבות כולן קבלו מהר סיני דכת׳ כי את אשר ישנו פה עמנו עומד
היום הרי משנברא · כבר ישנו מי שהוא בעולם ואת אשר איננו בעולם ואת אשר
איננו פה מי שעתיד להיבראות ואיננו עמנו היום · עמנו עומד אין כת׳ כן אלא עמנו
היום · אלו הנשמות שעתידין להבראות שלא נאמ׳ בהן עמידה שאף הן היו בכלל
וכן הוא אומ׳ משא דבר יי׳ אל ישראל ביד מלאכי · על מלאכי לא נאמ׳ אלא ביד
ללמדך שכבר היתה הנבואה בידו על הר סיני · וכן ישעיה אומ׳ קרבו אלי שמעו
זאת לא מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני · אמ׳ ישעיה משעה שנתנה
התורה קבלתי הנבואה הוי מעת היותה שם אני אלא ועתה יי׳ אלהים של׳ ורוחו
ש׳ ועד · עכשו לא ניתנה לי רשות להתנבות · ולא הנביאים בלבד אלא אף כל החכמים
שהיו ושעתידין להיות שנ׳ את כל הדברים האלה דבר יי׳ אל כל קהלכם ומהו קול
גדול ולא יסף רבותינו אומ׳ שעשרת הדברים כולן בקול אחד יצאו מפי הגבורה ׃

דבר קשה עד מאד מה שאין הפה יכול לדבר׳ ולא האוזן יכולה לשמוע׳
ולפיכך כת׳ נפשם יצאה בדברו׳ קול גדול ולא יסף והקול נחלק לשבעה קולות
ומהם לשבעים לשון אמ׳ ר׳ ישמעאל בר׳ נחמן אמ׳ ר׳ יונתן מהו קול יי׳ בכוח
וכי אפשר לומ׳ והלא מלאך אחד אין כל בריה יכולה לעמוד בכוחן שנ׳ וגויתו
כתרשיש׳ ופניו כמראה ברק׳ וקול דבריו כקול המון׳ והקב״ה שכת׳ בו הלא
את השמים ואת הארץ אני מלא׳ על אחת כמה וכמה והוא צריך לדבר
בכוח ﭏ בקול שיכול משה לסבול׳ וידבר אלהים את כל הדברים הכל
בבת אחת׳ ממית ומחיה בבת אחת מכה ורופא בבת אחת׳ אשה על המשבר׳
יורדי הים והולכי המדברות חבושי בית האסורים׳ אחד במזרח׳ אחד
במערב׳ אחד בצפון׳ אחד בדרום׳ יוצר אור׳ ובורא חשך׳ עושה שלום ובורא
רע׳ כל אלה בבת אחת׳ עפר נהפך לאדם׳ חזר אדם נהפך לעפר שנ׳ הפך
לבקר צלמות׳ מהו לבקר צלמות לתחלתו׳ ויהפכו כל המים אשר ביאור
לדם׳ חזר הדם נהפך למים׳ בשר חי נהפך למת׳ חזר המת נהפך לחי׳ המטה
נהפך לנחש׳ והנחש נהפך למטה׳ הים נהפך ליבשה׳ היבשה נהפכה לים׳ וכן
הוא אומ׳ הקורא למי הים וישפכם על פני כל הארץ יי׳ שמו׳ לכך נאמ׳ וידבר
אלהים׳ מה כת׳ למעלה מן הענין והר סיני עשן כולו וכל מקום הכבוד תל׳ לומ׳
מפני אשר ירד עליו יי׳ באש שהגן כולו אש׳ ובאש נמשלה׳ ובאש ניתנה
מה דרכה של אש שאם קרב אדם אצלה נכוה׳ רחק ממנה צינן כך אין לו
לאדם ﭏ להתחמם כנגד אורן של חכמים ויעל עשנו כעשן הכבשן׳ או
הכבשן יכול ככבשן הזה תל׳ וההר בוער באש׳ אם כן מה תל׳ כבשן ﭏ לשבר
את האוזן מה שיכולה לשמוע׳ כיוצא בו אריה שאג מי לא ירא וכי מי נותן
כוח גבורה בארי׳ הלא הוא ﭏ אנו מכנין אותו מבריותיו לשבר את האוזן
מה שיכולה לשמע כיוצא בו והנה כבוד יי׳ אלהי ישראל בא מדרך הק׳ וקולו כקול
מים רבים׳ וכי מי נתן כוח וגבורה במים ﭏ הוא ﭏ הרי אנו מכנין אותו

מבריותיו לשכך את האוזן · ויהי קול השופל הולך וחזק מאד · ההדיוט כל
זמן שהוא הולך קולו עומד · וכאן הולך וחזק ולמה רך מתחלה לשכר את
האוזן · לאומ' בשעה שעמדו ישר' על הר סיני השוו כולן לב אחד לקבל
עליהן עול מלכות שמים בשמחה שנ' ויענו כל העם יחדו ולא עוד אלא
היו ממשכנין עצמן זה על זה באותה שעה בקש הקב״ה לכרת עמהן ברית
על הסתרים ועל הגלויין אמ' לו על הגלויין אנו כורתים ברית ולא על הסת'
שלא יהא אחד חוטא בסתר ויהא הציבור מתמשכנין עליו · הנסתרות ליי'
אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לפיכך וידבר אלהים · וידבר אלהים
ילמדינו רבינו כמה דברים שבכן לעולם הבא כך שנו רבותינו אלו דברים
שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעו' הבא · כבוד אב ואם
וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם ·
כמה חביבה התורה שבשבילה נברא העולם · וכן הוא אומ' ואשים דברי בפיך
לנטוע שמים וליסד ארץ · אתה מוצא כשבקש הקב״ה ליתן את התורה ליש'
החזירה על כל האומות ולא קבלוה בקש להחזיר העו' למדינת מימיו שנ'
עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים · כיון שקבלוה ישר' נתיישב העולם לפיכך
וידבר״ ד״א וידבר אלהים זה שאמ' הכת' אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה
·אחר כך ויאומ' לימדתך התורה שאם תהיה בן תורה לא תהא רוחך גסה לומ'
דבר לפני הצבור עד שתפשוט אותו בינך לבין עצמך שלשה פעמים ·
מעשה בר' עקיבה שקראו החזן ברבים לקרות בספר תורה ולא רצה לעלות
אמרו לו תלמידיו רבינו לא כך למדתנו כי היא חייך ואורך ימיך · ולמה נמנעת
מלעלות · אמ' להן העבודה כך היה לא נמנעתי לעלות אלא שלא סדרתי אותה
פרשה שנים שלשה פעמים · שאין אדם רשאי לומ' דבר לפני הצבור עד
שיפשוט שנים שלשה פעמים בינו לבין עצמו · שכן מצינו בהקב״ה שהוא נותן
מענה לשון לכל הבריות והתורה גלויה לפניו ככוכב אחד · וכשבא ליתן אותה

לישר׳ כת׳ בו אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה׳ ואחר כך ויאמ׳ לא׳ הן יראת ייי
וכן כת׳ וידבר ﭏהים בינו לבין עצמו ואחר כך לאמר אנכי ייי ﭏהיך ילמדינו
רבינו אם נפלה דליקה בבית שיש בו ספר תורה וספרים אחרים מהו להציל
בשבת מפני הדליקה כך שנו רבותינו כל כתבי הקדש מצילין אותן בשבת
מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן ולמה אמרו להציל מפני
כבוד התורה שהיא כתובה בהן נ״א שאם ישרפו נראין שאינן כלום את המוצא
כשנתן הקב״ה את התורה הכל היה יודע שלאש אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש התורה
שלאש׳ עורותיה שלאש׳ כתבה שלאש שנ׳ מימינו אש דת למו׳ והפרסור נעשו
פניו שלאש שנ׳ ויראו מגשת ﭏיו והמלאכים שירדו עמו שלאש שנ׳ משרתיו
אש לוהט׳ וההר בוער באש׳ וניתנה מן אש אכלה כי ייי ﭏהיך אש אכלה׳ ועל
הארץ הראך את אשו הגדולה אף הדבור יוצא מתוך האש כיון שראו שירדו
אותן הלפידים וכל אותן אשות׳ אמ׳ להן לא תהיו סבורין שהן רשויות הרבה
לכך פתח באנכי׳ לא יהיה לך ﭏהים אחרים למה קראן ﭏהים ר׳ יוסי אומר
שלא ליתן פתחון פה לאומות העו׳ לומ׳ שלא נקראו בשמו שאם נקראו בשמו
היה כהן עורך׳ והרי נקראו בשמו ואין כהן עורך ואימתי נקראו בשמו בימי
אנוש בן שת אז הוחל לקרוא בשם ייי באותה שעה יצא אוקינוס והציף שליש
שלעולם׳ אמ׳ הקב״ה אתם עשיתם מעשה חדש וקראתם עצמכם׳ ואף אני
אעשה מעשה חדש ואקרא בשמי וכן הוא אומ׳ הקורא למי הים וישפכם על
פני כל הארץ ייי שמו׳ ר׳ ﭏיעזר אומ׳ נקראו ﭏהים אחרים שהן עושין אחרים
חדשים בכל יום כאיזה צד יש לו אוה שלזהב׳ נצרך לו עשאו שלכסף׳ נצרך
לו עשאו שלנחשת׳ נצרך לו עשאו שלברזל וכן עופרת עד שיעשה שלעץ׳
שנ׳ חדשים מקרוב באו כי ייי ﭏהיך ﭏ קנא הוא׳ שאל פלוסמוס אחד את רבן גמלי׳
מה שכת׳ כי ייי ﭏהיך קנא שמו ﭏ קנא הוא וכי יש כוח בע״ז להתקנות בה צבור
מתקנא בגבור חכם בחכם׳ עשיר בעשיר אמ׳ לו א׳ אדם קורא לכלבו בשם

אבין ׳ וכשהוא נודר נודר בחייו כלב זה׳ במי האב מתקנא בבן או בכלב אמ׳ לו
וכי יש כוח למקצת הצורך אמ׳ לו ומה ראית אמ׳ לו הרי שנפלה דליקה במדינת
כל והוצל בית ע״ז שלה לא שעמדה על עצמה אמ׳ לו מלך בשר ודם שיוצא
למלחמה עם מי נלחם עם החיים או עם המתים אמ׳ לו הואיל ואין למקצתה
צורך מפני מה אינו מבטלה אמר לו וכי לדבר אחד עובדין אתם ללבנה ולחמה
ולכוכבים ולמזלות ולהרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות׳ ואפלו לאדם יאבד
את עולמו אסף אסף כל מעל פני האדמה אסף אדם ובהמה׳ אמ׳ לו הואיל
ונכשלו בה הרשעים׳ למה אינו מעבירה מן העולם׳ אמ׳ לו אם כן אף לאדם
עובדין׳ והכרתי את האדם מעל פני האדמ׳ ׳ פקד עון אבות על בנים ועל בני
בנים׳ נרתע משה תבהל אמ׳ לו בזמן שהן מסורגין׳ ולא בזמן שאינן מסורגין
מיד וימהר משה ויקד ארצה וישתחו׳ חס ושלום אין טש׳ר קוצץ בן קוצץ
כשם שמדת פורענות לארבעה דורות׳ אף מדה טובה לארבעה דורות תל׳ לומ׳
נצר חסד לאלפים שומיע אני מיעוט אלפים שנים ת״ל לאוהבין זה אבר׳ וכיוצא
בו׳ ולשומרי מצותו אלו הנביאים והזקנים שבארץ ישר׳ ונותנין עצמן על
המצות׳ מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני׳ מה לך ליצלב על שקראתי
בתורה׳ מה לך יוצא ליצלב על שאכלתי מצה בלילי הפסח׳ מה לך לוקה
מכף רגל על שנטלתי את הלולב׳ ואומ׳ אשר הכיתי בית מאהבי והמכות הא׳ גרמו
לי לאהוב לאבי שבשמים׳ כת׳ לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב׳ לא תעשון
כדרך שבני אדם נוהגין ביראתיהן כשטובה באה עליהן מכבדין ליראתיהן
שנ׳ על כן יזבח לחרמו כי בהמה שמן חלקו׳ וכשהפורענות באה עליהן מקללין
ליראתיהן שנ׳ והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו׳ אבל ישר׳ נותנין הודייה
על הטובה ועל הרעה שכן דוד אומ׳ כוס ישועות אשא ובשם ייי אקרא׳ צרה
ויגון אמצא ובשם ייי אקרא׳ וכן איוב אומ׳ ייי נתן וייי לקח יהי שם ייי מבורך
על מדה טובה ועל מדת פורענות׳ מה אשתו אומ׳ לו ברך אלהים ומת׳ אמ׳ לה

כדבר אחת הנבלות תדברי גם את הטוב והרע נקבל · וצריך אדם להיות שמח
ביסורין יתר מן הטובה שאפילו אדם בטובה כל ימיו לא נמחלו לו עבירות שבידו'
וכמה נמחל לו ביסורין ר' אליעזר בן יעקב אומ' הרי אומ' מוסר ייי בני אל תמאס'
ואומ' כי את אשר יאהב ייי יוכיח וכאב את בן ירצה מי גרם לבן זה לרצות את האב
הוי אומ' יסורין ר' מאיר אומ' הרי הוא אומ' וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר
איש את בנו מהו וידעת עם לבבך יהי יודע לבבך מעשים שעשית שיסורין
שהבאתי עליך שלא לפי מעשיך הן ר' נחמיה אומ' חביבין היסורין כשם שהקר'
'בנות מרצין כך היסורין מרצין · בקרבנות אומ' ונרצה לו · וביסורין כתוב
ירצו את עונם · ולא עוד אלא שהיסורין מרצין יתר מן הקרבנות שהקרבנות
בממון ויסורין בגוף · וכן הוא אומ' עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו
ולא תעלה במעלות על מזבחי והרי דברים קל וחומ' ומה אבנים שאין בהן דעת
לא טובה ולא רעה · הזהירך הקב"ה שלא לנהוג בהן מנהג בזיון · חבירך שהוא
בדמותו של הקב"ה על אחת כמה וכמה כי חרבך הנפת עליה ותחלליה מיכאן
אמרו המזבח נברא לאריכות ימיו שלאדם · והברזל נברא לקצר ימיו אינו דין
שיניף את המקצר על המאריך · רבן יוחנן בן זכאי אומ' הריהוא אומ' אבנים
שלמות תבנה · אבנים שמטילין שלום בין ישראל לאביהן שבשמים והלא
דברים קל וחומ' ומה אבני מזבח שלא רואות ולא שומעות ולא מדברות'
על שמטילות שלום · אמרה תורה לא תניף עליהן ברזל · המטיל שלום בין
אדם לחבירו ובין איש לאשתו על אחת כמה וכמה · לא כל שכן שיאריכו ימיו
ושנותיו אומ' הקב"ה בעולם הזה עליו · יצר הרע השנים מתקנאות אבל לעתיד
לבוא בלע המות לנצח ומחה ייי אלהים דמעה מעל כל פנים ·

ואלה המשפטים

זה שאמ' הכת' ועז מלך משפט אהב
אתה כוננת מישרים · משפט וצדקה

ביעקב אתה עשית׳ כל העוז והשבח והגדולה והגבורה שלמלך מלכי המלכים ב׳
הוא׳ ומשפט אהב בנוהג שבעולם מי שהוא בעל זרוע אינו רוצה לעשות דבריו
במשפט ﭏ מעביר על המשפט גוזל וחומס ומעביר על דעת קונו ונושא
פנים לבני אדם אהובין ועושה שלא כדין לשונאיו׳ אבל הקב״ה מלך מלכי
המלכים משפט אהב אינו עושה דברו ﭏ במשפט הוי אומ׳ ועז מלך משפט
אהב׳ מה ואתה כוננת מישרים אמ׳ ר׳ אלכסנדרי שני חמרים מהלכין בדרך
שנאין זה את זה רבץ לאחד מהן את חמורו׳ חבירו עובר וראיהו שרבץ החמור
תחת משאו אמ׳ לו כת׳ בתורה כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו עזב
תעזב מה עשה חזר וטען׳ ומאז התחיל מסיח עמו עזוב קמעה מיכאן העלה
מיכאן פרוק מיכן פרוק מיכן עד שיטען עמו ונמצאו עושין שלום ביניהם׳
וחבירו אומ׳ לא הייתי יודע ואומ׳ ﭏ שהוא שונאו ראה היאך ריחם עלי כשר׳
אה אותי ואת חמורי בדוחק מתוך כך נכנסו לפונדק אכלו ושתו ביחד ונתאהבו
זה בזה הוי אומ׳ אתה כוננת מישרים׳ ואלה ה[illegible]שפטים זה שאמ׳ הכת׳ מלך במש׳
יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה׳ מלאכה שלתורה במשפט שהוא עושה
מעמיד את הארץ׳ ואיש תרומ׳ יהרסנה אם משים אדם את עצמו כתרומה
הזו שמושלכת בזוית הבית ואמ׳ מה לי בטורח ציבור מה לי בדיניהם מה לי
לשמע קולן שלום עליך נפשי הרי זה מחריב את העולם הוי אומ׳ ואיש תרומות
יהרסנה׳ מעשה בר׳ אסי כשהיה מסתלק מן העולם נכנס בן אחותו אצלו
מצאו בוכה אמ׳ לו רבוני מפני מה אתה בוכה יש תורה שלא למדת ולימדת
הרי תלמידך יושבין לפניך יש גמילות חסד שלא עשית ועל כל מדות שהיו
בך הייתה מתרחק מן הדינין שלא נתתה רשות על עצמך להימנות על צרכי
ציבור אמ׳ לו בני׳ עליה אני בוכה׳ שלא נתן דין וחשבון שהייתי יכול לדיניהם
שלישראל הוי אומ׳ ואיש תרומות יהרסנה׳ ואלה המש׳ אמ׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי
בן זמרא כל מקום שנ׳ אלה פסל את הראשונים׳ ואלה מוסיף על הראשונים׳ כדעת

הזאת אתה מותר את כולן ואף כאן ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני
אומות העולם מנין לבעלי הדין שלישר׳ שיש להם דין זה עם זה שיודעין
שאומות העולם דנין אותו הדין כדיני ישר׳ שאסור להזדקק להם שנ׳ אש׳ תשים
לפניהם׳ לפני ישרא׳ ולא לפני אומות העולם׳ שכל מי שמניח דיני ישרא׳ והולך
לפני אומות הע׳ כפר בהקב״ה תחלה וכפר בתורה׳ שנ׳ כי לא כצורינו צורם
ואויבינו פלילים׳ משל למה הדבר דומה לחולה שנכנס הרופא לבקרו אמ׳
לביתו האכילוהו והשקוהו כל מה שרוצה אל תמנעו ממנו כלום׳ נכנס על
האחר אמ׳ להן לא יאכל דבר פל׳ ואל ישתה דבר פל׳ אמ׳ לו זה אמ׳ לאכול
מה שהוא רוצה׳ ולזה אתה אומ׳ אל יאכל דבר פל׳ אל ישתה דבר פל׳ אמ׳
להן החולה הראשון אינו שלחיים לפיכך אמרתי אל תמנעו לו כלום בין אכל
בין לא אכל ימות׳ אבל זה שלחיים לא יאכל דבר פל׳ מפני שמכביד
את חליו׳ וכן חוקות הגוים שנ׳ כי חקות העמים הבל הוא׳ וכת׳ אף אני נתתי
להם חוקים לא טובים ומש׳ לא יחיו בהם׳ אבל ישר׳ חוקות ומצות טובים שנ׳
ושמרתם את כל חקותי ואת כל מש׳ ואיכהם׳ ואלה המש׳ אמ׳ הקב״ה אם
עשיתם אתם את הדין ואין אתם מזדקקין לאומות העולם אבנה לכם בית
המקדש ושבו בה סנהדרין שנ׳ ואשיבה שופטיך כבראשונה וכת׳ ציון במש׳
תפדה ושב׳ בצדקה׳ כה אמ׳ יי׳ שמרו משפט ועשו צדקה זה שאמ׳ הכתוב
הכר פנים במשפט בל טוב׳ אמ׳ להן הקב״ה לישר׳ היו יודעין שנתתי לכם
את התורה׳ וכת׳ בה אלה החוקים והמשפטים׳ הכר פנים במשפט בל טוב׳
שבשעה שהדיין מכיר פנים ומקלקל את הדין מסלק את השכינה שכת׳
בו כי טוב יי׳ לכל מפני שכת׳ בו אלהים נצב בעדת אל ומלאכי השרת אומרין
מהו שסילק שכינתו מן ישר׳ והוא אומ׳ סילקתי שכינתי ממקום פל׳ מפני
שראיתי הדיין שקלקל את הדין ועמדתי משם שנ׳ משד עניים מאנקת
אביונים עתה אקום יאמר יי׳ מה הקב״ה עושה שולף חרבו כנגדן להודיען

שיש דיין למעלן שנ' גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב · למען תדעון
שדיין · ישדין כת' וכשדן דין אמת לאמתו אין השכינה זזה ממנו שנ' וכי הקים
ייי להם שופט' · והיה ייי עם השופט לכך ב"ת כה אמ' ייי שמרו משפט ועשו צדקה ·
אנו מקרב עצמי עמכם · וכן אתה מוצא בנבוכד נצר כשראה החלום
דכת' וארו אילן בגו אר' ורומיה סגי כל אותו ענין · קרא בחיל וכן אמ' גדו אילנא
נכנס דניא' אצלו מתפחד / שנ' אידין דניא' די שמיה בלטשצר אשתומם כשעה
ענה בלטשצר ואמ' מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך · שונאי נבוכד נצר
אן ישר' למה על שהרג אותם והחריב את בית המקדש והגלה אותן אמ'
תלה דניא' עיניו כלפי מעלה ואמ' מרי ורבוני החלום ופתרונו יתקיים בנבוכ' נצר
שנאך ועריך כיון שראה נבו' נצר את החלום ופתרונו · התחיל לומ' לדניא' מה
אתה יועצני אמ' לו הללו עניים שהגלית מארצם רעבים וצמאים ערומים
פתח להם אוצרותיך ופרנס אותם אולי תרפא החלום · שנ' להן מלכא מלכי
ישפר עלך וחטאך בצדקה פרוק · וכיתעלה על דעתך שדניא' הצדיק
משיא עצה כזו לנבו' נ"צ שנאו של מקום אלא לפי שראה ישר' כלפי גולה
מטולטלים דוים כרעב לפיכך השיאו עצה זו ברחמנותו עליהם לפי שנאה
שקוף נפשו קניטה עליהן · מיד פתח אותו רשע אוצרותיו וחילק להם שנים
עשר חדש לאחר שנים עשר חדש שכח אותו רשע את החלום והתחיל
ליטייל על הפלטנרים שלו · שמע קול המון צעקת העניים לפי אוצרותיו
אמ' מה קול זה שאני שומע אמרו לו העניים שהגלית תובעין פרנסתן מיד
כנסה בו עין רעה · ענה מלכא ואמ' הלא דא היא בבל רבתא די אנא
בניתה לבית מלכו · אמ' אלולא בית הממון שלי מהיכן אני בונה המדינה
הזאת כולה · צוה ופסק מהם · עוד מילתא בפום מלכא קל מן שמיא
נפל לך טרדין מן אנש' · אמ' לו הקב"ה רשע מיגדם כל אותן שנים עשר
חדש שלוה הלא הצדקה שעשית ומה אומות העו' כך ישר' על אחת כמה

ובמה · לכך נאמ׳ כה אמ׳ ייי שמרו משפט ועשו צדקה · ואלה המשפטים זה שאמ׳
מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישרא׳ · אנקלוס הגר בן אחותו שלאדריאנוס
היה בקש להתגייר והיה מתירא מן אדריינס דודו אמ׳ לו אני מבקש לעשות סחורה
אמ׳ לו שמה חסר אתה כסף וזהב הרי אוצרותי לפנך אמ׳ לו אני מבקש לעשות
סחורה לצאת לחוץ לידע דעת הבריות ואני מבקש להמלך בך היאך לעשות
אמ׳ לו כל פרקמיא שאתה רואה שנפלה ונתונה בארץ לך ועסוק בה שסופה
להתעלות ואתה מסתכל בא לארץ ישרא׳ ולמד את התורה · אחר זמן הרבה
מצאוהו ר׳ יהושע ור׳ אליעזר ראוהו פניו משתנות אמרו זה לזה אנקלוס למד
תורה כיון שבא אצלן התחיל לשאול שאילות הרבה והן משיבין אותו עלה
אדרינוס אמ׳ לו למה פניך משונות סבור אני שהפסידה פרקמטיא שלך שמה
היצר לך אדם אמ׳ לו לאו אמ׳ לו ואתה לי ואדם מיצר לי אמ׳ לו ולמה פניך
משונות שלמדתי תורה ולא עוד אלא שמלתי עצמי · אמ׳ לו ולמה פנך משונות
ומי אמ׳ לך כך · אמ׳ נמלכתי · אמרת לי בשעה שאמרתי לך אני מבקש לעשות
סחורה ואמרת לי כל פרקמטיא שאתה רואה שנפלה ונתונה בארץ לך ועסוק
בה שסופה להתעלות · חזרתי על כל האומות ולא ראיתי אומה שנפלה ונתונה
בארץ כישרא׳ וסופן להתעלות שכן אמ׳ ישעיה כה אמ׳ למבזה נפש גוי למת׳
עב גויי לעבד משלים מלכים יראו וקמו שרים · אמ׳ לו סנקדרוס שרין
עתידין ששימשה שיהיו עומדים מלכים מלפניהם · שנ׳ מלכים יראו וקמו
שרים · והכה אותו אדרינוס על הלחי אמ׳ לו ישנותנין רטייה אלא על המכה
עכשו אם רואין גדלך אחד אין עומדין מלפנו שהיתה אומ׳ שהמלכים
רואין אותן ועומדין מפניהם · אמ׳ לו סנקדרוס אם כן ותתגייר · אמ׳ לו אנקלס
בן אחותו עד שהוא במעי אמו היה ראוי לכך להתגייר מה ע[illegible] סנקדרוס
שלו · עלה לגג ונפל ומת · ורוח הקדש צווחת ואומ׳ כן יאבדו כל אויביך
ייי אמ׳ לו אדרינוס הרי מת און אתה אומ׳ לי על מה עשית הדבר הזה

אמ' לו שביקשתי ללמוד תורה׳ אמ' לו היה לך ללמוד ולא למול אמר לו
אנקלוס נתתי לאטרולס אטנה א' אם נטלזינו שלו כך לעולם אם אית
אדם מל אינו יכול ללמוד תורה שנ' מגיד דבריו ליעקב למי שהוא מל' כויעק
לא עשה כן לכל גוי׳ שכל הגוים ערלים ׳חוקיו זו התורה ומשפטיו אלו הדינין
שם שם לו חק ומשפט אמ' לו הקב"ה למשה נתתי לישראל את התורה לך ותן להם
את המשפט אמ' להן הקב"ה מבקשים אתם לעמוד בעולם את המשפט שהן מעמידין
את העולם שנ' אלה המשפטים׳ דור המבול לא אבדו מן העולם עד שעברו על המשפ'
אמ' ר' אלעזר בן פדת מה כת' בן מבקר לערב יכתו׳ הוי אומ' ואלה המשפטים אש' תשים
לפניהם רא' דור המבול עד שלא עשו את המשפט כת' בהן לא ידון רוחי באדם לעו'
ר' אלעזר אומ' אם יש דין למטן אין דין למעלן׳ אין דין למטן יש דין למעלן כאיזה
עד אם יעשו התחתונים את הדין ׳אין הדין נעשה מלמעלן שנ' ואלה המשפ' אמ'
הקב"ה הלמה שאני עושה בדין אנ' עושה׳ שאלו הייתי מבקש פעם אחת לעבר את
הדין לא היה העו' יכול לעמוד׳ אמ' ישעיה חמה אין לי מי יתנני שמיר ושית במל'
׳חמה אפשעה בה אצי' יחד פסיעה אחת הייתי פוסע ומעביר על הדין אציתנה
מיד העולם נשרף למה׳ אז יחזיק במעוזי׳ שירה אחוזה במעוזי ידי אחוזה
בדין׳ שנ' ותאחז במשפט ידי יעשה שלום לי בינו ובין המשפט שלום יעשה
לו אם שנתי ברק חרבי׳ אם משנה אני מדת הדין ברק אחד יוצא ומחריב
את העולם׳ ומה אני עושה תאחז במשפט ידי׳ אמ' הקב"ה נקראתי בעל
הרחמים ואני מבקש לפשוט ידי בעשו ואני יכול עד שנפרע לו שכר מצוה קלה
שעשה לפני בעולם הזה אמ' ר' פנחס הכהן בר חמא בשם ר' סימון ראה מה
והיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים אמרו יש'
רבונו שלעולם מי ממחה בידך שאתה אומ' אבקש אמ' להן אבקש להן זכות
ולא אמצא באותה שעה אשמיד׳ אמ' ר' לוי בשם ר' שמעון בן לקיש ראה מה

חזי הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב אמ׳ הקב״ה כשאקנה עצמי
מאומות העולם ממצות קלות שעשו לפני באותה שעה די כרסון רמיו עד
עכשו הכרם בוסר· מישהוא בשל מי שיעשה הכרם יין אני דורכו ואתם
מזמרין לי ביום ההוא כרם חמד ענילה· ואדריכם באפי וארמסם בחמתי
ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי · באותה שעה אגאל אתכם ושוב
אין אתם משתעבדין שנ׳ ועניתך לא אענך עוד · שאילתא דמחייבין
בית ישר׳ דמן דאית ליה דינא בהדי חבריה אסיר ליה למיזל לגבי אומות
העולם שנ׳ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ותניא היה ר׳ טרפון אומ׳ כל
מקום שאתה מוצא אוגריות שלגוים אע״פ שדיניהם כדיני ישר׳ אין אתה
רשאי להיזדקק להם שנ׳ לפניהם ולא לפני אומ׳ העו׳ לפניהם ולא לפני הדיוטות
ודייני צריכי להמוצי דינהו כדרש בר קפרא· מנא הא מלתא דאמ׳ רבנן היומתונין
בדין שנ׳ לא תעלה במעלות על מזבחי וסמיך ליה ואלה המשפטים ותניא לא תגלה
ערותך עליו וכי ערותן שלכהנים מגולות והלא כבר נאמ׳ ועשה להם מכנסי בד
אלא לומ׳ לך כשם שהזהיר הקב״ה את הכהנים שלא יפסעו פסיעות גסות במקדש
כך הזהיר את הדיינין שלא יפסעו פסיעות בדין שנ׳ ואשרו חמץ אשרי דיין
שמחמץ את דינו תנו רבנן ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יי׳ · מצוה
בנדונין שיעמדו ולא ישבו· ויראו עצמן כשהן עומדין לפני הקב״ה שנ׳ לפני יי׳
תנו רבנן בצדק תשפט עמיתך· עם איתך בתורה ובמצוה השתדל לדונו בצדק
רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא
חבירינו עמית בתורה ובמצות אמ׳ מאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמ׳ דלמא למשרא
ליה תגריה אי נמי לשורא דדייני · אמ׳ עולא מחלוקת בבעלי דינין [illegible] עדים לדברי
הכל בעמידה שנ׳ ועמדו מה ליושב שכן פסול לעדות מיושב אלא תלמיד חכמים
מעיד מיושב ואמר רבא בר חנינא צורבא מרבנן דידע סהדותא וזילא

בשמו [illegible]
כולי כי הפרח הטוב
הדומה לעץ רטוב
גם יי׳ יתן לכן הטוב
בחדש אלול יד׳ בן
שנית ועזיק יזרח
[illegible] וכבודו [illegible]
[illegible] ליצירה [illegible]
[illegible]
[illegible] סבת
[illegible] עלי [illegible]
יהיה לך למשיב
נפש ולכלכל
את שיבתך
[illegible]

עמיל
מש

ביה מלתא למיזל לגבי דינא דזוטר מיניה לא ליזיל אמ׳ רב שישא בריה
דרב אידי אף אנן תנינא מצא שק או קונה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול
הני מילי בממון אבל באיסורא אין חכמה ואין תבונה לנגד ייי׳ כל מקום שיש
חילול השם אין חולקין כבוד לרב רב יימר הוה ידע בסהדותא למר זוטרא
אתא לקמיה דאמימר אותביה אמ׳ ליה רב אשי לאמימר והא עולא מחלוקת בבע׳
לי דינין אבל עידים דברי הכל בעמידה אמ׳ ליה האי עשה והא עשה׳ עשה דכבוד
תורה עדיף אמ׳ ר׳ יונתן כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנ׳
אלהים נצב בעדת אל וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק
מישר׳ שנ׳ משד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמ׳ ייי ואמ׳ ר׳ שמואל בר נחמני
אמ׳ ר׳ יונתן כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקב״ה גובה ממנו דין נפשת
שנ׳ אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בש׳ כי ייי יריב ריבם וקבע את קובעי
נפש׳ ואמ׳ ר׳ שמואל בר נחמני אמ׳ ר׳ נחמן יראה דיין את עצמו כאלו חרב מונחת
לו על כתיפו ירכיתו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו׳ שנ׳ הנה מטתו שלשלמה מפחדה שלגיהנם
חשכה בלילה דרש ר׳ יאשיה ואית דאמרין משמיה דרב נחמן מאי דכת׳ בית
דוד כה אמ׳ ייי דינו לבקר משפט׳ וכי לבקר דנין וביום אין דנין אלא אם ברור לך
הדבר כבקר אמריהו ואם לאו אל תאמריהו ר׳ חייא בר אבא מהכא אמ׳ לחכמה
אחתי את׳ אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אמריהו ואם לאו אל
תאמ׳ אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי עשרה שישבו בדין הקולר תלוי בצואר כולן׳׳
ושפטתם צדק אמ׳ ריש לקיש צדק את הדין ואחר כן חתכיהו׳ כקטן כגדול
תשמ׳ אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש שיהא עליך חביב דין שלפרוטה כדין שלמאה
מנה למאי הלכתא לעיונא בה פשיטא אלא לאקדומיה כת׳ אחד אומ׳ ואצוה
את שופטיכם׳ וכת׳ אחד אומ׳ ואצוה אתכם׳ אמ׳ ר׳ שמלאי ואזהרה שלציבור
שתהא אימת הדיין עליהם ואזהרה לדיין שיסבול הציבור עד כמ׳ וג׳ אמ׳ ר׳
חנן אמ׳ ר׳ שבתאי כאשר ישא האומן את היונק והכי דאמו רשע ערום׳ אמ׳

ר' חנינה זה המטעים דבריו לדיין קודם שיבוא בעל דין חבירו ' ושמת עליהם
שרי אלפים ושרי מאות ' שרי אלפים שש מאות ' שרי מאות ששת אלפים ' שרי חמש'
שנים עשר אלף ' שרי עשרות עשרת רבוא נמצאו דיני ישרא' שבעת רבוא
ושמונת אלפים ושש מאות ' מאי קא משמע לן ושרים מלגיון ' תניא ר' אליעזר בן
יעקב אומ' שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה ' ולא לעבור על
דברי תורה אלא לעשות סיג לתורה ' מעשה באדם אחד בשעת השמד רכב
על סוסו בשבת בימי יונים והביאו לבית דין וסקלוהו מפני שהוא ראוי לכך אלא
מפני שהשעה צריכה לכך ' ושוב מעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאינה
והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שהוא ראוי לכך אלא מפני שהשעה צריכה
לכך ' ר' שמעון בן מנסיא אומ' שנים שבאו לפניך בדין עד שלא תשמע את דבריהם
או משתשמע את דבריהן ' ואין אתה יודיע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומ'
צאו ובצעו ' משאתה יודע להיכן הדין נוטה ' אין אתה רשאי לומ' להן צאו '
ובצעו שנ' פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש ' קודם שיתגלה
לך הריב אתה רשאי לנטשו ' לאחר שנתגלה לך הריב אין אתה רשאי לנטשו '
ר' יהודה בן לקיש אומ' שנים שבאו לפניך לדין אחד רך ואחד חזק עד שלא
תשמע את דבריהם או משתשמע את דבריהם ואין אתה יודע להיכן הדין
נוטה אתה רשאי לומ' להן אין אני נזקק לכם שמה מתחיב הרך ונמצא חזק
רודפו ' משתשמע את דבריהם אתה יודע להיכן הדין נוטה אין אתה רשאי
לומ' להן אין אני נזקק לכם ' שנ' לא תגורו מפני איש ' ר' יהושע בן קרחה אומר
מניין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק
שנ' לא תגורו מפני איש אל תכנס דבריך מפני איש ' והיו העדים יודעין את מי
הם מעידין ולפני מי הן מעידין ומי עתיד ליפרע מהן שנ' ועמדו שני האנש'
אשר להם הריב לפני יי' ויהיו הדיינין יודעין את מי דנין ומי עתיד ליפרע
מהן שנ' אלהים ניצב בעדת אל ' וכן יהושפט אומ' ויאמר אל השופטים ראו מה

אתם

אתם עושין כי לא לאדם תשפטו כי אם לאלהים · ושמה יאמ' אדם מה לי בצער
זה · ת"ל ועמכם בדבר משפט · אין לדיין אלא מה שעיניו רואות · אמ' להו רבא לרב
פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתא פסיקא דדינא דידי לקמיכו וחזית
ביה פירכא לא תקרעוה עד דאיתיהון לקמיא · אית לי טעמי אמינא לכו ואי
לא נהדר בו והיכי מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא מיקרע תקרעוניה דאין
לדיין אלא מה שעיניו רואות · ר' יהושע בר קרחה אומ' מצוה לבצוע שנ' אמת
ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא כל מקום שיש משפט אין שלום · שלום
אין משפט אלא איזה משפט שיש בו שלום · הוי אומ' זה ביצוע · תנו רבנן כי
יפלא ממך דבר למשפט כד כתיבא בסנהדרין בנזקין בפרק ואלו הן הנחנקין
תנו רבנן לא תשנא את אחיך בלבבך · יכול לא תסטרנו · ולא תקללנו ת"ל
בלבבך בשנאה שבלב הכת' מדבר · מנין לרואה דבר מגונה בחבירו שחייב
להוכיחו שנ' הוכח תוכיח · הוכיחו ולא קבל ממנו מנין שיחזור ויוכיחו · ת"ל
לא תשא עליו חטא · דתניא הוכח תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד · התלמיד
לרב מניין ת"ל הוכ' תוכ' מכל מקום ומאן דלא מתוכח נתפס בההוא עון
דאמ' מר כל מי שאפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו ממחה נתפס עלאנשי
ביתו באנשי עירו נתפס עלאנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על כל העולם
כולו · דאמ' ר' חנינה מאי דכת' ייי במשפט יבוא עם זקנים עמו ושרין · אם
שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא זקנים שלא מיחו בשרים · ואמ' רב יהודה
מאי דכת' ויאמ' ייי אלי עבור בתוך העיר והתוית תו · אמ' לו הקב"ה לגבר'
לך ורשום על מצחן שלצדיקים תו שלאדם · כדי שישלטו בהן מלאכי
חב' אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבונו שלעו' מה נשתנו אלו · מאלו אמר לה
הללו צדיקים גמורים · והללו רשעים גמורים · אמרה לפניו רבונו שלעו'
היה בידם למחות ולא מיחו · אמ' גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהן לא קיבלו

מהן אמרה לפנו רבונו שלעולם אם גלוי לפניך מיגלוי חזר ואמ׳ זקן ובחור
ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית· וכל אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי
תחלו מאי וממקדשי תחלו הכי רב יוסף אל תהי קורא וממקדשי אלא וממקודשי
אלו בני אדם שקימו את התורה מאלף עד תאו· הא למדת שאפילו צדיקים גמורים
נתפשים על הדור· וכן הוא אומ׳ והכרתי ממך צדיק ורשע עד שלא מיחה ברשע
וכן אתה מוצא ביאשיה שנתפש על דורו שנ׳ וכמהו לא היה לפניו מלך ועד
היכן תוכיחה· רב אמר עד הכאה ושמואל אמ׳ עד קללה· ורב יוחנן אמ׳ עד נזיפה
ושלשתן מקרא אחד דרשו שנ׳ ויחר אף שאול ביהונתן ויטל שאול את החנית
עליו להכותו תניא ר׳ אמ׳ איזו היא דרך ישרה שיבור לו לאדם· ואהוב את התוכחות
שכל זמן שהתוכיחות בעולם נחת רוח באה לעולם ברכה באה לעולם· רעה
מסתלקת מן העולם שנ׳ ולמוכיחים ינעם וע׳ תב׳ ברכת טוב· על המוכיח ועל
המתוכח· ויש אומ׳ יחזיק באימתה יתירה שנ׳ עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי·
אמ׳ ר׳ שמואל בר נחמן אמ׳ ר׳ יונתן כל המוכיח את חבירו לשם שמים זוכה לפלגו
שלהקב״ה שנ׳ מוכיח אדם אחרי חן ימצא· ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט
שלחסד שנ׳ ומוצא חן· תנו רבנן את משפטי תעשו אלו דברים שנכתבה בתורה
שאם לא יכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן ע״ז וגלוי עריות ושפיכות דמים וברכת
השם· ואת חוקתי תשמרו ללכת בהם דברים שיצר הרע משיב עליהן· ואומות
העולם משיבין עליהן תשובה· ואלו הן לבישת שעטנז· ואכילת בשר בחלב·
ואכילת בשר חזיר· ורוק היבמה· והרבעת כלאים· ושור הנסקל· ועגלה ערופה·
וצפרי מצורע· ופטר חמור· ושעיר המשתלח· ושמא תאמר מעשה תהו הן ת״ל
אני ײ חקקתים ואין לך רשות להרהר בהם· אם כסף תלוה את עמי זה שאמר
הכת׳ חולה רעה ראיתי תחת השמש· עושר שמור לבעליו לרעתו· ואבד העשר ההוא
בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה· הכל הקב״ה מנסה אותן העשירים· אין ידיהן

ישׁ דעה
מעמד

פתוחה לעניים׳ אוכלין נכסיהן׳ וצדקה שעושין הקרן קיימת עליהן לעולם הבא׳
שנ׳ והלך לפניך צדקך כבוד ייי יאספיך׳ ואומ׳ אשרי משכיל אל דל ביום רעה
ימלטיהו ייי׳ והעניים מנסה אותן׳ אם אינן מבעטין נוטלין שכרן לעתיד לבוא
שנ׳ כי אתה עם עני תושיע׳ איוב נתיסר בעולם הזה׳ ושלם לו כפלי כפלים שנ׳
ויוסף ייי את כל אשר לאיוב לאיוב למשנה׳ ועשיר שעינו רע אבד הוא וממונו
מן העולם שנ׳ ואבד העושר ההוא בענין רע לא כל שהוא עשיר היום׳ עשיר
למחר׳ ולא כל מי שהוא עני היום׳ עני למחר׳ שנ׳ כי אל שופט זה ישפיל וזה ירים׳
יש עושר שמור לבעליו לרעתו׳ שמור לבע׳ לרע׳ זה עשרו של קרח׳ שנ׳ וירדו הם
וכל אשר להם חיים שאה׳ ועשרו של המן שנ׳ ויספר להם המן את כבוד עשרו׳
ולבסוף ויתלו את המן׳ טוב לבעליו זה עשרו של יהושפט שנ׳ ויהי ליהושפט
עושר וכבוד הרבה מאד׳ ומה היה ויזעק יהושפט וייי עזרו יש גבורה נעשית
טובה לבעליה ורעה לבעליה׳ טובה לבעליה זה דוד׳ הנה ראיתי בן לישי בית
הלחמי׳ וכת׳ כי הכה דוד שאול באלפיו ודוד ברבבותיו׳ וכל ישר׳ ויהודה אוהב את דוד׳ רעה
לבעליה זה גלית שחרף וגידף כרו לכם איש ולסוף ויראו הפלשתים כי מת גבורם
שמת באבן בקלע׳ יש חכמה טובה לבעליה ורעה לבעליה׳ טובה לבעליה זה יהושע
בן נון׳ מלא רוח חכמה למה הוא דומה לנומפיון המשקה את כל המדינה והיו הכל
משבחין אמ׳ להם אחר שבחו למעין שמפסיק לו׳ כך היו משבחין ליהושע שהיה
משקה מחכמתו כל ישר׳ אמ׳ להן שבחו למשה כי סמך משה את ידיו עליו׳ חכמה
רעה לבעליה׳ זה בלעם׳ נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון׳ וסוף ואת בלעם
בן בעור הקוסם הרגו בני ישר׳ בחרב׳ אם כסף תלוה זה שאמ׳ הכת׳ כספו לא נתן
בנשך׳ בוא וראה כמה שיש לו עושר ונותן צדקה לעניים ואינו מלוה ברבית
מעלין עליו כאלו קיים את כל המצות שנ׳ עשה אלה לא ימוט לעולם׳ ומי היה׳ זה
עובדיהו שהיה עשיר אפטרופוס של אחאב שנ׳ ויקרא אחאב עבדיהו אשר על הבית

ועובדיהו היה ירא את ײ׳ והיה מפרנס את הנביאים מנכסיו כל אותו הרעב
ולוה ברבית מיהורם בן אחאב: עובדיה קיים כספו לא נתן בנשך · ויהורם שנתן
ברבית אמ׳ הקב״ה עד עכשו הוא חי יבוא יהוא ויהרגנו · שנ׳ בנשך נתן ותרבית
לקח וחי לא יחיה · וכת׳ ויהוא מלא ידו בקשת ויך את יהורם על שהקשה את לבו
ופשט את זרועותיו לטול את הרבית לקיים מה שנ׳ בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא
יחיה · ואף בירושלם היו בה אנשים מלוין ברבית שנ׳ כספך היה לסיגים ומה נעשו.
להן כסף נמאס קראו להם כי מאס ײ׳ בהם לפיכך כספם בחוצות ישליכו · למה על
שעברו על התורה שנ׳ את כספך לא תתן לו בנשך · כשבנה שלמה בית המקדש עמד
בתפלה ואמ׳ רבונו שלעולם אם אדם נתפלל על הממון בבית הזה ואתה יודע שמשחית
בממונו אל תתן לו · ואם תראה שהעושר טוב לו תן לו שנ׳ לאיש את דרכיו אשר תדע
את לבבו · לפי שבעולם הזה הרשעים עשירים והם נתונין בשלוה · שהקב״ה משלם
להן מיעוט מעשים טובים שבידם בעולם הזה · שנ׳ ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו
וכת׳ כפרוח רשעים כמו עשב אבל לעתיד לבוא הקב״ה פותח את אוצרותיו לצדיקים
בגן עדן · והרשעים שאכלו את הרבית נושכים בשניהם את בשרם ותוהין · שנ׳
הכסיל חבק את ידו ואוכל את בשרו ואומ׳ אולא היינו פועלים וטוענין על כתפינו
שנ׳ טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל · והענים עמו שלהקב״ה שנ׳ כי נחם
ײ׳ עמו ועניו ירחם · מדת בשר ודם עשיר שיש לו ענים קרובין שונאן ואינו
מודה בהן · שנ׳ כל אחי רש שנאהו · והקב״ה כל העושר והכבוד שלו · מחופף על
על הענים · שנ׳ כי יסד ײ׳ ציון ובה יחסו עניי עמו : תלוה את עמי אמ׳ דויד רבון
העו׳ ישב עולם לפני אלהים תושב עולמך בשוה · העשירים והענים אמ׳ לו אם
כן חסד ואמת מן ינצרוהו · לא תהיה לו כנושה · אם השאלת אותו אל תדחקנו
לא תראה לו שדה וכרם אוביו · ותאמר לו טול ממני עשרת רבוא ותעשה
פרקמטיא וכת׳ לי על שדך ועל כרמך ועל ביתך למחר הוא מפסיד ותטול את

כרמו מיכאן אתה למד שכל מי שלוקיח ברבית אינו ירא מן המקום׳ לאתשי׳
ימון עליו משך׳ שנו רבותינו אלו עוברין עליהן בלא תעשה׳ המלוה והלוה והסופר
למיכך לוקין׳ ומניין שהלווה לוקה׳ לאתשיך לאחיך למה רבית דומה׳ למי שנשכו
נחש ולא הרגיש׳ אמ׳ מי נשכני ולא ידע עד שנתבטבטה עליו כך הרבית אינו
מרגיש עד שנתבטבטה עליו׳ אם חבל תחבל אמ׳ הקב״ה אם הוא חייב לך אף
אתה חייב לו שנ׳ כי יחטאו לך כי אין אדם אשר לא יחטא׳ שני דברים יש כאן
חבל תחבל למדך הכת׳ שהוא נוטל יתר משלמחר שהיא׳ וכת׳ אחד אומ׳ עד
בא השמש תשיבנו לו וכת׳ אחד אומ׳ כבוא השמש אמור מעתה שאתה צריך
להחזיר לו׳ במה ישכב׳ שנ׳ עד בוא השמש תש׳ לו׳ ובבקר אתה צריך להחזיר
לו יתר משלמחר וכן ביומו תתן שכרו למה כי עני הוא׳ ואומ׳ כי היא כסותה לבדה
והיא שמלתו לעורו במה ישכב הרי צנה מוגעת בו בלילה׳ והיה כי יצעק אלי׳
ושמעתי כי חנון אני׳ שני דברים כאן דומין זה לזה׳ בשכיר כת׳ ביומו תתן שכרו
כגון שהיה מהלך בדרך אחריו׳ מכר לו טומה שלעמיר נתנה על כתיפו והיה
החמור בא בדרך אחריו׳ מקוה לאכול אותה׳ טומה עשה לו אדונו באו והעמידו
בבית וקשר את הטומה מלמעלה הימנו׳ אמ׳ לו רשע כל הדרך הוא רץ בשבילה׳
ולא נתתה לפניו כך שכיר עמל ומצטער כל היום לשכרו ומוציאו ריקן׳ ואליו
הוא נושא את נפשו וכאן כת׳ ושמעתי כי חנון אני מה כת׳ אחריו אלהים לא תקלל׳
מה ענין זה לזה׳ מעשה באחד שהלך אצל הדיינין עם חבירו זיכהו הדיין׳
יצא משבח את הדיין אמ׳ אין בכל הדיין והוא מלאך׳ לזמן חזר אצלו להדין
וחייבו התחיל לקללו ואמ׳ אין שוטה בעולם כמותו׳ אמ׳ לו אתמול מלאך׳
והיום שוטה׳ לכך נאמ׳ אלהים לא תקלל׳ מה כת׳ אחריו מלאתך ודמעך לא
תאחר׳ אם קללת׳ תבואתך אתה מקלל׳ וכן אתה מוצא כל זמן שהדיין
מתקלל התבואה מתמעטת והרעב בא שנ׳ ויהי בימי שפוט השופטים לכך כת׳

אלהים לא תקלל וסמיך ליה מלאתך ודמעך · אם כסף תלוה את עמי אמ׳ ר׳ ירמיה
כסף נמאס קראו להם אתה מוצא כשגלו ישר׳ מירושלים הוציאו אותן בקולרין
אמרו האומות כבר מאסן אלהים שנ׳ להם כסף נמאס · מה הכסף נצרף ונעשה
כלי ושוב נצרף ונעשה כלי וכן פעמים רבות ובאחרונה אדם ושוב נעשה למלאכ׳
כך ישרא׳ אין להם תקומה שכבר מאסן · כששמע ירמיה כך אמ׳ רבונו שלעו׳ המאס
מאסת את יהודה · משל למלך שמכה את אשתו · אמ׳ לו שושבינה אם לגרשה
אתה מבקש הכה אותה עד שתמות · ואם דעתך לחזור עליה למה תדקדק בהכ׳
אתה אמ׳ לו אפילו פלטורין שלי חרב איני מגרשה · כך אמ׳ ירמיה אם לגרשנו
אתה רוצה הכה אותנו עד שנמות · כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד
מאד · ואם לאו מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא · השיבו הקב״ה אם אני מחריב
את עולמי איני מגרש את ישרא׳ שנ׳ כה אמ׳ יי׳ אם ימדו שמים ממעל ויחקרו
מוסדי ארץ מלמטה אלא אע״פ כן תנאי התנתי עמהם שאם חטאו יהא בית
המקדש מתמשכן על ידיהם שנ׳ ונתתי משכני בתוככם · וכן בלעם אומ׳ מה טובו
אוהליך יעקב כשהן בנויות · ומשכנותיך כשהן חריבות · אמ׳ הקב״ה לא שאני חייב
לאומות אני ממשכן להם מקדשי אלא עונותיכם גרמו לכם · שנ׳ כה אמ׳ יי׳ איזה
ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה וכן התניתי עם משה עליהם אם כסף תלוה
את עמי שאם עברו על המצוות אני ממשכנן שתי משכנות · אם חבל תחבל
אמ׳ לו רבוני עד מתי · אמ׳ לו עד בא השמש תשיבנו לו · עד שיבא המשיח וזרחה
לכם יראי שמי שמש צדקה · את העני עמך אמרו רבותינו כל היסורין לצד
אחד והעניות לצד אחד · בשעה שבא השטן לקטרג את איוב דאת אמ׳ ויען
השטן את יי׳ ויאמר החנם ירא איוב וגו׳ · אמ׳ לו הקב״ה לאיוב מה אתה רוצה
עניות או יסורין · אמ׳ לו מקבל אני כל היסורין שבעולם ולא עניות שאעמוד
על המקח בשוק ואין בידי פרוטה · מיד ויך יי׳ את איוב בשחין רע מכף רגלו

ועד קדקדו התחיל צווח · מי יתן ידעתי ואמצאיהו אבוא עד תכונתו · כנגד
מדת הדין · אמ׳ לו אליהוא מי אתה עומד ומונה ולא אתה שבחרת בנגעים יתר מן
העניות שנ׳ השמר לך אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני · אם כסף תלוה את
עמי אמ׳ דוד טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט כי לעולם לא ימוט ·
כל בריותיו שלהקב״ה לווין זה מזה · היום לוה מן הלילה והלילה לוה מן היום
ואינן דנין זה עם זה כמו הבריות שנ׳ יום ליום יביע אומ׳ · אין אומ׳ ואין דברים ·
הלבנה לוה מן הכוכבים · והכוכבים לוים מן הלבנה · וכשהקב״ה רוצה אינו מוציאן
שנ׳ האומ׳ לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם · האור לוה מן השמש והשמש
לוה מן האור שנ׳ שמש ירח עמד זבולה · החכמה לוה מן הבינה · והבינה לווה
מן החכמה שנ׳ אמור לחכמה אחותי את · החסד לוה מן הצדקה · והצדקה
לוה מן החסד · שנ׳ רדף צדק וחסד · השמים לווין מן הארץ · והארץ לווה
מן השמים · שנ׳ יפתח ייי לך את אוצרו הטוב · התורה לוה מן המצוות · והמצ׳
לווה מן התורה · שנ׳ שמור מצוה וחיה · בריותיו לוים זה מזה ושולמים זה לזה ·
ובשר ודם לווה מחבירו ומבקש לבלעו ברבית ובגזל · והנוטל רבית אומ׳ להקב״ה
אין אתה נוטל מעולמך שכר שהבריות בתוכו שכר הארץ שאתה משקה · אמ׳
הקב״ה ראו כמה הלויתי ואיני נוטל רבית · ומה הלותה הארץ ואינה נוטלת
רבית אלא אני נוטל את הקרן שהלויתי והיא נוטלת את שלה שנ׳ וישוב העפר אל
הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה · ומי שהוא נוטל ברבית מה
כת׳ בו בנשך ותרבית לקח וחי לא יחיה · משל למלך שפתח אוצרו לאחד התחיל
מונה את העניים והורג בו אלמנות מבזה בו את האביונים · מפשיט בו ערומים
עושה בו חמס וגזל וממלא אותו שקר · ומפסיד אוצר המלך · כך הקב״ה פתח
לעשירים והכל שלו שנ׳ לי הכסף ולי הזהב · התחיל העשיר להלוות ברבית · מונה
בו את האלמנות ודוחק ברבית מבזה בו את האביונים ומפשיט בו את הערומים

ומבקשים את הצדקה והקב״ה צווח לעג לרש חרף עשהו · היה חיב לו חבירו מסרה
מפשיטו ויושב ערום עושה בו חמס וגזל שמסרו לו משכונות שלהן והוא בולען
והקב״ה אומ׳ אוי הוי שודד ואתה לא שדוד · נתן לו הקב״ה ממון מן אוצרו שהוא
של אמת ועושה ממנו אוצר של שקר שנ׳ חרשתם רשע עולתה קצרתם · לפיכך
יעבור סופה ואין רשע · וצדיק יסוד עולם · וכן שלמה צוה אל תגזל דל כי דל
הוא כי יי׳ יריב ריבם · אלהים לא תקלל · מה בא להזהיר על הדיינין ועל הנשיא
אתה מוצא שלא לקה קרח ועדתו אלא שביזה משה ואהרן ואף אנשי ירושלם
לא לקו אלא על שבזו דברי נביאים שנ׳ ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים
דבריו ומתעתעים בנביאיו ואומ׳ חזקו פניהם מסלע מאנו לשוב · לכך הזהיר
הקב״ה על כבודן של זקינים שהן מזהירין לישראל על ע״ז שנ׳ ובכל אשר אמרתי
אליכם תשמרו מה כת׳ אחריו שלש פעמים בשנה תחג לי · קבע להן הקב״ה לישר׳
את חג המצות שבו עשה להן נסים במצרים · וחג הקציר שבו נתן להם את
התורה שאוכלין מפירותיה בעולם הזה והקרן קיימת להן לעו׳ הבא · שנ׳ טוב
פריה מחרוץ ומפז · ותבואתה מכסף נבחר · וחג האסיף שהקב״ה ממלא
בתיהם מן הברכה · שנ׳ כבד את יי׳ מהונך ומראשית כל תבואתך · וימלאו
אסמיך שבע · לכך נאמ׳ ראשית בכורי אדמתך · אם כסף תלוה את עמי זה
שאמ׳ הכת׳ נבהל להון איש רע עין · ולא ידע כי חסר יבואנו · איש רע עין זה
קין שהבהיל עצמו ליטול את העולם כאידה עד היה הבל וקין בעולם מה כת׳
בהן ויהי בהיותם בשדה על עסק שדה נהרג הבל אמ׳ לו קין להבל נחלוק
העולם טול אתה את המטלטלין ואני את השדות · והוא שחישב להוציא
אותו מן העולם חלקו ביניהם נטל הבל את המטלטלין · וקין את השדה
היה הבל מהלך בעולם וקין רודפו ואומ׳ לו צא מתוך שלי · רץ להרים והוא
אחריו ואומ׳ זה שלי · עד שעמד עליו והרגו שנ׳ ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו ·

ולא ידע כי חוסר יבואנו מה חיסרו כנע ונד תהיה בארץ בכל מקום שהיה הולך
היה הקב״ה מביא רוח רעה לרגלו והיו מבין אותו ורודפין אותו עד שמוציאין
אותו ושלמה צווח אם יולד מאה ושנים רבות יחיה כך כל המלוה את חבירו
ברבית סוף שיצטרך לבריות שנ׳ ולא ידע כי חוסר יבואנו מה כת׳ למעלה מן
הענין אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו
כולו כפול ללמדך שאין הפרגוד ננעל בפניו מה כת׳ אחרין וחרה אפי והרגתי
אתכם אימתי אם כסף תלוה את עמ׳ זה שאמ׳ הכת׳ מרבה הונו בנשך ותרבית
לחונן דלים כאיזה צד היה ישר׳ צריך ללוות ובא נכרי ואומ׳ מוטב שאלוה
לגוי ואטול ממנו ברבית מהלוות את ישראל שלא ברבית והלוה לו והעשיר
לפיכך שלמה צווח עליו מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו זה
עשו ועשו חונן דלים היה עושק דלים היה אלא שהמלכות שומעת שהוא
נושך את הרבות ומתגרה בו ונוטלת ממונו ובונה ממנו דימוסות ומרחצאות
ואיצטוניות שבמדינה וצרכי העוברים והשבים הוי אומ׳ לחונן דלים יקבצנו
אם כסף ת׳ א׳ע׳ כך פתח ר׳ תנחומא מלוה יי׳ חונן דל וגמול ידי אדם ישולם לו
אמ׳ ר׳ פנחס הכהן בר חמא אמ׳ ר׳ ראובן מהו וגמול ידי אדם ישולם לו וכול נתן
פרוסה לעני הקב״ה משלם לו אמ׳ הקב״ה נפשו שלעני היתה מפרכסת לצאת
מן הרעב ונתתה לו פרוסה והחיית אותו חייך שאני מחזיר לך נפש תחת
נפש בנך או בתך בא לידי חולי ולי[illegible]יתה ונזכר אני להם את המצוה
שעשית עם העני ואציל אותן מן המיתה הוי וגמול ידו אדם ישולם לו שאני
משלם לך נפש תחת נפש אמ׳ הקב״ה דייך שנקראת מלוה לי אמ׳ הקב״ה אם כסף
תלוה את עמי אתה עמי תזכה למה צני׳ אתה מוצא על כל עבירה ועבירה
שאדם עושה יושב עליו במשפט וכן אתה מוצא בימי אחאב שאמ׳ מיכה
ראיתי את יי׳ יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו:

וכי שמאל וימין למעלן וכת' ימינך יי' נאדרי בכוח ימינך יי' וכן הוא או' ימין
יי' רוממה ימין יי' עשה חיל ומהו מימינו ומשמאלו אלא שמלמדין זכות מימינו
ואלו שמלמדין משמאלו נקראן ויאמר יי' מי יפתה את אחאב ויעל ללמדך שהוא
נושא ונותן בדין עמהן ויאמר זה או' בכה וזה או' בכה ויצא הרוח ויעמד
לפני יי' ויאמר אני אפתנו אמ' לו יודע אתה עבירה אחרין אמ' לו הין התחיל
נושא ונותן בדינו שנ' ויאמר זה או' בכה וזה או' בכה אבל המלוה ברבית
אין הקב"ה נושא ונותן בדינו שנ' בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה פוסק
את דינו מיד מלאכי השרת אומרין את כל התועיבות האלה עשה מות יומת
דמיו בו לכך אמ' משה אם כסף תלוה בוא וראה מה בין מעשה אדם למעשה
הקב"ה אדם שהוא חייב לחבירו מאתים או רבוא או שלש מאות והוא או' לו
תן לי את שלי ואו' לו אין בידי מיד עושין מריבה ומבזין זה את זה והקב"ה
אינו כן אתה מוצא בקיץ היום לווה מן הלילה בתקופת תמוז ובתקופת טבת
הלילה לוה מן היום ואין או' ואין דברים בלי נשמע קולם לכך הזהיר הקב"ה
את ישראל ואמ' אם כסף ת' את עמ' לא תנהוג בו בזיון שהוא עמי את העני
עמך הוי משתכל בעצמך כאלו את העני עמך מכאן אמרו רבותינו ענייך
ועניי עירך קודמין ענייך קודם לעניי עירך ועניי עירך קודמין לעניי עיר
אחרת אמ' ר' נחמן בוא וראה מה כת' נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו
כי בגלל בעבור או' למען או בשביל אותה הדבר הזה לא נאמ' אלא בגלל
אני עשיתי אותך עשיר ואותו עני אם אין אתה נותן אני הופך את הגלגל
ואעשה אותך עני ואותו עשיר כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים אמ' רבי
שולא ראה מה כת' לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיך האביון
מהו מאחיך לא כת' מעני אלא מאחיך ששונאיהן שוין ולא תגרום לעצמך שתעשה
כמותו מאחיך לשון יוונית היא למכך את העני עמך אמרו עליו על ר' תנחום

בן תמליון· שהיה לוקיה· לוקיח לביתו ירק· כל דבר היה אומ׳ לפני ביתו הפרישו
לעניים חלקם שלא לקחתי לכם לא ליטרא אחת שלבשר ולעניים תיני ליטרא
שהיה מקיים ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם זה לעומת זה· עשה הא
ביום טובה היה בטוב· בגמילות חסדים שתעשה עם העניים וביום רעה ראה
לפי שאינך רחוק מן העניות שאין לך רעה גדולה מן העניות· שאין לך רעה
גדולה מן העניות לכך נאמ׳ את העני עמך· אם חבול תחבול אמ׳ הקב״ה
כמה אתה חייב לי· אתה חוטא ואני ממתין לך ונפשך עולה אצלי בכל יום
ובכל אמש ואמש ונותנות דין וחשבון והיא מתחייבת ואני מחזיר לך את נפשך
שאתה חייב לי אף אתה אפי׳ שהוא לך· אם חבול תחבול עד בוא השמש
תשיבנו לו· כי היא כסותה לבדה אף אתה דבר אחר יש לי אצלך לפיכך
אם אין אתה מחזיר משכונו אני מחזיר לך את נפשך לפיכך אם חבלת תיחבל
והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני אדם והוא אדם· הוא שוכב על מטתו
ואני במה אשכב לפיכך ושמעתי כי חנון אני· אמ׳ הקב״ה בעולם הזה הייתי
שומע צעקת יחידי ולעתיד והיה טרם יקראו ואני אענה והנביא אומ׳ כי עם
בציון ישב בירושלם בכה לא תבכה· הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך
בדרך זה שאמ׳ הכת׳ ואני אמרתי אין אשיתך בבנים אמ׳ ר׳ לעזר בן פרת אין
לשון אשיתך אלא אמ׳ הקב״ה אני ואתם עלה על דעתי להיות בעולם אב ואתם
בנים היאך עשיתם להכנס ביני וביניכם אומות אחרות אין אשיתך בבנים
אין הלשון הזה אלא לשון גדולה· כמה דאת אמ׳ וישת לו עדרים לבדו ר׳ חמא
בר חנינה אין אשיתך בבנים אלא לשון שנאה כמה דאת אמר ואיבה אשית
בינך ובין האשה· שאהבה גדולה היתה ביני וביניכם· שנ׳ אהבתי אתכם
ואתם גרמתם על עצמכם לשנא אתכם· ור׳ יהושע בן לוי אומ׳ אין אשיתך
בבנים אני הייתי מלמד סניגוריא עליכם גרמתם על עצמכם לקטרג אתכם
ואין לשון אשיתך אלא חיוב כמה דאת אמ׳ אם כופר יושת עליו ור׳ ברכיה

אומ׳ אין לשון אשיתך אלא הפקר כמה דאת אמ׳ ואשיתיהו בתה לא יזמר׳ חביבים
הייתם לפני כאדם שיש לו כרם יפה מעדרו ומנכשו ועשיתם לעצמכם הפקר
מדוע קויתי לעשות ענבים ויעש באושים ואתן לך ארץ חמדה ארץ שנתחמדו
לה כל גדולי עולם אברהם אומ׳ לבני חת תנו לי אחוזת קבר עמ׳ ואף הקב״ה מחנב
למכו׳ יצחק גור בארץ הזאת׳ יעקב אומ׳ בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען הוי
ארץ חמדה נחלת צבי מה צבי זה שוחטין אותו ומפשיטין אותו מעורו ואחר
כך מחזירין את הבשר לעור ואין העור מחזיקו׳ כך ארץ ישר׳ לא היתה מחזקת
פרותיה ראה מה כת׳ והאלפים והעירים עובדי האדמה בליל חמץ אשר זרה׳
ברחת ובמזרה בראשונה היו זורין ברחת ואחר כך במזרה למה שהיה דגן
יתר מן התבן פירות מנין שכך כת׳ בליל חמץ בלולים היו מן הפירות הוי נחלת
צבי צבאות גוים ארץ שנתאוו לה מלכי העולם פאידה עד כת׳ מלך יריחו
אחד׳ מלך העי אשר מצד בית אל אחד ואין בין יריחו לעי אלא שלשת מילין
והוא אומ׳ כן אלא כל מלך שהיה מולך בחוצה לארץ ולא היה קונה מקום בארץ
ישר׳ לא היה נקרא מלך למה שהיו מתאוים לארץ ישר׳ ולפרותיה הוי אומר
נחלת צבי צבאות גוים אמ׳ ר׳ פנחס בשם ר׳ יוחנן ראה מה כת׳ וארא בשלל
אדרת שנער אחת טובה פופירא בבליקון שהיה מלך בבל לובש ושולטניה
הוי אומ׳ נחלת צבי צבאות גוים ואמ׳ אבי תקראו לי ומאחרי לא תשובו מה
האב זקוק לתפנוקיה שלבתו כך הייתי זקוק לכם שנ׳ הנני ממטיר לכם לחם
מן השמים ותעל שכבת הטל ואמר אבי תקראו לי׳ אכן בגדה אשה מרעה
כן בגדתם בי אמ׳ ר׳ יהודה בר׳ סימון ולואי כאשר בגדה מרעה האשה שיש
לה רע הוא מאכילה ומשקה׳ אוהבת אותו כיון שנתמעטה ידו מנחת אותו
והולכת לה אכן בגדה אשה מרעה אני לא עשיתי כן׳ המן יורד לכם והבאר
עולה שמה חיסרתי אתכם דבר שבגדתם בי ונתתי להם שרים שיהיו משמשין
אותם׳ אף אתם אני נותן לכם מלאך שיהא משמר אתכם שנ׳ הנה אנכי שולח

מלאך לפניך שזכיתם וקיבלתם את התורה והייתם עושין רצוני הייתי מהלך
לפניכם ויי׳ הולך לפ׳ יומ׳ ועכשו עשיתם ע״ז כאומות העולם ואיני משלח לפניכם
אלא מלאך ׳הנה אנכי שלח מלאך אמ׳ לו הקב״ה למשה לפניך אני מש׳ ולא לפניהם
אני משליח אמ׳ לפני מי אתה משלח איני מבקש אלא ילך נא יי׳ בקרבנו בוא
וראה מה בין ראשונים לאחרונים אמ׳ הקב״ה למשה הנה אנכי שלח מלאך הישיבו
איני חפץ אלא לך יהושע ראה את המלאך ונפל על פניו שנ׳ ויפל יהושע על פניו ויש׳
ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו אמ׳ ר׳ יצחק מה עשה המלאך כיון ששמע הלנו
אתה אם לצרינו התחיל צועק מתחת צפרני רגליו ויאמ׳ לו כי אני שר צבא יי׳
עתה באתי הרי שני פעמים באתי להכחיל את ישר׳ אני הוא שבאתי בימי משה רבך
ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו מיד ויפל יהושע על פניו ארצה וישתחו ויאמ׳ לו מה
אדני מדבר אל עבדו אבל משה דוחה אותו אמ׳ לו הקב״ה הנה אנכי שליח מלאך
לפניך לשמרך ולכל מי ששומר את התורה כיוצא בך ׳אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש כת׳
באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה אמ׳ לו צנה נעשה לך ולכל מי ששומר את התורה
כיוצא בך ׳צנה וסוחרה אמ׳ לפיכך לשמרך בדין הוא שנשמרך ׳לשמרך בדרך
ולהביאך אל המקום אשר הכינותי זה אחד מן המקראות המחזורות שבית המקדש
שלמטן כנגד בית המקדש שלמעלן ׳השמר מפנין ושמע בקולו למה לא זכיתם לשמע
בקולי שמעו בקולו שלמלאך הוא אינו יכול לישא לפשעכם למה שהוא מן הכת
שאינן חוטאין לכך נאמ׳ כי לא ישא לפשעכם ד״א כי לא ישא לפש׳ למה שהוא
שליח וכל מה שהשליח משתליח הוא עושה אבל אם נושא לכם פנים ישא יי׳ פניו
אליך ׳אמ׳ דוד רבון העו׳ ולמלאך אתה מוסרינו שאינו נושא פנים אם עוונות תשמר
יה יי׳ מי יעמד אם תאמ׳ אין הסליחה מסורה לך כי עמך הסליחה למען תורא
לא מסרת אתה למלאך שר הפנים שנ׳ כי לא ישא לפשעכם למה כי שמי בקרבו
אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש שמו שלהקב״ה משותף עם כל מלאך שנ׳ כי שמי בקרבו וגו׳
אמ׳ לו משה איני מבקש שילך מלאך עמנו אלא אתה ואם אין אתה הולך עמנו אין

אנו זזים ממקומינו׃ ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא
בלכתך עמנו אמ׳ לו חייך ואף לא מלאך שנ׳ ושלחתי את הצרעה לפניך׃
באיזה צד האמוריין מתין אמ׳ ר׳ לוי שתי צרעות היה הקב״ה מזווג להן לכל אחד ואחת
ושופעת אירסה לתוך עינו והעין מתבקעת ונפל מלא קומתו ומת ר׳ אחא אומ׳ התלי
יתול היה נכנס להם והיו מתרפין לפני ישר׳ והיו הורגין אותן ורבותינו אומרין היו נעשין
פניהן כמרסקות מכבשן האש והיו מתרפין לפני ישר׳ והורגין אותן ר׳ אבא בר כהנא
אמ׳ הקב״ה היה אוסרן לפני ישר׳ והיו באין והורגין אותן שנ׳ ויתן יי׳ אלהינו בידינו
גם את עוג מלך הבש׳ האדם שאוסר שונא לבנו ונותנו לפניו ולא תאמר שקטעס הין
האמורים ראה מה כת׳ בהן אשר כגובה ארזים גבהו ואשמיד פריו ממעל זה השר
שלהן ושרשיו מתחת׃ וכן הוא עושה לעתיד לבוא שיפרע מן השרים תחלה של
אומות העולם ואחר כך על מלכי האומות שנ׳ והיה ביום ההוא יפקד יי׳ על צבא
המרום במרום ועל מלכי האדמה׃ אמ׳ להן הקב״ה לישר׳ בעולם הזה מלאך הייתי
משליח להכרית מפניכם אומות העולם אבל לעתיד לבוא אני מנהיג אתכם ואיני
אנכי שליח לפניכם שנ׳ הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא׃ הנה אנכי שולח
מלאך זה שאמ׳ הכת׳ כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך עשה אדם מצוה
אחת מוסרין לו מלאך אחד׃ עשה שתי מצות מוסרין לו שני מלאכים׃ עשה כל
המצות מוסרין לו מלאכים הרבה שנ׳ כי מלאכיו יצוה לך ומיהן המלאכים שמש
מרין אותו מן המזיקין שנ׳ יפל מצדך אלף ורבבה מימינך ומהו יפל מצדך שמשלימין
כענין שנ׳ בדברי הימים וממנשה נפלו על דוד וכת׳ ובלכתו אל צקלג נפלו ממנשה׃
ורבבה מימינך׃ למה מן השמאל אלף ומן הימין רבבה למי שהשמאל אינה צריכה מצות
הרבה שישמרו אותה ששמן שליד׳ כת׳ בתפלין והתפלין נתונין על השמא׳ שנ׳ וקשרתם
לאות ידך אמ׳ ר׳ חנינה אין כת׳ יהא מצדך אלא יפול׃ שמא׳ שאינה פשוטה במצות
אינה מפלת אלא אלף מזיקין׃ וימין שהיא כשורה במצות מפלת רבוא מזיקין׃
אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי מהו יפול מצדך אלף׃ הקב״ה מוסר לכל אחד ואחד מישר׳

רבוא ואלף מלאכים שיהין משמרין אותו ועושין לו דרך ואחד מהן מכריז לפניו
ואומ׳ תנו כבוד לצלמו של הקב״ה לפי שכל העולם מלא רוחות ומזיקין אמ׳ ר׳ יהודה
ביר׳ שלם בשם ר׳ לוי אין לך כרוב בחללו של עולם שאין בו תשעה קבין מזיקין
והיאך עושין ר׳ לוי מרמא כפניהם כגון חמורים שלטחונים שלטוחני וכשעונות גורמין הכרמה
נגלה והאדם נשטה וכשהמלאך כורז האדם בשלום שתק מיד ניזוק שנ׳ ותקרב
לשחת נפ׳ וח׳ למ׳ אינו אומ׳ כן אלא לממיתים לאותן מלאכי חבלה שהוא נמסר
להם ומניין שהמלאך כורז לפניו שנ׳ אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף אם
יהאמן אותו אף כורז לפניו להגיד לאדם ישרו אותו ויחננו ויאמ׳ פדעיהו מרדת
הויאומ׳ אם נתרבה מצות רבוא ואלף מלאכים משמרין אותו ואם הוא שלום בתורה
ובמעשים טובים הקב״ה משמרו שנ׳ יי׳ שומרך יי׳ צלך על יד ימינך וכן אתה מוצא
ביעקב שכת׳ איש תם במעשים טובים יושב אוהלים עוסק בתורה ונתרבה במצות
נמסרו לו מחנות מלאכים לשמרו שנ׳ ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים
ויאמ׳ יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ואומ׳ והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו
והנה יי׳ נצב עליו ויאמ׳ והנה אנכי עמך ושמרתיך אמ׳ ר׳ הושעיה אשריו ילוד אשה
שראה מלך מלכי המלכים ופמליא שלו משמרין אותו ומשלח מלאכים בשליחותו
שנ׳ וישלח יעקב מלאכים וכן הוא אומ׳ המלאך הגואל אותי מכל רע אמ׳ הכת׳ מתהלך
בתומו צדיק אשרי בניו אחריו

ויקחו לי תרומה

ילמדינו רבינו
מותר תרומה מה הן עושין בה כך שנו רבותינו מותר רקועי פחים
של זהב היו עושין מהן צפוי לבית קדש הקדשים אתה שתי תרומות כתרבין הקב״ה
אחת למשכן ואחת לכהנים תרומת כהנים על מנת שיהיו בני תורה אמ׳ ר׳ ינאי כל כהן שאינו
בן תורה מותר לאכול על קברו תרומה אמ׳ ר׳ יצחק בשם ר׳ יוחנן ראה מה כת׳ כהנים חמסו
תורתי ויחללו קדשי למה בין קדש לחול לא הבדילו כיון שאינו בן תורה אינו יודע להבדיל

בין קדש לחול ובין הטמא לטהור אומ׳ קדשו בזית למה שבתותי חללת למה מבזה
את הקב״ה שאינו יודע לשמר שבת׳ ראה כמה חביבה תרומת כהנים שניתנה תרומת
כהנ׳ לכהנים בני תורה אבל תרומת המשכן קראה הקב״ה לשמו׳ ויקחו לי תרומה זה שאמ׳
הכת׳ כי לקח טוב נתתי לכם אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש שני פרקמטוטין עומדין זה עם זה
אחד בידו מטכסא ואחד בידו פלפלין אמרו זה לזה בא ונחליף נטל זה את הפלפלין וזה
וזה מטכסא מה שביד זה אינו ביד זה ומה שביד זה אינו ביד זה אבל התורה אינה כן זה
שונה סדר זרעים וזה שונה סדר מועד׳ השנו זה לזה נמצא ביד זה שנים וביד זה
שנים ויש פרקמטיא גדולה מזו הוי כי לקח טוב נתתי לכם׳ מעשה בחבר שהיה
בא בספינה עם פרקמטוטין הרבה הוי אומ׳ לאותו חבר היכן פרקמטיא שלי גדולה
משלכם בדקו בספינה ולא מצאו לו כלום התחילו שוחקין עליו ונפלו עליהן לסטים
בים שללו ונטלו כל מה שנמצא בספינה ויצאו ליבשה ונכנסו למדינה לא היה להם
לאכול ולא כסות ללבוש מה עשה אותו חבר נכנס לבית המדרש ישב ודרש עמדו
בני המדינה כשראו אותו בן תורה מרובה נהגו בו כבוד גדול ועשו לו פסיקתו כהוגן
וכראוי בגדולה ובכבוד והתחילו גדולי הקהל לילך מימינו ומשמאלו ולוין אותו
כשראו הפרקמטוטין כך באו אצלו ופייסו אותו ואמרו לו בבקשה ממך עשה עמנו
חסד ולמד עלינו זכות לפני בני העיר שאתה היית יודע מה היינו ומה איבדנו
בספינה בבקשה ממך עשה עמנו חסד ודבר לנו אפלו על הפרוסה שנתן לתוך פינו
ונחיה ולא נמות ברעב אמ׳ להם הלא אמרתי לכם פרקמטיא שלי גדולה משלכם
שלכם אבד ושלי קיימת הוי אומ׳ כי לקח טוב נתתי לכם׳ ויקחו לי תרומה זה שאמ׳
הכת׳ אהבתי אתכם אמ׳ יי׳ ואמרתם אהבתנו ואת עשו שנאתי׳ מעשה בטורנוס
רופס ששאל את ר׳ עקיבה אמ׳ לו הקב״ה שנא אותנו שכת׳ ואת עשו שנאתי׳ אמ׳ לו למחר
אני משיבך׳ אמ׳ לו עקיבה מה חלמת זה הלילה ומה ראית׳ אמ׳ לו בחלומי היה לי הלילה
שני כלבים אחד שמו רופס׳ ואחד שמו רופיפה מיד כעס׳ אמ׳ לו לא קראת שם כלבך

ﭏ על שמי ועל שם אשתי נתחייבתה הריגה למלכות · אמ׳ לו עקיבה ומה בינך לטנוס
אתה אוכל ושותה והן אוכלין ושותין · אתה פורה ורבה והן פורין ורבין אתה מת
והן מתין · ועל שקראתי שמם כשמך כעסת · והקב״ה נוטה שמים וממית ומחייה אתה
נוטל עץ וקורא אותו ﭏהים כשמו ﭏ כל שכן שהוא שונא אתכם הוי ואת עשו שנאתי
כי לקח טוב נתתי לכם כנוהג שבעו׳ אדם שהוא לוה מן אחרים לוקח סחורה יוצא
לדרך · פעמים הוא מפסיד ופעמים הוא מוצא · אבל סחורה שלתורה אינה כך למד
אדם מיכאן פרק אחד ומיכא׳ פרק׳ מכאן מסכת אחת ומיכאן מסכת אחת והוא
משתכר · בהן הוי כי לקח טוב נתתי לכם · כי לקח טוב נתתי לכם למי שעושה פרקמטיא
והוא מסתכר פעמים שעומד בידו פעמים אינו עומד אבל התורה עומדת לו בעולם
הזה ולעולם הבא הוי כי לקח טוב נתתי לכם אמ׳ להן הקב״ה לישרﭏ התורה שלי ונטלתם
אתה קחו אותה עמה שנ׳ ויקחו לי תרומה אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש כך שנו רבותינו חמשה
לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ואלו הן החרש והשוטה והקטן והתורם את
שאינו שלו ונכרי שתרם את שלישרﭏ אפילו ברשותו אין תרומתו תרומה אמ׳ רבי
שמעון בן לקיש וכולן הפיסוק הזה חרש דכת׳ דבר ﭏ בני ישרﭏ יצא חרש שאינו שומע
ולא מדבר והשוטה אשר ידבנו לבו יצא שוטה שאין לבו נודבו והקטן דכת׳ מאת
כל איש יצ׳ קטן שאינו איש התורם את שאינו שלו דכת׳ תקחו תקחו משלהם
ונכרי שתרם את שלישר׳ אפילו ברשותו דכת׳ דבר ﭏ בני ישר׳ · יצא נכרי שאינו ישרﭏ

ויקחו לי תרומ׳ כל דבר שאמ׳ הקב״ה לי ישנו בעו׳ הזה ולעולם הבא כאיזה צד
והארץ לא תמכר לצמיתת כי לי הארץ בעולם הזה ולעולם הבא שנ׳ ואתם תהיו
לי ממלכת כהנים וגוי ק׳ בעולם הזה. ולעו׳ הבא ויקחו לי תרומה בעו׳ הזה ולעו׳ הבא
ויקחו לי תרומה כל דבר שנ׳ בו לי יש בו ברכה והתרומה יש בה ברכה אמ׳ ר׳ יוחנן ראה
מה כת׳ והם היביאו אין עוד נדבה בבקר בבקר מהו בבקר בבקר לשני בקרים היביא
כל נדבות המשכן שנשתלחה ברכה בנדבותיהם שנ׳ ויקחו לי תרומה אמ׳ להן הקב״ה

לא בשביל שאמרתי לכם קחו לי תרומה תהיו מגלגלין בתורה אלא כהן הוא שהוא אוכל
ואינו נותן לי אחד ממאה והוא יודע שאינו גוזל את השבט אלא לי שכך כת׳ ויקחו לי
תרומה וכת׳ תקחו את תרומתי׃ ויקחו לי תרומה אמ׳ הקב״ה לישר׳ איני מטריח על
כל אומה אלא עליכם בלבד׃ ראה מה כת׳ הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו
יחיה׃ הנה עפלה לא ישרה נפשו בו זה נבוכד נצר באיזה צד המליך אותו הקב״ה
על כל העולם ולא היה שמיח בחלקו שנ׳ לא ישרה נפשו בו והיה מביט בעצמו
ומתבייש בפני הבריות אומ׳ אני מלך ולא ישרה נפשו בו למה שהיה כבר לכך נקרא
נבוכד נצר׃ וצדיק באמונתו יחיה לעו׳ הבא הקב״ה דן את בני אדם כל אחד ואחד
עם בני אמונתו ואני גאלתי אתכם ממצ׳ ואין אתם מפרישין לי תרומה שנ׳ ויקחו
לי תרומה׃ וזאת התרומה אש׳ תק׳ מ׳ זהב׃ אמ׳ להן הקב״ה אין אתם מביאין משלכם
אלא מביזת הים שנתתי לכם שנ׳ כנפי יונה נחפה בכסף׃ ותכלת וארגמן׃ תכלת זכר
לאבות שכבר התקינו האבות תולעת אל תיראי תולעת יעקב ועורות אילים מאדמים
זה בזכות יעקב ואת עורות גדיי העזים אמ׳ הקב״ה השמים ושמי השמים לא יכלכלו
אותי ואשרה שכינתי בתוך עורות אילים ד״א ותכלת וארגמן ועורות אילים ושמן למאור
אמ׳ ר׳ יהודה בר׳ סימון אמ׳ הקב״ה לא תהיו סבורין שאתם גומלין עלי שלשה עשר
דברים שהפרשתם לי במדבר כנגד שלשה עשר דברים שעשיתי לכם במצרים
ואלו הן ואלבישך רקמה ואתן נזם על אפך ואערך שדי ואתנו׃ צמידים ושאר הענין
הרי שלשה עשר כנגד שלשה עש׳ הפרישו לי ואני מעלה עליכם כאלו אתם גומלין עלי
אמ׳ דוד אשירה ליי׳ כי גמל עלי ולעולם הבא אני פורע לכם כנגד שלשה עש׳ דברים
אלו וברא יי׳ על כל מכון וסוכה תהיה לצל יומם אתם פורעין לי ואני מעלה עליכם
כגומלין עלי הוי ואשירה ליי׳ כי גמל עלי׳ וזאת התורה ועורות אילים מאדמים
ר׳ יהודה ור׳ נחמיה ר׳ יהודה אומ׳ חיה גדולה היתה במדבר וקרן אחת היתה לה
ששה גוונים ונטלו אותה ועשו ממנה יריעות ור׳ נחמיה אומ׳ מעשה נסים היתה

בשעה שנבראת באותה שעה נגנזה ועורות תחשים למה דכת' אורך היריעה האחת
שלשים באמה מי מביא יריעה שלשלשים אמה אלא מעשה נס בשעה שנבראת נגנזה'
וזאת הת' זהב כנגד מלכות בבל דכת' בה אנתא מלכא הוא רישא די דהבא' כסף זו
מלכות מדי ועשרת אלפים ככר כסף אשקול' נחשת זו מלכות יון שהיא פחותה מכולן'
ועורות אילים מאדמים זו מלכות אדום' ויצא הראשון אדמוני כו' אמ' הקב"ה אע"פ
שאתם רואים ארבע מלכיות מתגאות ובאות עליכם' אני אצמיח לכם ישועה מתוך
שעבוד מה כת' אחריו שמן למאור זה המלך המשיח שנ' שם אצמיח קרן לדוד ערכתי
נר למשיחי' ודניאל היה רואה ארבע מלכיות אלו ומתירא ואומ' אתכריית רוחי אנה
דניאל ומה דניאל רואה כיון שראה נבוכדנצר את החלום ובא דניאל ופתר ואמ' לו הצלם
שראית אנתא הוא רישא די דהבא חדוהי ודרעוהי די כסף זו מלכות מדי ומעוהי
וירכתיה די נחש זו מלכות יון' שקוהי די פרזל זו מלכות אדום' ומלכא רביעאה
תהוי תקיפא כפרזלא יהא מושל בברזל' ולמה נמשלה כברזל שהיא עתידה
לשמש בברזל ובחרס מה הברזל קשה כך מלכות הרשעה קשה כחרס' מה החרס
נח לישבר כך היא משתברת בפתע' ושברה כשבר נבל יוצרים' ד"א למה נמשלה
בחרס שהיא עתידה להשתמש בכלי חרס והוא היה רואה את המלך' שכן דניאל אומ'
חזה הוית עד די התגזרת אבן' ומחת לצלמא על רגלוהי די פרזלא וחספא והדיקת
המו אמ' ר' שמעון בן לקיש אבן זה המלך המשיח ומחת לצלמא לכל מלכיות שהן נתונות
בצלם' ובזכות מהו מושל המלך המשיח כאבן בזכות התורה שישר' יגעים בה
לוחות אבן' ד"א ובזכות יעקב שכת' בו ומשם רועה אבן ישר'' ד"א למה כאבן
לשבר את לב האבן והסירותי את לב האבן מבשרכם' ומחית לצלמא שהוא מכלה
את כל האומות' ודכה אל"ן כשבטפין ובאותה שעה יושבין ישר' בהשקט ובנעה
בענין שנ' וישבו עליה לבטח' ועשו לי מקדש אימתי נא' למשה הפרשה הזו של
משכן ביום הכיפורים עצמו אע"פ שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל אמ' ר'

יהודה בי׳ שלום אין מקדם ומאוחר בתו׳ שנ׳ נעו מעגלותיה מטולטלין הן שביליה
שלתורה ופרשיותיה היו אומ׳ ביום הכיפורים נאמ׳ למשה ועשו לי מקדש מניין שכך
עלה בששה בסיון ועשה ארבעים יום וארבעים וארבעים הרי מאה ועשרים ואתה ~~מוצא~~
שביום הכפורים נתכפר להם העון וכי ביום הכיפורים אמ׳ לו הקב״ה ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם כדי שידעו כל האומות שנתכפר להן על מעשה העגל ולכך נקרא
משכן העדות שהוא עדות לכל באי העולם שהקב״ה שכן במשכן אמ׳ הקב״ה יבא
זהב שבמשכן יכפר על זהב שנעשה בו את העגל שכת׳ בו ויתפרקו כל העם את
נזמי הזהב ולכך מתכפרין בזהב׳ וזאת התרומ׳ אש׳ תקח׳ אמ׳ הקב״ה וכי אעלה
ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם יי׳ ועשית יריעות עזים זה שאמ׳ הכת׳ אהבתי
אתכם אמ׳ יי׳ הפסוק הזה מלאכי השרת אמרוהו בשעה שהיה מוכיח את ישר׳ אמ׳
להם היקבע אדם אלהים והם משיבים במה קבענוך אמ׳ ר׳ לוי לשון ערבי הוא קבענוך׳
ערבי כשהוא מסיח עם חבירו ואומ׳ לו אתה גוזליני אמ׳ לו מה אתה קובעיני היו אומ׳
במה קבענוך׳ אמ׳ להן המעשר והתרומה שאין אתם מוציאין מעשרותיכם ותרומ׳
כראוי חזר ואמ׳ להם אהבתי אתכם׳ אמרו לו במה אהבתנו אמ׳ להן הלא אח עשו
ליעקב׳ ואהב את יעקב׳ בנוהג שבעו׳ אדם שיש ל׳ בנים שנים אחד בכור ואחד פשוט׳
מי נוטל הרבה הבכור ויצא עשו תחלה שנ׳ ויצא הראשון הוא היה ראוי ליטול שני
חלקים ולא עשיתי כן אלא יעקב נטל שני חלקים ועשו חלק אחד׳ יעקב אוכל העולם
הזה והעו׳ הבא׳ וכן עשו אומ׳ ליעקב נסעה ונלכה ואלכה לנגדך אמ׳ לו עשו נלך
שנינו בעולם הזה אמ׳ לו הקב״ה טול עולמך ועבור שנ׳ יעבר נא אדוני לפני עבדו׳
אמ׳ ר׳ יעקב חזרתי על כל המקומות ולא מצאתי שהלך יעקב לשעיר ואימתי הוא
הולך לעולם הבא שנ׳ ועלו מושיעים בהר ציון לש׳ א׳ ה׳ ע׳ לפיכך אהב את יעקב שהוא
שותף ואוכל בעולם הזה אבל העולם הבא יי׳ בדד ינחנו׳ אמ׳ שלמה יהיו לך לבדך
אהבתי אתכם אמ׳ הקב״ה ראו כמה חיבתי אתכם מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש

מאות

מאות שנה ומן הרקיע הראשון לשני חמש מאות שנה נמצאו כולן מהלך שבעת אלפים
שנה וטלפי החיות מהלך חמש מאות שנה וחמש עשרה שנה אין צריך לשער למעלה
מטלפי החיות והכסא למעלה מכולן וראו כמה חייבתי אתכם שהנחתי הכל ואמרתי
לכם ועשית יריעות עזים לאהל אני עשיתי לכם עננים שיהו מגינין עליכם דכת'
פרש ענן למסך ואף אתם עשו מסך לפתח האהל אמ' ר' יהושע בן לוי אלו היו אומות
יודעין מה היה המשכן והמקדש יפים להם אהליות וקסטריות היו מקיפין אותן
לשמים למה שעד שלא הוקם המשכן היה הדיבור יוצא ונכנס בתוכם של אומות
העולם והן נתרזין מנין שכן כת' כי מי כל בשר אש' שמ' קול אלהים חיים ואתה
היית שומיע קולו וחיית אבל האומות שומעין ונתרזין בתוך אהליהם ולא תאמ'
במשכן אלא אף בבית המקדש היה יפה להם מניין שכן שלמה סודר בתפלתו גם
אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל וכל אותו ענין אבל ישראל כשהן מתפללין
לפניך בבית הזה ונתן לאיש את דרכו אם הוא תוביע בנים ותדע שיהו מכעיסין
לא תתן לו וכן אם תבע נכסים ותדע שעתיד לבעוט בהן לא תתן לו אבל נכרי
ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי אבל ישראל מכירין שבחך וכבודך ואתה
צופה בראש מה יהא בסוף כי אתה יי' כאשר חפצת עשית. אמ' ר' שמואל בר נחמן עד
שלא נבנה בית המקדש היה העולם עומד על תרונוס של שני רגלים משנבנה
נתבסס העו' ועמד בישובו ומנין שכן הקב"ה או' לגדלך ואמרת אל עבדי דוד כה
אמ' יי' האתה תבנה לי בית וכת' אומ' רק אתה לא תבנה הבית וכי לא אתה בונה ושמתי
מקום לעמי ישר' ונטעתים אין כת' כן אלא ונטעתיו לעולם שהעולם עומד על תרונוס
שלשתי רגלים. משנבנה בית המקדש נתבסס העולם ולא תאמ' שבבית המקדש
נתבסס העולם אלא אף המשכן היה יפה לאומות העו' למה שעד שלא הוקם המשכן
היו אומות העו' שומעין הדיבור ונתרזין לתוך אהליהם לפיכך אמ' לו הקב"ה למשה
עשו לי משכן שאהיה מדבר עמך בתוכו ולא עוד אלא שאני מתאוה לשכון אצל בני
כיון ששמעו מלאכי השרת כך התחילו אומרין רבון העו' למה אתה מניח העליונים

ויורד לתחתונים יי׳ אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים
כך הוא שבחך שתהא בשמים אמ׳ להן הקב״ה חייכם שאינו עושה כמו שאמ׳ לו אם
אמ׳ חבקוק אלוה מתימן יבוא בתחלה כסה שמים הודו ולסוף ותהלתו מלאה הארץ
אמ׳ להן דוד שותק הוא עליכם הודו נתן על הארץ שנ׳ יהללו את שם יי׳ כי נשגב
שמו הודו על ארץ ואחר כך על השמים אמ׳ להן הקב״ה ומה אתם תמהין על זו
ראו מה אני מחבב את התחתונים שאני יורד ושוכן בתוך יריעות עזים שנ׳ ועש׳
יריעות עזים ׃ ר׳ יהודה ור׳ נחמיה ר׳ יהודה אומ׳ חיה טהורה גדולה היתה
במדבר וממנה עשו יריעות עזים ור׳ נחמיה אומ׳ מעשה נסים היתה ולשעה
נבראת ונגנזה תדע לך שכת׳ ועשית יריעות עזים ארך היריעה האחת שלש׳
באמה מהיכן את הלמד מדברי ר׳ נחמיה ׃ ולא תאמ׳ ביריעה אלא אפילו בקרשים
היה מעשה נסים ומהיכן היו הקרשים יעקב אבינו נטע אותן בשעה שירד למצ׳
אמ׳ לבניו בני אתם עתידים ליגאל מיכאן והקב״ה עתיד לומ׳ לכם משאתם נגאלין
שתעשו לו את המשכן יהו ארזים מתוקנים מיד עמדו ונטעו ועשו כן אמרו
רבותינו והבריח התיכן בתוך הקרשים ירד ביד יעקב אבינו למצרים שהיה
קשה משמש מן הקצה אל הקצה ׳ ולא עוד אלא שאותן הארזים היו אומ׳ שירה
לפני הקב״ה הוא שדוד אומ׳ אז ירננו כל עצי היער ואין אז אלא שירה שנ׳ אז
ישיר מש׳ ואימתי נעשה מהן את המשכן כשאמ׳ הקב״ה למשה על המשכן
אמ׳ לו ועשית קרשים למשכן לא נאמ׳ אלא ועשית את הקרשים למש׳ אותן
שהתקין להן אביהן עומדים אותן שהועמדו קודם לכאן ׃ אמ׳ ר׳ שמואל בר
נחמני עשרים וארבעה מיני ארזים הין מכולן לא בחר אלא שבעה שנ׳ אתן במדבר
ארז שטה בראש אטין תדהר אספי כ׳ מז ותאשור פינקסין שהוא מאושר מכל
מיני ארזים ומכולם לא נבחר אלא השטה בלבד עצי שטים למה קורא אותן
עצי שטים כדי לרפות מה שעתידין לעשות בשטים שנ׳ וישב ישרא׳ בשטים
ולא תאמ׳ בארון שעשה משה אלא אפילו כל ארון שישרא׳ עושין צריכין ליתן

ארז שלשטהבו׳   ר״א חטאו בשטים ולקו בשטים ומתרפאין בשטים׳ חטאו
בשטים וישב ישר׳ בשטים׳ ולקו בשטים׳ ויהיו המתים במגפה׳ ומתרפאין בשטים עצי
שטים׳ אתה מוצא שלא זזו משם עד שעמד פינחס והשיב את החמה שנ׳ פינחס בן
אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי אמ׳ הקב״ה לעולם הבא אני מרפא את השטים
שנ׳ והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס׳   ועשית את המזבח עצי שטים אמ׳ לו
הקב״ה למשה אמור להם שיעשו מזבח העולה שיהא מכפר על עונותיהם שלבני
שכך התנתי על אברהם אביהם שאם חטאו בניך על ידי קרבנות אני מכפר להם
שנ׳ ויא׳ קחה לי עגלה משולשת ועז מ״   מהו מזבח מ׳ מחילה ז׳ זכות ב׳
ברכה ח׳ חיים׳ העולה בזכותה אתם מתעלים וכן שלמה אומ׳ מי זאת עולה
מן המדבר׳   עצי׳ בזכות תחת העץ ויאכלו׳ שטים הם עצי שטות׳ והכעיסו
בעגל ובאו עצי שטים ויכפרו על שטותן׳   ר״א שטים׳ ש׳ שלום ט׳ טובה
י׳ ישועה מ׳ מחילה׳   חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו הם קבלו את
הלוחות וכת׳ עשרת הדברות חמשה על לוח זה׳ וחמשה על לוח אחר׳ ושלש
אמות קומתו כנגד שלשה גואלין ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים׳
ויעש קרנותיו לכפר על אומה שרוממתיה בארבע קרנות בסיני קרן שלהם
וירם קרן לעמו׳ וקרנים מידו לו ושם חביון עזו׳ וקרן כהונה׳ ותרם כראם קרני
קרן מלכות ומשה לא ידע כי קרן עור פניו וכת׳ ויהי בישורון מלך׳   וצפית
אותו נחשת אמ׳ ר׳ יהודה ביר׳ שלום אמ׳ משה לפני הקב״ה רבון העו׳ אמרת לי
לעשות מזבח עצי שטים ולצפותו נחשת ואמרת לי אש תוקד על המזבח אין
האש מעכברת אותו ושורפת את העץ אמ׳ לו הקב״ה למשה תמידות האו׳ רהן
אצלכם שמה אצלי הסתכל במלאכי מהן אש לוהט וכמה אוצרות שלג וברד
יש לי שנ׳ הבאת אל אוצרות שלג וכן הוא אומ׳ המקרה במים עליותיו ולא המים
מכבין את האש ולא האש שורפת את המים ומן החיות שלאש והרקיע שעל
ראשן מן המים שנ׳ ודמות החיות מראיהן כגחלי אש וכת׳ ודמות על ראשי

החיות רקיע והן עומדות טעונות כל אותו אוקינוס שלמים עבור שלרקיע מהלך חמש מאות שנה ׳ ואף אוקינוס גדול שלאש והן עומדין בין רקיע לרקיע ׳ ובין רקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה אמ׳ ר׳ ברכיה בשם ר׳ חלבו בשם ר׳ אבא אף טלפי החיות מהלך חמש מאות שנה וכולן אש טעומות ברקיע שכולו מים ולא האש שורפת את המים ולא המים מכבין את האש למדי׳ עושה שלום במרומיו ומפני שאמרתי לך אש תמיד תוקד על המזבח אתה מתירא שלא ישרפו העצים ׳ מתים נכנסים לפני ויוצאין חיים זה מטה אהרן ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות ׳ ארזים ששלח חירם מלך צור לשלמה למלאכת בית המקדש הירוחו כחיין שלעולם והדעינו אמ׳ כשהכניס שלמה את הארון לבית המקדש הרטיבו כל העצים והארזים שהיו שם ועשו פירות שנ׳ שתולים בבית יי׳ בחצרות א׳ יפריחו ׳ והיו הולכין ועושין פירות ומהן היתה פרנסה לפרחי כהונה עד שעמד מנשה והכניס את הצלם בבית קדש הקדשים ונסתלקה השכינה ויבשו הפירות שנ׳ ופרח לבנון אמלל וכן הקב״ה אומ׳ למשה בדים שעשית לארון עתידין להאריך אחר שמנים שנה וארבע מאות שנה שנ׳ ויאריכו הבדים ׳ מתים נכנסין לפני ויוצאין חיים ואתה מתירא שלא ישרפו העצים שבמזבח והן עושין לכבודו מי מצוה האש לשרוף ׳ למוד ממך כשהיית נכנס לתוך ערפל שלאש ומהלך בין הגדודים היה לך לישרף ועוד שהיית בא אצלי שנ׳ ומשה נגש אל הערפל ואני אש אוכלת שנ׳ כי יי׳ אלהיך אש אוכלה הוא שמה כווית ולמה כן שהיית עושה לכבודו ׳ ואף מזבח העולה אע״פ שכל אש תמיד לא הנחשת עתיד ליבער ולא העצים כשלפין ואם תאמ׳ שהיה עבי נחשת עבה אמ׳ ר׳ נחמיה עובי דינר היה מצופה אמ׳ ר׳ פינחס בן חמא אתה סבור שמה האש היורדת מלמעלן לשעה היתה לפיכך לא הוה מזוק אש המזבח יתירה שלא זזה ממנו לא ביום ולא בלילה שנ׳ אש תמיד ׳ ולמה ציפוי הנחשת לכפר על מצח הנחשת שנ׳ וגיד ברזל ערפך ומצחך נחושה ׳ אתה מוצא מזבח העולה שנ׳ אלף עולות יעלה שלמה על המזבח ההוא ׳ ולפי שהיה יודע שמזבח הנחש׳

שעשה משה היה לפני הקב״ה חביב הוציא משם המזבח שבנה מזבח הנחשת׳ אמ׳
הקב״ה בזכות המזבח שהאש בו ביום ובלילה אני נפרע מן מלכות הרשעה והיא
נשרפת ביום ובלילה שנ׳ לילה ויומם לא תכבה לעולם יעלה עשנה אמן וכן יהי
רצון

ואתה תצוה

ילמדינו רבינו קטן לכמה
נימול כך שנו רבותינו קטן נימול לשמונה מה טעמא
כשם שנימול יצחק אבינו אמ׳ ר׳ שמעון בוא וראה שאין חביב לפני אדם יתר מבנו
וכל כך למה אמ׳ רב נחמן בר שמואל כדי לעשות רצון בוראו הוא רואה בנו שופך
דם ממילתו ומקבל עליו בשמחה אמ׳ ר׳ חנינה ולא עוד אלא שהוא מוציא הוצאות
ועושה אותו היום של שמחה מה שלא נצטוה הוא שהכת׳ אומ׳ ואני תמיד איחל
והוספתי על כל תהלתיך והוא הולך ולוה וממשכן עצמו ומשמח אותו היום
אמ׳ ר׳ יורן אימתי הבן חביב על אביו כשמתחיל להשיח וכן הוא אומ׳ הבן יקיר
לי אפרים אם ילד שעשעים כבן שלש כבן ארבע מתחיל להשיח ומשתעשע
לאביו אמ׳ ר׳ ביסנא אמ׳ הקב״ה לישר׳ בני עשו לי כשעשיתי לכם האכלתי
אתכם במדבר׳ אף אתם תהיו מקריבין לפני את הכבש אחד תעשה בבקר׳
וארחצך במים׳ ואף אתם עשו כיור׳ ואסוכך בשמן׳ וכנגדו שמן המשחה׳
ואלבישך רקמה׳ וכנגדו מעשה רוקח׳ ואנעלך תחש׳ וכנגדו עורות תחשים
ואחבשך בשש וכנגדו שש משזר׳ ואכסך משי׳ וכנגדו ענני כבוד׳ כנגד לא
ימוש עמוד הענן וכנגדו ועשית יריעות עזים׳ ואעדך עדי זו פורפירא וכנגדו
ארון וזירו׳ ואתן נזם על אפך׳ וכנגדו חח ונזם׳ ועטרת תפ׳ בראשך׳ וכנגדו
כפרת על הארן וזר זהב׳ הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכנגדו לחם הפנים׳
וי״י הולך לפניהם יומם׳ וכנגדו צו את בני ישר׳ להעלות נר תמיד׳ ואתה תצוה
את בני ישר׳ זה שאמ׳ תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסף׳ אמ׳ כנסת ישר׳
לפני הקב״ה רבונו של עולם תקרא ואנכי אענה כל מה שאתה גוזר אני מקיימת

ﭏ למעשה ידיך תכסף' יש אדם מתאוה למעשה ידו ואין תכסף ﭏ לשון תאוה שנ'
ועתה הלוך הלכת כי נכסף נכספת הוי למעשה ידיך תכסף שאתה מתאוה למעשה
ידיך אתה סובל את כל העולם שנ' אני עשיתי ואני אשא אני אסבול ואמלט'
ואתה תצוה את בני קהת להיות נושאין כבודך שנ' ולבני קהת לא נתן כי עבודת
הקדש עליהם בכתף ישאו' הוי למע' יד' תכ' אתה זן את כל העולם' ואתה מצוה
להקריב' את קרבני לחמי' אתה מאיר לכל העולם ואתה מצוה להעלות נר תמיד
אני כארך כרואה אור ואתה אומ' להדליק אמ' ל' מאיר אמ' הקב"ה חביב עלי נרות
שאהרן מדליק את המאורות שקבעתי בשמים למה שבשעה שהקריבו הנשיאים
חנוכת המזבח ולא הקריב שבט לוי היה אהרן נפשו עגומה אמ' כל השבטים הקריבו
בחנוכת המזבח ואני לא היה לי חלק בקרבנות אמ' לו הקב"ה חייך שכל השבטים
הקריבו חנוכה אחת ואתה לעצמך תעשה חנוכה מחוץ לפרכת העדות באהל
מועד יערך אותו אהרן ובניו הוא שהכת' אומ' תאות ענוים שמעת יי' לפיכך אמ'
הקב"ה למשה ואתה תצוה מה כת' אחריו יערך אותו אהרן ובניו אמ' לו הקב"ה צוה
את בני ישר' שיהיו מביאין שמן זית כדי שיהא אהרן מדליק לפני ואתה תצוה
את בני ישר' מה מנורה שאינה טעונה אכילה טעונה שמן זית כתית למאור'
ולא זך כתית למנחות אמ' ר' חנינה סגן הכהנים אני הייתי משמש בבית המקדש ומעשה
נסים במנורה מי שהיו מדליקין אותה מראש השנה לא היתה מתכבה עד שנה אחרת
פעם לא עשו הזתים שמן התחילו הכהנים בוכין אמ' ר' חנניה סגן הכהנים אני הייתי
בבית המקדש ומצאתי המנורה דליקה יתר ממה שהיתה דליקה כל ימות השנה
ראה מעשי נסים לכך נאמ' כתית למאור ולא למנחות ולמה כן ﭏ אמ' הקב"ה פעם
אחת בשנה יהיו מדליקין את המנורה לפיכך היו מדליקין שמן זית כתית אבל
המנחות שבכל יום היו מקריבין לפיכך לא נאמ' בהן שמן זית זך כתית למאור אמרנן
כיון שהיו מדליקין את המנורה כל חצר שהיתה בירושלים משתמשת היתה
לאורה לכך נאמ' ויקחו אליך שמן זית זך כתית' ויקחו אליך אמרו ישר' רבונו של עו'

באורך נראה אור ואתה אומ׳ שנדליק לפניך נרות אמ׳ ר׳ יצחק לבית מלא כוטה
אמ׳ בעל הבית לעבדו הדלק לנו בתוך החצר נרות אמרו לו כל הבית מלא אור
ואתה אומ׳ שנדליק בו נירות אמ׳ לו הדלק בשביל העבדים שיהיו מאירין להם וכן הוא
אומ׳ אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנירות אמ׳ הקב״ה לא שאני צריך לאור בשר
ודם שהזהרתי אתכם על העדות אלא שתדעו חיבתכם לפני תדע שהרי כת׳ ולא יכול
משה לבוא אל אהל מועד והוא אומ׳ שידליקו לפניו נרות אלא בשביל חיבתכם
אמ׳ לכם ויקחו אליך אמ׳ לו הקב״ה למשה לא שאני צריך לנר אלא ויקחו אליך בשבילך
שאתה רואה להיכן אתה נכנס ויוצא משל לפקח וסומה שהיו מהלכין בדרך היה
הפקח סומך את הסומה לערב אמ׳ הפקח לסומה צא והדלק לנו את הנר אמר לו
עכשו אתה מנהיגני באפל ואפילו עצמי איני רואה ואתה אומ׳ הדלק לי את הנר
הפקח זה הקב״ה שכת׳ כי עיני יי׳ המה משוטטות בכל הארץ והסומין אלו ישר׳ שנ׳
בהן נגששה כעורים קיר וכאין עינים נגששה והיאך צריך לנר אמ׳ דוד יי׳ אורי
וישעי ממי אירא אימתי אמ׳ דוד הפסוק הזה בגדוד עמלק לפי שעשה עמהן מלחמה
בלילה והרגן שנ׳ ויכם דוד מהנשף ועד הערב ומי היה מאיר לו זיקים וברקים ר׳ אלעזר
בן פרת אומ׳ מדבר במלחמות המצרים כשרדפו אחרי ישר׳ ראה מה כת׳ ויהי הענן
והחשך ויאר את הלילה אמ׳ ר׳ הושעיה כשראו ישר׳ כך אמרו יי׳ אורי וישעי ממי אירא
אמ׳ הקב״ה לישר׳ אם תדליקו נרות לפני אני מאיר לכם מן המאור הגדול לעתיד לבוא
והיה לך יי׳ לאור עולם ואלהיך לתפארתך ואתה תצוה זה שאמ׳ הנך יפה רעיתי הנך
יפה עיניך יונים ר׳ עקיבה אומ׳ לא היה כל העולם כולו כדי כיום שניתן בו שיר
השירים לישר׳ שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אמ׳ ר׳ אלעזר בן עזריה
למה הדבר דומה למלך שנטל סאה של חטים ונתנה לנחתום ואמ׳ לו הוציא לי
ממנה כך וכך סלת וכך וכך סובין וכך וכך מורסן וסלית לי מתוכה קלוסקית אחת
יפה מנופה ומעולה לכך הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים ראה מה הקב״ה
מקלס לכנסת ישר׳ בתוכו הנך יפה רעיתי הנך יפה. הנך יפה במעשיך. הנך יפה

במעשה אבותיך · הנך יפה בבית הנך יפה בשדה · בבית במזוזה ובתבתם על מזוזות
ביתיך ובשעריך · ובשדה בתרומה ובמעשרות בלקט ושכחה ופאה · הנך יפה
בבית הנך יפה בגג שנ׳ כי תבנה בית חדש הנך יפה לעולם הזה הנך יפה לעולם הבא ·
הנך יפה רעיתי אמ׳ ר׳ שמעון בן פאזי הקב״ה מקלסה כפול והיא מקלסתו בלשון
פשוט למה מקלסה הקב״ה בלשון כפול שאם אינה עושה רצונו יכול הוא להמירה
באחרת · והיא מקלסתו בלשון פשוט לפי שאינה יכולה להמירו באחר הוי אומ׳
הנך יפה דודי אף נעים לפיכך הנך יפה רעיתי הנך יפה במה בעיניך יונים אלו
הסנהדרין שנמשלו ביונה עיניך יונים מה העינים הללו כל הגוף מהלך אחר
העינים אף ישר׳ כולן מהלכין אחר הסנהדרין על כל מה שאומ׳ להם על הטמא
טמא ועל הטהור טהור הוי אומ׳ עיניך יונים · ד״א מה היונה הזו כל אחת ואחת
מכרת חלונה ושובכה כך כל אחד מן התלמידים מכיר את מקומו · עיניך יונים מה
היונה הזו מה שהיא מכרת את בן זוגה אינה זזה ממנו ואינן מניחין אותו כך ישר׳
משה הכיר להקב״ה שוב אינן זזין ממנו ואינן מניחין אותו מה היונה הזו כל העופות
כשהן נשחטין הן מפרכסין אבל היונה הזו פושטת צוארה כך אין אומה בעולם
נהרגת על קדושת שמי ומוסרת עצמה להריגה אלא ישר׳ שנ׳ כי עליך הרגנו
כל היום נחשבנו כצאן טבחה עיניך יונים אמ׳ ר׳ יצחק אמ׳ להם הקב״ה דוגמא שלך
דומה ליונה מי שביקש ליקח חטין מחבירו הוא אומ׳ לו הראינו דוגמתן אף אתה
דוגמה שלך דומה ליונה באיזה נח שהיה נח בתיבה מה כת׳ שם וישלח את העורב
ויצא יצוא ואחר כך שלח את היונה ותבא אליו היו׳ לעת ערב אמ׳ הקב״ה מה היונה
הביאה אורה לעולם אף אתם שנמשלתם ביונה הביאו שמן זית והדליקו את הנר
שנ׳ ואתה תצוה את בני ישר׳ · ואתה תצ׳ זה שאמ׳ הכת׳ ראשך עליך ככרמל
הראש שבישר׳ שקול כאליהו שנ׳ ואליהו עלה אל ראש הכרמל · ודלת ראשך
כארגמן הדל שבישר׳ שקול כדניאל דכת׳ בו והלבישו לדניאל ארגואנא · מלך
אסור ברהטים אמ׳ להן הקב״ה כביכול אני אסור בשבועה עמכם בזכות מה

בשכר ריצות שרץ אברהם לפני שנ׳ וא׳ הבקר רץ אבר׳ וימהר אבר׳ האהלה ויוא
וירץ הוי אומ׳ מלך אסור ברהטים מלך אסור כך דרש ר׳ אבא בר כהנא מלך
אסור ברהטים בזכות יעקב שכת׳ בו ברהטים בש׳ הכ׳ מלך אסור ברהטים אמ׳
לו הקב״ה למשה עשיתיך מלך ומלך גזירתו עושין ואף אתה גוזר עליהן והן
עושין ואתה תצוה את בני ישר׳ שמן זית זך כתית למה לא שמן דגים ולא שמן
צנוכות אלא שמן שלזית לפי שהזית סימן אורה לעולם ויקחו אליך אתה הוי
אומ׳ עושה גזבר על הדבר שנו רבותינו שלשה זתים ובהם שלשה שלשה
שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית כונסו לבית הבד טוחנו בריחים
ונותנו בסלין טוענו בקורה היוצא מהן ראשון פורקו שניה היוצא מהן שני׳
חזר וטחן וטען היוצא מהן שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות הזית
השלישי טוענו לתוך הבית עד שילקה ומעליהו ומנגבו בראש הגג וכותשו ונותן
לתוך הסל זה ראשון טען בקורה זה שני חזר וטען וטחן זה שלישי הראשון למנ׳
והשאר למנחות הראשון שבראשון אין למעלה ממנו השני שבראשון והראש׳
שבשני שוין השלישי שבראשון והשני שבשני והראשון שבשלישי שוין
השלישי שבשני והשני שבשלישי שוין השלישי שבשלישי אין למטה ממנו
שמן זית זך כתית למאור בנוהג שבעולם אדם אם יהיה לו שמן רע מדליקו בנר
והיפה נותן בתבשיל ובאהל מועד ובמקדש לא היו עושין כך אלא זך כתית למאור
והשני למנחות אמ׳ ר׳ ברכיה תולדות האש מלמעלן אין כוח בעין לראותו ש׳
ונוגה לאש ומן האש יצא ברק וברק אין כוח בעין לראותו והוא צריך לאורה
אמ׳ ר׳ יוחנן מה שיש בתוך העין אין אתה יכול לראות העין הזו הלבנה והשחור
באמצע מהיכן צריך לראות לא מתוך הלבנה ואינו רואה אלא מתוך השחור
ועל אור עיניך אין אתה יכול לעמוד על דרכו שלהקב״ה כלבך למה שלא יטעך
יצרך לומ׳ שהוא צריך לאורה אמ׳ ר׳ אבון הלוי אתה מוצא מי שמבקש לעשות
לו חלונות עושה אותן רחבות מבפנים וצרות מבחוץ למה שיהוא שואבות

האור אבל חלונות שבמקדש לא היו כן אלא רחבות מבחוץ וצרות מבפנים לאן
שיהא האור יוצא מבית המקדש ומאיר לעולם והאור יוצא מתוך ביתו ומאיר
לעולם והוא צריך לנירות אלא לזכותינו בנירות אמ׳ דוד אור אור זרוע לצדיק׳
באהל מועד מחוץ לפרכת שלא יטעה אותך יערך לומ׳ הוא צריך לאורה׳
לא היתה המנורה צריכה אלא להינתן לפנים מן הפרוכת להודיעך שאינו צריך לאורה׳
לא היתה המנורה צריכה אלא להינתן לפנים מן הפרכת אצל הארון והוא נותנה
מבחוץ מן הפרכת להודיעך שאינו צריך לאורה שלבשר ודם כנוהג שבעולם
מלך בשר ודם עושה לו מטה ושלחן נותן את המנורה משמאל אבל המקדש
המנורה נותנה מימין השלחן שנ׳ ושמת את השלחן מחוץ לפרכת להודיעך
שאינו צריך לאורה אלא לזכותך להאיר לך לחיי העו׳ הבא כשיבוא חשיכה
לאומות העו׳ שנ׳ כי הנה החשך יכסה ארץ׳ שמן זית זך כתית למאור אתה
מוצא מי שנתון בחשך רואה מה שבאור׳ ומי שהוא נתון באור אינו רואה
שבחשך׳ והקב״ה רואה מה שבחשך ומה שבאור שנ׳ ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה
שרו ר׳ יהודה בי״ר אלעזר אומ׳ היום הזה נתון בתוך תיקו ומנין שכן כת׳ ולשמש
שם אהל בהם׳ ובתקופת תמוז יוצא מתוך תיקו כדי לבשל את הפירות ואין
העולם יכול לעמוד בו ולמה שאורו קשה׳ אמ׳ הקב״ה ובאור בריותי אין אתה
יכול לעמוד ואני צריך כיצד עושין את השמן זתים היו נכ״ים להם שהיו
עושין פירות יפים והיו נוטלין אותן וכותשין אותו השמן הראשון שהיה יוצא
היו מפרישין למנורה והשני למנחות למה שהיה שמן להן לישראל בני בעולם
הזה הייתם זקוקים לאור בית המקדש ומדליקין נירות בתוכו אבל לעולם
הבא בזכות אותו הנר אני מביא לכם מלך המשיח שהוא משול בנר שם
אצמיח קרן לדוד׳ זובח תודה יכבידני ושם דרך אראנו בישע אלהים ר׳ מנחם
בי״ר יוסי אומ׳ אלו המדליקין נירות לרבים במבואות אפלים אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש
מפני מה זכה שאול למלכות מפני שהיה זקינו מדליק נירות לרבים במבואות

האפילים כת' אחד אומ' ונר הוליד את קיש וכת' אחד אומ' וקיש אבי שאול
ונר אבי אבנר בן אביא' הוא באיזה צד אביא' שמו ועל שהדליק נירות לרבים
נקרא שמו נר. אמ' הקב"ה בעולם הזה אתם צריכים לנר אבל לעתיד והלכו
גוים לאורך. וזה הדבר אשר תעשה להם זה שאמ' הכת' כבוד חכמ' ינחלו נאה
הכבוד לחכמים היגיעים בתורה אמרה תורה עושר וכבוד אתי הון עתק וצדקה
אתה מוצא שלשים וששה דורות מאדם ועד יעבץ ולא כת' באחד מהן כבוד
אלא ביעבץ שנ' ויהי יעבץ נכבד מאחיו. ולמה כת' בו כבוד שהיה תלמיד חכמ'
מקהיל קהלות ודורש טעמי תורה ברבים שנ' ומשפחות סופרים ישבי יעבץ אמ'
ר' יהודה בי"ר שלום בשם ר' אבון שניבע אדם ראו כבוד. ד"א כבוד חכמ' ינחלו
זה יהושע שירש כבוד משה רבינו שאמ' לו הקב"ה כאשר הייתי עם משה אהיה עמך
למשה אמ' לו הקב"ה של נעלך מעל רגלך. ליהושע ויאמ' שר צבא יי' אל יהושע
של נע' מע' רג'. במשה כת' אז ישיר משה. ביהושע כת' אז ידבר יהושע. משה
הוציאם ממצר'. ויהושע הכניסם לארץ. משה הרג לסיחון ולעוג. יהושע הרג
שלשים ואחד מלך. משה העמיד גלגל חמה במלחמת עמלק שנ' והיה כאשר
ירים מש' ידו. ואין ירים אלא לשון שהעמיד גלגל חמה שנ' נתן תהום קולו רום
ידיהו נשא. יהושע כן שמש בגבעון דם. משה בנה מזבח שנ' ויבן מש' מז'. ויהושע
כן אז יבנה יהושע מזבח. משה כתב את התורה שנ' ויכתב מש' את הת'. יהושע
ויכתב יהושוע. הרי בכלל אבל אין אנו מוצאין שהיו שנותיו כשנות משה רבינ'
שמשה כת' ומשה בן מאה ועשרים שנה. ויהושע נגנז בן מאה ועשר ולמה פחתו
לו עשר שנים בשביל שאמ' לפני משה רבו עשרה דברים שנ' ויען יהוש' בן נון מש'
משה מבחו'. לפיכך פחתו לו עשר שנים מכאן אתה למד שאין התלמיד רשאי
לומ' דבר לפני רבו שכל המורה הלכה בפני רבו או אפילו אינו מורה אלא אומ' לאחרים
הל' במקום שרבו מצוי שנותיו מתקצרות מן כמה טעמים הצריכין להדרש בסדר
אחרימות. ד"א כבוד חכמים ינחלו זה אהרן ובנין שנתברכה הברכה בידו''

וזה הדבר אשר תעשה להם זה שאמ׳ הכת׳ ואתה מרום לעולם יי׳ ומה כת׳ למעלה
מן הפסוק בפרוח רשעים כמו עש׳ מה כת׳ אחריו ואתה מרום לעולם שכל זמן
שהקב״ה נפרע מן הרשעים שמו מתגדל בעו׳ שנ׳ ובכל אלהי מצר׳ אעשה שפטים
אני יי׳ וכן רחב או׳ כי שמענו את אשר הוביש יי׳ את מיים סוף מפניכם ונשמע
וימס לבבינו׳ וכן כת׳ והאלילים כליל יחלף אותה שעה ונשגב יי׳ לבדו ביום ההוא׳
וכן ועלו מושיעים בהר ציון באותה שעה והיתה ליי׳ המלוכה וכת׳ והיה יי׳
למלך על כל הארץ וכן כדנא תימרון להום אלהיא די שמיא׳ וא׳ר לא ע׳ב יאבד
מאר׳ עושה ארץ בכוחו וכן יתמו חטאים מן הארץ׳ באותה שעה ברכי נפשי
את יי׳. ואתה כותר אותן כדעת הדין׳ תילי תילים שלפסוקים ויהי בשלם סוכו
ומעונתו בציון שמה שבר רשפי קשת׳ נודע ביהודה אלהים הוי כל זמן שנפרע מן
הרשעים שמו מתגדל בעולם׳ ואתה מרום לעו׳ יי׳ מלך בשר ודם כשהוא דן
ומזכה מקלסין אותו׳ וכשהוא מחייב אין מקלסין אותו׳ הקב״ה בטובה קלוסו
עליו ברוך הטוב והמטיב׳ וברעה קלוסו עליו ברוך דיין האמת׳ הוי ואתה מרום
לעו׳ יי׳ וכן כוס ישועות אשא ובשם יי׳ אקרא׳ צרה ויגון אמצא ובשם יי׳ אקרא׳
וכן איוב אומר יי׳ נתן ויי׳ לקח יהי שם יי׳ מבורך׳ ד״א ואתה מרום לעו׳
יי׳ אמ׳ דוד רבון העולמים משאתה נותן רוממות להם באותה דבר [illegible]
לעולם׳ נתתה לבית דוד המלוכה אינה זזה ממנו לעולם ודוד עבדי נשיא
להם לעולם׳. נתתה לאהרן הכהונה אינה זזה ממנו לעולם והיתה לו ולזרעו
אחריו ברית כהונת עולם לפיכך הקב״ה מצוה ליתן לאהרן רוממות בכהונה
גדולה הוי ואתה מרום לעו׳ יי׳. ומה ראה שגידל לאהרן ולבניו לקדש אותם
אמ׳ ר׳ מני דשאב ורבי יהושע דסכנין בשם ר׳ לוי בשעה שבקשו ישר׳ לעשות
אותו מעשה ואמ׳ לו קום עשה לנו אלהים עמד חור וגער בהם מיד עמדו והרגוהו
ראה אהרן ונתירא לעצמו שנ׳ וירא אהרן ויבן מזבח הוי קורא בו ויירא אהרן׳
ויבן מזבח לפניו תדע לך שהרגו לחור שבשעה שעלה להר מה אמ׳ להן והנה

אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אלהם · כשירד אין אתה מוצא שהזכיר
לחור לא בחיים ולא במיתים ומה הוא אומ׳ ויאמ׳ משה אל אהרן מה עשה לך
העם הזה כי הבאת׳ כיון שהרגו לחור וירא אהרן ויבן מזבח׳ מיד
נטל נזם של זהב והשליכו לאור שנ׳ ואשליכהו באש ויצא העגל הזה והיה אהרן
מתירא שמה יש בלבו של הקב״ה עליו כלום לפיכך אמ׳ לו הקב״ה למשה וזה
הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם · לרומם לגדל לאהרן ולבניו בכהונה
גדולה לפי שגלוי וידוע לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה ולפיכך שאין בלבו
של הקב״ה עליו כלום · לקח פר אחד בן בקר · פר לכפר על העגל שהוא פר
אילים שנים כנגד שני בניו שעתידין למות · שכל בניו ראויין למות שנ׳ ובאהרן
התאנף יי׳ מאד להשמידו · אין להשמידו אלא לשון כלוי שנ׳ ואשמיד פריו ממ׳
כיון שנתפלל משה עליו שנ׳ ואתפלל גם בעד אהרן · מתו שנים נשתיירו שנים ·
וזה הדבר זה שאמ׳ הכת׳ כבוד חכמ׳ ינחלו וכסילים מרים קלון אלו אומות
העולם ואימתי נחלו ישר׳ כבוד בשעה שקיבלו את התורה אמ׳ ר׳ יוחנן ששים
רבוא של מלאכי השרת ירדו עם הקב״ה לסיני שנ׳ רכב אלהים רבותים והיו
נותנין עטרות בראש כל אחד ואחד מישר׳ אמ׳ ר׳ אבא בר כהנא כשעמדו
ישר׳ על הר סיני ואמרו כל אשר דבר יי׳ נעשה ונשמע מיד הזמין הקב״ה לכל
אחד מהן שני מלאכים והיה אחד חוגר לו ואחד נותן עטרה בראשו אמ׳ ר׳ סימון
פורפירא הלבישן הקב״ה שנ׳ ואלבישך רקמה · ר׳ הונא דציפורין אומ׳ זיינא
חגר להם ושם המפורש חקוק עליו לפיכך כבוד חכמ׳ ינחלו ישר׳ שנחלו כל
השבח הזה מסיני · וכסילים מרים קלון אלו אפופסיק שלהם · מסיני מנין אמ׳
ר׳ יוחנן שנ׳ והגוים חרוב יחרבון הוי קורא כי חרב יחרבו · מחרב יחרבו הוי
אומ׳ וכסילים מרים קלון · כבוד חכמ׳ ינחלו זה דוד ושלמה כגון שבנו בית
המקדש וכטלו כבוד · וכסילים מ׳ קלון אלו אומות העולם שהחריבוהו לפיכך
הקב״ה עושה להן קלון ראה מה כת׳ יי׳ בעיר צלמם תבזה ולמה בעיר המשל

אומ' מקום שהלסטים מקפחים שם הוא נתלה. בעיר עלמם תבזה הו' אומ'
וכסילים מרים קלון' וכבוד חכמ' ינחלו זה משה ואהרן' וכסילים מרים קלון
זה דתן ואבירם בשעה שירד להן המן אמר [illegible] להן משה איש אל יותר
ממנו עד בקר' ולא שמעו אל משה ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי מהו ויר[illegible]
תלעים היתה קלאין שלתולעים יוצאין מתוך אהליהן שלדתן ואבירם
ונכנסין לתוך אהליהם שלישר' הוי וכסי' מ' ק' · כב' הכ' ינ' זה משה ואהרן
שנתבססה כהונה גדולה בידם עלפי הדבור שנ' וזה הדבר אשר תעשה
להם · וזה הד' אנ' תע' ל' זה שאמ' הכת' לעולם יי' דברך נצב בשמים אמ'
ברכיה הכהן לעולם תהא נוהג עמנו במדת רחמים · אימתי בשעה שירד
מי עד להצילו דר' אמ' אברהם לתוך הכבשן היו מלאכי השרת מריבין זה עם זה [illegible] אני ארד אמ'
להן הקב"ה אין זה שלכם אלא אני יורד בכבודו ומצילו שנ' אני יי' אלהיך אשר
הוצאתיך מאור כשדים שנ' ענה נבוכד נצר ואמ' בריך אלההון די שדרך מישך
ועב' נג' די שלח מלאכיה ושיזיב לעבדוהי · באותה שעה אמרו מלאכי השרת
לעולם יי' דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך לדורי דורות קיימת אמונתך
שאמרת לנו אתם יורדים ומעולים לבני בנו שלאבר' · כוננת ארץ ותעמד
למשפטיך עמדו היום · במשפטיך הוא יצא שנ' בבקר בבקר יתן משפטו לאור'
למשפ' עמ' היום המה יאכ' ואתה תעמד אתה הוא קיומן שלעו' · ד"א ואתה
תעמד · אתה תעמיד אחרים · ד"א ואתה תעמד בדברך כאיזה צד דבר
שדברת לאהרן שתהא הכהונה מתבססת בידיו וזה הדבר אשר תעשה להם'
להם אתה עושה ואין אתה עושה לאחרים · לשבט הזה אתה עושה ואין
אתה עושה לשבט אחר · לכהן לי התחיל מלמדן היאך יהיו מטהרין ואוכלים
בקדשים והיאך יהיו טובלין ואוכלין בתרומה · והיאך יהיו מקדשין בטהרות
סידר לו קדושת טהרות לקדש אותם לכהן לי · אמ' ר' מנא בשם ר' אלעזר כל
שנ' לי לעולמי עולמים · כילו כל בכור לעו' לי הכסף ולי הזהב לעו' כי ראתי

בכמו לי מלך לעולם · כי לי הארץ לעו' והיו לי הלוים לעו' לכהן לי לעו' · לקח
פר ולא מן הגזל ואולם שנים איל מיכאן ואיל מכאן ופר באמצע · העמידם
בגבעה · למה שלשה כנגד שלשה הרי עולם אבר' וית' יע' · פר זה אבר' וא' הבקר
רץ אבר' ואילם שנים יצח' ויע' · ולחם מצות בזכות לחם מצות אני מכין לכם
את הלחם אמ' הונא בר אבא בשעה שהיו הקרבנות קרבים היתה סאה ארבלית
עושה סאה סלת סאה קמח · סאה מורסן · סאה סובין · סאה קיבר · סא' תנינים ·
אבל עכשו אדם מוליך סאה שלחטין לטחון ואינו מביא אל כמה שהוליך
ויתר מעט למה · שבטל לחם הפנים ולחם מצות חלות · לחם מצות בזכות שרה
לושי ועשי עוגות · לחם מצות לאה מה היו הקרבנות בשעה שהיו קריבין כל
מה שהיה מתקרב מן מינו היה מברך את מינו אמ' ר' חייא בר אבא אפילו
עיקרו שלמזבח לשום כפרתן שלישרא' נעשה · מזבח מ' מחילת עוונותיהן
ז' זכרון טוב לישרא' ב' ברכה שמברכת את כל המינין ח' חיים שהיא נותנת חיים ·
לחם מצות · ולחם הפנים שהיו מקריבין היו מברכין את הלחם · והביכורים שהיו
מקריבין היו מברכין את הפירות · מעשה בר' יונתן בן אלעזר שהיה יושב תחת
התאינה בימות הקיץ והיתה התאינה מלאה תאינים יפות יצא הטל והיו אותן
התאינים שואבות דבש ומורידין והיה הרוח מגבלו בעפר ובאת עז אחת והיתה
מנטפת חלב לתוך הדבש ונתערב החלב בדבש קרא לתלמידיו ואמ' להן בואו
וראו מעין דוגמה שלעולם הבא וכל כך למה שהיו הקרבנות קריבין ·

מעשה בסופר אחד שהיה עולה לירושלים בכל שנה הכירוהו בני ירוש'
שהיה אדם גדול בתורה אמ' לו טול ממנו חמשים זהובים ושב לך א' עלינו אמ'
להם יש לי גפן אחת והיא חביבה עלי מכל שאתם נותנין לי שהיא עושה לי
שלש ריפאות פירות בכל שנה · ושש מאות חביות עושה לי בכל שנה · הראשונה
היא עושה שלש מאות והשניה היא עושה מאתים והשלישית היא עושה
מאה ואני מזבנן בדמים הרבה מה עשה הניחן וירד לו וכל השבח הזה למה

בזכות ניסוך היין שהיה על המזבח בטל ניסוך היין ונמנעו כל הטובות שבעולם
אתה מוצא כשגלו ישראל לבבל מה עזרא או׳ להן עלו לארץ ישראל ולא היו
מבקשין אמ׳ להם עזרא זרעתם הרבה והנה מעט אוכל ואין לשבעה׃
זרעתם הרבה והנה מעט׃ משבטל ניסוך היין שתה ואין לשכרה׃ ומשבטל
לחם הפנים אכול ואין לשבעה׃ ומשבטל ניסוך המים לבוש ואין לחום
לו׃ ומשבטלו בגדי כהונה והמשתכר משתכר אל צרור נקוב׃ ומשבטלו
תמידין של ציבור בטלו הקרבנות וכל כך למה אמ׳ הנביא כי תאנה לא תפרח
משבטלו הבכורים׃ ואין יבול בגפנים משבטלו הנסכים׃ כחש מעשה זית משב׳
טל שמן המאור׃ ושדמות לא עשה אוכל׃ ושדי תרומות לא עשו אוכל׃
ומשבטלו הבכורות גזר ממכלה צאן׃ משבטלו התמידים ואין בקר ברפתים
משבטלו הפרים שהיו קריבין׃ אמ׳ רבן שמעון בן גמליאל משום ר׳ יהושע
משחרב בית המקדש אין לך יום שאין בו קללה שנ׳ ואל זועם בכל יום׃ אמר
ר׳ זעירא הראשון קיים׃ אמ׳ ר׳ יהודה בי׳ אלעזר חצופה היא ארץ ישראל
שהיא עושה פירות בעולם הזה עשת שבעשנם נשרפת על ידי שנ׳ והגביר
ברית לרבים שבוע אחד וחצי השבוע אבל לעתיד מחזיר לה הקב״ה הבר׳
כות שהיתה עושה שנ׳ ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמו
ישראל כי קרבו לבוא׃ ועשית מזבח מקטר קטרת מהו מקטר קטרת ק׳
קדושה׃ ט׳ טהרה׃ ר׳ רחמנות׃ ת׳ תקוה׃ אמה ארכו ואמה רחבו וגבהו
שתי אמות ומה עסקו של מזבח הקטרת כיון שעשו אותו מעשה בקש
הקב״ה לכלותן עמד משה בקש עליהן רחמים כמה שנ׳ ויחל משה את
פני ייי׳ ונחבט בקרקע עד שנתרצה לו שנ׳ וינחם ייי׳ על הרעה אש׳ דבר
אמ׳ משה רבון העולמים הרי כבר נתרצית מי מודיע לבאי העו׳ שארצה
נתרצית להם לישראל אמ׳ לו יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ויהיו מקריבין
לי קרבנות בתוכו ואני מקבל מהן׃ את הכבש אחד תעשה בבקר שני תמידין

אלכבליוס ואם תאמ׳ יש לפני אכילה ושתייה האוכל בשר אבירים ודם עתודים
אשתה׳ אם ארעב לא אומ׳ לך כי לי תבל ומ׳ כו׳ כי לי כל חיתו יער אלא מקורבנותיכן
אני רוצה אלא להריח כאן אכלתי ושתיתי שנ׳ את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי
תדע לך שמזבח העולה שהיה לקרבנות היה נתון בחוץ ומזבח הקטרת שהיה
לריח ניחוח היה נתון בפנים לכך נאמ׳ למשה ועשית מזבח מקטר קטרת זה שאמ׳
הכת׳ שמן וקטרת ישמח לב׳ הכת׳ מדבר בהקב״ה ובישראל כאיזה צד בשעה
שהיה כהן גדול נוטל את הקטרת באותה מחתה ביום הכפורים ונכנס לפני
לפנים קדש הקדשים שכן כת׳ ולקח מלא המחתה גחלי אש מה כת׳ שם ונתן
את הקטרת על האש לפני יי׳ וכסה ענן הקטרת מהו וכסה לשון מחילה כענין
שנ׳ וכסית חטאתם סלה כיון שהיה ענן הקטרת מתמר ועולה ופונה למעלן
ונעשה כאשכול היה יודע שנתכפר לעונות ישראל שנ׳ אשכול הכופר דודי לי
אם נעשה כאשכול ענן הקטרת והיה מתמר ועולה היה יודע שנתכפר לו׳
ונתקבלו מעשיו ואם לא כסה ענן הקטרת היה יודע שהוא מת שנ׳ וכסה
ענן הקטרת את הכפרת אשר על הארון ולא ימות נמצאת למד שכהן גדול
וכל ישראל מרתיתין בשעה שכהן גדול נכנס לפני לפנים כיון שהיה יו׳ יוצא
היתה השמחה גדולה בישר׳ שנתקבל ברצון שנ׳ ושמן וקטרת ישמח לב
זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה וקטרת אלו ישראל שהיו רואין ענן הקטרת
שהיה מתמר ועולה והיו שמיחים הוי שמן וקטרת ישמח לב׳ ומדבר בהקב״ה
שאמ׳ הקב״ה לישר׳ מכולכם אין לי אלא כהן גדול שנמשח בשמן המשחה שנ׳ ויבדל
אהרן להקדישו בקדש הקדשים ואני שמח בו והקטרת אלו ישר׳ שאמ׳ הקב״ה מכל
קורבנות שאתם מקריבין אין חביב לפני כקטרת תדע שכל הקרבנות כולן
ליצורכיהן של ישר׳ כאיזה צד היתה באה החטאת על החטאת והאשם על
האשם וכן העולה על הרהור הלב׳ השלמים אינן באין אלא לכפרה שהן באין
על מצות עשה אבל הקטרת אינה באה לא על החטא ולא על העון אלא

על השמחה שנ' שמן וקטרת ישמח לב חביבה הקטרת לפני הקב"ה תדע לך
שהרי דוד נתאוה קטרת שנ' עולות מחיים אעלה לך עם קטרת אלים וכן אתה
מוצא שלא כשהבאו קרבנות מעולם כקרבנות הנשיאים ולמה שהיו מקריבין
קטרת תחלה בקרבנותיהן שכן הוא או' על אחד בקרבנו כף אחת עשרה
זהב מלאה קטרת ואחר כך פר אחד ולפיכך הקב"ה משבח קרבן של כל אחד
ואחד זה קרבן פל' זה קר' פל' שעבר לפניו והוא משבחן וכן את מוצא באחז
שבטל את התורה וחתם בתי הספרים שנ' צור תעודה חתום תו' בלמודי ועבד
ע"ז והרבה להכעיס וכשמנה הקב"ה את כל מעשיו אמ' אחתרה לכלן שנ' וגם
סגרו דלתות האולם ויכבו את הנרות וקטרת לא הקריבו ועולה לא העלו ב
במקדש ליי' אלהי ישר' ויהי קצף יי' על יהודה וירושלים ויתנם לזעוה ראה
כמה חביבה הקטרת שעל ידי הקטרת נעצרה המגפה בשעה שאמ' משה
לאהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך
מהרה ויעש אהרן כאשר דבר משה והנה החל הנגף מהו החל הנגף אמ' ר'
יהודה בי ר' סימון היה המלאך נוטל על מדר מדקחות ולא היה
מניח מת בין החיים ולא חי בין המתים אא על הסדר בענין שנ' החל הנגף
וכמה דאת אמ' מהחל חרמש בקמה כשם שהקוצר קוצר על הסדר מיד
ויקח אהרן כאשר דבר משה מצא למלאך עומד ומחבל עמד אהרן כנגדו
ולא היה מניחו לחבל אא ויעמד בין המ' אמ' לו לאהרן הניחני ואעשה שליחותי
אמ' לו אהרן משה שלחני והקב"ה שלחך הרי הקב"ה ומשה באהל מועד נלך
אצלם ולא השגיח המלאך עד שעצרו אהרן במתניו והוליכו שנ' וישב
אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה מהו והמגפה נעצרה
אמ' ר' יצחק שכפתו למלאך ועצרו לפיכך כשבא משה ליפטר מן העו' אמר
ברך יי' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מת' קמ' ברך יי' חילו והוא בריך יתרה
חילא' ופועל ידיו תרצה בקטרת שהיה בידו שכיפר ויתן את הקטרת ויכפ'

מהין מתנים קמין שנגפף את המלאך ועצרו · אמ׳ אבא כהנא בשם ר׳ שמעון בן
לקיש כשראה אהרן למלאך מתריס כנגדו נתן מחתה על פניו שנ׳ ישימו קטורה
באפיך וכליל על מזבחיך להודיעך כמה קטרת חביבה אמ׳ ר׳ יצחק בן לעזר
תדע לך שמעשה המשכן וכל כליו ושחט את הקרבנות והקריב וערך על המזבח
וסדר את השולחן ואת המנורה ואת הכל ולא ירדה שכינה עד שהקריבו את
הקטרת מניין דכת׳ עורי צפון ובאי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו אמ׳ הקב״ה על ידי קטרת
הייתם מתכפרין ואף לעתיד לבוא כן עולות מחיים אעלה לך עם קטרת
אים׳

וידבר יי׳ כי תשא

ילמדינו רבינו כמה תרומות
היו תורמין ישר׳ בכל שנה ושנה כך שנו רבותינו שלש תרומות
היו תורמין בראש חדש אדר ובניסן היתה תרומת הלשכה נגבית והיו באין
הכהנים ומכפרין על עוונות ישרא׳ מן השקלים שהין שוקלין למה כדי שיהין
כל ישר׳ עוסקין במתנותיהם והיו מתחילין לגבות מראש חדש אדר ותורמין
בראש חדש ניסן ולמה מתחלין באדר ותורמין בניסן שלא לדחוק על ישר׳
והיו מזהירין את ישרא׳ מראש חדש אדר אמ׳ שלמה דרך צדק׳ כמשכנת חרוך
ואורה וג׳ שלולה׳ בעשן הרשע הכת׳ מדבר כשם שנמ׳ צואה שלקוצים
מתהדקת בבגדו שלאדם אתה מפשר אותה מיכאן ומתהדקת ממקום אחר
כך מלכות הרשעה גובה את הארנון מישרא׳ ועד שלא תגבה הרי הגולגלת
באה ועד שהיא נגבית באין לפסוק טירונין אבל הקב״ה אינו כן אלא ואורח
ישרים סלולה כבושה לפני ישרא׳ משמיע באחד באדר ונגבית בראשון שלניסן
וכמה הן גובין מחצית השקל וכמה הוא חצי סלע ולא היה כגבה לא לכפר על ישר׳ והיו
לוקחין בהן תמידין לפי שצפה הקב״ה שכל כון שעתידין שיהא כהן חסרין
והתקין להם את השקלים רפואה כדי שיהא להם כפרה ולא יהיה בהם נגף
בפקד אתם׳ כי תשא את ראש בני ישר׳ זה שאמ׳ הכת׳ שררך אגן הסהר

שררך אגן הסהר אלו הסנהדרין ולמה נקראו סרר מה הסרר נתון באמצעיתו שלאדם
כך סנהדרין יושבין בלשכת הגזית שהיא באמצע הבית׃ מה השרר הזה כל זמן
שהתינוק נתון במעי אמו פיו סתום ומן הסרר הוא אוכל כך ישר׳ אין אוכלין
אלא מסנהדרין היתה בחצי גורן עגולה דומה לסוהר מה הסוהר כל דבר שאתה
צריך מוצא כך הסנהדרין מטהרין ומטמאין פוסלין ומכשירין מתירין ואוסרין
אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהן לילך לדרכו רואה אם יש עשרים ושלשה
יצא ואם לאו אינו יוצא׳ בטנך ערמת חטים מה ערימה זו יש בה מחיה לעולם
אף הסנהדרין העולם בזכותן עומד ר׳ יוחנן אומ׳ בטנך ערימת חטים זו תורת
כהנים שכולה כפרת חטאות כמו בטנך על חטים׳ ר׳ שמעון אומ׳ למה נמשלה
כחטים מה חטים אלו עולות במדה כך היו עולין במנין הזקנים והתלמידים והחכמ׳
והחסידים מניין כנ׳ על ח׳ש אמ׳ ר׳ אידי והלא ערימת אוצטרובלין יפה משלחטים
וכן הוא אומ׳ ערמת חטים אמ׳ לו אין העו׳ יכול לעמוד על אוצטרובלין בלא
חטים לכך נא׳ בטנך על חט׳ סוגה בשושנים וכי יש אדם סג שדיהו בשושנים
דרך העולם גודרין שדותיהן בקוצים ובדרדרין בשיחין ובסיגין ומה הוא סוגה
בשושנים אלא מצוות הלכה כשושנים לאיזה צד היה מתאוה לראות את עצמו
בתוך חופתו לפי שאין לו יום בעו׳ חביב ממנו שהוא שמיח עם אשתו׳ מה עשה
הוציא הוצאות הנעד ~~הת~~ חופתו בא לה להזדקק עמה אמרה לו כשושנה אני
דם נדה אדומה ראיתי פורש הימנה זה הופך פניו וזו הופכת פניה׳ מה הפרישו
ממנה איזה נחש עקצו איזה עקרב הזיקו איזה גדר ביניהן אלא דברי תורה שנ׳
ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב׳ לכך נא׳ סוגה בשושנים׳ זה יתן
בוא וראה חיבתן של ישר׳ שעבירותיהן מביאין לידי מעלות גדולות ואם
עבירותיהן כך זכיותיהן על אחת כמה וכמה׳ אתה מוצא כששלח יעקב את
יוסף אצל אחיו כיון שראו אותו ויאמרו הנה בעל החלומות הלזה בא ועתה
לכו ונהרגיהו השליכוהו לבור אמרו נאכל ונשתה ואחר כך נעליהו ונהרגיהו

אכלו ושת

רז׳

אכלו ושתו ובאו לברך אמ׳ להן יהודה מבקשין אנו להרוג נפשו ומברכין לא
אין אנו מברכין אלא מנאצין על זה נאמ׳ ובוצע ברך נאץ יי׳ לכו ונמכרנו
לישמעאלים׳ וישבו לאכול לחם אמ׳ ר׳ יהודה בי״ר שלום ישיבה אחת שישבו
השבטים למכור את יוסף כלכלה אותן שבע שנים בשני רעבון אם עבורתיהן
כלכלה והעמידה את העולם׳ זכיותיהן על אחת כמה וכמה ואף כאן מיגרם
לשבטים בפרשת שקלים שיתנו כופר על נפשותיהן׳ על מעשה העגל ואם
חטאה גדולה שעשו גרמה למצוה ולזכות׳ מצוה שהן עושין על אחת כמ׳ וכמ׳

כי תשא את ר׳ ב׳ יש כך פתח ר׳ תנחומא בי״ר אבא מתוקה שנת העובד
אם מעט ואם הרבה יאכל׳ והשבע אינו מניח לו לישן אין הדבר כן שכל מי
שהוא רעב אכל קימעא שנתו מתבררת הרבה שנתו מתוקה אמ׳ להן מדבר
אלא בצדיקים ובעמילי תורה כאיזה צד אדם שכל שנותיו שלשים שנה
ומעשר שנים ואילך הוא עמל בתורה ובמצוות ומת לשלשים שנה ואדם
אחר היה מאה ושמונים שנה ומעשר שנים ואילך עמל בתורה ובמצות עד
שמת אתה אומ׳ הואיל ולא יגע הראשון אלא עשרים שנה בתורה וזה שיגע
שבעים שנה שהקב״ה מרבה שכר לזה יותר ממי שעסק בתורה עשרים שנה
לפיכך אני אומ׳ אם מעט אם הרבה יאכל׳ שיוכל לומ׳ בן עשרים שנה לומר
לפני הקב״ה אלולא שסלקתני מן העו׳ בח צי ימי הייתי מאריך שנים ומרבה
בתורה ובמצוות לפיכך אני אומ׳ אם מעט ואם הרבה יאכל שמתן שכרו שלזה
אמ׳ ר׳ חנניה בר אבא תדע לך שהרי משה שימש את ישר׳ במצר׳ ובמדבר ארבעים
שנה והיה מאה ועשרים שנה ושמואל כל ימי חייו שנים וחמשים וסבלו משאן
וטרחן שלישראל ושקלן הכת׳ כאחד שמשה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו
הוי מתוקה שנת העבד אם מעט אם הרבה יאכל׳ אמ׳ ר׳ לוי למה הדבר דומה
למלך ששכר פועלין למלאכתו עד שהן עושין׳ נטל אחד וטייל עמו לערב
באו הפועלין ליטול שכרן׳ בא אותו פועל שטייל עם המלך ליטול עמהן שכרו

ושמה יכול המלך לומ׳ לו אתה לא עשית עמהן אלא שתי שעות בל׳ כפי שעשית
אף הוא יכול לומ׳ אלולא שבטלתני וטיילתני עמך היה שכרי מרובה ׃ וכך הקב״ה
יתברך שמו ׃ המלך זה הקב״ה והפועלים אלו עמילי תורה ׃ מי שיגע בתורה חמשים
שנה ומי שיגע בתורה ששים שנה או שבעים יכול לומ׳ אלולא שגנזתני הייתי
עוסק בתורה לפיכך אמ׳ שלמה אם מעט אם הרבה יאכל שמתן שכרן שוה׳
אמרו לו והרי אמרת והשבע לעשיר איננו מניח לו לישן מהוודיי מניח לו לישן
שכל מי שהוא שביע המאכל מביאתו לידי שינה אמ׳ להן בעשירי תורה אני מדבר
ולא בעשירי ממון כאיזה צד אדם גדול ועשיר בתורה לימד תלמידים הרבה
ורבץ תורה ברבים ושבען מן התורה אע״פ שהוא מת אין התלמידים שהעמיד
מניחין לו לישן אלא יושבין ועוסקין תלמידין בתורה ובתלמוד ובהלכות ובהגדות
ואומרין הלכה ושמו׳ משמ׳ ומזכירין שמו בכל שעה ואין מניחין אותו לישן וכן אמ׳
ר׳ שמעון בן לקיש אמ׳ ר׳ עקיבה וכן אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי אין תלמידין מניחין
לו לישן בקבר שנ׳ דובב שפתי ישנים הוי והשבע לעשיר אינו מניח לו לישן וכן
משה לימד תורה לישר׳ והדריכן למצות ונתן להם סדרי פרשיות שקורין בהן בכל
שבת ובכל חדש וחדש ובכל מועדים והן מזכירין אותו בכל פרשה ופרשה ובפרשת
שקלים אמ׳ משה לפני הקב״ה רבו׳ שלעו׳ משאני מת איני נזכר אמ׳ לו הקב״ה חייך
כשם שאתה עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף ראשן כך בכל שנה ושנה
כשקוראין אותה לפני כאלו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן מניין
ממה שקראו בענין שנ׳ וידבר יי׳ אל משה כי תשא את ראש בנ״י זה שאמ׳ הכת׳
רבים אומ׳ לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה׃ ר׳ שמואל בר אמי ורבנן ר׳ שמואל בר
אמי פתר קרא בדואג ואחיתופל׳ רבים אלו דואג ואחיתופל שהיו רבים בתורה אומ׳
לנפשי שהיו אומ׳ לדוד אדם ששבה את הכבשה והרג את הרועה והפיל את
ישראל בחרב יש לו תשועה׳ אין ישועתה לו באלהים סלה׳ ואתה יי׳ מגן בעדי אמ׳
דוד רבון העו׳ הסכמת בתורתך עמהם אמרת מות יומת הנואף והנואפת׳ מגן

34

בעדי בזכות אבותי: כבדי שהחזרתני למלכות: ומרים ראשי שהייתי חייב הרמת
ראש ונתתה לי תלוי ראש על ידי נתן שאמ׳ גם יי׳ העביר חטאתך לא תמות ורבנן
אמרי פתרין קרא באומות העול׳ רבים אלו שאמרו לישר׳ אומה ששמעה בסיני אנכי
יי׳ לא יהיה לך אלהים אחרים ולסוף ארבעים יום אמרה לעגל אלה אלהיך ישר׳ יש להן
תשועה אין ישועתה לו באלהים׳ ס׳ ואתה יי׳ מגן ב׳ אמ׳ ישר׳ רבו׳ העול׳ ואתה הסכמת
עמהן ואמ׳ זוביח לאלהים יחרם׳ מגן בעדי זכות אבותי׳ כבדי שהשריתה שכינתך
בתוכינו ואמ׳ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: מרים ראשי תחת שהיינו חייבין
לך הרמת ראש ונתתה לנו תלוי ראש על ידי משה שאמ׳ כי תש׳ את ראש׳ אמ׳ ר׳ יעקב
בן זוחאי בשם ר׳ יוחנן פתח וישח אדם וישפל איש׳ וישח אלו ישר׳ שנ׳ ואתן צאני
צאן מרעיתי אדם אתם׳ וישפל איש זה משה שנ׳ והאיש מש׳ אמ׳ משה רבונו
העול׳ יודע אני ששחו ישראל לעגל והשפלתי אני׳ ואל תשא להם׳ אל תשא להם
כי תש׳ את ראש׳ ר׳ יונה פתח כי אלהים שופט צדק זה ישפיל וזה ירים׳ מטרונה
אחת שאלה את ר׳ יוסי ביר׳ חלפתא לכמה ימים ברא הקב״ה את עולמו אמ׳ לה
לששה ימים שנ׳ כי ששת ימים עשה יי׳ את השמים ואת הארץ אמרה לו ומן
אותה שעה מהו עושה בכל יום אמ׳ מזווג זווגים ומעשיר לזה ומוריש לזה
אמ׳ לו אף אני יכולה לעשות כן כמה עבדים וכמה שפחות יש לי אני מזווגת
בלילה הזה מה שהוא עושה מאותה שעה עד היום אני אעשה בשעה קלה
אמ׳ לה אם קלה היא בעיניך היא קשה לפניו כקריעת ים סוף הניחה ר׳ יוסי
והלך לו מה עשתה נטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידתן שורות שורות
ואמרה ישא פל׳ לפל׳ ופל׳ ישא לפל׳ זווגה אותם בלילה אחת בצפרא אתון לגבה
דין עיניה שמיטא דין ראשיה פציע דין רגלוהי תבירא׳ דין אמ׳ לה לית אנא
בעא להדא והדא דאמ׳ לית אנא בעיא להדא׳ שלחה והביאה את ר׳ יוסי אמרה
לו מעידה אני שאלהיכם אמת ותורתכם אמת שכל מה שאמ׳ יפה אמ׳ את׳ אמ׳ לה הקב״ה
יושב ומזווגן בעל כרחן וקושר קולר בצואר זה ומביאו מסוף העול׳ ועד סופו ומזווגן

לזה בסוף העולם שנ׳ אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות מהו
בכושרות דלא בעי בכי ודבעי אמ׳ שירה הוי בכושרות ומעלה לזה ומוריד לזה
בכולמות לכך נא׳ כי אלהים שופט צדק זה ישפיל וזה ירים ר׳ יונא בנצריה ורבנן
פתרין קרא באהרן בלשון הזה השפל ובלשון הזה הוגבה׳ בלשון הזה
הושפל ואשליכהו באש ויצא העגל הזה׳ ובלשון הזה הוגבה זה קרבן אהרן
וכיון ר׳ יונא פתר קרא בישרא׳ בלשון הזה הושפלו כי זה משה האיש ובלשון
הזה הוגבהו זה יתנו׳ צדקה תרומם גוי ר׳ יהושע בי ר׳ אלעזר ורבנן ר׳ אליעזר
אומ׳ צדקה תרומם גוי אלו ישרא׳ וחסד לאמים חטאת׳ חסדין חטאין הן לאומות
העולם שהן מתגדלין בחסד שעושין ור׳ יהושע אומ׳ צדקה תרומם גוי אלו ישר׳
וחסד לאמים חטאת׳ הנייה לאומות העו׳ בשעה שישר׳ חוטאין שהן חוזרין
ומשעבדין בהם׳ רבן שמעון בן גמליא׳ אומ׳ חסד שאומות העולם עושין
חטא הוא להם שכך דנא׳ אומ׳ לנבוכד נצר וחטאך בצדקה פרוק ר׳ אל׳ בן ערך
אומ׳ חסד לאומים חטאת׳ אמ׳ להן רבן יוחנן בן זכאי לחכמ׳ נראין דברי ר׳
אליעזר מדבריו ומדבריכם ר׳ נחוניא בן הקנה אומ׳ צדקה תרומם גוי אלו ישרא׳
וחסד לאומ׳ חט׳ חסד שאומות העו׳ עושין חטא הוא לישר׳ ממי אתה למד ממישע
מלך מואב שנ׳ ומישע מלך מואב היה נוקד׳ מאי נוקד רעה. והשיב למלך ישר׳
מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמ׳ מהו אילים צמר׳ ר׳ אבא בר כהנא אמ׳ פרוכטוא
מה עשה כנס כל אצטרוגלין שלו אמ׳ להן לית אתון אמרין לי מה דין אנא עביד
קרבא עם ישר׳ נצחין לי׳ אמרו ליה סבא חד הוה להון ושמיה אברהם ואתיהיב
ליה בר למאה שנין וקרביה אמ׳ להון וקרביה וגמריה אמרו ליה לאו׳ אמ׳ להון
והא לא קרביה ומתעביד להון נסין׳ אי קרביה על אחת כמה וכמה וכדון ברא
בוכרא אית לי דמלך תחותי אנא דלמא מתעבדין לן נסין הה״ד ויקח את בנו
הבכור אשר ימלוך תחתיו ויעלהו על החומה כת׳ שהיה משתחוה לחמה מיד
ויהי קצף גדול על ישר׳ אמ׳ הקב״ה לישר׳ אומות העולם אין מכירין כבודי לפיכך

הן מורדין בי ואתם מטורים כבודי ומורדין בי אמ׳ רב מע׳ אולא זכות אשתו
שלעובדיה כבר כלן ישׂ׳ באותה שעה ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה
אל אלישע · רב הונא אמ׳ צדקה וחסד שאומות העו׳ עושין מתוקן הוא להן כאדם
שלחנוכה ממי אתה למד מן מרודך בלאדן שהיה למוד בכל יום לאכול בשלש
שעות ויישן עד תשע כיון שחזר גלגל חמה בימי חזקיה ישן לו ועמד ומצא
שחרית בקש להרוג את כל עבדיו אמ׳ להן הינחתם אותי לישן כל היום וכל
הלילה אמרו לו יומא הוא והדר׳ ואמ׳ להן ואיזה אלוה החזירו אמרו לו אלהיו
שלחזקיה אמ׳ וכי יש אלוה גדול מאלהי אמרו לו אלהיו שלחזקיה גדול מכל אלהות
שפעו׳ מיד בעת ההיא שלח מרודך בלאדן ספרים ומנחה וכתב שלום לחזקיה
המלך ושלום לעירו ושלום לאלוה הגדול לאחר שיצאו הספרים נתשב על דעתו
אמ׳ לא עשיתי כהוגן שהקדמתי שלום לחזקיה ועירו לשלום אלוה הגדול עמד
מכסאו ופסע שלש פסיעות והחזיר את הספרים וכתב אחרים תחתם וכתב
תחלה שלום לאלוה הגדול ושלום לירוש׳ ושלום לחזקיה אמ׳ לו הקב״ה אתה עמדת
מכסאך ופסעת שלש פסיעות לכבודי אני מעמיד מבניך שלשה מלכים שולטים
מסוף העו׳ ועד סופו · ואי׳ הן נבוכד נצר ואויל מרודך ובלשצר כיון שעמדו
וחרפו קעקע הקב״ה את ביתם והעמיד אחרים תחתיהן ורבנן אמרי׳
צדקה תרומם גוי בנדבה שהביאו ישר׳ לנדבת המשכן לפיכך נתן להם תלוי
ראש על ידי משה שנ׳ כי תשא את ראש בני יש׳ ר׳ יוחנן אומ׳ כסף נבחר לשון
צדיק ולב רשעים כמעט · לשון צדיק זה עדו הנביא · לב רשעים כמעט זה
ירבעם ההו׳ והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר יי׳ בית אל ויקרא על המזבח
בדבר יי׳ ויאמר מזבח מזבח למה מזבח שני פעמים אמ׳ ר׳ אבא בר כהנא מזבח
שבבית אל ומזבח שבדן מה אמ׳ הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו · ועצמות
אדם עליך · ועצמות ירבעם לא נאמ׳ אלא ועצמות אדם מיכאן שחולקין כבוד
למלכות · ויהי כשמוע המלך את דבר איש האלהים וישלח ירבעם את ידו

לאמר תפסיהו מיד ותיבש ידו ר' הונא אומ' יתברך שמו שלהקב"ה מה סובל מן
בריותיו וכמה הם על כבוד שלאותו צדיק ירבעם עמד ומקריב לע"ז ולא
יבשה ידו כיון שפשט ידו אצל אותו צדיק מיד ותיבש ידו ויען המלך ויאמ' אל איש
האלהים חל נא את פני יי' אלהיך והתפלל בעדי תרין אמוראין חד אמ' אלהיך ולא
אלהי וחד אמ' באיזה פנים אני קורא אותו אלהי אני עומד ומקריב לע"ז וקורא
אותו אלהי אעפ"כ ויחל איש האלהים את פני יי' ותשב יד המלך כבראשונה
מהו כבראשונה ר' יהודה בי"ר סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמ' אם תכתוש
את האויל במכתש אין אתה מועיל מהו כבראשונה עומד ומקריב לע"ז אף
בשנה כן ד"א כסף נבחר לשון צדיק זה הקב"ה שהבהיר לשונו שלמשה ואמ'
לו כי תשא מה כת' למעלה מן הענין וכפר על קרנותיו אחת בשנה מה כת'
אחריו כי תשא את ראש בני יש' אמ' משה לפני הקב"ה רבונו שלעו' בשעה שיש
להן זכות הנח להן ובשעה שאין להן זכות כביכול תשא להן פעם אחת בשנה
כדי שיבא יום הכפורים ויכפר עליהן שנ' כי ביום הזה יכפר עליכם אמ' רבי
יוסי בי"ר חנינה רמזן שהוא עתיד לקרב ראשון שלשבטים ואיזה ראובן יחי
ראובן ואל ימות' בני ישר' אמ' ר' יהודה בי"ר בשם ר' שמואל בר נחמן משל
למלך שהיו לו סומרים הרבה והיה מצוה לאחד מהן ואומ' לו פורפירא זו שלי שהיא
חביבה עלי מכל פרפירין שבעו' תן דעתך עליה שאותה לבשתי מיום שנכנסתי
במלכות ואני מתגאה בה אף כאן אמ' הקב"ה למשה משה תן דעתך על ישראל
שהן דבקין במתני כי כאשר ידבק האזור והם המלוכוני בעו' ואמ' יי' ימלוך
לעולם ועד ומרוב חיבתם ירדתי מן העליונים ושכנתי בתוך יריעות עזים
אמ' משה רבוני משבעים אומות אין אתה מצויני על אחד אלא על ישראל
כי תשא את ראש בני יש' ואל בני ישראל תדבר צו את בני ישראל דבר אל בני ישר'
ואתה תצוה את בני יש' כל מה שאתה מצויני על בני ישראל אמ' לו לפי שהן
חביבין עלי מכל אומות והם סגולתי ובהם חשקתי ובהם בחרתי שנ' בך

בחר להיות לו לעם סגולה בוא וראה כמה חיבבן שקראן חמשה פעמים בפסוק
אחד ואתנה את הלוים לאהרן ולבניו אמ׳ ר׳ שמעון ב׳ יוחאי משל למלך שמסר
בנו לפידגוגי והיה מבקשו בכל עת ואומ׳ לו אכול בני שתה בני אזל לגבי
ספרא חדר מבי ספרא כך הקב״ה שנתאוה להזכיר את ישר׳ בכל שעה
אמ׳ ר׳ יהודה בי ר׳ סימון משל לאחד שהיה עושה עטרה עבר אחד ראה
אותה אמ׳ לו כשאתה יכול לקשטה אבנים טובות ומרגליות קשטה ותיקנן
בהן שהיא עתידה להינתן בראשו שלמלך כך אמ׳ הקב״ה למשה כל מה
שאתה יכול לשבח את ישר׳ ולפארן עשה שבהן אני מתפאר שנ׳ ויאמר לי
עבדי אתה ישר׳ אשר בך אתפאר׳ לפקודיהם אמ׳ לו הקב״ה למשה מנה
את ישר׳ אמ׳ לפניו רבונו שלעו׳ כת׳ והיה זרעך כעפר הארץ וכת׳ ושמתי את
זרעך כחול הים ועכשו אתה אומ׳ כן אם בקשת לעמוד על מנינן טול
ראש י׳ אותיות שלשבטים ותעמוד על מנינן ר׳ דראובן מאתים אלף ש׳ דשמעון
שלש מאות אלף נ׳ דיהודה עשרה נ׳ דיששכר עשרה י׳ דיוסף עשרה הרי שלשים
אלף נון דנפתלי חמשים אלף זאן דזבולן שבעת אלפים אלף דאשר חד אלפין הרי
חמש מאות ותשעים ושבעה אלף אותן שלשת אלפים שנשתיירו הן הן שנהרגו
על מעשה העגל׳ שנ׳ ויפל מן העם ביום ההוא כש׳ אלפי איש לפיכך אמ׳ לו
הקב״ה למשה מנה אותן כמה חסרו ר׳ מנחמא בשם ר׳ ביבי אמ׳ משל למלך
שהיו לו צאן ונכנסו לתוכן זאיבים ובקעום אמ׳ המלך לרועה מנה את הצאן
כמה חסרו כך אמ׳ לו הקב״ה מנה את ישר׳ כמה חסרו בעשרה מקומות נמנו
ישר׳ אחת בירידתן למצרים שנ׳ בשבעים נפש ואחת בעלייתן שנ׳ כשש מאות
אלף רגלי׳ ושתים בחומש הפקודים אחת ברגלים ואחת בחילוק הארץ ושתים
בימי שאול ויפקדם בטלאים ויפקדם בבזק ולמה בטלאים כך אינן עתידין
זכאיין באימריא כך אנון מקבינן בעובדיהון בבזק ומהו בזק אבן נטל
מכל אחד מהן ואחת בימי דוד שנ׳ ויתן יואב את מספר מפקד העם ואחת

בימי עזרא · כל הקהל כאחד ארבע רבוא · ואחת לעתיד לבוא שנ׳ עוד תעברנה
הצאן על ידי מונה והדין כי תשא ר׳ מנחמא בשם ר׳ ביבי בשם ר׳ חייא בר אבא
בשם ר׳ אלעזר בן יעקב כת׳ והיה מספר בני׳ כחול הים למה נמשלו כחול לומ׳ לך
מה החול אתה עושה בו גומה בערב בשחרית אתה מוצא כבר נתמלאת כך כל
אלפים שחסרו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה כמו שנ׳ יהודה וישר׳ רבים כחול
ר׳ אלעזר בשם ר׳ זמרא אומ׳ כל זמן שנמנו ישר׳ לצורך לא חסרו ושלא לצורך
חסרו אימתי נמנו לצורך בימי משה ולא יהיה בהם נגף · בימי דוד זה יתנו
אמ׳ ר׳ מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקב״ה מתחת כסא הכבוד והראהו
למשה ואמ׳ לו זה יתנו כזה יתנו · כל העובר על הפקודים כל דעבר על
סכומיא · מחצית השקל על שחטאו בשש שעות בחצי היום מחצית השקל
שהוא ששה גרמסין ר׳ יוחנן אומ׳ על שעברו על עשרת הדברות לפיכך יתן
כל אחד עשרה גרה שהיא מחצית השקל ר׳ שמעון בן לקיש אומ׳ לפי שמכרו
בכורה של רחל בעשרים כסף נטל כל אחד ואחד טבע לפיכך יתן כל אחד
ואחד טבע ר׳ יהודה בי״ר סימון אומ׳ שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה
ונבהל ונרתע לאחוריו בשעה שאמ׳ לו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אמ׳
רבונו של עו׳ הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אמ׳ לו כשם שאתה
סבור אלא עשרים בצפון ועשרים בדרום ושמונה במערב ואצמצם שכינה
שלי ואשכון ביניהם וכת׳ ונועדתי לך שם וכשאמ׳ לו את קרבני לחמי אמ׳
משה רבונו של עו׳ אין בהם העלאה אחת ובכל העצים שבעולם אין בהן
הבערה אחת שנ׳ ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה · אמ׳ לו למשה לא
כמה שאתה סבור אלא את הכבש אחד תעשה בבקר והלא שניים בבת אחת
לפי שאין לפני אכילה · למוד ממך אלמלא היה לפני אכילה כשהיית אצלי
ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלת · ואם היה לפני אכילה היית
אוכל · לא ריח ניחוח · הריח להקריב לי · ושאמ׳ ונתנו איש כופר נפשו ותמה

ואמ׳ מי יוכל לתת פדיון נפשו ויקר פדיון נפשו וחדל לעולם אמ׳ לו כשאתה
סבור אל זה יתנו כזה יתנו רב הונא אמ׳ שדי לא מצאנהו שגיא כח אין הקב״ה
בא בטרחות עם ישר׳ כששמע משה כך אמ׳ אשרי העם שככה לו אשרי
שאל יעקב בעזרו׳   כי תשא את ראש בני ישר׳ ונתנו איש כפר נפשו
אמ׳ משה כיון ששמע עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אמ׳ רבי
יהודה בר׳ אלעאי כששמע משה ירד לדורות ואמ׳ בלבו מצינו שפדין נפש
אדם בככר כסף שנ׳ והיתה נפשך תחת נפשו או ככר כסף ת״ש כל אחד ואחד
מישר׳ יהא נותן ככר כסף אמ׳ ר׳ יוחנן ממי למד ממוציא שם רע אמ׳ וענשו
אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה כי הוציא שם רע ואמרנו לעגל אלה אלהיך
ישר׳ יהא נותן כל אחד ואחד מאה כסף ר׳ שמעון בן לקיש אומ׳ מן האונס למד
משה ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנער׳ חמשים כסף ואנחנו אנסנו הדיבור
שאמ׳ לנו לא יהיה לך אלהים אחרים ועשינו את העגל לפיכך יהא כל אחד ואחד
נותן חמשים ויש אומ׳ מן המפתה למד שנ׳ כי יפתה איש בתו׳ כסף ישקל כמהר
הבתולות אף הוא בחמשים כסף ואנו ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו לפיכך
יתן כל אחד ואחד חמשים כסף ר׳ יהודה בר׳ סימון אמ׳ משור נגח למד אם
עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים ואנו המרנוהו שנ׳ וימירו את
כבודם בתבנית שור אוכל עשב לפיכך יהא כל אחד ואחד נותן כסף שלשים
שקלים׳ ידע מה בלבו של משה והראהו באצבע ואמ׳ לו משה זה יתנו כזה
יתנו׳   וידבר יי׳ ראה קראתי בשם בצלאל אמ׳ משה מה שהיה כבר נקרא
שמו ונודע אשר הוא אדם זה שאמ׳ הכת׳ מי פעל ועשה קורא הדורות מראש
אמ׳ הקב״ה מה שהתקנתי לו ראש לעשות את המשכן כבר קראתי לו שם
ונודע אשר הוא אדם עד שאדם הראשון מוטל גולם הראה לו הקב״ה כל
צדיק וצדיק שעומד מזרעו יש תלוי בראשו ויש שתלוי בשערו ויש במצחו
ויש בשבבי עיניו ויש בחטמו ויש בפיו ויש באזניו ויש בזרועו תדע לך שבשעה

שביקש איוב להתוכח עם בוראו אמ׳ מי יתן ידעתי ואמצאיהו אבוא עד תכונתו
אערכה לפניו משפ׳ אדעה מלין יענני השיבו הקב״ה איפה היית איפה שלך
תלויה באדם הראשון בראשו בשערו בצוארו בעיניו לאיזה אבר ואף הראה
הקב״ה לאדם שאברהם מעמיד ממנו׳ ובנין יורדין למצ׳ ומשתעבדין שם והראהו
למשה שעומד ומא׳ן בסוף׳ וליוסף זן את השבטים׳ ולמשה משיע כהנים ונביאים
ולשמואל מושיח מלכים׳ ויהושע מכניס לארץ׳ ולדוד מיסד את הבית׳ ולשלמה
בונה׳ ולעתליה אם אחזיה בניה מתקין משמרות לבית המקדש׳ יהוידע מתקין
אמון עושה צלמים׳ יאשיהו מבערן׳ ונבוכד נצר מחריב׳ דריוש בונה׳ בצלאל
עושה את המשכן לכך נא׳ ראה קראתי בשם כבר נקרא שמו מימות אדם׳
הוי מי פעל ועשה קורא הדורות מראש׳ בצלאל בן אורי בן חור זה אחד משבעה
בני אדם שקרא להן שמות׳   נקרא ארבעה׳ בצלאל נקרא ששה׳ יהושע
שמונה׳ אליהו ארבעה׳ משה שבעה׳ מרדכי שמונה׳ דניאל חנניה משאל ועזריה
ארבעה׳ אמ׳ ר׳ אלעזר בן פדת איש ירושלמי היה ומשבט בנימן היה ומיושבי
לשכת הגזית היה ומכרך שליהודי ובשני שבטים היה׳ חלקו חמשה ומבנימן
דכת׳ וצלע האלף היבוסי היא ירושלם גבעת קרית׳ ושלש ביהודה צונן וחדשה
ומגדל גדי׳ צנן שהוא צנה׳ וחדשה הקב״ה מחדשה לעתיד שמשם הקב״ה
יוצא ומגדיק׳ משתותיהן שלאומות העולם ונקראו לו ארבעה שמות בדברי
הימים׳   ויערשיה ואליה וזכרי בן ירוחם׳ ויערשיה שבשעה שהקב״ה כועס ומרעיש
עולמו עומד אליהו ומזכיר אבות העולם לפני הקב״ה ומרחם לפיכך כת׳ ויערשיה
ואליה וזכרי בן ירוחם׳ הרי ארבעה שמות׳ בצלאל נקרא ששה ואתה מהם ובא
משבטו שליהודה בדברי הימים ובני יהודה פרץ וחצרון וכ׳ת וחור ושובל והרי
אין חצרון אלא בן בנו שליהודה דכת׳ ויהיו בני פרץ חצרון וחמול וכת׳ אחר
אומ׳ ואחרי מות חצרון בכלב אפרתה ואשת חצרון אביה ותלד לו את אשחור
אבי תקוע וכי יש אדם מת בארם שהוא אומ׳ ואחרי מות חצרון בכלב אפרתה

אלא מהו משמת חצרון בא כלב אל אפרת זו מרים שפרו ורבו ישר׳ על ידיה וכ׳ת
ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וחור הוליד את אורי ואורי
הוליד את בצלאל · בצלאל שקראה לו אמו אומתו והקב״ה קרא לו חמשה על שמו
שלמשכן שלאהבה ראיה שהראה הקב״ה לכל ישר׳ שהוא מתקן מבראשית לעשות
את המשכן שוכל שהוא בא להעמידו · ח״ת שנתן הודיתו שלהקב״ה להוד
שהעמיד הוד והדר במשכן שהיה הדרן שלישרא׳ ר׳ אדא בר חייא אומ׳ להדר
שהדל שבשבטים מדבק לו במשכן ואיזה הוא ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה
דן אמ׳ ר׳ חנינה בן פאזי אין לך גדול משבט יהודה ואין לך ירוד משבט דן שהיה
מן הלחינות מה כת׳ בו ובני דן חושים אמ׳ הקב״ה יבא ויזדווג לו שלא תהא רוחו
גסה שגדול וקטן שווים לפני הקב״ה אמ׳ ר׳ חנניה לעולם אל ינח אדם בע״ה
המשכן נעשה בשנים שבטים אף ואף בית המקדש כן עשהו שלמה מיהודה וחירם
מדן שנ׳ בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי ובדברי הימים כת׳ בן אשה מבנות דן
שהיה אבו מנפתלי ואמו מדן · אמ׳ הקב״ה בעולם הזה עשיתם משכן שהיו כאומה
ולעתיד לבוא אני בונה בית המקדש ותהיה מוקפת חומת אש שנ׳ ואני אהיה לה
נאם י״י חומת אש · ויתן אל משה ככלותו כך פתח ר׳ תנחומא בר אבא
לך י״י הצדקה ולנו בושת הפנים אמ׳ ר׳ נחמיה אפילו בשעה שאנו עושין צדקה
לפניך מביטין אנו במעשינו ואנו מתביישין אין לך שעה שאנו באין בזרוע
אלא בשעת ביעור מעשרותינו מן הבית שנ׳ כי תכלה לעשר כל ענין הפרשה ·
השקיפה ממעון קדשך אמ׳ ר׳ אלכסנדרי גדול כוחן שלבעלי מעשרות שהופכין
את הקללה לברכה שבכל מקום שנ׳ בו השקיפה לשון צער הוא שנ׳ וישקף על
פני סדום · וישקף י״י אל מחנה מצרים · בעד החלון נשקפה ותיבב · וישקיפו אל
שנים שלשה · בעד אשנבי נשקפתי · ואדת כרפתים · והשאר כותקן בדעת הזוחון
מן השקיפה ממעון קדשך מן הש׳ וברך את עמ׳ ולא עוד אלא שהופכין קללה לברכה
אמ׳ ר׳ נחמיה אפלו בשעה שאנו מביטין במעשינו יש לנו בושת פנים · בנוהג שבעו׳

אדם נותן שדיהו לחרישות נותן הזרע והפעולה וחולק עמו בשווה והקב"ה לו
הארץ ומלואה והוא מוריד הטל והמטר והוא משמר ואינו מבקש אלא אחד מעשרה
ותרומה אחד מחמשים הרי לך יי' הצדקה ולנו בשת הפנים ר' יהודה או' יש בושה
גדולה מזו עוברין בים וכסף פסל מיכה עובר עמהן שנ' ועבר בים צרה והים
נקרע לפניהם הוי לך יי' הצדקה ולנו בשת הפנים אמ' ר' יודן וילכו בית יוסף גם
הם בית אל ויי' עמהם הולכין לע"ז ואתה או' ויי' עמם ובי יש צדקה גדולה
מזו הרי לך יי' הצד' ול' בש' הפ' כיוצא בו והמה לקחו את אשר עשה מיכה ואת
הכהן אשר היה לו ויבא על ליש אל עם שוקט ובוטח אשר עשה מיכה צלמא
ואת הכהן כומרא ויבאו על ליש פתחם אל עם שוקט ובוטח והן ע"ז עש' והיא
מצלחא בידיהון ואתה או' ואל עם שוקט ובוטח יש צדקה גדולה מזו הרי לך
יי' הצדקה אתה מוצא ביום שעשה ישר' את העגל בו ביום ירד להם המן ונטלו
ממנו והקריבו ממנו לפני העגל שנ' ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש
האכלתיהו ונתתיהו לפניהם לריח ניחוח ויהי מהו ויהי ויירד למחר כמה זכיות
אמ' והיה כזה יום מחר ולא פסק המן הוי לך יי' הצדקה ול' בש' הפ' ואעפ' כן ומנך
לא מנעת מפיהם אמ' ר' אלעזר מי אמ' הפסוק הזה חנניה מישאל ועזריה אמרוהו
בשעה שעלו מן הכבשן נתכנסו כל האומות שנ' ומתכנשין אחשדרפניא סגניא
ופחותא ועמדו ורקקו לישר' בפניהם ואמ' להם אתם יודעים שאלהיכם עושה
נסים ונפלאות כאן וגרמתם לעצמכם להחריב את ביתו ורקקו בפניהם עד שעשו
כל גופם רוק והיו חנניה מיש' וע' מגביהים פניהם למעלה וצדקו את הדין ואמ'
לך יי' הצדקה ולנו בושת הפנים לך יי' הצדקה אמ' ר' שמואל בר נחמן נאה
לאברהם לקבל את התורה ולומ' כל אשר דבר יי' נעשה ונשמע שמה נאה להן
לומ' אלה אלהיך ישר' אתה מוצא כשירד משה מה כת' שם וישמע יהושע את
קול העם ברעה השיבו אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות
אנכי שמע מהו קול ענות קול חירופין וגידופין וכת' וישמע יהושע את קול

העם ברעה · ובאו אנשי כנסת הגדולה ופרשוה. אף כי עשו להם הפסל והמס׳
ויאמ׳ זה אלהיך וג׳ ויעשו נאצות גדולות שהיו מחרפין ומגדפין כלפי עלמן שבי
עים מן המן ומקריבין ממנו לעגל · מחרפין בכל שהן בשחוק ואחר כל זאת
ומנך לא מנעת מהם · הוי לך יי׳ הצדקה ולנו בשת הפנים · אמ׳ ר׳ לוי ישראל
יושבין למטן והורטין את העגל שנ׳ ויקח מידם ויצר אותו בחרט והקב״ה למעלן
חוקק לוחות ליתן להם דברות חיים שנ׳ ויתן אל משה ככלותו · ויתן אל משה
ככלותו זה שאמ׳ הכת׳ מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו מתנה שאדם
נותן משלו ירחיב לו · מעשה באבון דמיה שהיה בבצרה והלכו רבותינו לשם
לבקש פתסה ולא בקש לפסוק עד שפסקו כל בני בתי הכנסת ופסקהו אנגד
כולן לפיכך קורין אותו אבון דמייה מה עשו רבותינו הושיבוהו אצלן
לקיים מה שנ׳ מתן אדם ירחיב לו · ויתן אל משה. זה שאמ׳ הכת׳ ותתן לי מגן
ישעך זו הכוטהון בהקב״ה וימינך תסעדני מימינו אשדת למו · וענותך
תרבני יש ענוו מהקב״ה אמ׳ ר׳ אבא בר אחא בנוהג שבעו׳ תלמיד יושב
לפני רבו משהוא גומ׳ אומ׳ לרב יגעתיך והקב״ה אומ׳ ליחזקא׳ צא אל הבקעה
ושם אדבר אתך ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד יי׳ עומד ללמדך
שהקדימו הקב״ה יש ענין גדול מזה · כיוצא בו משה ידבר והאלהים יעננו
בקול · כיוצא בו ויאמ׳ זו השער הזה יהיה סגור · ולא יפתח וביום השביע
יפתח וביום החדש יפתח מלך בשר ודם כבודו ליכנס בשער הגדול שמה
בשער הקטן והקב״ה בשער הקטן · כיוצא בו וירא אליו יי׳ באלני ממרא
בנוהג שבעו׳ כשהתלמיד חולה והרב הולך לבקרו והתלמידים מקדימין
הרב ואחר כך הרבי והקב״ה כשמל אבר׳ היה מצטער מן המילה אמר
למלאכים לילך לבקרו עד שהמלאכים מהלכין קדמן הקב״ה וירא אליו
יי׳ באלו׳ ואחר כך וישא עינו וירא והנה שלשה אנשים בן עזאי אומ׳ ראה
ענותנותו של הקב״ה מלך בשר ודם מפרש ברין הגמאות במדינה ואמ׳ פל׳

קומוס כל הברכות׳ כל הגמון מישמזכיר שמו מזכיר שבחו׳ והקב״ה משמזכיר
שבחו ואחר כך מזכיר שמו בראשית ברא אלהים יש ענין גדול מזה׳ בנוהג
שבעו׳ מלך בשר ודם כל זמן שלגיונותיו משלימין פוסק להן מזונות ומתנות
טובות מחלק להן אומנות כפרו בו אינו זקוק להן והקב״ה ישר׳ עושין עבר׳
מלמטן והקב״ה עוסק ליתן להם חיים שנ׳ כי היא חייך ואורך ימיך׳ ויתן אל משה
ככלותו ר׳ שמעון בן לקיש אומ׳ תלמיד שלמדו רבו את התורה עד שלא לימדו
היה הרב לומ׳ ותלמידו עונה אחריו׳ משלימדו אומ׳ לו ר׳ ואמ׳ אני ואתה שנ׳
ככלותו לדבר אתו׳ ד״א ככלותו אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש אסור לתלמיד
חכמ׳ להורות הלכה בציבור עד שיהיו דברי תורה עריבין על שומעיהן
ככלה זו שהיא עריבה על בעלה ומתאוה להיות שומיע דבריה אמ׳ ר׳ לוי
אמ׳ ר׳ שמ׳ בן לקיש מה הכלה הזו מקושטת בעשרים וארבעה מיני תכשיטין
כך ת״ל חכמ׳ צריך להיות פקח וזריז בעשרים וארבעה ספרים ד״א ככלותו
מה הכלה הזו צנועה בבית אביה ואינה מפרסמת עצמה עד שתיכנס לבית
בעלה לחופה לומ׳ כל מי שידע בי כלום יבא ויעיד עלי כך ת״ל חכמ׳ צריך להיות
צנוע ומפורסם במעשים טובים׳ ויתן אל משה ככ׳ אמ׳ ר׳ אבהו כל ארבעים
יום שעשה משה מלמעלן היה למד תורה ושוכחה לסוף אמ׳ לו רבוני הרי
ארבעים יום ואיני יודע דבר מה עשה הקב״ה משהשלים ארבעים יום
נתן לו את התורה במתנה שנ׳ ויתן אל משה וכי כל התורה למד משה והלא
כת׳ ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים אלא כללים לימדו הקב״ה למשה שנ׳
ככלותו׳ שני לוחות כנגד שמים וארץ׳ כנגד חתן וכלה׳ כנגד שני שושבינים
וכנגד שני עולמים אמ׳ ר׳ חנינה לוחות כת׳ לא זה גדול מזה ולא זה גדול
מזה לוחות אבן למה האבן שרובן שלנענשין בסקילה׳ והלוחות מעשה
אלהים המה אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי בכל יום ויום יוצאה בת קול מהר חורב ואומרת
וי לכם הבריות מעולבנה שלתורה שכל מי שאינו תדר לתורה נזוף הוא לפני

הקב״ה שנ׳ והלוחות מעשה אלהים המה כאדם שאומ׳ לחבירו מה מלאכתי ככך
נגאד כך מלאכתו שלהקב״ה עוסק בתורה חרות מהו חרות ר׳ יהודה ור׳ נחמיה
ורבנן ר׳ יהודה אומ׳ חירות מן המלכיות ר׳ נחמיה אומ׳ חרות ממלאך המות׳
ורבנן אומ׳ חרות מן היסורין ר׳ אלעזר בנו שלר׳ אלעזר בנו שלר׳ יוסי הגלילי
אומ׳ אם יבא מלאך המות ויאמ׳ לפני הקב״ה לא להכם בראת אותי בעולם
הזה אומ׳ לו הקב״ה על כל האומות השלטתיך חוץ מן אומה זו שנתתי לה
חרות על הלוחות ומניין שכן הוא דכת׳ אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם
חיבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ויתן אל משה ככלותו זה שאמ׳ הכת׳
עלית למרום שבית שבי כנוהג שבעו׳ אדם ששבה מהטלו כסף וזהב
ובגדים שמה יכול לשבות מה שבלבו ואתה שבית את התורה שבתוך לבי
הוי שבית שבי לקחת מתנות כאדם אמ׳ ר׳ זעירא הלכות נוהגות בבני אדם
איש איש כי יהיה זב מבשרו ואשה כי תהיה זבה זאת התורה אדם כי ימות
באהל יפ׳ יפית מבני אדם מכונה אדם באיזה צד הקב״ה ממית ומחיה מוריד
שאול ומשה הוריד לקרח ועדתו כשהן חיים לשאול שנ׳ וירדו הם וכל אשר
להם חיים ש׳ והקב״ה גוזר גזרה והוא מבטל שנ׳ ויאמ׳ להשמידם לולי מש׳
בחירו הוצק חן בשפתותיך שלימד סניגוריא כדכת׳ ויחל מש׳ ולא זז עד
וינחם ייי ד״א יפ׳ יפית מבני אדם זה אבר׳ שמכל הדורות שהיו לפניו לא
דבר עמהן שנ׳ ויאמ׳ ייי אל אבר׳ הוצק חן בשפתותיך שלימד סניגוריא
על הקדומיים שנ׳ חלילה לך חול הוא לך ויש אומ׳ נכרית היא לך בענין
אשה זונה וחללה רב הונא אמ׳ חלול השם יש בדבר הזה להמית צדיק
עם רשע שאומ׳ הבריות כך עשה לדור אנוש לדור הפלגה לדור המבול
ונמנעין בני אדם מעשות תשובה הוצק חן בשפתותיך חייך שמזרעך שאני
נותן לו את התורה וילמד אותה לבניך שנ׳ ויתן אל משה ויתן אל משה
זה שאמ׳ הכת׳ נפת תטופנה שפתותיך כלה אמ׳ ר׳ יהודה בר אבא כנסת ישר׳

מקלסת להקב״ה מלמעלן למטן והקב״ה מקלסה מלמטן למעלן · היא מקלסת
מלמעלן למטן שהורידה אותו מן העליונים לתחתונים שנ׳ ועשו לי מקדש
והוא מקלסה מלמטן למעלן שהעלה אותה שנ׳ ונתנך יי׳ אלהיך עליון · מי זאת
עולה מן המדבר היא מקלסתו מלמעלן למטן מתחלה מן הראש ועד הרגל
שנ׳ ראשו כתם פז קוצותיו תלתלים · עיניו ידיו שוקיו לחייו בחור שפתותיו · חכו
ממתקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי · והוא מקלסה מלמטן למעלן מה יפו
פעמיך בנעלים · בת נדיב חמוקי ירכיך שררך אגן הסהר בטנך ערימת חטים
שני שדיך צוארך כמגדל השן עיניך אפך ראשך עליך · נפתט׳ ש׳ מהו נופת
אמ׳ ר׳ יהודה לשון יוני הוא כלי נופי דבש וחלב תחת לשונך כשאמרה בסיני
נעשה ונשמע הוי נופ׳ תט׳ ש׳ וכשם שקראתי אתכם כלה את התורה קשטתיה
ותקנתיה בכלה הוא וכל כלי ארגלוא שלה מקרא משנה ותלמוד הל׳ ואגדות
ונתתיה למשה בכלה ויתן אל משה ככלותו לוחות · למה לוחות שיגיעתן
כלחי כתובים באצבע אלהים שאו המען לישר׳ לוחות הראשונים אין כל
בריה יכולה לשלוט בהן · וירא העם כי בשש משה בא שש שעות ולא
בא נתכנסו ארבעים אלף שעלו עם ישר׳ ושני חרטומי מצר׳ עמהן ושמו׳
׳תם יונים וממברים שהיו עושין לפני פרעה כל אותן כשפים כמה שנ׳ ויעשו
גם הם חרטומי מצר׳ בלטיהם נתקהלו כולן על אהרן שנ׳ ויקהל העם על
אהרן שמשה שוב אינו כבר ואותו היום יום ארבעים היה בא שש שעות ביום
אמרו להן אהרן וחור עכשו ירד מן ההר ולא השגיחו ויש אומ׳ שעמד שטן
והראה להן דמות מטתו מן ההר מן מה שאמרו כי זה משה מיד עמד
חור וגער בהן עמדו עליו והרגוהו כשראה אהרן כך נתירא והתחיל
מעסיקן בדברים והן אומ׳ לו קום עשה לנו אלהים והכל גלוי לפני מי שאמ׳
והיה העו׳ מהן מבקשין אמ׳ להן אהרן פרקו נזמ׳ הז׳ אש׳ באז׳ נש׳ · אמ׳ אהרן
נא להן דבר קשה שהנשים מתעכבות בו שהן ראו כל הנסים והגבורות

שעשה הקב"ה במצ' ובים ובסיני הלכו אצל הנשים עמדו עליהן ואמ' חס ושל'
שנכפור בהקב"ה שעשה לנו כל הנסים והגבורות האלו ונעשה ע"ז כיון שלא
שמעו להן מה כת' שם ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אש' באזניהם באזנ'
נשיהם לא נא' אלא אש' באזניהם כשהביאו הנזמ' אמ' ר' ירמיה תלה אהרן עיניו
לשמים ואמ' אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים אתה יודע את כל המחשבות
שבעל כרחי אני עושה השליך לאש ובאו החרטומים ועשו בחרטמיהם ויש
אומ' שמ'כה שנתמכמך בבנין מה שהעל' משה מן הלבנים שהלוח שכתב
עליו משה עלה שור והשליכו לתוך הנהר שהשליכו בו הנזמ' ויצא העגל גועה
כשהוא מקטע התחילו אומ' אלה אלהיך ישראל פתחו מלאכי השרת פיהם ואמ'
שכחו אל מושיעם עושה גדולות במצ' מה עשה אהרן אמ' ירחה הדבר עד
למחר שנ' חג ליי' מחר ורוח הקדש צוחת מהרו שכחו מעשיו אמ' הקב"ה
בעולם הזה על ידי יצר הרע חטאתם לעתיד לבוא אני עוקרו מכם שנ'
והסירותי את לב האבן מבש' וידבר יי' אל משה לך רד' ראיתי
את העם הזה כך פתח ר' תנחומא בר אבא נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהולל
במתת שקר ואומ' בארך אפים יפתה קצין מי שאומ' ליתן מתנה לחבירו ולא
נותנה : דומה לנשיאים ורוח וגשם אין. זו דור המדבר שנ' ויענו כל העם ויאמ'
כל אש' דבר יי' נע' ונש' ועברו על הכל ועשו את העגל כיון שראה הקב"ה כך
אמ' למשה לך רד כי שחת עמך אין שחת עמך אלא קלקול מעשים שנ' שחת
לו לא בניו מומם ולא עגל בלבד עשו אלא גלוי עריות ושפיכות דמים שנ' וישב
העם לאכול וש' ויקומו לצחק ואין ויקומו אלא שפיכות דמים שנ' יקומו נא'
הנערים וישחקו לפנינו ואין שחוק אלא גלוי עריות שנ' בא אלי העבד העברי
אשר הבאת לנו לצחק בי ואין לנו גדול מחור שנהרג באותה שעה נזעק
משה על שדבר הקב"ה קשות כנגדו ואין וידבר האמור כאן אלא קשות שנ'
דבר האיש אדוני הארץ את' קש' באותה שעה יצאו חמשה מלאכי חבלה

כנגדו קצף אף וחמה משביר והשמד עמד משה מתחבט ולא הניח זוית שם
שלא נתחבט עליה כיון שהזכיר זכות אבות ואמ׳ זכור לאבר׳ ליצח׳ וליש׳
עבדיך מיד נעדרו ממנו שלשה ונשאר אף וחמה והיה משה מתחבט ומתנפל
כמו שאמ׳ ואתנפל לפני יי׳ אמ׳ משה רבונו שלעו׳ כי יגרתי מפני האף והחמה
אמ׳ לו הקב״ה אפשר שתצא ריקן עמוד אתה באחד ואני באחד אמ׳ משה רבנו׳
קומה יי׳ באפך ואני עומד בחמה שנ׳ לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו׳ לך
רד אמ׳ לו הקב״ה למשה אני הטריחו לי הבריות׳ לירד מכאן ולראות בקלקולן
שנ׳ וירד יי׳ לראות את העיר׳ הבה נרדה אמ׳ לו הקב״ה למשה אני הטריחו לי הבר׳
יות ארדה נא ואראה ואף אתה לך רד׳ די לו לעבד להיות כרבו׳ כששמע משה
כך אמ׳ אין להם סליחה ידע הקב״ה מה בלבו של משה אמ׳ לו הקב״ה למשה לא אמרתי
לך בסנה ראיתי׳ אתה רואה ראיה אחת ואני רואה שתי ראיות שאני רואה שבאין
לסיני ומקבלין תורתי ואני יורד בסיני בטטרא מולי שליהן מתבוננין בו ושומטין
אחד מהן ומכעיסין אותי בו שנ׳ ופני שור מהשמא׳ וכת׳ וימירו את כבודם בתב׳
שור אוכל עשב לך רד כי שחת העם אין כת׳ כן אלא כי שחת עמך אמ׳ לו הקב״ה
למשה עמך עשו את העגל שאני אמרתי לך והוצאת את צבאותי את עמי
בני ישר׳ ואתה היית כשר וקבלת הערבות ואמרת מוטב לקבל את השבים
ואני הייתי רואה מה עתידין לעשות והן שעשו את העגל שהין עו׳ ע״ז וגרמו
לי לחטאת עמהן ראיה מה כת׳ ויקח מידם ויצר אותו בחרט ואמ׳ אלה אלהינו אין
כת׳ כן אלא אלה אלהיך ישר׳ שהגרים שבאו עמהן ממצר׳ הן הן עשו אותו וכמה
היו באותו העגל ר׳ תנחום בן חנילאי אומ׳ מאה ועשרים וחמשה קנטרי זהב
היו שכן מסכה בגי׳ ר׳ יוסי אומ׳ מסכה רעב׳ כי שחת עמך נא׳ להלן וירד
יהודה מאת אחיו מה כת׳ למעלה ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו כיון שלא
קבל תנחומין עמדו על יהודה ונדוהו אמרו כיון שאמ׳ לנו לכו ונמכרנו
לישמעאלים ושמענו לך אלמלא אמרת לנו לכו ונחזירהו היינו שומעין לך

ואתה גרמת לאבינו כל הצער הזה עמדו ונדוהו ואין לך דר אלא נידוי מיד עמד
משה לפני הקב"ה ואמ' רבוני מה סורחני אמ' לו שיהיה עמך אמ' וכי יעמדו הם ולא
עמך הם והם עמך ונחלתך אשר פדית אמ' לו מה חטאו אמ' לו וימירו את כב'
בתב' ש' אמ' לפניו רבונו של עו' וכמה את מתקנא בשור וכי הוא מסייעך אתה
משיב הרוח והוא מוריד גשמים אתה מדליח חמה והוא לבנה אתה מעלה
אילנות והוא מצמיח אין בו ממש הוא אוכל עשב עומד לישחט למה
יי' יחרה אפך בעמיך אמ' לו משה וכך נאה וישתחוו לו ויזבחו לו ראיתי את
העם הזה והנה עם קשה עורף הוא ועתה הניחה לי וייחר אפי בהם מכאן אתה
למד שפתח הקב"ה לו לבקש עליהם שנ' ואעשה אותך לגוי גדול אמ' לו זכות
אברהם יצ' ויע' אני עומד כבעסך זכותי ההן עו' זכור לאבר' ליצ' ולישרא'
הנה את שלי למה יאמרו מצרים שוב מחרון אפך והשטן היה מקטרג
למעלה מה עשה משה סתם את הפרץ שהיה השטן נכנס לקטרג בו על
ישר' שנ' לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו מיד וינחם יי' והנביא צווח ואו'
אל כמוך נושא עון ועובר על פשע זכור לאבר' ליצ' ולי' עבדיך ילמדינו
רבינו עד היכן שיעור לתפלה כך שנו רבותינו תפלת השחר עד חצות ר'
יהודה או' עד ארבע שעות מאי טעמא דר' יהודה אמ' ר' סימון בשם ר'
יהושע בן לוי לא התקינו התפלה אלא כנגד הקרבנות ותנינן על התמיד
של שחר שקרב והולך עד ארבע שעות ואין לך יפה מן התפלה שהדרש
שלשה אבות תיקנו שלש תפלות שמתחילתה עמדו האבות ותקנו שלש
תפלות בא דניא' וקבען ביום שנ' וזמנין תלתא ביומא הוא בריך על ברכוהי
לא פירש באיזו שעה בא דוד ופירשן ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה
כן עמד משה וביקש רחמים והקב"ה או' לו ועתה הניחה לי ואכלם כיון
שראה מדת הדין כנגדו לכלות את ישראל אמ' זכור לאבר' ליצ' ולישרא'
זה שאמ' הכת' וכו' ויאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הידעונים המצפ' והמהגים

הלא עם אלהיו ידרש׳ בעד החיים׳ אל המתים מי נתנבא להן הפסוק הזה ישעיה
אמ׳ להן לישראל אם אמרו לכם האומות עשו לכם ע״ז ודרשו אל האבות ואל
הידעונין אמרו להם שא׳ אתם באלהיכם ואנו באלהינו הלא עם אל אלהין ודרש
מהו בעד החיים אל המתים׳ ד״א בעד החיים אל המתים אמרו להן מנוהג שבעו
נשאין צרכי המתים בחיים שמה נשאין צורכי החיים במתים ד״א אמרו
להן המתים שלנו אינן מתים שנ׳ יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבן
את מוצא כשעשו אותו מעשה עמד משה בתפלה והזכיר את המיתים
זכור לאברהם ליצ׳ וליש׳ כמה צדיקים היו כחיין עמו במחנה ישראל
ולא הזכיר אלא למתים אלא כך היו אמורין לכך אמ׳ שלמה ושבח
אני את המתים שכבר מתו מן החיים ומה ראה להזכיר לאבר׳ אלא
כשעשו אותו מעשה וביקש עליהם משה רחמים אמ׳ לו הקב״ה האך
אני יכול לקבלך מאתמול נתתי להם עשרה הדברות הרי בטלן
אותם אמ׳ ר׳ שמלאי למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב והפקיד
אצל המלך עשר מרגליות ומת׳ לימים עמד המלך וקדש ברתו
שלאוהבו בעשר מרגליות ואובדה אותן התחיל המלך כועס עליה
ואמ׳ אני הורגה שמע שושבינה אמ׳ לו אדוני המלך אם אבדה לך
עשר מרגליות הזכר שיש לאביה אצלך כפקדון עשר מרגליות
ויצאו עשר בעשר אף כך אמ׳ משה לפני הקב״ה אם בטלו עשר
הדיברות הזכר לאבר׳ אביהם שנסיתו בעשרה נסיונות ויצאו
עשר בעשר לכך הזכיר אבר׳ ומה ראה להזכיר שלשה אבות אמ׳
משה רבונו שלעו׳ אם שרפה הן חייבין הזכר לאבר׳ אביהם שנתן
עצמו להישרף על קדושת שמך באור כשדים ואם שחיטה הן
חייבין הזכר ליצחק שפשט צוארו להישחט על שמך׳ ואם גלות
הן חייבין הזכר ליעקב שגלה לחרן׳ שלשה אבות אשר נשבעת להם

בך לא נשבעת להם בהרים ולא בגבעות אלא בך ותדבר אליהם ארבה
את זרעכם מה אתה סופך כשבועה הם בטלו ראש הדבור לא יהיה לך
אתה מבקש לבטל את סופו ועושה חסד לאלפים ועדיין אין לאב אלא שבעה
דורות אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם ומשה והיכן הוא עושה חסד
לאלפים מיד וינחם יי׳ וידבר יי׳ אל משה לך עלה מזה ילמדינו רבינו
השוליח עירובו ביד חרש שוטה וקטן מהו שיהא עירובו ערוב כך שנו
רבותינו השוליח עירובו ביד חרש שוטה וקטן אין עירובו עירוב בושה לאדם
שהוא משלח שוטה בשליחותו אעל׳ המלך עליו נאמ׳ מקצה לג׳ חמס שותה
שולח דברים ביד כסיל וידבר יי׳ לך עלה מזה זה שאמ׳ הכת׳ כי אעלה
ארוכה לך וממכותיך ארפאיך אמ׳ ר׳ יהושע כשחטאו בעגל חטאו על ידי
אהרן ואמ׳ להן למי זהב וכשנתרצה הקב״ה וביקש להודיעו שאין בלבו
עליו כלום בעגל נתרצה על ידי אהרן שנ׳ ויאמ׳ אל אהרן קח לך עגל
בן בקר ואף משה בלך רד כעס עליו ובלך עלה נתרצה אמ׳ הקב״ה
בלשון שהשפלתי אותך בו מעלה אותך לך עלה מזה ד״א לך עלה
מזה מה כת׳ למעלה מן הענין ויפן וירד משה כשעשו אותו מעשה
וירד משה מן ההר ויקרב אל המחנה וראה את העגל בשעה שנתן לו
הקב״ה את הלוחות היו סובלין את עצמן כיון שירד וקרב אל המחנה וראה
את העגל פרח הכתב מעליהן ונמצאו כבדים על ידיו שלמשה מיד ויחר
אף משה וישלך מידו בא וראה כמה גדול כחו שלמשה אמ׳ ר׳ יהודה הלוחות
משקל ארבעים סאה היו ושלסמריון היו והיו סתונין על ידו כדבר קל כיון שפרח
הכתב שבהן מה עשה ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש מיד דן את
הסרוחים והושיב סנהדראות מבני לוי שלא נשתתפו במעשה העגל כל מי
שהיה לו התראה ואין לו עידים היה בודקן במים והרג שנ׳ ויזר על פני המ׳
וכל מי שיש לו עידים והתראה היה נהרג מיד והרגו איש את אחיו ואיש

שאין עליו לא עדים ולא התראה ניגף שנ׳ ויגף יי׳ את העם עד שנהרג בשלשת
אלפי איש לאחד שביער את העגל ואת עובדין בא לו אצל הקב״ה בתחנונים
ובבקשה שנ׳ וישב משה אל יי׳ ויאמ׳ יי׳ חטא נא׳ ועתה אם תשא חטאתם ואם
אין מחני נא׳ ויאמ׳ יי׳ אל משה מי אשר חטא לי אמחנו׳ ועתה לך נחה
את העם וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם הריני יושב עליהן בדין
ביום הכפורים ומזכה את הזכאי ומחייב את החייב שנ׳ וביום פקדי ופקדתי
אמ׳ ר׳ חנינה כל מי שאמ׳ רחמנא ותרן יתותרן בני מעוי אלא מאריך אפיה
וגובה׳ הוי וביום פקדי ופקדתי עליהם כיון שדן וגמר את הדין אמ׳ רבון
העולם והלא עובדין כבר ביערתים שמה בלבך על עמך כלום אמ׳ לו לך
עלה מזה אמ׳ שלמה הגו סיגים מכסף ויצא לצרף כלי׳ ושלחתי לפניך
מלאך אל ארץ זבת חלב ודבש׳ וישמע העם את הדבר הרע הזה ויאמר
יי׳ אל משה אמ׳ אל בני ישר׳ אתם עם קשה עורף רגע׳ למה רגע׳ שמוא׳
בר אבא אמ׳ אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושש מאות והמשים לשעה
ואדעה מה אעשה לך אמ׳ יהיב לכון יום הכפורים ויכפר עליכם׳ ויתנצלו
בני ישר׳ את עדים׳ אותן הכתרים׳ מהר חורב ויתנצלו בעל כרחן׳ ומשה
יקח את האהל׳ ר׳ שמעון בן לקיש משה דרש קל וחומר אמ׳ המנודה
לרב מנודה לתלמיד אמ׳ כיון שבלבו שלהקב״ה עליהן אני פורש מהן שנ׳
ומש׳ יקח את האהל הרחק אמ׳ ר׳ יצחק מול בענין שנ׳ אך רחוק יהיה
ביניכם וביניו והיה כל מבקש יי׳ יצא אל מיחוץ מכאן שצריך אדם
לטלטל עצמו לילך ללמוד והיה כצאת משה האהלה יקומו מיכן שצריך
אדם לעמוד לפני הזקן ולפני החכם ואב בית דין ומלך ויהיה עומד עד
שיתכסה ממנו והביטו אחרי משה ר׳ אמי דרש לשבח טובא לינקיא
דהא כרין ינקין ר׳ יצחק דרש לגנאי היו מסתכלין ואומרין חמי עדיה
חמי שקיה אכל מדידן ושתי מדידן והיה כל מבקש יי׳ מבקש משה אין כת׳

אל כל מבקש ייי מיכאן אמרו כל המקביל פני זקן כאלו מקביל פני שכינה
שנ' והיה כל מבקש ייי ואפילו המלאכים והשרפים והגדודים היו מבקשין
אותו ואומרין אולאי הרי הוא במשכנו שלמשה · והיה כבוא מש' האהלה
והיו רואין שהשכינה נגלית על משה · וקם כל העם וגו' · ודבר ייי אל
משה פנים אל פנים אין אנו יודעין אם השפל הגביה עצמו אם הגבוה
השפיל א"ר יהושע בן לוי כביכול גבהותו שלעו' הדכין עצמו שנ' וירד
ייי באהל מועד ושב אל המחנה אמ' לו לא אמ' לך כשנהיה אני בכעס
עליהן אתה הוי ברצון וכשאתה בכעס אני ברצון ועכשיו אני ואתה
עליהן בכעס לא יהיו שני פנים עליהן בכעס לכך נא' ודבר ייי אל מש'
פנים אל פנים חזר אצלו ושב אל המחנה אתהו קורא אלא ושב אל המחנה
ואם לאו ומשרתו יהושע בן נון הרי יהוש' בן נון משרת תחתיך אמר
לפניו רבונו שלעו' ראה שאפילו בכעסך אתה מפייסני עליהן שנ' ויאמר
ייי אל משה ראה אתה אומ' אלי הע' א' ה' הז' · ראה שאין יכול להזיח
אהבתך מהן ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך אמ' לו הקב"ה דברים גדולים
גזרת ועשיתי גזירתך למחול על מעשה העגל וסלחתי כדבריך
ואף עכשיו אני עושה רצונך פני ילכו ואמרת אם אין פניך הולכים ·
ובמה יודע אפה אמ' לו אומות העו' משתמשין בשרים ואני כך · ומה הפרש
בינינו לבינם אמ' לו חייך אני עושה רצונך פני ילכו אמ' לו ועתה אם נא
מצאתי חן בעיניך הודיעיני נא את דר' ויאמ' ייי הנה מקום אתי אמ' ר'
יוסי ביר' חלפתא הרי אנו במקום הזה אינו כן אלא הנה מקום אתי ·
מקומי טפילה לו ואין אני טפל למקומו · ויאמר אני אעביר כל טובי
ועל מדת הטוב ומדת הפורענות · וחנתי את אשר אחן · באותה שעה
הראה לו כל אוצרות שלמתן שכר שלצדיקים שלכל אחד ואחד
לפי מעשיו והוא האוצר הזה שלמי הוא והוא אומ' שלעושה צדקות

והאוצר הזה שלמי שלמכבדיהן והוא מראה לו גדול מכולן והוא אומ׳ לו רבנו
שלעו׳ האוצר הגדול הזה שלמי הוא אמ׳ לו מי שיש לו מעשים טובים אני נותן
לו משכרו ומי שאין לו חנם עושה ונותן מזה לו שנ׳ וחנתי את אש׳ כתן אינ׳
כתכן לא את אשר אחן למי שמבקש לי ׳ וחנותי את אש׳ אחן למי שאינו מבקש
לחון ׳ ורחמתי את אשר ארחם ׃ ויאמר לא תוכל לראות את פני בקש משה
לעמוד על מתן שכרן שלצדקות ועל שלותן שלרשעים אמ׳ לו הקב״ה לא
תוכל לראות את פני ואין פני האמור כן אלא לשון שלותן שלרשעים שנ׳ ומשלם
לשונאיו אל פניו אמ׳ לו הקב״ה והסירותי את כפי בעו׳ הזה אני מראה לך מתן
שכרן שליראי ׃ אבל לעתיד לבוא עין לא ראתה אלהים זולתיך ׳ ויאמר
ייי אל משה פסל לך ׳ ילמדינו רבינו הקורא בתורה עד כמה חייב לקרות
כך שנו רבותינו הקורא לא יפחות משלשה פסוקין כנגד שלשה אבות שבזכותן
נתנה התורה ליש׳ ומשה עלה אל האלהים ומניין שנקראו הרים שנ׳ שמעו
הרים את ריב ייי ׳ לפיכך צריך אדם לשמר את התורה שנפשו הוא משמר
אמ׳ ר׳ תנחום בר חנילאי אמ׳ הקב״ה ליש׳ כתי׳ בידך וביתך בידי ׳ בידך זה
התורה שנפשו הוא משמר אמ׳ ר׳ תנחום בר חנילאי אמ׳ הקב״ה ליש׳ כתי׳
בידך זו התורה ׳ וביתך זה הנפש שנ׳ אשר בידו נפש כל חי אם אתה משמר
את שלי אני משמר את שלך וכן הוא אומ׳ רק השמר לך ושמר נפשך ׳ וכל העוסק
בתורה נעשה ראש ומלך שנ׳ בי מלכים ימלכו בישרים ישרו וכן משה לפי
שעסק בתורה נעשה ראש ומלך ויהי בישורון מלך ׳ ומניין שיגע בתו׳ הרבה
שנ׳ ויהי שם עם ייי ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה
ביום היה הקב״ה מלמדו תורה בכתב ובלילה משנה על פה לסוף כיון שנתן
לו לוחות ירד ומצא שעשו את העגל מיד שיבר את הלוחות ורדה את הסרוחין
וביקש עליהן רחמים ולא הניח משה זוית למעלה שלא נתחבט עליה עד שנתרצה
לו ואמ׳ משה רבונו שלעו׳ תן לוחות שנים אמ׳ לו הראשונים הן מעשה ידי ואתה

שברת אותן ועכשו את עשה אחרים תחתיהן׳ פסל לך שני לוחות אבנים׳ פסל
לך זה שאמ׳ הכת׳ ברכת יי׳ היא תעשיר והנחל ההוא ימלא מים מה כת׳ שם ויהי
בבקר בעלות המנחה אמ׳ ר׳ תנחומא שטף שלגשמים ירד בבקר בדרום ובאו להם
המים בעלות המנחה הוי ברכת יי׳ היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה שלא ראו
לא רוח ולא גשם ונתמלא הנחל מים ד״א ברכת יי׳ היא תעשיר זו ברכת אליהו בבית
הצרפית כד הקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר כמה כדון היו שם מספיקין
וכמה טוחנין קמח וכד הקמח לא כלתה הוי ברכת יי׳ היא תעשיר ולא יוסיף עצב
עמ׳ שמתוך צרתה היתה ברכתה׳ ברכת יי׳ היא תעשיר זו ברכת משה שאמ׳
לו הקב״ה פסל לך והראה לו מחצב שלספירין בתוך אהלו ופסל ממנו ואמ׳
פסל לך הפסולת שלך ומשם נעשה מלך מיכאן אתה למד שכל העוסק בתו׳
פרנסתו מן התורה ומתעשר ומצליח שכן אמ׳ ליהושע כי אז תצליח את דרכיך
ולא יוסיף עוצב עמה שלא נצטער לילך למקום אחר אלא מתוך אהלו זימן לו
הקב״ה׳ פסל לך זה שאמ׳ הכת׳ חמת מלך מלאכי מות זה הקב״ה כשעה שעשו ישר׳
את העגל נזדווגו למשה חמשה מלאכי חבלה כיון שהזכיר אבות נסתלקו ממנו
כיון ששיבר את הלוחות נתקררה דעתו שלמשה ומה ראה לשבר את הלוחות
משל למלך שהלך למדינת הים והניח אשתו עם השפחות ומתוך שהיתה עמהן
יצא עליה שם רע שמע המלך וביקש להרגה שמע שושבינה עמד וקרע כתובתה
אמ׳ אם יאמ׳ המלך כך וכך עשתה אשתי נאמ׳ לו עדיין אינה אשתך בדק המלך
אחריה ולא מצא בה דבר אלא השפחות היו מיד נתרצה לה אמ׳ לו שושבינה מרי
עשה לה כתובה אחרת שנתקרעה הראשונה אמ׳ לו אתה קרעת אותה הלך
והביא את הנייר משלך ואני כותב כתב שלידי אף כך כיון שעשו את העגל היה
כלבן שלהקב״ה ואמ׳ לו משה לך רד כי שחת עמך אמ׳ לו והם עמך ונחלתך
אמ׳ לו הקב״ה למשה המעשה יוכיח ידע שור קונהו אמ׳ לו הקב״ה לאותו עגל מי
עשה אותך אמ׳ הערבות שיצאו ממצרים עם ישר׳ שכת׳ בהן אשר בשר חמורים

בשרם אמ׳ לו הקב״ה לא אמ׳ לך ר״ד כי שחת עמך אשר העלית ממצ׳ שהן
עשו את העגל אבל עמי לא עשו שנ׳ וישר׳ לא ידע עמי לא התבונן מיד קפץ
משה ולימד עליהן סניגוריא ואמ׳ יי׳ א׳ אל תשחת עמך ונחלתיך עמד ושבר
את הלוחות כיון שנתרצה לו הקב״ה אמ׳ לו פסל לך שני לוחות אבנים ולמה
שיברן אמ׳ ר׳ ישמע׳ דרש משה קל וחומ׳ אמ׳ ומה פסח שהיא מצוה אחת לא
ניתנה לעו״ז ואמ׳ הקב״ה כל בן נכר לא יאכל בו · כל התורה כולה על אחת
כמה וכמה אינו שלא תינתן לעו״ז לכך שיברן ר׳ עקיבה אומ׳ הקב״ה אמ׳ לו
לשברן רבותינו אומ׳ כל ימים שהיה הכתב על הלוחות לא היה משה מרגיש
בהן כיון שפרח הכתב נמצאו כבדים על ידיו והשליכן ונשתברו ד״א למה
שיברן כיון שראה משה שנתחייבו כלייה בקש עלילה להצילם אמ׳ כת׳ בלוחות
זובח לאלהים יחרם אמ׳ לו הריני משברן ואומ׳ לפני הקב״ה עד עכשו לא היו
יודעין עונש עז׳ שאלו כן לא היו עושין · פסל לך אימתי ירד משה מן ההר
ר׳ יהודה בר שלום מהה ועשרים יום עשה משה אצל הקב״ה כאיזה צד בחודש
השלישי לצאת בני ישר׳ בששה לחדש נתן להם עשרת הדיברות וכתבן
ומשה עלה אל האלהים ועשה שם ארבעים יום · עשרים וארבעה מן סיון וששה
עשר מן תמוז הרי ארבעים ירד בשבעה עשר ראה את העגל ושיבר את הלוחות
ודרה את הסרוחין שמונה עשר ותשעה עשר חזר ועלה בעשרים שנ׳ ויהי ממח׳
ויאמר משה אל העם אתם חטאתם · וישב משה אל יי׳ ויאמ׳ אנה חטא · עשה
שם עשרה מן תמוז וכל חדש אב הרי ארבעים עלה בראש חדש אלול משאמר
לו פסל לך · והיה נכון לבקר ואיש לא יעלה עמך · ויפסל שני לוחות וישכם
מש׳ בבקר עשה שם אלול כולו ועשרה מן תשרי וירד בעשור והיו ישר׳ שרויין
בתפלה ותענית ובו ביום נאמ׳ לו סלחתי כדבריך וקבעו הקב״ה יום סליחה
ומחילה לדורות שנ׳ כי ביום הזה יכפר עליכם מיד נא׳ לו ועשו לי מקדש ·
פסל לך והיה נכון לבקר כך כראשונים · ויהי בהיות הבקר ובזמנם אושאורא

בכל ההר׳ הלוחות הרא שונות על שנתנו בפומבי לפיכך שלטה בהן עין רעה
ונשתברו וכאן אמ׳ לו הקב״ה אין לך יפה מן הצניעות שנ׳ ומה יי׳ דורש ממך כי
אם עש׳ מש׳ ואה׳ חס׳ והצנע לכת עם אלהיך׳ וירד יי׳ בענן׳ אשרי משה שנכנס
למקום שאין מלאך ושרף יכול להיכנס תרין אמרין חד אמ׳ ומשה נגש אל
הערפל היה המלאך מבקיע בקולים הזה עד שעשה אצל הקב״ה ויתיצב עמו שם׳
ויעבר יי׳ על פניו למד משה היאך ילמד קניגוריא על ישר׳ אמ׳ לו אמרת לי
זכור לאבר׳ ליצ׳ וליש׳ ואולא היה להם זכות הייתי מאבדן אלא מיכאן ולהבא
הוי אומ׳ יי׳ יי׳ אל רחום וחנון אמ׳ הקב״ה כעו׳ הזה למדתי למשה סניגוריא ולעתיד
אני מדבר בצדקה רב להושיע׳ ויאמר יי׳ אל משה כתב לך׳ ילמדינו רבינו
הכותב שתי אותיות בהעלם אחת מהו שיהא חייב׳ כך שנו רבותינו הכותב שתי
אותיות בהעלם אחד שהוא רושם ומחלל את השבת׳ אמ׳ להן הקב״ה הוו זהירין
בכיבוד שבת שבו נחתי ממלאכת העולם שנ׳ כי בו שבת׳ מעשה בטורנוס
רופס הרשע שפגע בר׳ עקיבה אמ׳ לו מה יום מיומין׳ אמ׳ לו ומה גבר בגברין
אמ׳ לו מה אמ׳ לך ומה אמ׳ לי אמ׳ לו ר׳ עקיבה אמרת לי מאי שנא יום השבת
משאר הימים ואמרתי לך ומאי שנא טורנוס רופס משאר גברין׳ אמ׳ לו קני׳
מלך מלכים רצה לכבדיני׳ אמ׳ לו ומלך מלכים רצה לכבד את השבת׳ אמ׳
לו ואם כן למה הוא עושה בו מלאכה׳ אמ׳ לו ואיזו מלאכה עשה בו׳ אמ׳ לו
כדרך שהוא עושה בחול עושה בשבת׳ משיב רוחות מעלה עננים מוריד גשמי׳
מזריח חמה ולבנה׳ מדשן פירות עונה חיות כמות שהוא עושה בחול אמ׳ לו
ויודע אני שאתה בקי בתורתן של עברים׳ שנים הדרין בחצר אחת אם אין
זה נותן עירוב וזה נותן עירוב שמה מותרין הן לטלטל בשבת אבל אם דר
אחד בחצר אחת גדולה אפילו כאנטכיא היה מטלטל בחצירו לפי שאין
לאחר רשות עמו׳ והקב״ה יתברך שמו בחצירו׳ לפי שאין לאחר רשות
עמו׳ השמים כסאו והארץ הדום רגלין מלא כל הארץ כבודו ואין לאחר רשות

עמו לפיכך מטלטל בעולמו. ולא עוד אלא אוכלי המן מעידין שבכל ימות השנה
היה יורד ובשבת לא היה יורד שנ׳ ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום׳ ולא
עוד אלא שהרי מעלי המת בזכור מעידין עלין כל ימות השנה עולה ובשבת
אינו עולה ואם אין אתה מאמין צא ובדוק באביך שהיך טמא אזל בתר בשבא
אוקמיה בתרין בשבא אוקמיה בתלתא בארבעה ובחמשה ומעלי שבא אוקמיה
בשבתא לא קם׳ בתר בשבא אוקמיה אמ׳ ליה מן מתא איתעבידתא יהודאי
דאית שבתא אמ׳ לו בני כל מי שאינו משמר את השבת אצלכם בתקנה בא
לכאן ומשמרה בעל כרחו׳ אמ׳ לו ומה מלאכה יש אצלכם בימות החול אמ׳
כל ימות השנה אנו נדונין ובשבת נוחין ובמוצאי שבת עד שהסדרים שולמים
וכשהסדרים שולמים יבא מלאך שמו דומה שהוא ממונה על הנשמות בא
ונוטל נשמתן שלאותן אנשים וקולען לארץ ההד׳ ארץ עיפתה כמו
אפל צלמות ולא סדרים מהו צלמות צאו למות שכבר שלמו הסדרים
אמ׳ לו אם כן למה עושה בו הקב״ה מלאכה אמ׳ בזה שהוא מטלטל בחצותן
שלארבע אמות׳ ולא עוד אלא נהר סנבטיון מעיד שבכל יום הוא מושך
אבנים וחול ובשבת נח אם אתה מבעי ליה לדוחקא אמ׳ לו והא כת׳ כי בו שבת
מכל מלאכתו ור׳ פנחס בר הושעיה אומ׳ אע״פ שכת׳ כי בו שבת מכל מלאכת
עולמו שבת לא ממעשים שלצדיקים ולא ממעשין שלרש׳ אלא פועל עם
אלו ומראה לאו מעין דוגמה שלהן ומניין שפורענות רשעים קרויה מלאכה
שנ׳ פתח יי׳ אוצרו ויוציא את כלי זעמו כי מלא׳ ומניין שפעולתן שלצדיקים
קרויה מלאכה שנ׳ מה רב טובך אש׳ צפ׳ ליריאך פעלת לחוסים בך׳ הא
שהמתים יודעין את השבת אמ׳ ר׳ יהושע הכהן בי״ר נחמיה אמ׳ להן הקב״ה
לישרא׳ שמרו את השבת שהיא שקולה כנגד כל המצוות כת׳ בשבת שמור
את יום השבת ובתורה כי אם שמור תשמרון׳ השבת ניתנה על ידי משה
ראו כי יי׳ נתן לכם השבת׳ והתורה ניתנה על ידי משה ויאמ׳ יי׳ אל משה

כתב לך׃ כתב לך זה שאמ׳ הכת׳ אכתוב לו ר׳ תורתי כמו זר נחשבו אמ׳ ר׳ יהודה
ביר׳ שלום כשאמ׳ הקב״ה כתב לך ביקש משה שתהא המשנה בכתב ולפי שצפה
הקב״ה שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קורין יונית והן אומ׳
אנו יש׳ ועד עכשו המאזנים מעויין אמ׳ הקב״ה לאומות אתם אומ׳ שאתם
בני איני יודע אלא מי שמסטירין שלי אצלן הן בני ואיזו זה המשנה שניתנה
על פה והכל לדרש אמ׳ יהודה ביר׳ שלום אמ׳ לו הקב״ה למשה מה אתה מבקש
שתהא המשנה בכתב ומה בין יש׳ לאומות העו׳ שנ׳ אכתבלו ר׳ תורתי ואם כן
כמו זר נחשבו אלא תן להם מקרא בכתב ומשנה על פה׃ ד״א כתב לך מכאן
אמרו המתרגם על הקורא בתורה אסור לו ליתן עיניו בתורה ולתרגם׳
והקורא בתורה אסור לו ליתן עיניו חוץ מן התורה שלא ניתנה התורה אלא
בכתב שנ׳ וכתבתי על הלוחות ואסור למתרגם לעיין בתורה ולתרגם שנ׳ כתב
לך את הדברים הרי מקרא׳ כי על פי הרי תרגום שניתן על פה אמ׳ ר׳ יהודה
ביר׳ שלום כתב לך ועל ידי על פי אם קיימת שבכתב בכתב ואת שבעל פה
על פה כאן עמך כרתי ברית ואם שניתה לא כרתי אתך ברית׃ ד״א כתב לך
זה שאמ׳ הכת׳ יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך׳ מהו כשעשו אותו מעשה
נתפלל משה עד שנתרצה להם הקב״ה אמ׳ לו רבונו החזר להם את התורה
אמ׳ דוד השיבה לי ששון ישעך אמ׳ לו הקב״ה היאך אני מחזירה לך אתמול
אמרו בסיני כל אשר דבר יי׳ נעשה ונשמע ובמקום שתיקנו בו קלקלו בו שנ׳
יעשו עגל בחורב׳ אחר כל נסים ונפלאות שעשה עמהן במצ׳ ועל הים וראו
כבודו בסיני שירדו כמה מלאכים רבבות וקשרו להן עטרות שנ׳ ועטרת תפארת
בראשך׳ ואחר כך עשו להם עגל בחורב לשעה קלה שכחוני ולא עוד אלא
במדבר אני הולך לפניהם מיטטרון ויי׳ הולך לפניהם יומם משפיל להם את
הגבוהים ומגביה את העמקים והמטרתי להם לחם מן השמים והייתי מעלה
להם סלוים מן הים ולא חסר ואחר כל זאת עשו עג׳ איני מחזיר את הלוחות

לעו׳ עז׳ כיון שהעדיה הרבה אמ׳ לו כתב לך׳ לך אני נותנה שנ׳ יהיו לך לבדך ולא
לעו׳ עז׳ ומתוך עין טובה שהיתה בו במשה נתנה לישר׳ ולפיכך נכתבה על שמו
שנ׳ זכרו תורת משה עבדי זה אחד משלשה דברים שנתן משה עצמו עליהן התורה
הדיינין וישר׳ ר׳ חייא בר יוסף אמ׳ אף המשכן ׳ נתן משה עצמו עליו ונקרא על׳
שמו׳ רא׳ אמ׳ ר׳ חייא בר יוסף כל שבעת ימי המלואים היה משה מפרקו בכל
יום שני פעמים וקובעו ר׳ חייא הגדול אומ׳ שלשה פעמים בכל יום שע שנ׳ תקים
הוקם׳ ויקם ראה כמה היה יגע תאמר ששבטו של לוי היו מסייעין אותו׳ לאו
אמרו רבותינו משה בעצמו היה מפרקו וקובעו ולא סייעו אחד מישר׳ שנ׳ ויהי
ביום כלות משה להקים ביום כלות ישרא׳ את המשכן אין כת׳ אלא כלות משה
ולפי שיגע בו נקרא על שמו ואף התורה לפי שיגע בה נקראת על שמו שנ׳ כתב
לך ויהי שם עם יי׳ ארבעים יום וארבעים לילה מניין היה משה ידע אימתי יום
כשהיה הקב״ה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום וכשהיה מלמדו על פה
משנה על פה ותלמוד היה יודע שהוא לילה לפי שהיום והלילה שוין לפני הקב״ה
שנ׳ ונהורא עמיה שרי׳ וכת׳ גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר ועוד
מניין היה יודע בין יום ובין לילה כיון שהיה רואה המזלות כורעין ומשתחוין
היה יודע שהיה יום וכשהיה רואה החמה משתחוה יודע שהוא לילה דכת׳ וצבא
השמים לך מש׳ ויהי ברדת משה מהר סיני ומשה לא ידע כי קרן עור פניו מש׳
זכה לקרני ההוד כך שנו רבותינו אומ׳ מן המערה שנ׳ והיה בעבר כבודי ושמתיך
יתן הקב״ה כף ידו עליו ומשם זכה לקרני ההוד וכן הוא אומ׳ וקרנים מידו לו ושם
חביון עזו ויש אומ׳ שבשעה שהקב״ה מלמדו תורה מניצוצות שיצאו מפי השכינה
נטל קרני ההוד ור׳ שמוא׳ בר נחמן אמ׳ הלוחות ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה
והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב״ה מחזיק בשני טפחים וטפחיים באמצע
משם נטל משה קרני ההוד ר׳ שמוא׳ אומ׳ עד שמשה כתב את התורה נשתייר
בקולמוס קימעא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד שנ׳ ומשה לא

ידע כי קרן עור פניו כל ההוד שנטל ממתן שכרו אבל הקרן קיימת שנ' וקרנים
מידו לו וכשוטלין הצדיקים מתן שכרן לעו' הבא באותה שעה הוא נוטל שכרו
שנ' הנה יי' אלהים בחזק יבוא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו:

ויקרא אל משה

ויאמר יי' אל משה ראו קרא יי' ילמדינו רבינו עד
כמה חייב אדם להיטפל בכלאים כך תנו רבנן שמעון
בן יוחאי ונ"ג כלאים שעטנז לא יעלה עליך אפלו על גבי מאה כלים אסור
לו ללבוש אבל אם פורש אותו תחתיו ובלבד שלא יהא נוגע בבשרו בכלאים
מותר שנ' ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך לא יעלה אבל אתה מציע לכך
אמ' הקב"ה לישר' שמרו מצותי ותורתי וחקותי למה ששכר מצוה מצוה ושכר
עבירה עבירה בן עזאי אומ' מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה אמ' ר'
מאיר על כל מצוה שאדם עושה מוסרין לו מלאך לשמרו שנ' כי מלאכיו יצוה
לך וכל זמן שאדם מרבה במצות הוא קונה שם טוב לעצמו אתה מוצא שלשה שמות
נקראו לו לאדם אחד מה שקוראין לו בני אדם אביו ואחד מה שקונה הוא לעצמו
תדע לך שהיה בצלאל על ידו שקנה שם טוב נבחר ומה עשה מלאכת המשכן
וכת' נבחר שם מעושר רב מכסף וזהב הן טוב מנין ממה שקרינו בענין ראו
קרא יי' בשם בצלאל ראו קרא יי' בשם זה שאמ' הכת' טוב שם משמן טוב ויום המות
מיום הולדו אמרו לשלמה מהו טוב שם משמן טוב אמ' להן בשעה שאדם
נולד אין הכל יודעין מי הוא נפטר בשם טוב משמע מעשים טובים באין ומט
מטפלין עמו גמילות חסד מכריזין שבחו ואומרין כל זה כמה צדקות וכמה
תורה כמה מצות עשה משכבו יהא עם הצדיקים ולמה לא נא' טוב שם
מיין טוב ומדבש טוב והנה כל המשקין ואמ' משמן טוב אלא מה שמן אתה נותן
לתוכו מים הוא עולה וצף למעלה אבל שאר משקין אתה נותן לתוכו מים והן
בולעין כך בעל שם טוב ר' אומ' טוב שם משמן טוב שם עולה וטוב שם יורד

טוב שם׳ טוב שם ואעשך לגוי גדול שמן טוב לפישעה ושם טוב לעולם יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו׳ וכן אתה אומ׳ בנביאים ובכתובים שמן טוב כולה ושם טוב אינו כולה שנ׳ שם עולם אתן לו אשר לא יכרת׳ שמן טוב בעשירים ושם טוב בעניים ובעשירים׳ שם טוב בחיים ובמתים׳ ושמן טוב בחיים׳ שמן טוב כמה הולך מקיטון לטרקלין׳ ושם טוב מסוף העולם ועד סופו׳ שמן טוב נופל על המת והוא מבאיש שנ׳ זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח׳ ושם טוב על המת ואינו מבאיש׳ שנ׳ ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו׳ שמן טוב נפל על המים והוא נידח׳ שם טוב אינו נידח שנ׳ ויאמר יי׳ לדג ויקא את יונה אל היבשה׳ שמן טוב נופל על האור והוא נשרף׳ שם טוב אינו נשרף׳ שנ׳ באדיין נפקין שדרך מישך וע׳ נג׳ אמ׳ ר׳ סימון מצינו שבעלי שמן טוב נכנסו למקום החיים ויצאו מיתים ובעלי שם טוב נכנסו למקום מתים ויצאו חיים כד׳ נדב ואביהוא נכנסו להקריב ויצאו מתים שרופים והן משוחין בשמן המשחה ותצא אש מלפני יי׳ ותאכל אותם׳ חנניה מישאל ועזריה עלו לאתון נורא ויצאו חיים שנ׳ באדיין נפ׳ ש׳ מ׳ וע׳ נג׳ מגו נורא׳ ויום המות מיום הולדו׳ ויום המות מיום הולדו׳ נולדה מרים נולד משה אין הכל יודעין בו׳ מת נסתלק הענן נולד בצלאל אין הכל יודעין בו׳ נתמנה למלאכת המשכן וידעו אותו הכל טוב שם משמן טוב זה שמן שלבצלאל׳ מבני אהרן שנמשחו בשמן המשחה׳ שבצלאל הקב״ה מעיד עליו שנ׳ ראו קרא יי׳ בשם בצלאל ואמלא אותו רוח אלהים שכבר היתה בו חכמה ללמדך שאין הקב״ה ממלא חכמה אלא למי שיש בו כבר׳ מטרונה אחת שאלה את ר׳ יוסי בר חלפתא מהו שכת׳ יהיב חוכמ׳ לחכימין׳ לטיפשין היה צריך לומ׳ אמ׳ לה בתי אם יבאו אצלך שנים אחד עני ואחד עשיר והן צריכין ללוות ממך לאיזה מהם את מלוה׳ אמרה לו לעשיר׳ אמר לה ולמה׳ אמרה לו שאם יחסר והיה לו ממון שיפרע׳ אבל עני אם יאבד מעותי מהיכן יפרע אמ׳ לה ישמעו אזניך מה פיך מדבר׳ כך הקב״ה

אם נותן חכמה לטפשים היו יושבין בבתי כסיות ובמבואות המטונפות ובתי
מרחצאות ומתעסקין בה אלא נותנה לחכמים שיהיו יושבין בישיבת זקנים
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקין בה לכך נאמ׳ ואמלא אותו מלא אותו
מי שהיה בו כבר חכמה ותבונה ובדעת ובכל מלאכה וכן אתה מוצא ביהושע
ויהושע בן נון מלא רוח חכמה שכבר היתה בו׳ החנוני הזה אדם הולך ליקח
ממנו יין או דבש או שמן אומרים כשהחנוני פקח מריח בכלי אם היו של יין
נותן לתוכו יין וכל כלי שמן נותן שמן ושל דבש ושל מורים והקב״ה כשרואה
באדם שיש בו חכמה ממלאו הוי ואמלא אותו רוח אלהים שכבר היה בו׳
ויאמר משה אל בני ישר׳ ראו קרא יי׳ זה שאמ׳ הכת׳ ומצא חן ושכל טוב בעיני
אלהים ואדם מהו כן בשעה שאמ׳ הקב״ה למשה על מלאכת המשכן הראהו
בכל כלי וכל כלי היאך לעשות שנ׳ וראה ועשה בתבניתם והיה משה סבור
שהוא יעשה את המשכן שאמ׳ לו ועשית את הקרשים ועשית שולחן ועשית
מזבח ועשית פרכת ועשית כיור כך כל מלאכת המשכן כיון שסדר לו כל
דבר ודבר אמ׳ משה רבונו של עו׳ מי יעשה כל זאת אמ׳ לו הקב״ה לעשות לו
המשכן וקרשים ומזבח ושלחן אמרו לו מי יעשה כל זאת אמ׳ להן בצלאל
התחילו כל ישר׳ מרננין על משה ואמרו לא אמ׳ הקב״ה למשה לעשות את
המשכן על ידי בצלאל אלא משה מעצמו ממנה אותו על שהוא קרובו משה
מלך ואהרן אחיו כהן גדול וזה שליט על מלאכת המשכן׳ כל הגדולה הזו
מבקש משה לבז׳ אמ׳ להן משה אני לא עשיתי כלום מדעתי אלא הקב״ה
אמ׳ והוא מראה להן ראו קרא יי׳ בשם בצלאל בן אורי בן חור לקיים מה שנ׳
ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים זה בצלאל שאמ׳ הכת׳ ראו קרא יי׳ בשם׳
ואדם אלו ישר׳ ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ולמה נקרא שמו בצלאל
שעשה צל לאל שנ׳ יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן׳ ראו קרא יי׳ בשם
בצלאל זה שאמ׳ הכת׳ ואל מי תדמיוני׳ בשר ודם אם יהיה מהלך בחשיכה

וכא אדם מאיר לך אינו צריך להחזיק לו טובה · ואתם ושיבים בלילה
ואני מעלה לכם את האורה · אין אתם צריכין להחזיק לי טובה ולא מיתומים
ואשה · שאומרים עינכם וראו בזכות מה עומדין בזכות אלה תולדות השמ׳
והארץ · ואלה תולדת השמים בזכות מה · בזכות ואלה שמות · בזכות כל מה
אלו עומדין בזכות אלה העידות והחוקים והמשפטים · מי ברא אלה המוציא
במספר צב׳ כת׳ אחד אחד או׳ לכולם שימות יקרא וכת׳ אחד או׳ לכולם
בשם יקרא אם שימות למה בשם · ואם בשם למה שימות אלא כשהקב״ה
רוצה יקרא לכולן בשם אחד והן עומדין לפניו כאחד וכשהוא רוצה
קורא כל אחד בשמו גבריאל מיכאל רפאל הוי לכולם שמות יקרא ד״א לכולם
שמות יקרא הרי מלמעלן · מניין מלמטן ראו קרא יי׳ בשם בצלאל מזכירין
ומניחין · מזכירין ומשחקין · מזכירין ומניחין ואתו אהליאב בן אחיסמך
למטה דן · שכך יצא ממנו · מזכירין ומשחקין ושם אמו שלמית בת דברי
גנאי לו גנאי למשפחתו גנאי למטה שיצא ממנו · מזכירין ומשחקין עכן
בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה · גנאי לו גנאי למשפחתו גנאי למטה
שיצא ממנו · ראו קרא יי׳ בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה מה צריך
להיזכר כאן · אלא בשעה שנתן להקב״ה בשעה שבקשו לעשות את העגל
עמד כנגדם וגער בהם עמדו והרגוהו אמ׳ לו הקב״ה חייך אני נורע לך למה
הדבר דומה למלך שמרדו בו כל לגיונותיו עמד שר צבאו ונלחם עמהן
אמ׳ להן במלך אתם מורדין · עמדו עליו והרגוהו · אמ׳ להן היכן שר צבא
שלי · אמ׳ לו הרגוהו אותו לגיונות אמ׳ לו המלך חייך אלו ממון נתתה לי
הייתי פורע לך · עכשיו כשנתת נפשך · על כל בנים שיצאו ממך אני עושה
אותן רוכסין ואפרכסין · כך חור נתן נפשו להקב״ה במעשה העגל אמ׳ לו
הקב״ה וכך נשית חייך כל בנים שיצאו ממך אני מגדלן בעו׳ שנ׳ ראו קרא
יי׳ בשם וימלא אותו רוח אלהים · ולא תאמר בצלאל בלבד אלא כל מי שעוסק

במלאכת המשכן נתן בהם הקב״ה חכמה ודעת ובינה שנ׳ ויעשו כל חכם
לב ולא תאמ׳ בבני אדם אלא בבהמה וחייה ומכולן לא נתפרסם אלא בצלאל
ראו קרא יי׳ בשם׳ כל השבח הזה מהיכן בא משבט יהודה ומהיכן זכה לכל
דיעה ובינה הוי בזכותה שלאמן זה שאמ׳ הכת׳ אז ראה ויספרה הכינה וגם
חקרה׳ ויאמר לאדם ל׳ אחא ורבותינו אומ׳ שני פעמים אמ׳ את הדבר בינן
לבין עצמן ואחר כך אומרו לישר׳ שנ׳ אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה׳
ראה ויספרה הרי אחד׳ הכינה וגם חקרה הרי אומ׳ לישראל ואחר כך ויאמ׳
לאדם׳ ממי אתה למד מיוכבד ומרים מה כת׳ בהם ויקרא מלך מצרים
למילדת ויאמר להן וראיתן על האבנים׳ אם במקום שהילד נכנה אם
בן הוא ולמה היו עושין כך אלא אמרו איצטרוגלין שלו ביום הזה גואל
ישראל נולד ואין אנו יודעין אם מצרי הוא אם ישראלי באותה שעה כינס
את כל המצריות ואמ׳ להן השאילו לי בנכם יום אחד שנ׳ כל הבן הילוד
היארה תשליכוהו׳ מישראל אין כת׳ כן אלא כל הבן בין מצרי בין ישר׳
היארה תשליכוהו׳ ותירן המילדות את האלהים מה פרע להן בתים ומה
בתים עשה להן בית כהונה ובית מלכות׳ יוכבד נטלה כהונה ומלכות
אהרן כהן גדול ומשה מלך ויהי בישורון מלך׳ ומה שכר נטלה מרים
חכמה הן יראת יי׳ היא חכמה העמיד ממנה בצלאל שכת׳ בו ואמלא אותו
רוח אלהים׳ ראו קרא יי׳ בשם ראו מה עשה בצלאל שנתתי בלבן חכמה
דכת׳ ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת בשלשה דברים
הללו ברא הקב״ה את עולמו שנ׳ יי׳ בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה
בדעתו תהומות נבקעו׳ ובשלשתן עשה בצלאל את המשכן בחכמה ובתבונה
ובדעת ואף בית המקדש בשלשה דברים אלו נעשה שנ׳ בן אשה אלמנה הוא
ממטה נפתלי ואביו איש צורי וימלא את החכ׳ ואת הת׳ ואת הדעת׳

באדון

הלוחת ושברי הלוחות מונחות בארן ושמתם בארון אע״פ שאתה רואה את
בני תורה עניים הוי נוהג בהן כבוד שבשביל תורה שבתוכן והארון אע״פ שהוא
של עץ הוי נוהג בו כבוד שהתורה נותנת בתוכו ויעש לו זר זהב׳ שלשה כתרין
נכתרו ישר׳ כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות לכך ויעש לו זר זהב׳ תדע
לך ראה כמה חביב הארון כשם שכסא הכבוד חביב שהתורה ניתנת לתוכו
שנ׳ והלוחות מעשה אלהים המה [illegible] עצי שטים נותנות בתוכו שהתורה
עץ חיים היא למחזיקים בה שנ׳ ויצף אתו זהב טהור לפי שדברי תורה נחמדים
מזהב ומפז רב׳ עשה לו טבעות ובדים שיהו נושאין אותו שהתורה
נושאת עונותיהן של ישר׳ ר׳ נתן אומ׳ חביב מעשה הארון ככסא הכבו׳
שלמעלן שנ׳ מכון לשבתך פעלת יי׳ מקדש׳ שהמקדש היה מכוון כנגד
כסא הכבוד׳ והארון כנגד הכסא׳ עשה למעלה ממנו כפרת כשרפים
שהן עומדין ממעל לו׳ עשה בו שני כרובים שהן חביבין כנגד השמים
והארץ שהיה בהן מושבו שלהקב״ה שנ׳ כרוב אחד מקצה מזה וכשם
ששמים נפתח אוצרן לארץ שנ׳ יפתח יי׳ לך את אוצרו הטוב כך השכינה
נתונה למעלה משני כרובים שנתונים מזה ומזה הם כתובים בלוחות שכת׳
בהן משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים׳ מכוונין זה לזה שנ׳ ופניהם איש
אל אחיו כנגד כסא הכבוד שהוא מכוון כנגד שני הכרובים שנ׳ מציון
מכלול יופי אלהים הופיע׳ ראה מה היה הארון חביב שהמשכן כולו לא נעשה
אלא בשביל הארון שהשכינה נתונה לתוכה וכל נסים שהיו נעשין לישר׳
בארון היו נעשין לפי שהשכינה לתוכו׳ ראה מה כת׳ וארון ברית יי׳ נוסע
לפניהם והיה הורג נחשים ועקרבים והורג שונאיהן של ישר׳ אמ׳ ר׳ אלעזר
בן פרת בשם ר׳ יוסי ב׳ זמרא שני ניצוצין היו יוצאין מבין שני בדי הארון
והורגין נחשים ועקרבים ושורפין את הקוצין והיה עשן עולה ומתמר
וכל העולם מתבוסם מן הריח שהיה מוציא והאומות אומ׳ מי זאת עולה

מן המדבר כתימרות עשן כיון שהיה משה מקדים שלשה ימים לתור להם
ליכה היה משה. אומ׳ קומה יי׳ כלומ׳ עמוד המתן להם אל תניח שנ׳ ויהי בנסע
הארן ויאמ׳ משה׳ ובנחה יאמ׳ שובה יי׳ ראה כמה נסים היו בארון ואפכן
היאך היו טוענין אותו כך היו בני קהת עושין שני כהנים גדולים שהיו
נושאין להן את הפרכת בקונטמון והיה דומה לולין גדולה ועביה טפח
ועל שבעים ושנים נימים היתה נארגת ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה
חוטין ושלשמאות כהנים מטבילין אותה אם נטמאת ושני כהנים גדולים
נושאין בקנטמון בפני הארון ואחר כך נותנין כסוי עור תחש שלא יראה
הארון כלום שנ׳ ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומ׳ מהו כבלע אמ׳
ר׳ לוי אם רואין בארון כבלע הזה שהוא נופל בעין מיד היו מתים
שבשעה ששבו פלשתים את הארון ובקשו להחזירו הביאו את הפרות
וקשרו אותן כמנהג אחוריהן ידעו הפרות וקשרו אותן כמנהג אחוריהן
ידעו הפרות מה היה נתון עליהן ועקמו פניהם כלפי הארון והיו מנהיגין
את הארון לפעהב שנ׳ וישרנה הפרות בדרך ופתחו פיהן ואמרו שירה
כיון שהגיעו לבית שמש היו רואין את העגלה ואת הפרות שהיו אומרין
שירה והארון נתון בעגלה וישאו את עיניהם מרחוק וישל׳ לראות כיון
שנכנסה הרוח ונתגלה הארון הרג בהם שבעים איש שנ׳ ויך בהם שבעים
איש חמשים אלף איש ראה נסים שעשו בארון למה שהשכינה והתורה
בתוכו וכל מקום שהתורה שם שם השכינה שנ׳ אז נדברו יראי יי׳ איש
את רעיהו לכך הארון חביב מכל כלי המשכן ויעש בצלאל את הארון
עצי שטים לפי שגלוי היה לפני מי שאמ׳ והיה העו׳ שישראל חוטאין בשטים
לפיכך תיקן להם עצי שטים לכפר מעשה שטים שנ׳ ויצף אותו זהב
טהור אלו התלמידים בני תורה שמתכבדין בשביל תורה שבתוך ליבת
הנחמדים מזהב׳ ויעש בצלאל אתה מוצא כשאמ׳ הקב״ה למשה

לעשות את המשכן אמ׳ לו על כל דבר ודבר ועשית. ובארון אמ׳ לו ועשו ארון
אמ׳ הקב״ה יעשו אותו כל ישר׳ שלא יהא לאחד מהן פתחון פה על חבירו
לומ׳ אני נתתי בארון הרבה לפיכך אני נתתי בו הרבה ואתה לא נתתה בארון
אין לך חלק בתו׳ לכך נמשלה התורה במים הוי כל צמא לכו למים כשם
שאין אדם מתבייש לומ׳ לחבירו השקיני כך לא יהא מתבייש לומ׳ לקטן
המנו למדיני תורה וכשם שהמים כל הרוצה לשתות ישתה כך כל הרוצה
ללמוד למד ולמה ניתנה במדבר מה מדבר מופקר לכל אף דברי תורה
מופקרין לכל מי שירצה ללמוד שלא יהא אדם אומ׳ אני בן תורה והתור׳
נתנה לי ולאבותי ואתה ואבותיך לא היו בני תורה אלא גרים היו לכך כת׳
מורשה קהלת יעקב לכל מי שמתקהל ביעקב אפילו הגרים שעוסקין
בתו׳ שקולין ככהן גדול שנ׳ אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהן ולוי
וישר׳ לא נאמ׳ אלא אדם. בוא וראה מה כת׳ בבני יתרו ומשפחת סופרים
יושבי יעבוץ. תרעתים שהיו יושבין בלשכת הגזית. שמעתים שהיו כל
ישר׳ שומעין הלכה מפיהם. סוכתים שנסתוככו ברוח הקדש ומהם
המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב מבני קני חתן משה. ושמעיה
ואבטליה מבני בניו של סיסרא היו ולמדו תורה ברבים באנשי כנסת
הגדולה. וכל כך למה שהתורה ניתנה לישר׳ לפיכך כת׳ את כל הדברים
האלה אשר דבר יי׳ אל כל קהלכם וכת׳ ועשו ארון. אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי
שלשה כתרים הם כתר תורה מניין שכך כת׳ בארון ועשית זר. וקורין
זיר ללמדך זכה נעשין לו זיר לא זכה נעשין לו זר מהן ומפני מה הן
בכולן כת׳ ועשית ובארון ועשית עליו ללמדך אם זכה לתורה זכה
לכולן וכן הוא אומ׳ ומשמרתם הארון והשלחן והמנורה והמזבחות ללמדך
שאין לך גדול מן העוסק בתורה. ויעש את הקרשים למשכן אמ׳ ר׳ תחליפא
דקסרין לימד הקב״ה דרך ארץ שאם בקש אדם לבנות בית מאילן עושה

פירות׳ מלך מלכים שהכל שלו כשאמ׳ לעשות משכן חס על אותן · עושה
פירות אתה על אחת כמה וכמה מהו למשכן שאם שונאי ישרא׳
יחטאו יהא המשכן מתמשכן עליהם אמ׳ משה רבונו שלעו׳ ובזמן שאין
לא מקדש ולא משכן מה תהא עליהם אמ׳ לו נוטל אני את הצדיקים שלהן
מביניהם ויהיו מתמשכנין עליהן וכן הוא אומ׳ ויהרג כל מחמדי עין או הצ׳
׳דיקים לכפרת. ויעש את הקרשים למשכן · ויעש בצלא׳ את הארון
אתה מוצא כל מה שהיה במשכן על הסדר היה עשוי בתחלה עשה את
הקרשים והיכרן ואחר כך עשה יריעות שיהא מורם עליהן שנ׳ ועשית
יריעות עזים לאהל ואחר כך עשה את הפרכת שתהא נתלית בפני
הארון משעשה אותה עשה את הארון עשה כפרת זהב שהיתה נתונה
על הארון אמ׳ ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אני ראיתי את הכפרת ברומי וראיתי עליה
כמין ארבעה טפי דם ושאלתי אותם מה הדם שעל הכפרת ואמ׳ לי מדם
שליום הכפורים מה שהיה כהן גדול מזה לפיכך כפרת נתונה על הארון
ולמה נקרא שמה כפרת שהיתה מכפרת עוונותיהן שלישר׳ משעשה
כפרת עשה את השלחן שהיה לחם הפנים נתון עליו לפני הארון משעשה
את השלחן עשה את המנורה שתהא מאירה על השלחן הוי אומ׳ כטיכסיס
שלמלכים עשה אותה לפיכך כת׳ ויעש בצלא׳ את הארון עצי שטים ובצלא׳
לעצמו עשה שכל פעם ופעם הוא אומ׳ ויעש בצלא׳ את הארון אלא על
ידי שנתן נפשו הרבה על המשכן לפיכך לא קיפח הקב״ה את שכרו והוא
מפרסמו בכל פעם ופעם שנ׳ ויעש בצלא׳ כיוצא בדבר אתה אומ׳ אך
יהונתן בן עש׳ ויחזיה בן תקוה על שנתן נפשו הרבה ואף בצלא׳ כל
החכמים עשו עמו ולפי שנתן עצמו על המשכן לכך כת׳ ויעש בצלא׳
את הארון אמ׳ הקב״ה חייכם בזכות המשכן אני מאיר לכם לפי שכל דבר
ודבר שאתם עושין במשכן כך אני פורע לכם ולא תאמ׳ במשכן אלא אף בגדי

כהן גדול לכל אחד ואחד היו מכפרין אמ׳ הקב״ה עשיתם יריעות עזים לאהל
על המשכן אע״פ שאתם פורעין לי מעלה אני עליכם כאלו אתם גומלין
עלי לפי שבשעה שיצאתם ממצ׳ הבאתי ענן והיו עשוי כמין אהל והיה
מגין עליכם ואני פורע לכם לעתיד ובראתי [illegible] על כל מכון הר ציון
ענן יומם · עשיתם לפני הכפרת חייכם על ידי כפרת אני מכפר עליכם שנ׳
כפרי לך לכל אשר עשית · עשיתם ארון חייכם אני מזכיר לכם בזכות
הארון שנ׳ והיה אור הלבנה כאור החמה ·ואור החמ׳ יה׳ כא׳ שנ׳ הימים
ביום חבוש יי׳ את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא׳ אמ׳ הקב״ה חייכם כל
דברים שלמצות שעשיתם שהתורה כתובה לתוכו אני מאיר לכם מאור
הצפון לצדיקים אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה׳

אלה פקודי

ילמדנו רבינו בכמה דברים אדם אוכל פירותיהן
כך שנו רבותינו אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן
בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ·אלה פקודי זה שאמ׳ הכת׳ אהבתי
מעון ביתך ומקום מש׳ כבודך אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי זאת אומ׳ שההיכל
שלמטן מכוון כנגד היכל שלמעלן שנ׳ מכון לשבתך פעלת יי׳ אמ׳ ר׳
יעקב ב״ר יוסף למה אהבתי משכנך שהוא כנגד בריאת עולם כאיזה
צד בראשון כת׳ בראשית ברא אלהים וכת׳ נוטה שמים כיריעה· בשני
כת׳ ועשית יריעות עזים · בשני יהי רקיע ויהי מבדיל ובמשכן והבדיל
הפרכת לכם · בשלישי יקוו המים מ׳ הש׳ · במשכן ועשית כיור נחשת
ונתת שם מים · ברביעי יהי מאורות ברקיע השמים · ובמשכן ועשית
מנורת זהב · בחמישי ישרצו המים ועוף יעופף · ובמשכן והיו הכרובים
פורשי כנפים · בששי ויברא אלהים את האדם · ואתה הקרב אליך את אהרן
כהן גדול · בשביעי ויכלו השמים והארץ · ובמשכן ותכל כל עבודת׳

בבריאת

בבריאת העולם כת׳ ויברך אלהים ובמשכן ויברך אותם משה בבריאת
עו׳ כת׳ ויכל אלהים ובמשכן ויהי ביום כלות משה בבריאת העו׳ כת׳ ויקדש
אותו ובמשכן וימשה אותם ויקדש׳ אותו ולמה משכן שקול כנגד שמים וארץ
עדות לישר׳ דכת׳ העידותי בכם היום את השמים ואף המשכן עדות לישראל
דכת׳ אלה פקודי המשכן משכן העדות לכך נא׳ אהבתי מעון ביתך ומקום
משכן כבודך ולמה משכן משכן שני פעמים אמ׳ ר׳ שמוא׳ בית המקדש עתיד
להתמשכן שני פעמים חרבן ראשון וחרבן שני ד״א משכן העדות עדות
לכל האומות שנתרצה הקב״ה לישר׳ על מעשה העגל באיזה יד כשעשו
אותו מעשה אמ׳ משה רבוני מי מודיע לאומות העו׳ שנתרצית אמ׳ לו אמור
להן ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם לכך כת׳ משכן העדות שהמשכן מעיד
שהשכינה בישר׳ אמ׳ ר׳ לוי וסכר פיהם של אומות העולם שהיו אומרין שאין
השכינה חוזרת עלינו לעו׳ שנ׳ רבים אומ׳ לנפשי אלו עד שלא עשו את העגל
בא הקב״ה וקרה אצלם היו אומ׳ משכעס עליהן אינו חוזר לאחר שעשו את
העגל חזר ואמ׳ ועשו לי מקדש הוי משכן העדות מעיד שנתרצה להן ד״א
משכן העדות אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי אין עדות אלא תורה שנ׳ אלה העדות והחוקים
והמשפטים משל למלך שהיה לו בת ובנה לו פלטורין והושיבה לפנים משבעה
קנקלים אמ׳ הוציאו כל מי שיכנס על בתי כאלו הוא עלי נכנס כך שני שמות
נקראו למשכן משכן העדות זו תורה ובמקום אחר לפני משכן יי׳ אמ׳ הקב״ה
אם בזה אדם את בתי כאלו לי מבזה אם נכנס אדם לבית ובזה את התורה כאלו
עלה ובזה את כבודי תדע לך אמ׳ ר׳ שמעון בן יוחאי כשנכנס אדרינוס לבית
המקדש היה מגדף ומחרף אמ׳ דוד רבון העו׳ כך העלה עליהם שאלו היו עולין
לקוץ ארזים ולעשות קולמות ולעלות לרקיע שנ׳ ידיע כמביא למע׳ בסבך
עץ קרד׳ לא יכולין ומנצחין אותך ובאין עלינו שנ׳ אלהים באו גוים בנחלתיך
ובאו על ידו שנתמשכן על ידינו אלה פקודי אמ׳ ר׳ חייא בר אבא למה אומות

העו׳ דומין לאדם שהיה שונא את המלך והיה מבקש להתגרות בו ולא היה
יכול מה עשה הלך אצל אדריונטים שלו מבקש להפילן והיה מתירא מן
המלך שלא יראנו בטל את הצפורן שלברזל והיה מכניסו תחתיו אמ׳ מתוך
שאני מפיל את הבסיס האדריונטים נופל כך אומות העו׳ מבקשין להתגרות
בהקב״ה ואין יכולין באין ומתגרין לישר׳ אמ׳ דוד יתיצבו מלכי ארץ משל למי
שאינו יכול להכות את החמור מכה את האוכף כך אומות העו׳ מתוך שאין
יכולין למעלן חוזרין על ישר׳ אימתי בשעה שאין להם דבר למשכן אבל
במשכן שנתמשכן על ידיהם א״ה פקודי המשכן זה שאמ׳ הכת׳ איש אמונות
רוב ברכות ואץ להעשיר לא ינקה איש אמונות זה משה שנעשה גזבר
על המשכן וכל הדברים היו מתכבשין על ידו לפי שהיה נאמן ואץ להעשיר
לא ינקה זה קרח שהיה לוי ובקש ליטול כהונה גדולה לא ינקה ד״א איש אמ׳
זה מש׳ שנתמנה גזבר על המש׳ שכן רבו׳ אין עושין שררה על הציבור בפחות
משנים ומשה היאך נעשה יחידי גזבר אל׳ אע״פ שהיה מש׳ הצדיק נאמן
מפי הגבורה דכת׳ בכל ביתי נאמן הוא קורא לאחרים ומחשב על ידיהם שנ׳
ביד איתמר בן אהרן הכהן הוא שאמ׳ הכת׳ ולא יחשבו האנשים אשר יתנו
את הכסף על ידם זה דורו שלאיש שנו רבותינו אין התורם נכנס לא
בפרגוד החופות ולא בפונדיא ולא באנפליא שמה יעשיר ויאמרו מן הלשכה
העשיר כל כך למה שכשם שחייב אדם לצאת ידי שמים כך חייב לצאת
ידי הבריות כשם שנ׳ והייתם נקיים מי״י ומישר׳ ומשה היה גזבר על
מלאכת המשכן לעצמו אלא בשעה שאמ׳ למשה ועשו לי מקדש וכת׳
ויקהל משה קחו מאתכם תרומה אמ׳ ר׳ יוחנן לשני בקרים הביאו את הכל
והם הביאו אין עוד נדבה בבקר בבקר והותירו מיד ויצו משה ויעבירו
קול במחנה והמלאכה היתה דים אמ׳ משה רבונו שלעולם הרי עשינו
את הכל מה נעשה מן המותר אמ׳ לו עשה משכן לדברות הלך ועשה

כיון שבא ליתן להם המשכן אמ׳ להן כך וכך יצא למשכן וביותר עשירתי
למשכן העדות אמ׳ ר׳ שמואל בר מרותא למה משכן משכן שני פעמ׳ שנתמשכן
על ידיהן הוא שאנשי כנסת הגדולה אומ׳ חבול חבלנו לך הוי שנתמשכן
שני פעמים אלה פקודי המשכן מהו העד׳ עדות היא לכל באי העו׳ שמחל
להן על מעשה העגל למה הדבר דומה למלך שנשא אשה והיה מחבבה
כעס עליה והלך לו והיו שכינותיה אומ׳ שוב בעליך אינו חוזר ליך לימים
בא ונכנס עמה בפלטורין ואכל ושתה עמה ועדיין שכינותיה לא היו מאמינות
שנתרצה לה ומתוך כך ראו ריח בשמים עולה מן הבית ידעו הכל שנתרצה
לה הקב״ה חיבב את ישרא׳ ונתן להם את התורה וקרא אותן ממלכה וגוי
קדוש לאחר ארבעים יום סרחו אמרו הגוים שוב אינו חוזר עליהן עמד
משה ובקש רחמים ואמ׳ לו סלחתי אמ׳ מי יודיע לאומות שנתרצית אמר
לו ועשו לי מקדש כיון שראו אומות העולם הריח שלקטרת מתמר ועולה
מתוך המשכן ידעו שנתרצה להן הקב״ה אלה פקודי המשכן ראה כמה
חביב המשכן לפני הקב״ה אמ׳ ר׳ יהושע בן לוי אפלו לאומות העו׳ היה
יפה כאידה צרכו היו יודעין האומות מה היה המשכן יפה להן אהליות
וקנטריות היו מקיפין אותן למה שעד שלא הוקם המשכן היו האומות
שומעין את הקול ולא היו ניזוקין למה שהיה הדבור יוצא במ׳ שנ׳ בו ואוהל
וידבר ייי׳ אלמ׳ במדבר סיני
כמה חיבב הקב״ה את המשכן שהנח את העליונים ושכן בתוך המשכן
אמ׳ ר׳ שמעון בן לקיש עיקר שכינה בתחתונים היתה שנ׳ וישמעו את קול
אלהים מתהלך בגן׳ בא אדם וחטא נסתלקה שכינה מן הארץ עד לשמים
עמד קין והרג את אחיו נסתלקה מן הרקיע הראשון לשני׳ עמד דור
אנוש והכעיסו נסתלקה מן שני לשלישי׳ דור המבול זה השחית נסתלקה
מן שלישי לרביעי דור הפלגה נתגאה׳ נסתלקה מן רביעי לחמישי׳ סדומיים
קלקלו נסתלקה מן חמישי לששי׳ אמרפל וחביריו חטאו נסתלקה מן ששי

לשביעי עמד אברהם וסגל מעשים טובים נמשכה השכינה משביעי לששי'
יצחק משכה מן ששי לחמישי' יעקב מן חמישי לרביעי' לוי בנו מן רבי'
לשלישי קהת בנו מן שלישי לשיני' עמרם מן שני לראשון' משה ביום
שהוקם וכבוד יי' מלא את המשכן אמ' הכת' כי ישרים ושכנו ארץ' ישכנו
שכינה בארץ' אלה פקודי המשכן זה שאמ' הכת' תפלטיני מריבי עמי
וכת' אחר אומ' תפלטיני מריבי עם אלו אומות העו' מריבי עמי אלו ישר' אמ' משה
רבונו של עו' יש' רוגנים הם אחרי' איני מבקש שישאו אחרי תדע לך
כשנעשה בית המקדש: כל דבר ודבר נעשה במשקל שנ' במספר במשקל
לכל' ויכתב כל המשקל למה שהן רוגנים שנ' וידבר העם בא' ובמשה
הוי אומ' תפלטיני מריבי עמי' ומדבר במשה כשעשה את המשכן אמ'
משה יודע אני שיש אוכפית להם משיחין באחיהם ובאמותיהם שנ' תשב
באחיך תדבר' אמ' ר' יוחנן ולא תאמר שבאחי מאבי יש לי רשות לדבר
ולא באחי מאמי' אם דברת באחיך מאביך סופך לדבר באחיך מאמך שנ'
תשב באחיך תדבר' ור' יהושע בן לוי אומ' אם דברת בעשו שהוא אחיך'
מאביך סופך לדבר בבן אומתך זה משה רבן של כל הנביאים דברו בו שנ'
וידבר העם בא' ובמש' אמ' משה יודע אני שהן רוגנים' הריני עושה להן
חשבון מכל מלאכות המשכן התחיל לעשות חשבון אלה פקודי המשכן
והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר' לזהב לכסף ולנחשת' וכסף פקודי
העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות' ויהי מאת ככר הכסף' ונחשת התנופה
שבעים ככר שהוא נותן חשבון על כל דבר ודבר שעשויין כסדר בתוך המש'
שכח אלף וחמש מאות וחמשה ושבעים שקל שעשה מהם ווים לעמודים
ולא היו נראים מיד עמד משה תמה ואומ' עכשיו ימצאו ידיהן ישר' עלי
לומ' שאני נטלתי אותן והוא חוזר ובא על כל מלאכה מיד האיר הקב"ה
את עיניו והלך וראה שהן עשויין ווים לעמודים' התחיל להשיח לרבון

בקול רם ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים · באותה שעה נתפייסו
ישראל · מיגרס לו על ידי שושבו ועשה חשבון אלה פקודי המשכן · ולמה
עשה חשבון והקב״ה מאמינו אלא ששמע ליצני הדור משיחין אחריו שנ׳
ויהי כצאת משה האהלה והביטו אחרי משה מה היו אומרין אמ׳ ר׳ יצחק
היה דורש לשבח אשרי יולדתו מה היה רואה בו כל ימיו מדבר עם השכינה
הוא משלים להקב״ה ר׳ חמא דורש לגנאי בהביטו אחרי משה · אחורי
משה ראה צוארי ראה שוקים · ראה כרעים אוכל משלנו ושותה משלנו
כל העושר וכל הגדולה שבידו וכל הכבוד הזה משלנו · וחבירו משיבו
ריקה אדם שנתמנה על מלאכת המשכן על ככרי כסף וככרי זהב שאין
לו חקר ולא משקל ולא מנין · מה אתה רוצה שיהיה · כששמע כך אמ׳
חייכם משנגמרה מלאכת המשכן אני נותן לכם חשבון כיון שנגמר
אמ׳ להן אלה פקודי המשכן משכן העדות זו התורה שהיו יגעים בה בזכות
התורה והקרבנות אמ׳ הקב״ה אני מציל אתכם מן גיהנם תדע לך כשהר׳
אה הקב״ה לאברהם התורה והקרבנות וגיהנם ומלכות · תורה
לפיד אש מימינו אש דת למו · קרבנות · קחה לי עגלה משולשת ·
גיהנם תנור אש · מלכיות והנה אימה חשיכה · אמ׳ לו כל זמן שבניך
מתעסקין בשנים ניצלין משנים ועתידין קרבנות ליבטל ובית המקדש
אלא במה אתה מבקש שישתעבדו בניך · בגיהנם או במלכיות התחיל תמיה
ולא היה יודע מה לברור אמ׳ ר׳ חנינה בר פפא אברהם ברר לו את המלכיות
ואמ׳ מוטב שישתעבדו במלכיות ולא ירד אחד מבני לגיהנם · והסכים
הקב״ה עמו שנ׳ אם לא כי צורם מכרם זה אברהם שנ׳ הביטו אל צור חוצבתם
וי״י הסגירם שהסכים הקב״ה עמו · הוא שדוד אומ׳ הרכבת אנוש לראשו
באנו באש ובמים · זו גיהנם אמ׳ הקב״ה בעולם הזה אתם משועבדין בידי
מלכיות לעתיד אני מעביר את המלכיות שנמשלו כמים ואציל אתכם

מגיהנם ׳ כי תעבור במים אתך אני ׳ אלה פקודי המשכן נחשת התנופה
מהו ונחשת התנופה ׳ כל גופי קורחין לכלה נופי אתה מוצא בשעה שהיו
ישראל בעבודת פרך במצ׳ גזר עליהם פרעה שלא יהיו ישינים בבתיהם שלא
ישמשו מטותיהן אמ׳ ר׳ שמעון בר חלפתא מה היו בנות ישראל עושין יורדות
לשאוב מים מן היאור והקב״ה מזמן להן דגים קטנים לתוך כדיהן והן מוכרות
ומבשלות ולוקחות יין והולכות לשדה ומאכילות את בעליהן שם שנ׳ ובכל
עבדה בשדה משהיו אוכלים ושותים נוטלות את המראות ומביטות
בהן עם בעליהן זאת אומרת אני נאה ממך וזאת אומרת אני נאה ממך
מתוך כך היו מרגילין את עצמן לידי תאוה ופרין ורבין והקב״ה פוקדן
לאלתר ׳ ורבותינו אומ׳ מהן יולדות שנים בבת אחת ויש אומ׳ ששה בכרס
אחת ׳ ויש אומ׳ שנים עשר ׳ ויש אומ׳ ששים רבוא ׳ מי שאומ׳ שנים דורש פרו
וישרצו ומי שאומ׳ ששה פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד הרי שנים עשר
מי שאומ׳ ששים רבוא שכת׳ בדגים וישרצו המים שרץ ׳ כל אלו מניין מן אותן
המראות וכת׳ בהן ותמלא הארץ אותם ׳ וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ
בזכות אותן המראות שהיו מראות לבעליהן ומרגילות אותן לתאוה מתוך
הפרך העמידו כל אותן הצבאות שנ׳ יצאו כל צבאות י״י מארץ מצ׳ הוציא
י״י את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם ׳ כיון שאמ׳ לו הקב״ה למשה
לעשות את המשכן ויקחו לי תרומה עמדו ונתנדבו מי שהביא כסף מי שהביא
זהב׳ נחשת אבני שהם ואבני מלואים׳ הביאו בזריזות היביאו הכל אמרו
הנשים יש לנו ליתן בנדבת המשכן עמדו והביאו את המראות ׳ ועמדו
להן אצל משה כשראה משה אותן המראות זעף בהן אמ׳ להן לישראל
טלו מקלות ושברו שוקיהן של אלו המראות ׳ למה הן צריכין אמ׳ לו הקב״ה
למשה ׳ משה על אלו אתה מבזה המראות האלו הן העמידו כל הצבאות
האלו במצרים ׳ טול מהן ועשה מהן כיור נחשת וכנו לכהנים שממנו יהיו

הכהנים מתקדשים שנ' ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראות
הצובאות באותן המראות שהעמידו את כל הצבאות הא' לפיכך כת' ונחשת
התנופה שבעים ככר נחשת הכלות אמ' הקב"ה בעו' הזה נתנדבתם למשה
שהיה מכפר עליכם לעתיד לבוא אני מכפר עליכם ואוהב אתכם נדבה
שנ' ארפא משו' אה' נדבה אמרו כשאין לנו לא מקדש ולא משכן מה תהא
עלינו תהא לפניך תפלות פינו כנדבת המשכן אמ' דוד נדבות פי רצה נא
יי' ויבאו את המש' אל משה ילמדינו רבינו כמה דברים מתוקנין מפני
דרכי שלום' כך שנו רבותינו אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא
ראשון ולוי אחריו ישר' מפני דרכי שלום בוא וראה כמה חביב השלום לפני
הקב"ה שבשעה שנכנסו לארץ אמ' הקב"ה למשה והתגר בם מלחמה בתט
באלה הדברים' ויביאו את המשכן אל משה זה שאמ' הכת' לא יגרע מצדיק
עיניו ואת מל' לכסא ויושיבם לנצח מהו כן אין הקב"ה מונע מן דוגמטרין
שלו כאדם מבקש למכור פירות והוא אומ' לו הראה את העין הרי לא יגרע
מצדיק עיניו הדע לך אבר' הוליד את יצחק דומה לו שנ' ואלה תולדות יצחק
בן אברהם אברהם הוליד הוליד את יצחק' יעקב הוליד את יוסף דומה
לו שנ' אלה תולדות יעקב יוסף' ראובן שמעון לא אמ' אלא יוסף וכן הוא
אומ' וישראל אהב את יוסף מכל בניו זו איקונין שלו הוו לא יגרע מצדיק עיניו
ד"א לא יגרע מצדיק עיניו' בשעה שבא משה ואמ' לישר' קחו מאתכם תרומה
ליי' שמחו שמחה גדולה והביאו את הנדבה בשמחה בזריזות ראה מה כת'
ויביאו האנשים על הנשים שהיו דוחקין זה על זה ובאין האנשים והנשים
בערבוביא ומביאין שנ' וכל אשה חכמת לב בידיה טוו' והם הביאו אליו
עוד נדבה בבקר בבקר לשני בקרים הביאו את הכל וכת' והמלאכה היתה
דיים' ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא מדי העבודה להודיעך
כמה נזדרזו במלאכת המשכן' לאחר שני ימים בקשו חכמי לב להביא

את נדבתם ולא יכלו שכבר ויצו משה ויעבירו קול במחנה והיו הנשיאים
מצירין על שלא זכו בנדבת המשכן אמרו הואיל ולא זכינו במשכן נתן
בגדי כהן גדול אמ׳ הקב״ה בני שנזדרזו יכתב שהביאו והותר והנשיאם
שנתעצלו חסר אות אחת משמם שכן כת׳ והנשיאם הביאו חסר יוד
כיון שנתחזקו במלאכת המשכן׳ אהליאב ובצלאל בעבודתן וחכמי לב
בעבודתן שנ׳ ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה וכן הנשים טוו את התכלת
ואת הארגמן שנ׳ וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה כיון שנגמר
כל מלאכת המשכן היו יושבין ומצפין אימתי תבוא שכינה ותשרה בתוכו
והיו מצטערין מה עשו הלכו להן אצל חכמי לב אמרו להן מה אתם
יושבין העמידו את המשכן ותשרה שכינה בינותינו היו מבקשין להעמידו
ולא היו יודעין הלכו להם אצל אהליאב אמרו לו העמד את המשכן שמה
על ידך הוא ראוי לעמוד מיד התחיל להעמידו ולא יכול הלכו להן אצל
בצלאל אף הוא ביקש להעמידו ולא יכול התחילו משיחין ואומרין ראו
מה עשה לנו בן עמרם שהכניס אותנו לכל הטורח הזה ואומ׳ שהקב״ה
שורה בינותינו והרי לא ירדה שכינה והייכן אומרין שעל ידי בן עמרם
הקב״ה יורד מן העליונים לתחתונים ושורה בתוך יריעות עזים ואף משה
היה מצטער על שלא נשתתף עמהן במלאכת המשכן באיזה צד
היתה הנדבה ניתנת על ישראל והמלאכה נעשית על ידי בצלאל ואהליאב
וחכמי לב ולפי שהיה מיצר משה העלים הקב״ה מהן ולא היו יכולין להע׳
מידו כיון שהטיחו פניהן מכל מקום ולא יכלו להעמידו נתכנסו כל
ישראל אצל משה אמרו לו רבינו כל מה צוית לעשות עשינו ומה צויתנו
ליתן נתנו הרי כל המלאכה לפניך שמה חסרנו או הותרנו עלמה שאמרת
לנו ראה הכל בעיניך והיו מראין לו את כל דבר ודבר שנ׳ ויביאו את
המשכן קרסיו וקר׳ בדיו ועמ׳ ואד׳ וירא משה את כל המלאכה והנה עשו

זוה כאשר צוה יי׳ אמרו לו לא כך וכך אמרת לנו לעשות אמר להם הין
עי׳ כל דבר ודבר ואם כן למה אינו עומד שהרי כבר נצטערו בצלאל ואהליאב
וכל חכמי לב להעמידו ולא עמד והיה משה מיצר על כך אמ׳ לו הקב״ה
משה לפי שהייתה מיצר שלא היה לך חלק במלכת המשכן לפיכך לא יכלו
להעמידו כדי שידעו כל ישראל שאם על ידיך אינו עומד שוב אינו עומד
לעולם ואני כותב לך הקמה על ידיך שכך כת׳ וידבר יי׳ אל משה לאמ׳
ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד׳ אמ׳ מש׳
רבונו שלעולם איני יודע להעמידו אמ׳ לו עסוק בידיך ואתה נראה
מעמידו והוא עומד מאיליו׳ ואני מכתיב שאתה היקמתו שנ׳ ויהי בחדש
הראשון בשנה השינית באחד לחדש הוקם המשכן ומי מעמידו ויקם מש׳
את המשכן אמ׳ ר׳ חייא בר יוסי כל שבעת ימי המלואים היה משה מפרקו
ומעמידו שני פעמים ר׳ חנניה הגדול אומ׳ שלשה פעמים בכל יום שנ׳
הקים הוקם ויקם׳ מניין שהיו מראין לו כל דבר ודבר׳ ויביאו את המש׳
משה את האהל ואת כל כליו הוי לא יגרע מצדיק עיניו וקורא
והולך וירא משה את כל המלאכה׳ את כל מלאכת המשכן לא נאמר
אלא כל המלאכה׳ היה הכל כמעשה בראשית כמו שכת׳ באלה פקודי המש׳
ויברך אותם משה׳ אזו ברכה בירכן רבותינו אומ׳ יי׳ אלהי אבותיכם יסף
עליכם ככם אלף פעמים׳ ר׳ מאיר אומ׳ אמר להן תשרה שכינה במעשה
ידיכם למה כת׳ כאן פע׳ כאשר צוה יי׳ את משה לפי שהרהרו ישר׳
אחר משה בשעה שהיו מעמידין את המשכן ולא היה עומד אמרו
שמא דבר קל אמ׳ לו הקב״ה הואיל והרהרתם אחריו הרי אני מכתיב
על כל דבר ודבר שאני צויתי אותו לכך כת׳ ויקם משה׳ וישם׳ ויער׳
ויתן כאשר צוה יי׳ את משה אמ׳ הקב״ה אם בקש אדם להרהר אחר
מדות משה׳ יהרהר אחר שאני אמרתי לו שיעשו לי את המשכן ואימתי

[illegible]

אמר ר׳ יו׳ למשה שלשה פעמים ועשה שם מאה ועשרים יום היתה מו
שעלה בששה בסיון בעצרת וירד בשבעה עשר בתמוז וראה שעשו
את העגל ושיבר את הלוחות ורדה. את הסרוחין שמונה עשר ותשעה
עשר ועלה בעשרים בתמוז שנ׳ ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם
חטאתם חטאה גדולה וישב משה אל יי׳ ויאמר אנא חטא העם הזה
הט׳ ג׳ עלה ועשה שם עד תשעה ועשרים באב׳ שוב ירד לפסול לוחות
שניים ועלה בראש חדש אלול שנ׳ וישכם משה בבקר עשה שם אר
ועשרה מן תשרי וביום הכפורים באמר לו סלחתי כדבריך וביום
לו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם׳ וידעו הכל שנתרציתי להם
נתחזקו וזרדזו במלאכת המשכן ועשו אותם בשמחה׳ ולכמה
חדשים נגמרה מלאכת המשכן ר׳ שמואל בר נחמן אומ׳ לשלשה חדשים
תשרי ומרחשון וכסלו והיה מונח טבת שבט ואדר והעמידוהו באחד
בניסן שנ׳ ביום החדש הראשון באחד לחדש הוקם המשכן ר׳ הושעיה
באדר נגמרה מלאכתו למה שהמלאכה הנעשית בקיץ יום אחד
נעשית לשני ימים בימות החרף וכדברי ר׳ שמואל בן נחמן שאמ׳ שנעשה
המשכן בשלשה חדשים למה לא עמד מיד מפני שחשב הקב״ה לערב
שמחת המשכן בשמחת יצחק לפי שנולד יצחק באחד בניסן אמ׳ הקב״ה
הריני מערב שמחת המשכן בשמחת יצחק והיו ליצני הדור משיחין
למה נגמרה מלאכת המשכן ולא עמד מיד׳ ולא היו יודעין מחשבתו
שלהקב״ה׳ ואמ׳ דוד כי שמחתני יי׳ בפעליך זה המשכן במעשה ידיך
אדוני זה המקדש׳ מה גדלו מעשיך יי׳ שהיתה חושב לערב שמחת
המשכן בשמחת יצחק׳ איש בער לא ידע או ליצני הדור וטפשים שלא
היו יודעין מחשבתו שלהקב״ה כיון שהוקם המשכן מיד ירדה שכינה
ושרת בתוכו שנ׳ ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו

והשם [illegible] קדוש [illegible] [illegible]

ברוך ה׳ א׳ בעולם והוה השרית ש[illegible] לתוכבם ש

[illegible] מקדש ושכנתי בתוכם ולעתיד שכינתו איננה [illegible]

ושכנתי בתוך עמו בני ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל

אמן במהרה

בימינו

ברוך שסייעני להשלימו

כהנ״ש הב׳ עמ׳ד

[illegible] משה בשבא דהוא עשרין ותרין יומין בירח אדר שנת [illegible]

[illegible] והדוקן שכן לפרט במאתה תנצב [illegible] ונשלם [illegible]

[illegible] טוב על מר הסעדיה בן דוד אחראזי אלהים יזכהו להגות בו

[illegible] עה וז״ז כדכתיב לא ימוש ספ׳ הת׳ הז׳ מ׳ והגית בו יומ׳ ולילה

אמן כתר״ש

[illegible] הכותב קל׳ הקלים וקטן הסופרים

שלום טוב בר [illegible] דיה אלרואע

אלהים יכפר על כל מה

ש[illegible]ת ומה שטעיתי

[illegible] שהוספתי וגרעתי

[illegible] שגיאותי

[illegible] מנסתרות

[illegible]

[illegible] כמה ישרא׳ דומין׳ ישרא׳ בלא אמת דומין ליום מ[illegible]

בלא אהבה כאחים בלא חיבה׳ ישר׳ בלא ברוך כשלחן בלא ע[illegible]

ישרא׳ בלא ברכה כמשפט בלא הלכה׳ יש׳ בלא גאולה כרב בלא [illegible]

ישר׳ בלא גוזר כעני בלא עוזר׳ ישר׳ בלא דרשה כיתום בלא מורשה׳

ישר׳ בלא דברי תורה כנר בלא אורה׳ ישר׳ בלא הודה כד[illegible]

ישרא׳ בלא הלל כעם בלא מלל׳ ישר׳ בלא לוי כעקרב בלא קו[illegible]

ישר׳ בלא זכות כמלך בלא מלכות׳ ישר׳ בלא זקן כשנות בלא הון

ישר׳ בלא חלם כאגרת בלא חותם׳ ישר׳ בלא חזן כיתום וגם אח[illegible]

ישר׳ בלא טוהר כנשים בלא מוהר׳ ישר׳ בלא [illegible] כחו[illegible]

ויד

ישר׳ בלא טובים כמינם בלא שמם׳ ישר׳ בלא יחי׳ כבפנ[illegible]

ישר׳ בלא כניסה ככלה בלא טיסה׳ ישר׳ בלא לימוד כבותי[illegible]

ישר׳ בלא כפור כשליח בלא ציבור׳ ישר׳ בלא מהדר [illegible]

ישר׳ בלא מועד כדין שאין לו עד׳ ישר׳ בלא נדר כרועה בלא עדר

ישר׳ בלא נשים גדרותם כמוקשים׳ ישר׳ בלא סופר כאניה בלא עו[illegible]

ישר׳ בלא יין כמלך בלא דיין׳ ישר׳ בלא שר כמשתה בלא [illegible]

ישר׳ בלא ענוה כנפש בלא תאוה׳ ישר׳ בלא ענג כבית בלא [illegible]

ישר׳ בלא פורים כקרבן בלא פרים׳ ישר׳ בלא פסח כקרב בלא [illegible]

ישר׳ בלא צדקה כקרקע בלא השקה׳ ישר׳ בלא ציצית כעורם [illegible]

כסות׳ ישר׳ בלא קדוש כשותף בלא דרוש׳ ישר׳ בלא דיעה [illegible]

בלא רועה׳ ישר׳ בלא קהל כנכרי בלא נקהל׳ ישר׳ בלא ד[illegible]

בלא מחס׳ ישר׳ בלא שבת כעין בלא גבת׳ ישר׳ בלא ש[illegible]

בלא חלום׳ ישר׳ בלא שירה כבית בלא שורה׳ ישר׳ בלא תו[illegible]

בלא

תלמיד מורא׳ ישר׳ בלא תפלה כמלך בלא תהלה׳ ישר׳ בלא [illegible]

[illegible]פש בלא שבר׳ ככת׳ בתורתיך תורת יי׳ תמימה משיבת נפש

מורה

שעור

תשעה

עם אדם

צפהיה

סול לוחות

אורי

וביום

תלעותי להם

ולכמד

לשלשה חדשים

דוהו צאחד

הצבה יון

ם אחד׳

משנה

ה לער

ם הקו

משיחו

עין מחשבת

מעשה ידן

ב שמחת

פשוס שלא

ה שכינה

כישכן בציון

שי

בהעלות אהרן וגו' · אף ביום השמיני שהוא יום הקמת המשכן שמש משה והקריב קרבנות צבור חוץ מאותן שנצטוו בו ביום שנאמר קרב אל המזבח לאהרן :
את העולה · עולת התמיד · ואת [illegible] מנחת נסכים של תמיד כמו שנאמר ועשרון סלת בלול [illegible] וגומר · ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו · יום שמיני למלואים
הושוו כולם לכהונה ות"א ומקדשין מיניה בו ביום קדש משה עמהם : ובקרבתם · כמו ובקרבם כשיקריבו כתיב ולא יכל משה לבא אל אהל מועד וכתוב אחד
אומר ובבא משה אל אהל מועד בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם כי שכן עליו הענן אמור מעתה כל זמן שהיה הענן לא היה יכול לבא נסתלק הענן נכנס ומדבר

ואת המנחה ח' וסי' ואת מזבח העלה · והעלה הכהן את · ויקח [illegible] את גזי העזים · ביום ההוא קדש המלך
ב' בפסו' · ועל הנשיא יהיה · יעשו את הכבש · ויקדש המלך · דדה : ל' · וצוה ה' בבכר בריש סדר כי תשא
ואהרן ובניו ג' דסמי' וסי' ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו · והגי' לפני המשכן קדמה ונקטירי דיי' · ובקרבתם

ואת מזבח העלה שם פתח משכן
אהל מועד ויעל עליו את העלה
ח' ואת המנחה כאשר צוה יהוה את
משה : ס וישם את
הכיר בין אהל מועד ובין המזבח
ל' ויתן שמה מים לרחצה : ורחצו
ג' ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם
ואת רגליהם : בבאם אל אהל
ל' יתיר נקרבתם מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו
כאשר צוה יהוה את משה :
ג' ס ויקם את החצר
סביב למשכן ולמזבח ויתן את
מסך שער החצר ויכל משה את
המלאכה : פ
ויכס הענן את אהל מועד וכבוד
יהוה מלא את המשכן : ולא יכל
משה לבוא אל אהל מועד כי שכן
עליו הענן וכבוד יהוה מלא את
המשכן : ובהעלות הענן מעל
המשכן יסעו בני ישראל בכל
מסעיהם : ואם לא יעלה הענן
ולא יסעו עד יום העלתו : כי ענן

וית מדבחא דעלתא שוי בתרע
משכנא משכן זמנא ואסיק עלוהי
ית עלתא וית מנחתא כמא די
פקיד יי ית משה :
ושוי ית כיורא בין משכן זמנא
ובין מדבחא ויהב תמן מיא
לקידוש : ומקדשין מיניה
משה ואהרן ובנוהי ית ידיהון
וית ריגליהון : במיעלהון
למשכן זמנא ובמיקרבהון
למדבחא מקדשין כמא די פקיד יי
ית משה : ואקים ית דרתא
סחור סחור למשכנא ולמדבחא
ויהב ית פרסא דתרע דרתא
ושיצי משה ית עיבידתא :
וחפא עננא ית משכן זמנא
ויקרא דיי איתמלי ית משכנא :
ולא יכיל משה למיעל למשכן
זמנא ארי שרא עלוהי עננא ויקרא
דיי אתמלי ית משכנא :
ובאיסתלקות עננא מעילוי
משכנא נטלין בני ישראל בכל
מטלניהון : ואם לא מסתלק
[illegible]
אסתלקותיה : ארי [illegible] דיי

אבן עזרא

ולא יכול משה · אז קראו השם שיכנס אל אהל מועד והיה מדבר עם השם פנים אל פנים במקום שהיה נכנס כהן גדול פעם אחת בשנה עם ענן הקטורת כי משה בן בית הוא · והוצרכתי לומר ככה כי משה שם הלוחות בארון ושם הכפורת ושם הכרובים על הארון ועליהם תמיד הכבוד והנה מה טעם כאשר יורידו אהרן ובניו פרכת המסך מחוץ מקום הארון איך יגשו אליו על כן אמרתי כי משה לבדו היה נכנס לפנים מהפרכת ואהרן ובניו יורידו המסך הנקר' פרכת ומשה היה לוקח המסך ומכסה בו מיד את ארון העדות שלא יראוהו אהרן ובניו ואמר הכתוב וכסו בו כי היו עוזרים אותו ויש אומרים כי הכהנים מכסים ה הארון ואין פניהם לנכח הארון ובעבור שמצא בו כתוב ואש תהיה לילה בו ואמ' לכל מסעיהם גם זה יורה כי יש פעמים שיסע הענן בלילה והנה לא מצאנו כתוב שנסעו בלילה והאומר זה [illegible] או יומים ולילה יום אחד [illegible] יעשה ברית מסעיהם וכן אמר מחניהם [illegible] פירושו או יומים ולילה או [illegible] או לילה כמו [illegible] ואחרו [illegible] ויומת והו[illegible] לבור

הטורים

[illegible] לאקדש [illegible] בין האולם [illegible] רמז למד [illegible] מזבח הנחשת [illegible] כור בא למה [illegible] כן ולמזבח סביבו סורה על המזבח · וכן כתיב בין האולם ובין ה המזבח וכו' · ויאמרו חוסה יי' על עמך · [illegible] עומדים [illegible] כאשר צ[illegible] [illegible] את משה כתי' על כל דבר ודבר כנגד [illegible] שאמ' משה אתני [illegible] · הרבה להזכירו [illegible] שמעתי כאשר [illegible] את משה · [illegible] כוה יו [illegible] יתקנו זה [illegible] נגד

עמו · לעיני כל בית ישראל · בכל מסעיהם : בכל מסע שהיו נוסעי' היה הענן שוכן ב במקום אשר יחנו שם מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע וכן וילך ל למסעיו וכן אלה מסעי לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו לכך נקראו כולן מסעות :

ועתה אפרש מעשה האפוד לפי שפירשתי האפוד והחשן פרקים פרקים על גזרות המקראות ויש לטעות בצירופן אני כות' מעשיהן יחד · האפוד היה עשוי כמין ציור של נשים רוכבות סוסי' וחוגרו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו רוחבו כרחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו והחשב מחובר ב בראשו על פני רחבו ולא במחשב אלא מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ו ולחגור [illegible] והכתפות חיבורו בחשב אחת מכאן ואחת מכאן לאחר[illegible] [illegible]